

కన్నడ వ్యాస సంకలనం

వ్యాస మనే సాహిత్యప్రక్రియ కన్నడసాహిత్యానికి కొత్తది. అంగ్లసాహిత్యసంబంధంతో ఇది కన్నడసాహిత్యంలో ప్రవేశించి వేళ్లాని మానయి ఉత్తమఫలాలను పండించసాగింది. ఆ ఫలాలలో కొన్ని ఇక్కడ సుందరంగా సంకలితా లయినాయి.

ఈ సంకలనంలో మొత్తం ముప్పయి వ్యాసాలున్నాయి. చిన్నవ్యాసం, ఉబుసుపోక మొదలు హాస్యం, విడంబనం, చింతనం, భావమథనం వరకు ఈ వ్యాసాలు వ్యాపించాయి. కన్నడసాహిత్యంలో పేరుమోసిన సాహిత్యవేత్తలు ఈ సాహిత్య ప్రక్రియకు తమ కానుకలు చెల్లించారు. ఈ వ్యాసాలలో కనిపించే వర్ణనలు, కల్పనావిలాసం, విషయ వైవిధ్యం మొదలయినవి అందరి మనస్సును ఆనందించేట్లు ఉన్నాయి.

సంకలనకర్త : శ్రీ గొరూరు రామస్వామి
అయ్యంగారు. అనువాదకుడు : శ్రీ తిరుమల
రామచంద్ర.

సాహిత్య అకాదెమీ
న్యూఢిల్లీ

కన్నడ వ్యాస సంకలనం

కన్నడ వ్యాస సంకలనం

సంపాదకులు :

గౌరూరు రామస్వామి అయ్యంగర్

అనువాదకులు :

తిరుమల రామచంద్ర

02254

సాహిత్య అకాదెమీ

న్యూఢిల్లీ

KANNADA VYASA SANKALANAM : Telugu translation by
Tirumala Ramachandra of *HOSAGANNADA PRABANDHA*
SANKALANA (Anthology of Modern Kannada Essays)
Compiled by Gorur Ramaswami Iyengar. Sahitya Akademi,
New Delhi-1. Price: Rs. 7/-

© Sahitya Akademi, New Delhi
First Edition : 1971

Available at :—

SAHITYA AKADEMI

Rabindra Bhavan, New Delhi-1

Regional Office :
CALCUTTA - 29

Regional Office :
MADRAS - 6

43260

ముద్రణ :
ప్రీడమ్ ప్రెస్,
మద్రాసు - 21.

వెల : రూ. 7/-

894-814802948 27

విషయానుక్రమణిక

ప్రస్తావన	1
1. ఈ యాభై ఏళ్ళలో సంస్కృతిరంగం —డి. వి. గుండప్ప	7
2. శాంతి —శ్రీనివాస	12
3. రచయిత నుడుటివ్రాత —గోవిందపై మంజేశ్వర	16
4. రామరావణ యుద్ధం —కువెంపు	27
5. కోకిల —వి. కృ. గోకాక	35
6. హంతకుని వేట —నవరత్న రామరావు	38
7. మరొక పురాణం —జడభరత	46
8. బహిరంగ లేఖ —రా. శి.	52
9. చిరుక —ఎన్. ఎస్. గదగకర్	54
10. వ్యాసంగపు హవ్యాసం —డి. ఎల్. నరసింహాచార్	57
11. పుస్తకశాల విక్రేత —ద. భా. కులకర్ణి	64
12. ప్రాణేశాలమూలంగా పాఠశాలలకు —పు. తి. నరసింహాచార్	71
13. మోడ్ కా బాజార్ —ఎన్నే	78
14. చావుతో సరసం —ద. రా. బేంద్రే	82
15. కటువైన సత్యం —రం. శ్రీ. ముగళి	88

16. దివాన్‌ఖానా అందచందాలు	95
—ఎ. ఎన్. మూర్తిరావు		
17. స్వతంత్రభారతంలో వినాయకుడు	103
—జి. పి. రాజరత్నం		
18. పాదరక్షలు	108
—రా. కు.		
19. మా గేదెకు మాటలు వచ్చా ?	114
—గోరూరు రామస్వామి అయ్యంగార్		
20. పైగర్ వరదాచార్యులు	121
—మైసూరు వాసుదేవాచార్		
21. వీధి కొళాయి	126
—బి. ఆర్. వాడప్ప		
22. ఖెడ్డా	129
—సి. కె. వేంకటరామయ్య		
23. నా పీపు	137
—నా. కస్తూరి		
24. స్వంత శ్రాద్ధం	140
—“దివంగత” శ్రీరంగ		
25. పడిశం	143
—తీ. నం. శ్రీకంఠయ్య		
26. సీతై తాళలు	148
—శివరామ కారంత్		
27. నిజారు	153
—కె. సంపద్గిరిరావు		
28. వాన	156
—వి. సీ.		
29. మొయిళ్లు	165
—ఎం. వి. సీతారామయ్య		
30. పాత సబ్ ఆసిస్టెంట్ కలెక్టర్ డైరీనుంచి	169
—పంజె మంగేశరావ్		
రచయితల పరిచయం	183

ఆనువాదకుని మనవి

కన్నడంలో నేడు ప్రధానంగా ఐదు మాండలికాలున్నాయి: మైసూరు, పూర్వపు బొంబాయి, పూర్వపు హైదరాబాద్, మంగళూరు, తూర్పు కన్నడం అని. ఈ వ్యాసాలలో బేంద్రే, కారంత్, శ్రీరంగ మొదలయినవారు తమ ప్రాంతీయ మాండలికాలను స్వేచ్ఛగా వాడారు. ఆ అందచందాలు తెలుగువారికి తెలియడంకోసం, అక్కడక్కడ ఆపదలు వాడి, వివరణ లిచ్చాను. ప్రాంతీయాల నుడికారం తెలుగులో తేవడానికి ఎంతో శ్రమపడినాను. సహృదయ పాఠకులు గుర్తిస్తారు.

మద్రాసు - 5,
సాధారణ - పుష్ప పౌర్ణమి.

భాషాసేవకుడు
తిరుమల రామచంద్ర.

ప్రస్తావన

ఈ సంకలనంలో ముప్పయి వ్యాసాలు గ్రహితమయ్యాయి. వ్యాసాలను ఏడుకోడంలో నాలక్ష్యం హెచ్చుగా లఘుప్రబంధాలు-లఘువ్యాసాలు-ఆతహా స్కెచ్‌లువంటి వాటి పైనే వుండి కాని, మనపెద్దలు పరంపరగా రూడితో దేనినైతే వ్యాసమనో, నిబంధమనో అన్నారో ఆప్రధ పాండిత్యపు వ్రాతలవైపు మాత్రమేకాదు. ఇక్కడ ఏరిన వ్యాసాలు, హెచ్చుగా, ఇంగ్లీషులో దేనినయితే ఎన్నే అంటారో ఆ జాతికి చేరినట్టివి. ఈ ఎన్నే అనేది ఇంగ్లీషులోను ఇటీవలి అభివృద్ధి. దీని వయస్సు సుమారు ఇన్నూరు, ఇన్నూట యాభై సంవత్సరాలు. ఇంగ్లీషులోని ఈ ఎన్నే అనే సాహిత్యప్రక్రియకు చేరిన వ్రాతలు భారతీయసాహిత్యంలో లేవని కాదు. ఏ విధంగా వేదంలోను, ఉపనిషత్తులలోను, పంచ తంత్రంలోను, హితోపదేశంలోను భావగీతాలు, చిన్నకథలు పొదిగినట్లు వున్నాయో ఆ విధంగానే ప్రాచీన భారతీయసాహిత్యంలో వ్యాసం, లేక ఎన్నే అనే అర్థవివరణకు సరిపడే కృతులు ఏదో ఒక రూపంలో వున్నవి. అయితే, అవి కథాసరిత్సాగరం మొదలయిన గ్రంథాలలో మధ్యమధ్య ప్రవేశం పొందాయేకాని, ఎన్నేకోసమే ఎన్నే అని రచించినట్టివి కావు. ఇప్పుడు మనం వ్యాసం అని వ్యవహరించేది ఇంగ్లీషుఎన్నే అనే సాహిత్య ప్రక్రియను. ఈ ఎన్నే అనే మాటకు, దాని సంపూర్ణార్థసంపదను తెలిపే సమానశబ్దం మనలో ఇంకా సృష్టికాలేదు. ఇంగ్లీషు సాహిత్యంలోని అత్యుత్తమమైన ఎన్నేలకు సమానమైన ఇంకా సృష్టికాలేదు. ఇంగ్లీషు సాహిత్యంలోని వివిధభాషలలో వచ్చాయి. కన్నడంలోను వచ్చాయి. అయితే దానివ్యాప్తిగల సమానార్థకపదం మనలో ఇంకా సృష్టి కానందున, నేను దీనిలోని ఎన్నే లన్నింటిని ప్రబంధాలు అనే వ్యవహరించాను.

ఎన్నే అంటే ఏమిటి అనేదాని లక్షణం వివరించవచ్చు. కాని, దానినుంచే దాని స్వరూపం పూర్ణంగా తెలిపినట్లుకాదు: పూవురంగు, స్వరూపం, వాసన, ఆకారం - వీటి వల్ల మాత్రమే పూవును వర్ణించడం ఎలా సాధ్యంకాదో అలాగు. అయితే, కొన్ని సర్వ సమ్మతమైన సామాన్య నియమాలున్నాయి. ఆ నియమాలు చిరకాలానుభవంతోను, ప్రతి నిత్యమూ మారుతున్న ప్రయోగాల నవీనతతోను రూఢమైనట్టివి. ఆ ప్రయోగాల కొనసాగు మనమింకా చేరలేదు. ఔను; ఎన్నేలో శైలి వుండాలి; విషయనిరూపణలో స్పష్టత, మర్యాద మనమింకా చేరలేదు. ఔను; ఎన్నేలో శైలి వుండాలి; విషయనిరూపణలో స్పష్టత, మర్యాద మీరని హాస్యం, కృతకంకాని చమత్కారం, సహానుభూతి, సరసత, సజ్జనత, ఆకర్షక దృష్టి, రోతైనజ్ఞానం, - ఇవన్నీ ఉత్తమమైన ఎన్నే నిజమైన లక్షణాలు. కాని, వీటివల్ల మాత్రమే మంచి ఎన్నే పుట్టదు. ఉత్తమమైన ఎన్నేలో రచయిత (స్వంత) వ్యక్తిత్వం అనే మెరుగు విశిష్టమై వుండాలి. ఎన్నే అనేది వైయక్తికభావనల ఒక పదవిన్యాసం; ఒక విషయంమీద రచయితకు ఎమేమి తోస్తాయో, ఆ భావనలను గుర్తించే ఒకానొక ఆత్మీయ నిరూపణం; భావగద్యం.

కట్టుదిట్టంగా, ఆటోకు అడుగులుపెసినట్లు గంభీరంగా కొనసాగే శాస్త్రీయ చారిత్రిక విమర్శాత్మక తర్కవిజ్ఞాన నిబంధాలకు (పెద్దవ్యాసాలకు), ఎన్నేలకు ఒక వ్యత్యాసం వుంది. ఎన్నే ఎక్కువగా వ్యక్తిగతం, ఆత్మానుభవం, ఆత్మచరిత్ర. దీనిలో రచయిత పాఠకుణ్ణి చిరపరిచితుడుగా భావించి, వానిఎదుట తన స్నేహప్రకారాన్ని తెలియజేస్తాడు. దీనిలో పాఠకునికి రచయితకూ ఆత్మీయత పెరుగుతుంది. వ్యాసరచయితకు తనమాటే సరి అనే హఠంలేదు. తను చెప్పిందే నెగ్గాలనే ఆశలేదు; అతని మాటలతో ఆత్మ ప్రత్యయంవున్నా కపిముష్టి (పట్టుదల) లేదు. వ్యాసకర్తకూ, పాఠకునికి వున్న ఈరితి ఆత్మీయతవల్ల నిజమైన, నిర్దుష్టమైన పూర్వత్వం పొందిన ఎన్నే పుడుతుంది. అది ఆత్మ వినోదం కావడంవల్ల భావగీతంవలె, మనస్సుయొక్క స్వచ్ఛందలహరికి ప్రతీకం అవుతుంది. వ్యాసకర్తలో అతీ రసోద్రోకం లేదు. భావనాలహరలు, ఆలోచనాతరంగాలు హృదయమనే చెలమనుంచి శబ్దవిహారవిలాసంగా వెలువలికి పొంగివస్తాయి.

నిజానికి, ఉత్తమమూ, సర్వాంగపూర్ణమూ అయిన ఎన్నే ఏ భాషలోను విరళమే. ఇంగ్లీషుసాహిత్యంలోకూడ పెక్కు అత్యుత్తమమైన ఎన్నేలు వున్నప్పటికీ, అక్కడగూడ ఎన్నే తన పరిపూర్ణతకు ఇంకా చేరలేదని భావించేవారున్నారు. ఎన్నేలో పరిపూర్ణతను సంపాదించడం చాలకష్టం. రచయిత పుణ్యవశానమాత్రమే అది సంభవిస్తుంది. కొనకూ అదీ అదృష్టమనే చెప్పాలి. శైలి, వస్తువు, రచనాక్రమం అన్నీ అదృష్టానికి లోబడినవే. కళ్లుమూసుకొని అదృష్టపేటికలో చేతులు పెడతాము. మనం పుణ్యకాలాల మయితే అశ్వ మేధావ్యం, ఉచ్చైశ్రవస్సు; లేకపోతే, కంచరగాడిద. పుణ్యకాలికి శైలి, వస్తువు రచనా క్రమం, హాస్యపరిపూర్ణత అంతా దొరుకుతాయి. అప్పుడు వ్యాసకర్త మాటలలో, చిత్రణ లలో విచిత్రకల్పనలతో తేజస్సును, ఋణత్వాన్ని, అమృతత్వాన్ని నింపుతాడు. వసంత కాలపు చల్లగాలిలో పూవు మధురంగా విచ్చేట్లు ఎన్నే సృష్టిఅవుతుంది. ఈ అమృతత్వపు స్పర్శం లేకపోతే, ఎన్నే వట్టి 'పత్రికానిబంధం' అవుతుంది. వ్యాసం సచేతనం కావడం రచయిత ప్రతిభతో మాత్రమే.

వ్యాసానికి విషయం ఇలాటిదే కావాలనే నియమంలేదు. చిన్నవిషయం, దొడ్డ విషయం - ఏదైనా సరే. గంభీరతత్వవిచారం, కల్పనావైచిత్రీ, హాస్యం, వ్యంగ్యం, భావావేశం, దూషణభూషణాలు; దాని ఆకారం ఎలానైనా వుండనీ; చిన్నకథలాగవుండనీ; శబ్దచిత్రంవలె వుండనీ; స్థూలమైన రేఖాచిత్రంవలె వుండనీ; ఆత్మకథభాగంకానీ, కొనకు వట్టి కబుర్లు, ఉబుసుపోక కబుర్లు గప్పాలుకానీ; ఎలావున్నా మనం అడిగేది ఇంతే - నిరూపణక్రమం ఆకర్షకంగా వుండాలి. అది మన జీవితంమీద, మనుగడమీద కొత్త వెలుగును కొంచెమైనా వెదజల్లాలి. ఒక విచిత్రమైన వెలుగునన్నా వెదజల్లాలి. పదాలు మితంగాను, అర్థపూర్ణంగాను, మధురంగాను వుండాలి. వ్యాసం ఆకృతి చిన్నదైనా - సముద్రపునీటి ఒక్కచుక్కలోను సముద్రపు పూర్ణలక్షణం వున్నట్లు - అది అపారం గాను, అనంతంగాను వున్నట్లు తోచాలి; ఉత్తమ చిత్రకారుడు మామూలు చిన్నరాస్తాను

పరదాపై గీచినా, ఆ రాస్తా వేలకొలది మైళ్లు ముందు పోతున్నట్లు కనిపించేరీతిగా వుండాలి. దానిలో నీతిబోధ ఏదైనావుంటే, అది పశ్చాద్భూమికలో వుండాలి. జీవితం ఎలా ఒక లీలవంటిదో, ఎన్నేలో శైలి ఆవిధంగానే వట్టి లీల. రచయిత సంస్కారానికి అనుగుణంగా దానిలో నవీనత, శబ్దకళల సంగమం జరుగుతుంది. మొత్తంమీద వ్యాసం తేలికయినది; లద్దు, చిరోటి, మైసూరుపాకులను గొంతువరకు కొట్టివేసే పుష్కలమైన భోజనం కాదని; కుంకుమపూవు, బాదాము పప్పు, పచ్చకర్పూరం వేసి కాచిన సుఖోష్ణ మైన పాలు అది, దానిని ఆస్వాదించిన తర్వాతగూడ అకలి అలాగే వుంటుందే కానీ, ఎక్కువ ఆహారం సేవించిన మందకొడితనం కలుగదు.

వ్యాసం చదివినవెంటనే, ఒకసంతృప్త మనోభావం కలుగాలి. చెప్పవలసినదంతా చెప్పడమయింది అన్నట్లు వుండగూడదు. చెప్పవలసినది ఏదో వదలిపెట్టినట్లు ఉండ రాదు. ఒకదృష్టితో పూర్ణంగాలోచినా, మరొకదృష్టితో ఎక్కువ జ్ఞానానికి అది సోపానం కావాలి. ఉత్తమమైన ఎన్నే మనసు వినోదవరచాలి; తిద్దనూ తిద్దాలి; హృదయాన్ని వికసింపజేయాలి; బుద్ధిని ప్రేరేపింపజేయాలి; భావనలను పెంచాలి; సజీవమైన భావనలు అనుభవాల, హాస్యం, నవ్వు - ఇవి అంతటా మెరుస్తూవుండాలి. అయితే, అంతా సహజంగా వుండాలి; నానావిధపుష్పాల సుగంధంవున్న ఉద్యానంలో నడుస్తున్నట్లు. లక్ష్యం చేరడం ఒక్కటే ముఖ్యంకాదు; మార్గప్రయాణమూ ఆకర్షణీయంగా వుండాలి.

కన్నడసాహిత్యంలో ఎన్నేరూపంలో వ్యాసాలను రచింపకపోయినా, కీర్తిశేఖరులు ఎం. ఎన్. పుట్టణ్ణి, పంజె మంగేళరావు, కౌజలగి హనుమంతరావు మొదలయినవారు తమ గ్రంథాలలో వ్యాసాలను పోహణించారు. హుబ్బళ్ళి నుండి వెలువడే సంయుక్త కర్నాటక, కర్నాటక పత్రికలలో "లాంగూలాచార్యులు" వారంవారం ఉత్తమమైన సామయిక లఘు రచనలను కొనసాగిస్తున్నారు. ఈ వ్యాససాహిత్యం కన్నడంలోను ఇటీవల చాల పెరుగు తున్నది.

ఈ సంకలనం వ్యాససాహిత్యానికి ప్రతినిధికాదు, పూర్ణమూకాదు. పుటసంఖ్య పరిమితికి నా ఎన్నిక లోబడినందున కొన్ని నియమాలను అనుసరించి నేను ఈవ్యాసాలను ఏరుకొన్నాను. కన్నడంలోని ఉత్తమవ్యాసాలన్నిటినీ ఇక్కడ చేర్చడానికి అవకాశం లేదు. ఈ వ్యాసాలను చదివే పాఠకులు ఈ రచయితల ఇతర కృతులనుగూడ చదువు తారని నా ఆశ.

ఈ సంకలనంలో జీవితనానాముఖాలను, రచయితల వివిధ మనస్తత్వ బుద్ధితీక్షణతలను సూచించే ప్రంబధాలను ఏరాను. చాలవరకు లఘువ్యాసాలను, కొన్ని తత్వవివేచనాత్మక మైన విమర్శనాత్మకమైన వ్యాసాలను ఏరుకున్నాను. "ఈయాభై ఏళ్ల సంస్కృతిరంగం" అనేవ్యాసం చాల వివేచనాత్మకము, అనుభవపూర్ణము, ప్రజాతంత్ర ప్రాబల్యపు గురి దాటి పోతున్న మనరాష్ట్రానికి మార్గదర్శకము, భారతీయుల బుద్ధిభావనలను తిద్దేదీని. "శాంతి"

ఎన్నికపాలున్నా, ఊరివారికి ఉపయోగపడుతూ, బడికివచ్చిన గ్రాంటును చెరువుకట్టి కట్టించడానికి ఇచ్చిన తిమ్మప్పమాస్టరుగారివంటి వారినంగతి మనస్సులో చాలకాలం వుంటుంది. వ్యాసం మాటల మధురమైన నడక. ఇంకా కొన్ని అనుభవాలను వీరు ఎందుకు చెప్పలేదని మనం విషాదపడి, మరిమరి దీనినే చదివి తృప్తిపొందుతాము.

తమ వ్యాసాలను ఈ సంకలనంలో చేర్చడానికి అనుమతించిన లేఖకబంధువులకు నా కృతజ్ఞత చెల్లించడగింది.¹

గౌరూరు రామస్వామి అయ్యంగార్

1. ఈ యాభైఏళ్లలో సంస్కృతిరంగం

డి. వి. గుండప్ప

సంస్కృతి అంటే, మానవుల పరస్పర సంబంధాలలో నయవినయాల సౌబగు - స్వగుణ పరగుణాల సమ్మిళితకాంతి. ఈ సంస్కృతి మూలంలో మన అంతరంగజీవితానికి సంబంధించినది. అది మన అంతరంగసంపద. దానిస్థానం మనస్సు, హృదయమూను. దానికి భిన్నమైనది మన జీవితరంగజీవితం. దీనిలో ఇల్లు వాకిలి, గొడ్డు గోడ, నగ నాణెం మొదలయిన మూర్తద్రవ్యాలు చేరిఉన్నాయి. కడచిన యాభై సంవత్సరాలలోను ఈ వెలుపలి సౌకర్యాల విషయంలో మనదేశం చాలవరకు ముందుకు సాగింది. పూర్వం మోటార్లు, విమానాలు ఇప్పటిలాగ లేవు. ఇప్పటిలాగ విద్యాలయాలు, వైద్యాలయాలు, రైళ్లు, బ్యాంకులు, కార్టానాలు, వ్యాపారవిస్తృతి అప్పుడు లేవు. ఈ వాహ్యసంపదలో మనం అభివృద్ధి పొందినాము. అయితే అంతరంగసంపదలో ఆవిధంగా పెరగలేదు; ఇంకా పేదలుగా ఉన్నామనే నా అభిప్రాయం. ఈ పేదరికాన్ని ఐదారు అంశాలు ప్రస్తావించి నిదర్శనపరచాలనేది నా ఇప్పటి ఉద్దేశం. మొదట మనుష్యుడున్న స్థానంలో ఇప్పుడు యంత్రం ఉంటున్నది. హృదయం చేయవలసిన పనులను యంత్రాలమూలంగా నిర్వహించుకొనే అవ్యాసం పెంపొందించుకొంటున్నాము. యాభై సంవత్సరాలక్రితం పెండ్లికి ఆహ్వానపత్రిక చేతివ్రాతలో ఉండేది; ఇప్పుడు అచ్చులో ఉంది. చేతితోవ్రాసే టప్పుడు మనమనస్సు మనం ఉద్దేశించినవారి యోగ్యతను, వారికి చెందవలసిన ప్రీతి గౌరవాలను స్మరించేది. అది హృదయస్పర్శ, ఇంగ్లీషులో చెప్పే 'వర్సనల్ టచ్' సాక్షాత్కల్పన. ఇప్పుడు అదీ అంతగా ఉండదు. ఇప్పటిది అచ్చుకొట్టిన ఆహ్వానపత్రిక, వార్తాపత్రికలాగ వేయిమందికి వెళ్తుంది. దానికి తారతమ్యవిచారం అవసరంలేదు. పూర్వం ఇంటికి ఇష్టం, ఆప్తులు వస్తే, ఫలాహారంకోసం ఇంట్లోచేసిన తినుబండారాలను ముందుపెట్టేవారు. ఇప్పుడు హోటలు వస్తువులు తెప్పిస్తున్నాము. లేకపోతే, వారిని హోటలుకే సాగించుకొనిపోతున్నాము. హోటలుతిండి ఎక్కువరుచి కావచ్చు; కాని, ఇంట్లోవారి ప్రీతివిశ్వాసాలు దానిలో ఉంటాయా? పూర్వం ఇంట్లో గర్భిణీస్త్రీ ఉందంటే, అమెకోసం చేత్తో చక్కలాయుట్టి వేయించేవారు. ఇప్పుడు అలాటి చేతి చక్కలాయ కళ్లకు కనిపించడమే అపురూపమయింది. అప్పుడు వ్రేలు చేనేచనివి ఇప్పుడు రోలుచేస్తున్నది. వ్రేలి వెనుక వ్రేమ ఉండేది. వ్రేమకూ రోటికీ అంత సన్నిహితసంబంధం లేదు. అప్పుడు పెళ్లికొడుకులు పీటలమీద కూర్చుంటే ఆడపిల్లలు తమగొంతుకు కలిసి, ముసలమ్మలు మమతపొంగే ఉత్సాహానింపి పాటలుపాడేవారు. ఇప్పుడు గ్రామపొనుసంగీతం. అప్పుడు

1. వ్యాస లక్షణాలను గురించి విద్వాంసులు వ్యక్తపరచిన అనేకాభిప్రాయాలను ఈ ప్రస్తావనలో చేర్చాను.

గంధంమారి కేసరి పచ్చకర్పూరం కలిపిన పరిమళం; ఇప్పుడు సెంట్ - విడేశాలది. స్వాధావికంస్థానంలో కృతకం.

ఇంకొక విషయం చూద్దాము. కడచిన యాభై ఏళ్ళలో మనప్రజలలో పనితనంలో రైర్యవిశ్వాసాలే తొలగిపోయాయి. పూర్వం, ప్రతివారికి తమతమ దినసరి పనుల విషయంలో గౌరవం ఉండేది - మగవానికి తన పొట్టవిషయంలో, ఆడవానికి తన వంటవార్లు విషయంలో. రైతు తన నాగలి, గొడ్డుగోడ, దుక్కి అంటే ఎంతో గర్వపడేవాడు. వడంగి, తాపీవాడు తమ కైవాడానికి ఎంతో మురిసిపోయేవారు. కరిణం అక్షరాలు సొగసుకు, పురోహితుడు మంత్రోచ్చార సౌందర్యానికి, ఉపాధ్యాయుడు తన పాఠప్రవచన శీలతకు, కుమ్మరి తనచేతి నపురుకు ఆనందించేవారు. పని కూలికోసం అనే భావం అప్పుడు అతిగా ఉండలేదు. వారికి సంపాదన అవసరం లేదనికాదు. వారూ పేదవారే. అయితే వారు అందిఉకులపనిని అభ్యసించలేదు. అద్దాదిద్ది పనుల బతుకుకు వారిమనస్సు ఒప్పేదికాదు. ఒళ్ళవండి పనిచేయని అన్నం ఒంటపట్టదని అప్పటివారి నమ్మిక. ప్రకృతి ఎలా పనిచేస్తున్నదో అలాగే తామూ చేతికివచ్చిన పనిని సాధ్యమైనంత సొగసుగా చేయవలెననేది వారి నియమం. తొందర తొందంగా ఎటుబడితే అటు, పనిచేసినట్లునటించి, చాలినంత తక్కువకష్టానికి సాధ్యమైనంత ఎక్కువకూలి గిట్టించుకొనే యోచన అప్పుడు రాలేదు. ఇటీవల కొత్తకొత్త వ్యాపారాలూ, కొత్తకొత్త వృత్తులూ వచ్చి ఉపాయంగా ఊహించాలనే ఆశ వ్యాపిస్తున్నది. పట్టణాలరీతులూ, దాంభికత, ప్రకటనసౌలభ్యమూ ప్రామాణికతకు బలం పోగొట్టి చమత్కార చతురోపాయలకు ప్రోత్సాహమిస్తున్నవి. సమాజానికి పనితనంలో భరవసా, గర్వం నష్టంకావడంకన్నా పెద్దనష్టం మరొకటి ఉందదు.

ఇప్పుడు మరొక విషయానికి వద్దాము. ఇది గృహచ్చిద్రానికి సంబంధించింది. యాభై సంవత్సరాలక్రితం ముగ్గురు నలుగురు అన్నదమ్ములూ, వారిపిల్లలూ, మనుమలూ, వారి అక్కచెల్లెండ్లలోను వదినెమరదండల్లోను ఇల్లుపట్టినవారు, వారిపిల్లలూ మొత్తం ఇరవై యిరవయ్యైదుమంది కలిసిఉన్న కుటుంబాలు అపురూపంకాదు. నూటికన్నా హెచ్చుమంది ఉన్న కుటుంబాలను నేను చూచాను. ఆ సమష్టి సంసారాలు ఒక్క యజమాని పెత్తనంలో బడికేవి. అప్పుడు కష్టాలులేవనికాదు. ఇప్పుడు కష్టాలు తప్పనూలేదు. అయితే, ఇప్పటి కష్టాల తీరుపేరు, అప్పటి కష్టాల తీరుపేరు. తంజా తకరార్ల కూకటి వేళ్ళ మనుష్యస్వభావంలో ఎప్పుడూ ఉండనే ఉంటాయి. సమష్టికుటుంబాలలో వాటిని సరిదిద్దే క్రమమూ ఉండేది. మొత్తంమీద అది ఐకమత్య సాధనక్రమం. అది ఒకరీతి చెమట్రసీ, ప్రజారాజ్యం, ఒట్టుబ్రతుకు - సమష్టిజీవితం. ఇప్పుడు సమష్టిభావన కరిగిపోయి ప్రత్యేకతాభావన - వ్యష్టిభావన బలపడుతున్నది. ఎవరిపాట్లు వారివి. గట్టివాడు గట్టుకు, వెనుకబడినవాడు నక్టేట. ఈవిధంగా ఒక్కటిగా ఉన్న ఇల్లు రెండుగా, నాల్గోగా ముక్కలవుతున్నది. ఒక కుటుంబంలో ద్విముఖప్రభుత్వం, ద్వంద్వప్రభుత్వం.

ఇట్టిటీవల వస్తున్న శుభలేఖలలో ఇది చక్కగా కనిపిస్తున్నది. ఇరవైయైదు సంవత్సరాల క్రితం మాయండ్లో జరిగిన ఒక శుభకార్యానికి ఆహ్వానపత్రికను మా తండ్రిగారిపేరిట పంపడమైంది. ఆహ్వానపత్రికలో నాపేరూ ఉండవలసి ఉన్నందున మాతండ్రిగారికి పరిచయంలేని నామిత్రులూ వచ్చారు. వారిలో ఒకరు నిజంగానే పెద్దవారు, వయస్సులోను పెద్దవారు మోటారులోవచ్చి దిగారు. నేను వారికి స్వాగతంచెప్పాను. వారు "కారులో చూడండి. అక్కడ ఒకరున్నారు." అన్నారు. కారులో ఉన్నవారు వారి సతీమణి. ఆమెకూ చూడండి. అక్కడ ఒకరున్నారు." అన్నారు. కారులో ఉన్నవారు వారి సతీమణి. ఆమె నా పరిచయం ఉంది. నేను ఆమెను "దయచేయండి" అని పిలిచాను. ఆమె నవ్వి నా పరిచయం ఉంది. నేను ఆమెను "దయచేయండి" అని పిలిచాను. ఆమె నవ్వి "ఆడవారు పిలువలేదే?" అన్నారు. నేను అన్నాను: "మాతండ్రిగారున్నచోట మాతల్లి, వారున్నచోట మేమంతాను ఉండవలసినవారం. మాతండ్రిగారు మామొత్తంకుటుంబం వరంగా మీమొత్తం కుటుంబాన్ని పిలిచారు." నేను ఇలా చెప్పడం విని ఆమె "మీరు వరంగా మీమొత్తం కుటుంబాన్ని పిలిచారు." నేను ఇలా చెప్పడం విని ఆమె "మీరు పూర్వకాలంవారు" అంటూ, నవ్వుతూ దిగివచ్చి, ఆశీర్వదించి వెళ్లారు. ఇప్పుడు భర్త ఆహ్వానమే విడిగా, భార్య ఆహ్వానమే విడిగా. ఈకొత్తమర్యాద యూరోపియనుల అనుకరణం, దానిలో ఆలుమగల ఏకీభావసూచన లేదు; భిన్నభిన్న వ్యక్తిత్వపు సూచన ఉంది. అది ప్రీపురుషుల సమానత్వమట. అట్లయితే భార్య భర్తకులగోత్రాలను ఎందుకు స్వీకరించాలి? అతని పేరులో ఆమె ఎందుకు లీనమైపోవాలి? "శ్రీమతి, శ్రీ రామన్న" (మిసెస్ అండ్ మిస్టర్ రామన్న) అనడానికి మారుగా "శ్రీమతి, శ్రీ సీతమ్మ (మిసెస్ అండ్ మిస్టర్ సీతమ్మ) అనే ఇద్దరూ పిలుచుకోవచ్చు గదా! దంపతి అనేది ఒక్కటి— భర్తలో భార్య ఒక్కటయింది—అన్నది మునుపటి భావన.

ఇప్పుడు మరొకసంగతి చూద్దాము. ఉత్తమ సమాజవ్యవస్థలో వ్యక్తి సంయమం, వ్యక్తివికాసం - ఈరెండు తెరగుల సంస్కారాలకూ అవకాశం ఉంటున్నది. దంపతుల జీవితంలో భర్త ద్రవ్యార్జన వ్యవహారంలో తనవ్యక్తిత్వం పెంపొందించుకుంటాడు. భార్య పంటవార్లులో, ఇంటినితీర్చి దిద్దడాలలో వ్యక్తిత్వం పెంపొందించుకుంటుంది. పిల్లల లాలనపాలనలోను, బంధువుల ఉపచార సత్కారాలలోను ఇద్దరు తమతమ ప్రత్యేక లాలనపాలనలోను, బంధువుల ఉపచార సత్కారాలలోను ఇద్దరు తమతమ ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వం విలీనం చేసుకుని ఏకీభవిస్తారు. ఈవిధంగా సమష్టి శిక్షణతో వ్యష్టిశిక్షణం చేరిపోవాలి. భక్తులందరికీ దేవాలయం ఒక్కటే. సమస్కారాలమాత్రం వేరేవేరే. ఈప్రత్యేక దర్శాభ్యాసానికి పూర్వం ఉన్నంత అవకాశం ఇప్పుడులేదు. ఇప్పటిసందర్భం సర్వసాంకర్యం. "నవ్ ఏక బంధ!" సముదాయమనే సముద్రజలంలో ఈకాలంలో అన్ని వ్యక్తిరసాలూ కరిగిపోయి నీరపాలయి పోతున్నాయి. పదిమంది మాట - అది అవసరం లేని చోట్లలోను చెల్లి పోతున్నది. ఏమి పిండవంటలు చేయిద్దాము? వోటుకు పెట్టండి. ఏవిషయంపై ఉపన్యాసం ఇప్పిద్దాము? వోటుకు పెట్టండి - ఇది ఇప్పటి తీరు. పూర్వం సంఖ్యాబలాతిరేకం లేదు. ఇట్టిటీవల రాజకీయాలనుంచి వచ్చిన దొమ్మి దర్బారు జతకు యంత్రాల దొమ్మినేవ కూడ చేరింది. పూర్వం భోజనంచేసేవారి రుచినిబట్టి వంట; నేడు యంత్రాల దొమ్మినేవ కూడ చేరింది. పూర్వం పిండివంటలు; నేడు వ్యాపారదృష్టితో తయారయిన కార్బాన వేపుడుగింజలు, బిస్కెత్తుముక్కలు. పూర్వం పురోహితులు

సొంత కడురుతో వడికిచేసిన జన్మిదాలు; ఇప్పుడు మిల్లుదారాల తాలు. పూర్వం గృహస్థులతోటనుంచి విడిపించి తెచ్చిన పూవులతో ఇల్లాలకట్టిన మాల; ఇప్పుడు అంగడినుంచి వచ్చిన పూలువలె గోల. పూర్వం ఇంటిల్లిపాడి కూర్చొని కుట్టిన విస్తరులు; నేడు యంత్రంలో తయారయిన ఇనుపకంచాల బరబరలు. పూర్వులలో తమబట్టలను తామే తమ చేతులతో ఉడుక్కోవాలి; తమవంట తామే చేసుకోవాలి - అనే నియమం సర్వ సామాన్యం. ఇప్పుడు గాంధీగారి శిష్యులు తమ ఉడుపులకు అవసరమైన నూలును తామే స్వహస్తంతో వడుక్కోవాలనే వ్రతంపెట్టుకున్నారు. అంతే. ఈ స్వయంపాకంవంటి నియమంలో ఒక ఆత్మసంస్కారతత్వం అంతర్గతమై ఉన్నది. స్వయం పరిశ్రమ, స్వయంసేవ అహంకార వర్ణనకు ప్రయత్నాలు - వినయవిధేయతలకు సూచనలు. కూలి యిచ్చి దేవుని పూజచేయించి, తాము కూర్చున్నచోటికి తీర్థప్రసాదాలు తెప్పించుకొనడం కన్నా, తామే మేనువంచి చేసిన నమస్కారంలో నమ్రత ఎక్కువన్నది మునుపటి భావన. తండ్రి జబ్బువడితే, తానే దగ్గరఉండి ఉపచరించడం మునుపటి సంప్రదాయం; కూలి నర్సులను నియమించడం ఇప్పటి పితృభక్తి. పసిపాప పొట్టకు ఏదోరీతిగా పాలుచేరడం ముఖ్యం ఇప్పటివారికి. ఆపాడు తల్లిపాలిండ్లనుంచి వచ్చిందేనా అన్నదే ముఖ్యం మునుపటివారికి. తమ పరిశ్రమపరం, తమ శ్రద్ధకు కానుక - అనే సంతోష కల్పన ఇప్పటివారికి లేకపోతున్నది. ఈ ఆత్మగుణ సంకోచనానికి సమష్టివద్దతికాదు కారణం; ఇప్పటి ఉద్దేశ సాంకర్యం, సహవాససాంకర్యం కారణం.

కడసారిగా వేరొక విషయానికి వెళ్లదాము. అది జీవిత ముఖ్యలక్ష్యం. పూర్వులు భగవత్ప్రీత్యర్థమని - జన్మసార్థకం కానీ అని-ఏదో ఒక పెద్దసంకల్పం మనస్సులో పెట్టుకొని, అది కలిసివచ్చేకాలం నిరీక్షిస్తూ జీవితం గడిపేవారు. ఒక్క తీర్థయాత్ర, ఒక దేవతాసేవ, ఒకవ్రతం, ఒక సత్రంస్థాపన, ఒక రామోత్సవం, ఒకదానం, ఒక అన్న సంతర్పణం, ఒక పురాణశ్రవణం - ఇలాటి ఏదో ఒక మహోద్దేశంకోసం, తత్కాలపు భోగలాభాలకు సంబంధంలేని సంకల్పంకోసం వారు యావజ్జీవం అంగలార్చి, డబ్బుమిగిల్చి, అది నెరవేరినప్పుడు తాము జీవించడం సార్థకమయినదని సంతోషించేవారు; సంక్లిప్తి పడేవారు. అలాటి పారమార్థికత ఇప్పుడు విరళమవుతున్నది. గాంధీగారు జీవించినప్పుడు వలుపురు ఒకటిరెండుసార్లు అలాటి పారమార్థికతను చూపినమాట నిజమే. అయితే మన అనుదిన సామాన్యజీవితంలో ఆగుణం కనిపించడం ఇప్పుడు బొత్తిగా తక్కువయింది. పాతభక్తిశ్రద్ధలు పోయాయి; కొత్త ఆత్మోద్ధారభావన ఏదీ రాలేదు. ఈగడియ తిన్నతిండి, ఈగడియ చూచినచూపు - ఇంతే నేటివారి బ్రతుకు. మరుగడియ ఒకటున్నదనే సంగతికూడ వారికి అక్కరలేదు. ఈనాటి జీవనంలో శ్రమా అలాటిదే. తెల్లవారి నుంచి సందెవరకు పాటు, అలసట, చింత, పరుగులాట. ఎక్కువమందికి జీవితంలో పేసట - దానిలో వారికి ప్రయోజనమే కనిపించదు. ఇది మన నూతనార్థికయుగం ప్రభావం. కార్దానాకు బలి మనుష్యుని నెమ్మది; గానుగెద్దులాగ తిరుగు; చిక్కింది.

బాముకో; అలసి నేలను కరుడుకో. జీవితం ఇంతమాత్రమే అయినప్పుడు అనాటిపాటు అనాటిది. అది వట్టి తిండిబట్టల పరుగులాట. అంతకు మించినది మనస్సుకు అందదు.

ఇప్పటిజనం సుఖపడడంలేదని నేను అనడంలేదు. సుఖసంతోషాలభాయా, ఆతా అంతింజైనా లేక జీవితం ఒక్కనాడైనా సాధ్యంకాదు. అయితే, ఆ సుఖానుభవంలో విచక్షణ ఉందా? నిజమైన రసికత ఉందా? ఉన్నతదృష్టి ఉందా? ఇది సంస్కృతికి సంబంధించిన సమస్య. రసికత అనేది ప్రతివారిలోను అంతరంగంనుంచి ఉబికిరావలసిన గుణం. అది ఇతరుల అనుకరణకాదు. అది 'ఫ్యాషన్' కాదు. రేడియో ఉన్నంత మాత్రాన రసికత ఉన్నదని అనలేము. రేడియో ఒక యంత్రం; రసికత హృదయపరి పాకం. రేడియోకు డబ్బు అవసరం. రసికతకు అంతరంగశిక్షణ అవసరం. యంత్రమే దొడ్డదన్నభావన దేశనాయకులలో ప్రబలినప్పుడు, మన విహారవ్యవహారక్రమంలో - హ్యూమన్ టచ్ - మనుష్యహృదయస్పర్శ లేకపోయి ఆ విహారవ్యవహారాలు కూలిపాటూ. యంత్రవర్తనమూ అయినప్పుడు ప్రజల అంతరంగసంస్కృతిమట్టం దిగజారిపోవడం స్వతస్సిద్ధ పరిణామం.

నేను ఈమాటలు చెబుతుండడం హెచ్చరికకోసం. సంస్కృతివిషయం నేను వర్ణించినంతగా చెడిపోలేదని తెలిసినవారెవరైనా నాకు ధైర్యంచెబితే, నేను సంతోషంతో విని, వారిని కృతజ్ఞతతో నమస్కరించేను.

2. శాంతి

శ్రీనివాస

బ్రహ్మడు శ్రావణపూర్ణిమ దగ్గరపడుతున్నది. సర్వదా మనసు తన అధికారంలో పెట్టుకొన్న ఈ ప్రపంచం పనిమంచి నాకు కొంచెం తీరికచిక్కింది. కార్యప్రపంచపు కళవళపాటుతో అలసిపోయిన ఈ మనస్సుకు కొంచెం శాంతి కలిగించే పద్ధతి ఎలా?

శాంతి కలిగించే పద్ధతి: శాంతి యొక్కడ? మన మెక్కడ? శాంతి మనసు వదలి పెట్టి చాలకాలమైంది. అది ఎప్పుడైనా మనవద్ద ఉందా లేదా అని సందేహంకలిగేటంతటి కాలం మనకు దూరమైపోయింది. ఒకకాలంలో అది మనవద్దే ఉండేది. అటుతర్వాత కొంతకాలం మనం దాన్ని కావలసినప్పుడు పోయి వెదికేవాళ్ళం. వెదికితే అది దొరికేది. జీవనసంగ్రామంలో అనేకజాతాలతో ఆహారమైన మన తనువుకు, మనసుకు ఆ సంజీవనిని సోకించేవాళ్ళం. అది సోకగానే తనువు మనస్సు తమ స్వాభావికమైన ఆనందం స్వల్ప కాలమైనా పొందేవి. ఇప్పుడు మనం ఆనందజీవనిని వెదకడమే వదలుతున్నాము. దాని దారినే మరచిపోయాము. అది మనకు దొరకదు. మనపెద్దలు దానిని ఎక్కడెక్కడో వెదికి బయటికి లాగేవారు. మనం వారి కౌశలాన్ని నిలుపుకోలేదు. సంజీవనియేమో మనకు కావాలి; అయితే దాని నెలపును మనం మరచిపోయాము.

'ఓం శాంతి: శాంతి: శాంతి:' అని వారు చెప్పినట్లే మనమూ చెబుతున్నాము. వారు చెప్పినప్పుడు వారికి, వారి పరిసర ప్రపంచానికి శాంతి కలిగేది. ఆకలితో నకనక లాడుతూ తల్లికోసం ఎదురుచూస్తూ కుంగిపోయి కూర్చున్న పిల్ల పావురాళ్ల గూటికి తల్లి ఆతురతతో, మృదుస్పర్శతో వచ్చేలాగు శాంతి వచ్చి, ఓం శాంతి: శాంతి: శాంతి: అంటూ సంఘాన్ని తనరెక్కలతో కప్పివేసేది. ఇప్పుడు మనం ఆమంత్రమే చెబుతున్నాము. మనపెద్దలు ఏ హ్రస్వదీర్ఘ స్వరాలతో ఆమంత్రం ఉచ్చరించేవాడో అలాగే ఉచ్చరిస్తాము. అయితే, మన సంఘానికి మన మాతృశాంతి రావడంలేదు. దానిని ఏదేగ తన్నుకొని పోయింది.

నేను నేడు శాంతిని వెదుక్కుంటూ బయలుదేరాను. శాంతుడుగా ఉండడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాను. శాంతిని పొందానని భావించడానికి యత్నిస్తున్నాను. నిద్రపోతున్నానని భావించేవాడు నిజంగా నిద్రపోవడంలేదు. ఊరికే ఉందామని చేతులు కాళ్లు తల కదలించకుండా కూర్చున్నవాడు ఊరికే ఉన్నట్లు కాలేదు. శాంతిని వెదుకుతూ, అది దొరకలేదుకదా అని కలవరపడే నాకు శాంతి ఇప్పుడు సాధ్యంకాదు.

శాంతిసుఖాన్ని అనుభవించే పుణ్యమే మనకు లేదేమో! ఆపుణ్యమే ఉండేట్లయితే శాంతికి అవసరమైన సామగ్రి మునుపటిలాగ ఉన్నట్లుంటే మనకు శాంతి సాధ్యంకాక పోవడం ఎందుకు? ఇదిగో ఈవినం చాలసుందరమైంది. సౌందర్యానికి అవాసమైన మన ఈ ఆర్యావర్తంలో, ఈ ఆర్యదేశంలోకూడ ఇటువంటి సుందరమైన దినాలు సంవత్సరంలో ఎక్కువ ఉండవు. ఒక నెలగా వానలువడి చెరువులు, నదులు నీటితోనిండి తొణికిసలాడుతున్నాయి. దినదినమూ మేఘాలలో మరుగవుతున్న సూర్యుడు నేడు వెలువలికివచ్చి ప్రపంచాన్ని తన లేతయెండతో నింపి, వెలుతురుతో నెమ్మదిగా త్రుళ్లించేలాదేట్లుచేశాడు. లేతచెట్లు తీగలు ఈ లేతవెలుగులో తడిసి, మితంగా వసుపాడివచ్చిన యువకులవలె కాన వస్తున్నాయి. గాలి కొంచెంసేపు నెమ్మదిగా, కొంచెంసేపు విసురుగా వీస్తూ, మనుష్యుని ఆత్మవలె ఎక్కడినుంచో వచ్చి ఎక్కడికో పోతున్నది. అలా పోతూ, తనరాకను నిరీక్షిస్తూ వస్తూ రోడ్లో అని బొటనవ్రేళ్ళపై నిలబడి చూస్తున్నట్లున్న వృక్షరాజి తలమీద ఉండే ఆకులసంమూలదూరి అవి పొడేట్లు చేస్తున్నది. కుళలుడైన వైణికుని చేతివ్రేళ్లు తాకిన వీణ తంతులలాగ వృక్షరాజి ఒకమారు మృదువైన, స్పష్టమైన, మరొకమారు చెవులు నిండి పోయేలాగ గురుతరమైన ఇంపైన స్వరాన్ని గంభీరనినాదాన్ని పలికిస్తున్నది. ఈగంభీర నాదం సాగరాన్ని చేరడానికి దేవలోకంనుంచి దిగివస్తున్న దేవనిర్మలజీ ప్రవాహమోషమో అన్నట్లు ఉంది. ఎక్కడచూచినా పక్షిల కలకలధ్వని. కోయిల దూరంలో ఆకులమాటున అన్నట్లు ఉంది. ఎక్కడచూచినా పక్షిల కుహారావం చేస్తున్నది. చుట్టపట్టాల పక్షిల మణిగి వర్ణించే కవులకు పిలుపు వంపేటట్లు కుహారావం చేస్తున్నది. చుట్టపట్టాల పక్షిల సంత్రమం. ఇక్కడ ఒక్కపక్షి, కారణమేమిదో, బహుసంబరంతో విధవిధాలుగా కూస్తున్నది. కోయిల ధ్వనిని పంచమస్వరం అంటారు. దీనిని ఏమంటారో! నాకు దానిపేరు తెలియదు. పేరు తెలియకపోతే ఏం? వినడానికి చాల ఇంపైనధ్వని. అదే ముఖ్యం ఇక్కడ. యదు. పేరు తెలియకపోతే ఏం? వినడానికి చాల ఇంపైనధ్వని. అదే ముఖ్యం ఇక్కడ. మరి రెండుపక్షులు కొమ్మమీద వారి ఏమేమో చెప్పుకుంటున్నాయి. అంతా చాల ఆనందంతో నిండింది. దిక్కుదిక్కునుంచి సూరారువిధాలుగా వచ్చే ఈ కోకిలధ్వనిలో కాకికూకలూ చేరాయి. ఇప్పుడు కోకిలధ్వనిమాత్రం విన సొంపుగా వుంది; కాకికూక విన సొంపుగా లేదు అని చెప్పడానికి లేదు. కేవలం దీనిని దానిని విడిగా వింటే, అభావం రావచ్చు. ఇక్కడ ఇప్పుడు ఈ తీరుతీరుల స్వరసముచ్చయంలో మిళితమైన కాకికూక ఒక రీతిగా విన సొంపుగానే ఉంది. దేవదేవుని విశ్వసంసారగీతంలో, మనుష్యుడు నిందించి నప్పటికీ, కాకికూక విన సొంపైనదే.

ఇలాటి దినం. ఈస్థలం, ఈకొండ మూడువైపులా ఆక్రమించి నిలబడి ఉంది. అడివారంలో పురాతనదేవాలయం. పక్కలోనే కొలను, నిర్మలమైన నీరు. కొలనుగట్టుమీది బసవన్ననోటినుంచి కొండలోని స్వచ్ఛమైన చల్లనినీరు ఒకేధారగా నిరర్గళంగా పడుతున్నది. కొలనుకు ఎక్కువయిననీరు ఒక కాలువనుంచి విసురుగా దూకుతూ గులకరాళ్ళ మధ్యనుంచి పారి, స్నానపూజలు ముగిసినతర్వాత దేవాలయంనుంచి దిగిపోతున్న శ్రీల ఆందెలరవళి అని తోచే మృదురవంతో కిందికి పారుతున్నది. వృధివి ఎటుచూచినా

పచ్చనిరంగుతో శోభిస్తున్నది. కొండశిఖరంనుంచి కొండఅడివారంవరకు చెట్ల పచ్చని రంగు; మధ్యన గైరికాది దాతువులరంగు. పచ్చనిరంగు ఈనన్నని కాలువగట్లవరకు వ్యాపించింది. ఈస్థలం అతిశయ సౌందర్యాన్ని చూడడానికో, ఈ కాలవ మధురరవాన్ని వినడానికో లేక ఈపవిత్రప్రాంతంలో నెలకొనివున్న మహాదేవుని సేవచేయడానికో దేవ లోకంనుంచి వరుసగా దిగివస్తున్న దేవతల గుంపో అన్నట్లు ఉన్నతవృక్షాల వర్షతశిఖరం నుంచి పాదప్రాంతంవరకు బారులుతీరి నిలబడి కనులపండువు చేస్తున్నాయి.

ఈ పవిత్రస్థానం గురించి ఒక ఇతిహాసం ఉంది. పూర్వం ఒక తపస్వి మహాదేవుని పాదారవిందద్యానానికి ఇది యోగ్యమైనస్థలమని భావించి ఇక్కడ తపశ్చర్యకు పూను కొన్నారు. నిత్యకృత్యాలకు ముందు గంగాస్నానం ఆవశ్యకమని దినమూ యత్నపూర్వకంగా కాశిదేరి భాగీరథిలో స్నానమాచరించి ఇక్కడికి తపస్సుకోసం తిరిగి వచ్చేవారు. ప్రతిదినమూ విడవకుండా రసవద్దకు వస్తున్న వీరి నిశ్చలభక్తికి భాగీరథి మెచ్చి ప్రత్యక్షమై “నేనే నీవు ఉన్నచోటికి వస్తాను. నీవు ఇకమీద ఇక్కడికి రావలసిన పనిలేదు” అని అభయమిచ్చింది. తపస్వి తన సమ్మకంకోసం ఆమెకు తన చేతిదండం ఇచ్చి, “దీనిని నీవెంటెస్తే నీవే వచ్చినట్లు నా మనస్సుకు దృఢమవుతుంది” అన్నారు. మరునటిదినం స్నానంవేళకు గంగామాత భూగర్భంలోనే ప్రవహించి ఋషిదండంతో ఆ స్థలానికి దయచేసి తానుఇచ్చిన అభయాన్ని నెరవేర్చింది. అనాటినుండి, గంగామాతవల్ల, ఆమె మెచ్చిన తపస్వివల్ల ఈస్థలం పవిత్రమైనది. ఇక్కడ మహాదేవుడు కృపతో భక్తులకు సర్వదా ప్రత్యక్షమవుతాడు.

శాంతి వచ్చేటట్లయితే ఇక్కడ ఇప్పుడు రావాలి. ఇటువంటి దినం; ఇటువంటి స్థలం. నీలిమామయమైన ఈనేల నడుమ, నీలిమామయమైన ఆకాశంకింద, భాగీరథి పవిత్ర సలిలాల సామీప్యంలో మహాదేవుని సన్నిధియందు, ఆనందమయమైన ఈవిశ్వప్రపంచపు ఆనందాన్ని కలకలధ్వనితో తెలిపే ఈ పక్షిసమూహాల సుఖసాగరం మధ్యన నిలబడితే, శాంతినిపొందడం సాధ్యంకావాలి. అయితే, శాంతి ఎక్కడ? తపస్వి శాంతిసంపాదనకు అత్యుత్తమమని భావించిన ఈ పవిత్రస్థానంలోను నాకు శాంతిలేదు. ఆనందంతో కూడిన ఈ ప్రాణీసమూహంతో నేను చేరినాను అని ఒకక్షణం భావించాను. తర్వాత, అవి ఆనందంతో పాడుతాయి. నేను పాడలేను అని తెలిసివచ్చింది. నాకు ఆనందమెక్కడ? నాకు శాంతి యెక్కడ?

నేను శాంతిని పొందలేకపోయినా, ఈ ఋషిని “మీరు దానిని ఎట్లా పొందారు?” అని అడుగుదామంటే, ఆయన కనుమరుగయ్యాడు. నాకూ కొంచెం వయస్సయింది. చాల ఏళ్లుగా ఈ ప్రపంచాన్ని కళ్ళతో చూచాను. ఎప్పుడూ సుందరమైన ప్రపంచం ఇప్పుడూ సుందరంగానే ఉంది. నాటినుంచి నేటివరకు నేను ప్రపంచంలో సుఖాన్ని వెదికాను. సుఖం ఇస్తుందేమోనని శాంతిని వెదికాను. రెండూ నాచేతికి చిక్కిలేదు. ఎట్లా చిక్కి

తుందని చెప్పేవారూ లేకపోయారు. అప్పుడు తన సుఖంకోసం భాగీరథిని పిలిపించు కొన్న తపస్వి ఇప్పుడు నాకోసం ఒక్కనిముసం కనిపించి ఆ శాంతికి సాధనమైన వీజ మంత్రాన్ని ఉపదేశించకూడదూ! తపస్వి, మీ రెక్కడ?

ఎక్కడో? తెలిసినవా రెవరు? ఋషిమాత్రమే ఏమిటి? అందరూ అంతే. ఎప్పుడో ఉన్నారట; ఇప్పుడు లేరు. ఇప్పుడు లేనందువల్ల వారు ఉండినారో, లేరో అని సంశయపడుతూ, మనకు లేనందువల్ల ఏనాడూ లేరనే భావించి, వారు లేరనే సమ్మకంతో మనం సంతృప్తిపడ్డాము. వశిష్టా, వామదేవా, మార్కండేయా, కౌండిన్యా, రండి. మీరందరూ ఇప్పుడు ఒకమారు రండి. ఒకేఒకమారు వచ్చి, “మేము నిజం; అబద్ధం కాదు. నీవూ ఉన్నావు; అబద్ధం కాదు. ఇది తెలుసుకొని శాంతిపొందు” అని ఆనతి యివ్వండి. నేను చేతులు కట్టుకొని ఈవిధంగా ప్రార్థించి, నమ్మి శాంతుడిని అవుతాను.

వారూ రాలేదు. శాంతి రాలేదు. తెమ్మెరలు మృదువుగా నెమ్మదిగా అకులమధ్యన ప్రవహిస్తున్నవి.

3. రచయిత నుదుటివ్రాత

గోవిందపై - మంజేశ్వర

దైది ఒకవ్యాసం, అథవా ఇదీ ఒకవ్యాసం. సంపాదకులు "ముత్తహవళ" (ముత్యాలు. పగడాలు) అనే గ్రంథంకోసం ఒక వ్యాసం వ్రాసి పంపమన్నారు. కానీందని ఒప్పుకున్నాను. అప్పుడు మరొకపని ప్రారంభించినందువల్ల దీనిని అప్పుడే ఆరంభించడం కాలేదు. ఇంకలో కాసరగోడు సాహిత్యసమ్మేళనం (1947 దినెంబరు) వచ్చింది. అది ముగియగానే, దానికోసం వచ్చిన కొందరు సాహిత్యబాంధవులు మాయంటికి వచ్చారు. వారు తిరిగి వెళ్ళిపోగానే, వయోనుగుణంగా కొంచెం విశ్రమించేటంతలో బరోడావయనం (1948 ఫిబ్రవరి) వచ్చివడింది. దినదినానికి ఆత్మైపు వెళ్ళునున్న ధూమశకటం ఈలవెలుపు ఈవైపు వ్యాసాన్ని చేర్చవలసిన గడువు దగ్గరవచ్చాయి. ఈ చిక్కులో ఇదొకటి తప్ప మరేవిషయమూ మనస్సుకు తోచక, ఒకమారు ఆశపుట్టింది నీళ్లువల్లడం ఇష్టపడక దీనిని గురించే వ్రాశాను. సంపాదకమహాశయులూ, పాఠకమహాశయులూ దీనిని వ్యాస మని ఒప్పే ట్టయితే, వారు ప్రకటించనీ; పీరు చదవనీ. ఒప్పుకపోతే, వాయూ, వీరూ వదలిపెట్టనీ. ఎలాచేసినా నాకు ఒక్కటే.

ఈవ్యాసంలో చెప్పిన అనుభవమంతా సొంతం రచయితదే కాని, మరొక క్ష - వ్యక్తిదో, లేక వ్యక్తులదో కాదు. తక్కినవారి యిళ్ళలో దోసెకు చిల్లరైతే, రచయిత ఇంట్లో పెనముకే చిల్లలు. ఏమి చేద్దాం? అది అతని భాగ్యస్థానంలోని శని అట; లేక చెర్లాట. అయితే, నమ్మకంతి; ఈ మాటలన్నీ నేరుకు 24 తులాలు నిజం. పొద్దుపోయి నల్లెల్లా వాటి గొంతుక కుంగిందేకాని పొంగలేదు; అద్దంలో కుంగి గుజ్జయిన ఏనుగు లాగ. వాటిరంగు తగ్గిపోయిందేకాని, నిగ్గుకాలేదు; ఎన్నోనాళ్ళ చేమంతిపూవులాగ. ఈ 'వ్రణంధం' లో సూత్రధారుడూ, నాయకుడూ ఒక్కడే కనుక వ్రస్తావనకూ, నాటకానికి నడుమ పేరుగా తెరయెత్తవలసినది లేదు.

చాలకాలపుకిందటి కథ. నేనొకమారు తగినంతదూరంలోఉన్న ఒక ఉత్తమ కన్నడ పత్రికకు వ్యాసం పంపాను. పంపిన కొన్నినాళ్ళకే నేను ఉత్తరావధానికి వెళ్ళవలసి వచ్చి నందున అపత్రికఉన్న ఊరిదారిగుండా వెళ్ళవలసివచ్చింది. అక్కడ అగి, అగిననాడే సంపాదకులవద్దకు పోయి, పరస్పరం పరిచయం చేసుకుని వారిలో నంలాసిస్తున్నంతలో, యువకుడొకడు అక్కడికివచ్చి వారికి నమస్కరించాడు. కూర్చోన అన్నాడు. కూర్చున్నాడు. పేరు అడిగారు. చెప్పాడు. "స్వామీ నా కవికసంగతి యేమిటి?" అన్నాడు.

రచయిత నుదుటివ్రాత

17

"అదిగో మీ కవిక మా పత్రికస్థాయికి రాదు. అందువల్ల దానిని ప్రకటించలేను. నేను మీకు ఈ సంగతి వ్రాశానే?"

"దోష మేమిటి స్వామీ, నా కవికలో?"

"అలా అడగకూడదు. చెప్పినమాటకు ఊగొట్టాలి. మీరింకా యువకులు. వ్రాసి వ్రాసి అలవాటయిన పదవనే చక్కగా రచన సాగించగలరు. అప్పుడు ప్రకటించవచ్చు. ఇదిగో మీ కవిక."

"అలా కాదు స్వామీ, మీ పత్రికలో నా కవిక రావాలని నాకు చాల ఉత్కంఠ. ఒక్కసారి నా కా అవకాశం ఇస్తే చాలు. ఇక ఇప్పుట్లో మిమ్మల్ని పీడించను. తమ పత్రికలో నా ఒక కవిక వెలువడితే, నా తక్కిన కవికలను తక్కిన పత్రికలన్నీ రప్పించు కొంటాయి. అందువల్లనే మిమ్మల్ని యాచిస్తున్నాను. దయచేసి ఒప్పుకోండి. ఊహించండి."

సంపాదకులు మరి పెదవి కదల్చలేదు. అతని కవికను అతనికి అప్పగించి, తమకు వేరేవని ఉన్నదని ముఖం తిప్పి నాతో మాటలు కొనసాగించారు. రెండవవానిముందు జరిగిన అవమానానికి ఆయువకునికి కిందపడిన బాధకంటే పదిమంది చూచిన బాధ ఎక్కువయినట్లు అయింది. అతడు వెళ్ళిపోయాడు. అట్లయితే, నావ్యాసం గతియేమిటని అక్కడ వయినట్లు అయింది. అతడు వెళ్ళిపోయాడు. అట్లయితే, నావ్యాసం గతియేమిటని అక్కడ కూర్చున్న నాతలకు ఎక్కగానే, చిలుకుకు మోచేయి తగిలివట్టయింది. దెబ్బలు అతని కయినా, నొప్పేమో నాకు అన్నట్టయింది. దానితోపాటు ఈశ్వరకూ జ్ఞాపకంవచ్చింది;

తృణా దపి లఘు స్థూలః తూలా దపి చ యాచకః

వాయునా కిం న నీతో సౌ మా మేవం ప్రార్థయే దితి.

గడ్డికంటే తేలిక పత్తి. పత్తికన్నా యాచకుడు తేలిక. అయితే గాలి ఎందుకు అతనిని పైకి తీసుకొనిపోదు? తనను ఏమైనా యాచిస్తాడేమోనని గాలికూడా దూరంగా వుంటుంది. ఈశ్వరకంలో 'యాచక' అనే పదాన్ని తుడిచివేసి, 'లేఖక' అని వ్రాసిపెడితే, వ్రస్తా రానికి సరిగా ఉంటుంది. అర్థానికి సరితరం - మరింతసరి.

మా మాటలు ముగిశాయి. సంపాదకులను వదలిపెట్టి కొన్ని అడుగులు వేశానే లేదో, దారిలో ఆ యువకుడు నిలుచుని ఉన్నాడు. చూచాను. రేకులన్నీ రాలిపోయినట్లుని దిమ్మమాత్రమే కనిపించే నిన్నటి గులాబిపూవులాగ ఉన్న అతని వాదినమొగంమాడగానే నాకు ఒంటిపై పాము పారాడినట్టయింది; ఒళ్లు పులికించింది. "ఎందుకు నిలబడినారండీ ఇక్కడ?" అన్నాను.

"మీకోసం కాదుకొని, స్వామీ. మీరూ ఏదైనా రచన ఇచ్చారా?"

"ఔను. నా రచన అచ్చుకుపోయిందట."

"మీరు అదృష్టవంతులు స్వామీ?"

అయింది. ఇక ఒకరిమొగం మరొకరికి కనిపించదు. చీకటిలోను చూడగలిగిన, కళ్ళకు గంఢాలు కట్టినా చదవగలిగిన ¹బుధాబ్జిక్ కన్సర్వేషన్ నావి.

అక్కడినుంచి తిరిగి వద్దామన్నా సులభమా ? గోముఖంలోపడి వెలుపలికి వచ్చినట్టా ? దిగిరావడానికి రెండు మెట్లవరుసలు దాటాలి. అక్కడైనా వెలుగు ఉందా ? చిమ్మబీకటి. పొగచుట్ట కాల్చే నా అలవాటుకు ధన్యవాదాలు. అగ్నిపెద్దై జేబులోనే ఉంది. పెద్దైతేసి, మెట్టుకు ఒక్క పుల్లవంతున పుల్లలు గీస్తూ, ఎలాగో కొనకు వీధిలోపడి ఇల్లు చేరాము.

మరుసటిదినమూ వేళకుముందే ఆకళాళాలకు బయలుదేరాను. ఆనాడు నిన్నటి జకగాళ్లు లేరు. వారు నిన్నటి చీకటికి ఏవగించుకొనో, నిన్నటి జనసముదాయానికి భయపడో, లేక చదువు చూచుకోకుండా వృథాగా కూర్చోని ఆవలించడం ఎందుకనో ఆనాడు నావెంట రాలేదు. నేడూ మావారే, మా తుళునాడువారే, నలుగురైదుగురు, విద్యార్థులు, నిన్నటి కథ విని కుతూహలపడి, తామూ ఒక్కమారు ఆ ఆట చూద్దామనో ఏమో నా జతలో వచ్చారు. అక్కడికి చేరగానే నేను నిన్నటి "అంధం తమః" కథానికను పై పరిశీలకులకు నివేదించాను. ఆనాడు మించుదీపాలున్న గదిని అనుగ్రహించవచ్చునను ఊరట కలిగింది. వేళకు సరిగా మరొకవ్యక్తి మమ్ముల్నూ తూగు దీపాలున్న మరొకగదికి పిలుచుకొని వెళ్ళాడు. అక్కడ ఆ అంతస్తులో కూర్చుని, నా ప్రసంగంలోని ఒక్కమాటనన్నా తెలుసుకోలేని, బహుశః దానిలోని కన్నడసదాలను మాత్రం గ్రహించగల ఆ జకగాళ్లు మాత్రమే ఉన్న సభలో ఆనాటివ్యాసభాగం చదివి వారికోపాటు ఇట్లు చేరాను.

కడవటి మూడవనాడు ఆ ఊరిలో ఉద్యోగాలలో ఉన్న మా జిల్లావారు కొందరూ, మాతృభాషమాత్రం కన్నడమైన ఇతరరాష్ట్రంవారొకరూ, ఎనిమిది పదిమంది శ్రోతృమహాశయులు నా ఉపన్యాసంపేళ్ళకు తందోపకండాలుగా ఆ కళాశాలకు తోసుకొని వచ్చారు. ఆ మూడునాళ్ళలోను కడవటిదే బ్రహ్మాండమైన సభ, అనాటిదే శ్రోతల మహాసౌమం.

1. ఖదాబక్ష్ కాశ్మీర్ రాష్ట్రవాసి. ఆమధ్య గొప్ప ష్యాతీసంపాదించాడు. అతడు కళ్ళకు బలంగా గంఠలుకట్టినా, అన్నివస్తువులూ చూచేవాడు; సరిగ్గా చూచేవాడు; చదివేవాడు.

2. మైసూరురాష్ట్రంలో శివమొగ్గజిల్లాలోని తీర్థహళ్లి అనే గ్రామం వద్ద తుంగనదిలో గోవు ఆకారంలోవున్న ఒక బండ వుంది. దానిని గోముఖం అంటారు. దానిలో ఒక వైపునుంచి రోహితి పోయి, అక్కడి నీటి మడుగుండంలో తిరిగి వెలుపలికి రావడం మహా పుణ్యమని భావిస్తారు. అలా రోహితి పోయినవారందరూ వెలుపలికి వచ్చారేగాని ఒక్కరూ దానిలో చిక్కుకొని మడిసినట్లు తెలియదు. అదొక కష్టమైనవని అని భావిస్తారు.

3. చిమ్మచీకటిగా ఉండే ఒక నరకం

అనాడు కడపటిభాగం చదివాను. ఏతావతా, వినేవారు ఉండనీ, ఉండకపోనీ, మజ్జిగతు
తగిన రామాయణం కాకుండా, క్లుప్తమైన ఆ మూడునాళ్ళలోను నా వ్యాసాన్ని అశ్వంకం
చదివి ముగించి నేను మోసుకొన్న బరువుమేర చేతులను చొక్కబాగా కడుగుకొని,
నా విదిని, నా వ్యాసంవిదిని మనసార అభినందించి, అదిగో అబ్బాయి వెళ్లాడు, అదిగో
అబ్బాయి వచ్చాడు అంటూ ఇల్లుచేరాను. మరుసటిదినం నెమ్మదిగా మాఊరికి బయలు
దేరాను.

ఆ మరుసటి సంవత్సరం నేను మరొక కన్నడ వ్యాసాన్ని మరొక పత్రికకు పంపాను. ఒకటి రెండు నెలలవరకు అది ప్రకటన కాకపోవడం చూచి సంపాదకులకు జ్ఞాపకం చేశాను. వారు దానిని ఒక విద్వాంసునికి చూపారట. ఆ విద్వాంసుడు నా వ్యాసంలోని సిద్ధాంతంతో ఏకీభవించేవారు కారు. నేను జ్ఞాపకం చేసినందుకు సమాధానంగా సంపాదకుల జాబుకుమారు, ఆ విద్వాంసుని జాబితోపాటు నా వ్యాసం లిఖితప్రతి నాకు తిరిగి వచ్చింది. ఆ జాబులో ఇంచుమించు ఈ విధంగా ఎర్రజెండా (అపాయనూచకంగా) ఎత్తి ఉంది:- “నేను ఈ విషయాన్ని గురించి వ్రాసిన వ్యాసాన్ని విమర్శిస్తూ తాము వ్రాసిన ఈ వ్యాసాన్ని ప్రకటించవద్దని సంపాదకులను హెచ్చరించాను. ఇతరత్రుకూడ వ్రాసిన ఈ వ్యాసాన్ని ప్రకటించడానికి తొందరపడకండి. ప్రకటించేటట్లుయితే, గౌరవతో వదులారు.” ఈ వ్యాసం ప్రకటించడానికి తొందరపడకండి. ప్రకటించేటట్లుయితే, గౌరవతో వదులారు.” ఈ వ్యాసం ప్రకటించడానికి తొందరపడకండి. ప్రకటించేటట్లుయితే, గౌరవతో వదులారు.”

అయితే, ఆ విధంగా ‘మా’ అని నిషేధాజ్ఞ విధించినందుకు ఈషత్తయినా కారణం సూచించలేదు. (అంతేకాదు నా సిద్ధాంతాన్ని ఖండించి ఇంకవరకు వారు ప్రతివ్యవస్థను మైనా వ్రాయలేదు.)

అలా అయితే, నా వ్యాసం వట్టి నిరాచేటనా? చూద్దాం, కళ్ళిచ్చినదేవుడు కళ్ళ చూపు ఇవ్వడా? - అనుకుని, ఆ విద్వాంసుని వటాదోహం లెక్కపెట్టక, దానిని మరొక పత్రికకు పంపాను. వెంటనే అది ఆపత్రికలో ప్రకటించడమైతే ప్రకటించారు. కాని ఏ రాహుకాలంలో ఆ వ్యాసం వ్రాశానో ఏమో, రామేశ్వరానికి వెళ్ళినా శనేశ్వరం వదలదు. అన్నట్లు, అక్కడ పీటకిందకు తోస్తే ఇక్కడ (పీటకింది) ముగ్గు కిందికే తోళారు. ఆపత్రికలో ఆ వ్యాసం కన్నడభాషకు ఈ కొనసుంచి ఆ కొనవరకు ఒకే తిద్దుబాట్లు; ఆపత్రికలో ఆ వ్యాసం కన్నడభాషకు ఈ కొనసుంచి ఆ కొనవరకు ఒకే తిద్దుబాట్లు; మేకబెత్ నిద్రను చంపారు; ఇక్కడ నా కన్నడభాషను చంపారు. ఆపత్రికను ఈపత్రికను పోల్చినప్పుడు, ఒకమణుగు వత్తి బరువా, ఒకమణుగు ఇనుము బరువా అనిపించింది. ఆ వ్యాసం చదివినప్పుడు నా వ్యాసమే కాదు, మరొకరిదే అన్నంతగా కన్నులకు కట్టింది. ఆ 'తిద్దుపాట్ల' లోను అనివార్యంగా నా కనుమరుగైన కొన్ని పొరపాట్లు మినహాయస్తే, తక్కిన వాటిలో ఒకటైనా తిద్దుబాటుకాదు; వట్టి తప్పులు.

వెంటనే ఆ వక్రికా సంపాదకులముందు నా హస్తకవచం విసిరివేసాను. (threw down the gauntlet); దానికి సమాధానంగా వారు తాముచేసిన ఆ 174 (!) సవరణల పట్టిని నాకు వంపి (ఆ పట్టి ఇప్పుడు కూడా నావద్ద ఉంది), ఆ విషయమై ఇరుపక్షాలవారు ఉత్తర

లేకపోతే సంపాదకులు అడిగినమేరకు, అడిగినవెంటనే వ్రాసి ఇస్తారనే కారణంవల్లనే రచయితలు 'ఇదిగోనండి పీట, తీసుకోండి పీట, వేసుకోండి పీట, ఎత్తిపెట్టండి పీట, ఇచ్చిపోండి పీట' అయిపోయాడా అని మనస్సు ఉద్విగ్నం కాగా, నాదగ్గర ఉన్న కార్పస్ ప్రతితో దానిని సంప్రదించి, వారు ప్రకటించడానికిముందు మరొకవత్రికకు వంపనా, రెండు పదవలలోను రెండుకాళ్లుపెట్టనా అనిపించింది. వద్దు. అలా చేస్తే, నాకే కాదు, ఆ మరొక వత్రిక సంపాదకులకూ సిగ్గుచేటు అని ఆ అంకుశాన్ని అక్కడే విరిచివేశాను.

ఏడుసంవత్సరాలక్రితం నేను నామిత్రులొకరి గ్రంథానికి మున్నుడి వ్రాశాను. విమర్శకు లొకరు ఆ గ్రంథాన్ని 'కడగాంచనివారై' నా మున్నుడిలో ఆ గ్రంథాన్ని నేను మొచ్చుకున్నందుకు నన్ను రంకులరాట్నంలో కూర్చోబెట్టి ఒకమారు పైకి ఎత్తి, మరొక మారు కిందికితోళారు. వారి ఆ టీకనే మనస్సులో పెట్టుకొని, ఇటీవల మరొక మిత్రుని గ్రంథానికి వ్రాసిన మున్నుడిలో ప్రస్తావనదృశ్యంగా ఇలా ప్రత్యుత్తర మిచ్చాను:

"తాను మున్నుడివ్రాసే గ్రంథంలోని కొరతలను ఎత్తిచూపడం మున్నుడివ్రాశాని పనికాదు; ఏమాత్రమూ కాదు. ఆపనికి సహస్రాక్షరాలైన విమర్శకుడున్నాడు. భాపురేఖాపు అని తన లేఖకుని పెన్నుతట్టడం, చాంగుభా అని అతనిని ప్రోత్సహించడం మాత్రమే మున్నుడికారుని పని. మున్నుడికారుడు పురోహితునివలె తనవద్దకువచ్చిన వాని పొరోహిత్యం నడిపి అతని శ్రేయస్సుకొరీ ఆశీర్వదించాలి. అతని ఊనాలవైపు చూడరాదు. విమర్శకు రైతేనో వైద్యునిలాగ తనవద్దకు వచ్చినవానికి చికిత్సచేసి, నీరోగి అయినవాని ఆరోగ్యం కొనియాడాలి. చెండాడవలసినచోట చెండాడవలె, అతనిని నొప్పించేటంతటి నిర్ణయతో కాదు, అతడు ముందుముందు ఆరోగ్యశాలి కావాలి అనే మమతతోనే సుమండ్రి. ఈవిధంగా మున్నుడికారుని, విమర్శకుని పనులలో వున్న ద్రువాలంతటి వ్యత్యాసాన్ని మనలో పలువురు ఇంకా తెలుసుకోలేదు. ఆకారణంగానే ఈ సందర్భం పురస్కరించుకొని దానిని స్పష్టికరిద్దామని ఈ ఒక్కమాటను ఇక్కడ ప్రాసంగికంగా చెప్పాను."

ఇంకా, మున్నుడికారుని, విమర్శకుని పనులు ఒక్కటేనని బ్రమిసి వాటిని కలగా పులగం చేసేవారు చేస్తూఉండని. ఊదేశంఖం ఊదాను, ఎననీ, ఎనకపోనీ..

కొన్నిసంవత్సరాలగా కొన్ని విశ్వవిద్యాలయాలవారు తమ పాఠ్యపుస్తకాలలో నా కవిత్వం ప్రకటించడానికి అనుమతికోరుతున్నారు. వారు ఆ విషయమై ప్రతిఫలాన్నో సంభావనతో ఇవ్వనీ, ఇవ్వకపోనీ, నాకు ఆగొడవేమీ లేదు, నేను ఒప్పుకొంటున్నాను. కాని, ఇంతవరకూ, ఒకే ఒక్కవైపునుంచి అయినా, ఒకేఒక్కమారయినా, ఉపకారానికి కాని, ఉపదారానికి కాని, ఒకేఒక పుస్తకమైనా నాకు ఉపాయనంగా రాలేదు. అడిగితే, "పొదలో తలదాచుకొని చుట్టూ ¹ 'చెవుల పిల్లి చీకటి,' ఏమిచేద్దాం ?" అంటూ, కచేరీపని

1. 'చెవుల పిల్లలు తమను తరుముకొనివచ్చే మృగాలనుంచి తప్పించుకొనడానికి పొదలో తలదూర్చి 'చుట్టూచీకటి. ఇక మనను ఏ మృగమూ చూడదు. మనం కనిపించం' అనుకుంటాయట. దానిని కన్నడంలో 'మొల గత్తలె' (చెవులపిల్లి చీకటి) అంటారు.

కొందరను దూషిస్తారు. అయితే, మరుసటి సంవత్సరమూ వారు అడుగుతారు: నేను ఒప్పుకుంటాను. ఈ విధంగా ప్రతిసారీ అదే అట, అదే పాట.

కొన్ని అంటే కొన్ని విశ్వవిద్యాలయాలు అలాటి పాఠ్యపుస్తకాలను సంకలనం చేయడానికి ప్రాయశః సంవత్సరానికి ఒక్కరుగా సంపాదకులను డబ్బిచ్చి (?) నియమించడంకద్దు. వీరి పాటా అదే. వీరిలో ఒక విశేష మేమిటంటే, ఆయా రచయితలనుంచి తమకు కావలసిన రచనలను ఏరుకొనడానికి అతడు ఒప్పుకొని సంతకంచేసి వంపడానికి అంగుళం వెడల్పు చైపుచేసిన కాయితపు పీలిక ఒకటి పంపుతారు. గొడుగు పూర్తిగా బోయిందే అయిపోయింది సరే, ఆ పుస్తకం రూపరేఖలనయినా చూతునా అంటే, కాదిన ఇనుముపై పోసిన నీరులాగ ఆకథ అక్కడే ముగిసింది కాని, ఆయన-ఆ సంపాదకుడు-పుస్తకం వంటే ఆ దురభ్యాసాన్ని, ఆ చావల్యాన్ని పెట్టుకోలేదు.

నా ప్రత్యేకవ్యాసం తుది పూపును తిద్దడంకోసం నా వద్దకు వంపాలనే నిబంధనను నేను పెట్టుకొనడంమాత్రమేకాక, ఆ పూపుచేరిననాడే తక్కిన పనులన్నీ పక్కకుతోసి, దానిని తిద్ది తిప్పివంటే జాగ్రత్తలోను ఉంటాను. కొందరు సంపాదకులు ఈ నిబంధన ప్రకారం నడచుకొంటారు. "కొందరు పూపులు వంపడానికి తీరిక ఉండదండీ" అంటూ కాలంపై సాకుచెప్పి తప్పించుకుంటారు. మరికొందరి అట చాల మజాగా ఉంటుంది. పూపులు నాకు వంటేవచ్చుడో, లేక అంతకుముందో వ్యాసం ముద్రించడానికి ముద్రణ కాలకు సూచనయిస్తారు. ఒకసారి ఏమి జరిగిందంటే, ఏకారణం వల్లనో పూపులరెండు ప్రతులు నాకు వచ్చాయి. ఒకటి తిద్దినంపాను. మరొకదానిని నావద్దే పెట్టుకున్నాను, పుస్తకం అచ్చయిందని విన్నాను. వాడుకప్రకారం నాకు పుస్తకంప్రతి రాలేదు. ఐతేలో ఒకప్రతి కొని నా వ్యాసం చూచాను. నాకు వంపినపూపులో ఎన్నితప్పులున్నాయో అవన్నీ, కాదుకాదు అవే దానిలోనూ ఉన్నాయి! అంటే, పాలు విండినతర్వాత దూడను వదిలేశావుంటే చేసినట్లయింది.

పైనల్ ప్రూఫే నావద్దకు వంపవలసినదని నేను పునశ్చరణ చేసినా, దానిని అలక్ష్యం చేసి కొందరు మొట్టమొదటి పూపునే పంపుతారు. దానిని తిద్దడానికి కొన్ని గంటలు కాదు, కొన్నినాళ్లే కావాలి. అంతబొడ్డు ఎక్కడ తేవాలి? అనుకుని, దానిని తిప్పివంటి దయచేసి పైనలుప్రూఫు వంపండి అని వేడుకుంటే, అటుతర్వాత ప్రూఫే నావద్దకు రాదు. అర్థి శివాయి జమాకు దాఖలయింది. (బుట్టదాఖలయింది.)

కొన్ని ప్రత్యేక సంచికలకూ వ్యాసాలు పంపుతాను. ఒకొక్కప్పుడు ఆసంచిక పెలు వడిన విధవ కనీసం వదిలేసు ఇరవై నాళ్లకులోపు ఎలాగూ కాదు. అది ఊళ్లో, వక్క-ఊళ్లో అమ్మకమైనవిదేవే నాకూ ఒకప్రతి అందుతుంది. కొందరవడితే అలోగా మరొక ప్రతిని కొనుక్కోవాలి. పోయినతూరి ఇలా అయిందని హెచ్చరిస్తే, మరుసటితూరి మరి నాలుగునాళ్లు అలక్ష్యం. ఇంతేకాక కొందరు సంపాదకులు తమ ప్రత్యేకసంచికలను రెండు రకాల కాయితంపైన-మోటుకాయితంపైన, నునుపుకాయితంపైన ప్రకటించడం కద్దు-ఇది

నిజానికి సీనవ్యయ్యగారికి ఒక్కరలకూడా పూరా లేదు. ఏమిటో జరిగి కొంచెం తొత్తపోయింది. నాకేమో ఐలే పేచీవచ్చింది. ఓబు ప్రత్యక్షప్రమాణంముందు నా ఆట సాగలేదు. రావణుడు కావడానికి ఒప్పుకున్నాను.

నాకు రావణునివేషం ఇవ్వడానికి ముఖ్యకారణమైన ఓబుమీద కనిపెట్టుకొని ఐదులు తీర్చుకున్నాను. అది ఎలాగంటారా? ఓబు హనుమంతుడైతే నేను రావణుడిని అవుతాను, లేకపోతే లేదు అని హాశంపట్టాను. దాని లోగుట్టు వేరే. ఏమిటి అంటారా? ఓబు హనుమంతుడైతే రావణునిమీదికి యుద్ధానికి వస్తాడు. అప్పుడు వాడిని కొట్టడానికి మంచిసమయం దొరుకుతుంది అని.

ఓబు హనుమంతుడయ్యాడు. (కొత్తగా ఏమీకాలేదు!) బరాత్కారంతో రాణికి లంకిణి పార్టు ఇచ్చాము. మాదంతా ఒకే మందు. రాణి లంకిణిపార్టు వేస్తే మా జట్టు చేర్చుకుంటాము; లేకపోతే దాని జట్టు వదలివేస్తాము అని అందరం చెప్పివేశాము. పసిపిల్లల చివ్వంలో జత వదలడం అంటే, దేశబహిష్కరణంకన్నా కఠినమైనశిక్ష. రాణి మనసు లేని మనస్సుతో ఒప్పుకుంది; లంకిణి అయింది.

రామునిపార్టు అయింది; సీతపార్టు అయింది; హనుమంతుని, రావణునిపార్టులా అయ్యాయి. లంకిణికూడ చిక్కినట్టే అయింది. నేను రావణుణ్ణి; మాను రాముడు; దాని సీత; ఓబు హనుమంతుడు; రాణి లంకిణి; ఇక మిగిలింది ఎవరు?

అప్పుడు మాకు వాల్మీకిరామాయణమే ప్రమాణంగా వుండలేదు. అవసరమైతే సొంతంగా ఒక రామాయణం రచించేవాళ్ళం. ఎందుకు రచించగూడదు? కోటానుకోటి రామాయణాలు లేవు? మా రామాయణం లుప్తమైన రామాయణాలలో ఒక్కటి:

న్యాయంగా చూస్తే రామాయణంలో భీముడు రాడు. అయినా జేనెడుపొడుపు వాసు గాడు భీముడవుతానని హాశంపట్టాడు. మేము ఎంతెంతో చెప్పాము, రామాయణం భీమాయణం కాదని. అయితే ఏమిచెప్పాం? వాడికి భీమునిపార్టుంటే చాలాబుష్. ఎప్పుడో ఒకసారి భాగవతుల ఆటలో భీముడు పొరిబియ్యం, వేయించిన సెనగవప్పు బొక్కుతుండడం చూచాడు. భీమునివేషం వేసినప్పుడెల్లా వేయించిన సెనగవప్పు, పొరిబియ్యం (బొరుగులు) దొరుకుతాయని వాడి మహదాకాంక్ష. ఆడేది రామాయణంకానీ, శాకుంతలంకానీ, చంద్రబాసకానీ, మరేదైనాకానీ వాసుగాడేమో భీమునిపార్టు వేసేతీరాలి.

మాకందరికి మంచిగొడవ వచ్చిపడింది, భీముణ్ని రామరావణయుద్ధంలో ఎలా తీసుకొనిరావడము అని. రామాయణంలో భీముడు రాడంటే వాసు వినలేదు; అంతటికో అగక వచ్చేతీరుతాడని సాధించాడు. మూలో ఒక్కరూ రామాయణం చదువలేదు; మేము అడిందే రామాయణం! అందువల్ల వాసు చెప్పిందే రామాయణం కావలసినవచ్చింది. సరి. అభినవ వాల్మీకిఅయిన వాడినే అడిగాము—రామాయణంలో భీమునివేషం తీసుకొని

రావడం ఎలాగుఅని. వాడూ కొంచెం యోచించాడు. కొత్త కవిత చెప్పాలంటే పాపం, అవేశం రావాలికదా మరి! కొనకు అవేశం వచ్చింది; రామరావణులిద్దరూ యుద్ధానికి బయలుదేరడానికిముందు భీమపూజచేసి, కావలసినన్ని భక్త్యభోజ్యాలను నివేదించాలని వాసు సలహా యిచ్చాడు.

అయ్యో! వనివల్లకాడు! భక్త్యభోజ్యాలంటే యేమిటి? బొరుగులు; పప్పులు. ఏమైనా, అభినవ వాల్మీకులవారు చెబుతున్నప్పుడు, కాదు అనడం అవుతుందా? ఊ! అని సమ్మతించాము. ఇక మిగిలినవారు ఎంట్లు, తిమ్మ. వారికి పార్టు ఇయ్యకపోతే వాళ్లేమీ ఉరకేడిందరు. రామాయణం నిలిపివేయవచ్చుననే భయం వేరే. ఎంట్లు విభీషణు డయ్యాడు; తిమ్మ కుంభకర్ణు డయ్యాడు (తన న్యభావానికి తగినట్లు!); మొత్తంమీద రామాయణంలో ఉండేపాత్రలకు మా పాత్రలను జోడించడానికిమారు, మా మనస్సుకువచ్చిన పాత్రలను ఏరుకొని కొత్తరామాయణం రాయరుచేశాము.

రామరావణులు యుద్ధానికి బయలుదేరడానికిముందు “భీమపూజ” ఆరంభమైంది. వాసు (మా గాలిభీముడు) చింతమాను వేళ్లమీద రాతివిగ్రహంలాగ కూర్చున్నాడు. రామ రావణులిద్దరూ ఒట్టుగా (కలిసి) వచ్చి పూజచేయాలా, అదవా విడివిడిగా చేయాలా అని అభినవవాల్మీకిని అడిగాము. భీముడైన వాసు “విడివిడిగానే వచ్చి పూజచేయాలి” అని ఆసతి ఇచ్చాడు. ఇద్దరూ ఒక్కటిగా వచ్చి పూజ చేస్తే, నైవేద్యం ఎక్కడ తగ్గిపోతుందో అని వాడికి పెద్దభయం. పూజకు మొదట రాముడు రావాలా! రావణుడు రావాలా అని అడిగాము. వాసు కొంచెం చీకాకుపడ్డాడు; అట్లాగే యోచనచేసి, “రావణుడే మొదటరానీ” అన్నాడు. వనవాసంలోవున్న రామునికి ఎక్కువ తినుబండారాలు చిక్కడమైనా ఎలాగా? లంకాధిపతి అయిన రావణుడైతే రాక్షసుడు, పెద్దకడుపు, పెద్దచేతులు, పెద్ద పళ్లెం! అందువల్ల తినుబండారాలు హెచ్చుగా దొరుకుతాయని యోచించాడు.

వాసు అంతరంగం తెలుసుకున్న ఓబు ఒక్కఉపాయం వెదికాడు. నేనే కదా రావణుణ్ణి. నా చెవిదగ్గరికివచ్చి ఒకటిరెండు గండుచీమలు, గొట్టిచీమలు, చెదలు, మీడ కలు, కుమ్మరిపురుగులు వీటిని నైవేద్యానికి తీసుకొనిపోమ్యని గుసగుసగా అన్నాడు. ఎందుకంటే, రావణుడు మాంసాహారి గదూ! ఉపాయం సూచించిన ఓబువే ఈ పురుగులను “నన్నె” చేశాడు. రావణుణ్ణి నేను పురుగులను ఆకులో మూసుకొనిపోయి భీమ దేవుని ఎదుట నిలబడ్డాను. అది రావణుడు చేసేపూజ అయినప్పటికీ, హనుమంతుడైన ఓబు దగ్గరే నిలబడ్డాడు.

వాడు భీముడైన వాసుకు “దేవుడు ఎప్పుడూ కళ్లమూసుకొనే ఉండాలి” అన్నాడు.

వాసు కళ్లమూసుకొన్నాడు. రావణుని పూజ ప్రారంభమయింది. నైవేద్యం దేవుని ముందు పెట్టాడు. దేవునికి తినమనీ చెప్పాడు. వాసు ఇంకా కళ్లమూసుకునే ఉన్నాడు.

వినదకపోవీ, దానిని గురించి నేను నేను ఇంగ్లీషులో ఒక కవిత వ్రాయనే వ్రాయాలి: వ్రాయడానికి ముందు వెలుపలికి తిరుగాడడానికి పోయి పక్షిగానం వినడానికి ప్రయత్నించాలి! ఆ ప్రకారమే నేను తిరుగాడడానికి వెళ్లాను. వెళ్లేటప్పుడు పక్షిపాట వినడానికి ముందు “Oh! Independent! Free from cares of earth!” అనే పంక్తిని ఆనాడు వ్రాసే కవితలో వేయాలని మనస్సుకు వచ్చింది. ఏమైనా, పక్షిపాట వినడానికి ముందే ఆనాడు వ్రాసే కవిత రూపరేఖలు నిశ్చయమయ్యాయి. దారిలోవుండే ఒక మానుమీద వాలి పక్షి ఒకటి కూత పెడుతుంది. గోల్డ్ స్మిత్ “పాదయి పోయినవల్ల” అనే కవితను చదివేటప్పుడు, ఆ కవి పిల్లవాడుగా వున్నప్పుడు ఒక చెట్టును ఆనుకొని నిలబడి వల్లె సౌజగును చవిచూచే చిత్రాన్ని చూచాను. అవిధంగానే, నేనూ, చెట్టును ఆనుకొని నిలబడి, పక్షిగానం విన్నాను. ఆనందం కాకపోయినప్పటికీ, ఆనందమై భావనాపరవశుడై వున్నానని నామట్టుకు నన్ను మోసం చేసుకొన్నాను. పక్షిపాట విని హర్షపులకితుడిని అయిన తర్వాత నేను నిజమైన కవి అయివుండాలి కదా! అప్పుడు నేను ఇంటికి పోయి దానికి ముందే మనస్సులో అర్థాభిర్థంగా సిద్ధమయిన కవిత వ్రాశాను: ఇలా వుండినది చిన్ననాడు నా అనుభవం.

అందుకనే హాళగన్నడకవులు కోకిలగానం వర్ణించడం చదివినవెంటనే నాకు తల తిరిగి పిచ్చిపెట్టేది. చిన్ననాడు నేను నన్ను మోసంచేసుకొన్నట్లు వీరిపట్టి అయివుండాలని నాకు సంపూర్ణంగా మనస్సుకు తెలిసిపోయింది. సంప్రదాయ శరణులై వారు ఆత్మవంచనకు పాల్పడ్డారని నా మనస్సు చెప్పేది. ఎవడో ఒక సంస్కృతకవి పక్షిగానం వర్ణించాడు. అప్పటినుంచి పంపరన్నాది కవులందరూ కోకిలవెంటపడ్డారు.

ఈ విధంగా నా ఆలోచనలన్నీ క్రాంతిమయంగా ఉన్నప్పటికీ, ఆ తెల్లవారుజామున నేను పక్షిగానమంటే ఏమిటి అనేదాన్ని కనుక్కొన్నాను; ఆ గానానికి ముగ్ధుడయ్యాను. ప్రతిదినమూ అదొకటి నాకు ఆనందవిషయమైంది. మరికొన్ని కారణాలమూలంగా తిరుగు లాడడం నిలిపితే, ఆ దినమంతా నన్ను పక్షిపిలిచినట్లయి, మనస్సు బణబణలాడేది. ఈ విధంగా దినమూ ఉదయం అదేవిధమయిన పక్షిగానాన్ని అదేస్థలం చుట్టుపట్ల వినివిని దానికి నా మనస్సునే అమ్మివేసుకున్నాను.

అప్పుడు నా క్రాంతికారిత్వం మరొకదారి వెదకింది. గానమంటే కోకిలగానమని హాళగన్నడకవులందరూ వర్ణించారు. వీరిలో ప్రతివాడూ కోయిలనుగురించి పదిపదిహేను శ్లోకాలనయితే వ్రాయనేవ్రాశాడు. ఒకడు కోయిలను గురించి వ్రాయగానే: “పుట్టుగ్రుడ్లు కూడి నిట్టలో (వాగులో) పడ్డట్లు”¹ ఈ వెట్టివాగులవారంతా కోయిలను వర్ణించారు. వీరికి మరొకపక్షి దొరకలేదా? ఈ కవులకు చెప్పులే లేవా? కోయిల పంచమస్వరంలో పాడు తుండటం పాడనీ. అయితే ఇతరపక్షుల గానం వినకుండానే ఈ కవులు పంచత్వం పొందారే! వారిని చెవిపట్టుకునితెచ్చి ఇక్కడ నాతోపాటు తిరుగాడించవలసింది. అంటే,

1. బళ్లిగురుడరు కూడి హల్ల వనుబిద్దంతె.

ఎవరికీ వినిపించని కోయిలగానాన్ని ఎల్లవారు వినదగిన ఈ పక్షిపాట ఎలా మీరుకుందనే విషయాన్ని వారికి చూపేవాణ్ణి. నా కావ్యంలో కవిగణపందితమైన కోకిలకు స్థానం ఉండదు. నేను విన్న పక్షిగానాన్నే వర్ణించి సాహిత్యంలో సత్కమైన అనుభవపురుషుణ్ణి ప్రతిష్ఠిస్తాను. అసత్యాతిశయపరంపర చాలు.

ఈ విధంగా నా ఆలోచనలు పరస్పరం ఘర్షణపడ్డాయి. ఒంటిగా దినమూ తిరుగు లాడడానికి పోయే నేను ఒకనాటి తెల్లవారుజామున నా స్నేహితుణ్ణి పిలుచుకొని వెళ్లాను. అతనిని మనం రసికుడు అందాము. ఆ రసికుడు అప్పుడు సీనియర్ బి. ఎ. తరగతిలో చదివేవాడు. స్కూలరు; అంతేకాక హాళగన్నడపు నుడికేనేను చాల చవిచూచినవాడు. వానిముందు నా ఈ ఆలోచన లన్నిటినీ చెబుతూ నడిచాను. కోకిలను, పాతకవులను తిట్టి పోసి, నేను విన్నపక్షిని, వ్రాయనున్న కావ్యాన్ని ప్రశంసించాను. రసికునిలోని కుతూహలం పెరిగింది. వినయశాలిఅయిన ఆ రసికుడు వాగుడుకాయఅయిన నా మాటలను నమ్మి చాలసార్లు అద్భుతగులకుండా వినడంకట్ట. ఈసారికూడ నా నూతన పరిశోధనను కనుక్కోడానికి ఉత్సుకుడయ్యాడు. ఆ పక్షి అలవాటుగా అభిమానించేచోటు మేము సమీపించాము. సిద్ధంగాఉండమని నేను రసికునికి సూచనచేశాను.

“హూ—సి—హూ—

హూ—హూ”

అనే ధ్వని చెట్టునుంచి వచ్చింది. ఆనందంతో నేను రసికునివైపు తిరిగిచూచాను. “ఇదేనా ఏమిటి నీవు విన్న పక్షి?” రసికుడు అడిగాడు.

ఔనని నేను సమాధానమిచ్చాను.

“అయ్యో! పిచ్చినాన్నా! ఇదే కోకిల!” అన్నాడు రసికుడు.

అప్పుడు నేను ఎగిరిపడ్డాను. “ఇది ఎలా కోకిల అవుతుంది? ‘కుహుహూ’ ఇత్యాదిగా ఇది ఎక్కడ కూస్తుంది?” అని నేను ప్రశ్నించాను.

“కోకిలేమో ఒక్కటే. కాని, దాని కూజితం వేరేవేరే జనానికి వేరువేరుగా వినిపిస్తుంది” అని రసికుడు చెప్పాడు.

అప్పటినుంచి నేను పరంపర-సంప్రదాయం-అంటే తక్కువ, పరిశీలన అంటే ఎక్కువ అనే తెలివిదీని వదులుకున్నాను. నిర్ణయబుద్ధి అనే గుర్రానికి ఇంతగా నియమాలనే కళ్లగంతలు వేస్తే చాలదు. సదా జాగృతమైన వివేకమనే కళ్లం దానికి తప్పక ఉండాలి.

నవరత్న రామరావు

కొనకు దొరగారు నా వాదాన్ని మన్నించి హంతకులను వట్టియిచ్చినవారికి 1000 రూపాయలు బహుమానం, వట్టుకొనడానికి సహాయంచేసినవారికి వారినహాయానికి తగినట్లు ఇనాములను ఇచ్చేటట్లు సర్కారునుంచి మంజూరుచేయించుకొని జాహిరాత్ (ప్రకటనలు) చేశారు.

నాకు నగదుబహుమానం అపేక్ష ఈషత్తూ లేకపోయినప్పటికీ, పులివేటనుమించిన సాహసం అవసరమైన ఈ హంతకులవేట ఆడుదామని చాల ఉత్సాహం కలిగింది. దీని వల్ల నాకు సర్కారులో మంచిపేరు-దానికన్నా హెచ్చుగా, జనంలో ఖ్యాతీ వస్తుందనే నమ్మకం మరొకటి. ఈ వ్యవహారంలో నేను పూర్తిగా ముతువర్తి (అసక్తి) పడింది. నా బుద్ధిమంతనాన్నంతా ఉపయోగించాను. ఈ వేటవల్ల నాకు ఒకటి రెండు అపూర్వ అనుభవాలు, ఒక అత్యంతన్యాయమైన, హృదయభేదకమైన ధర్మబోధ చేకూరినవి.

మా ఇన్ స్పెక్టరు మొట్టమొదట నావద్దకు లక్ష్మీపతయ్య అనే బాత్మీదారును (సి. ఐ. డి. సి) పిలుచుకొని వచ్చారు. ఇతడు సంకల్ప వ్యాపారంచేసే చిన్న వర్తకుడు. ఇతని వృత్తిక్రమం గ్రామాలలో తిరిగి, రైతులలో స్నేహం, సమ్మతం కలిగించి, వారి నుంచి సరకులను నేరుగాకొని, సంకలలో అమ్మడం. ఈ వృత్తిలో ఇతనికి చాలమంది సరివరుం; వదివిషయాలలో గుట్టు తెలిసింది. హబ్బారు, హాడ్య, హనసోగె, ఇవన్నీ ఇతని సర్క్యుటుకు చేరిన గ్రామాలు. అబ్బూరులో ఖాసీ అయినవారి ఇంటివారు, ఖాసీ ఇతని సర్క్యుటుకు చేరిన గ్రామాలు. అబ్బూరులో ఖాసీ అయినవారి ఇంటివారు, ఖాసీ చేసినవారూ ఇతని గిరాకీలు; పఠేలు, పట్నారీలు ఇతని అవ్వమిత్రులు; డిరి కబుర్లు గప్పాలు అన్నీ ఇతని సమక్షంలో నిరాఘటంగా జరిగేవి; జనం ప్రవర్తన, వ్యవహారం పరస్పర సంబంధానుబంధాలు అన్నీ ఇతనికి బాగా తెలుసు. ఇతడు పరాతిరియన హంతకుల సమాచారాన్ని ఉపాయంగా తెలుసుకొని తెలుపడానికి ఒప్పుకున్నాడు.

అతడు సామాన్యంగా ఇన్‌స్పెక్టర్ ఇంజీనీరింగ్‌లో వచ్చి, రహస్యవార్తలు తెలిపేవాడు. నాతో మొకాబిలా (పరిచయం) అయినతర్వాత ఒకసారి నాయంటికి వచ్చాడు. నేను అతనికి—ఏమి బాప్తి (రహస్యసమాచారం) ఉన్నప్పటికీ ఇన్‌స్పెక్టరుగారికి ఇవ్వవారు నాకు రిపోర్టు చేస్తారు—అని చెప్పాను. నాకు అతనిచూస్తే ఏమిదో ఒకరికి అసహ్యం తోచింది. మొట్టమొదట నన్ను చూచినప్పుడెల్లా నాకూ, అతనికి ఏమిదో రహస్యమైన సంబంధం ఉన్నట్టు ముఖభావం చూపేవాడు. అతనికి ఆలా చేయరాదని దయచేసి హెచ్చరించండి. జనం అతనిని కుంటెనకాదు అని, నేను అతనివృత్తి చాతుర్యరసీకుణ్ణి భావించేదు—అని ఇన్‌స్పెక్టరుకు చెప్పాను. ఆయన బాగా హెచ్చరించి పుంటారు.

కొన్ని నాళ్ళ తరువాత ఇన్ స్పెక్టరు అబ్బూరు హంతకుల విషయమై సరైవ కబురు వచ్చింది. లక్ష్మీవతి తమ (ఇన్ స్పెక్టరు) ఆఫీసులో దానిని నాకు తెలిపడానికి కాచుకొని ఉన్నారు - అని రిపోర్టు చేశారు. నేను అక్కడికి పోయాను.

వాడు తెలిసిన పరమానం :—

దొడ్డపైదన్న, పుట్టస్వామి ఇప్పుడు అబ్బూరు పరిసరాల్లో లేడు. దొడ్డపైదన్న అబ్బూరులో ఒక చాకలదానిని ఉంచుకొని వుండేవాడు. అందువల్ల వాడి భార్యకు వానిపై ద్వేషం. అంతేకాక చాకలదాని మగడు వానిని ఎలాగయినా వట్టుకొని సర్కారుకు అప్పగించాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. అందువల్ల వారిద్దరూ అక్కడనుంచి రాత్రిరాత్రి సాలి గ్రామానికి పోయి, గ్రామపంచేట్ (మునసబు) దేవరసే గౌడు మరుగుచొచ్చారు. గౌడు— ఈ వనికి నేను సాల్పడదానికి కాదు; మీరు తండ్రికు పోయి, లింగణ్ణి పట్టుకోండి. వాడు ఏదైనా దారిచూపుతాడు—అనిచెప్పి, వారికి రెండు పాతకంబళ్లు, వచ్చడాలు ఇచ్చి నాలైదు నాళ్ళకు అయ్యేంత రాగిబొట్టలు ఇచ్చివంపాడు. ఆ మీదట తండ్రి లింగడు వారిని కొన్నాళ్లు ఒక వాగు గుంతలో దాచిపెట్టి విదవ హాళినర్పిపురానికి సావుకారుగారివద్దకు (ఆ సావుకారుగారి బంధువులున్నారు. వారి మనస్సు నొప్పివడరాదు. అందుకని, పేరు దాచిపెట్టాను.) పిలుచుకొని పోయాడు; సావుకారుగారికి - గ్రహచారవశాన బలవద్వైరంతో అని కొందరు అంటారు—పోర్టరీకోసం రెండుసంవత్సరాలు శిక్షవడింది. జైలులో ఏక కాలంలో వున్నందున తండ్రి లింగనికి, వారికి పరిచయం. పోలీసువారిచేతిలో చిక్కి కానును (చట్టం) వల్ల కష్టపడే జనాన్ని చూస్తే వారికి కనికరం; వారు ఆ ప్రాణ తస్కరులను ఏదో దగ్గరివల్లలో తమ పొలంలో వుండే ఒక గుడినెలో వుంచారు; పుట్టస్వామి కాయలా వడ్డాడు. వానికి నయంకాగానే, ఇంకెక్కడికైనా పంపిస్తారు; ఇప్పుడేమో హాళినర్పి పురం పరిసరాల్లో సావుకారుగారి రక్షణలో వున్నాడు—ఇలాగని.

తర్వాత ఇన్ స్పెక్టరు చెప్పారు—తమకూ ఆ సావుకారుగారికి గుర్తు, పరిచయం. సావుకారుగారికి శిక్షవడిన కేసు తనిఖీలో తాము ప్రాత్రహించినందువల్ల తమకూ, వారికి మనస్తాపం; నేనే వారిని పిలిపించుకొని మాట్లాడితే మెరుగు; వారు చాల అహంకారులు - అని. వారిని చూస్తే ఇన్ స్పెక్టరుగారికి కొంచెం సంకోచభావం (Inferiority complex) వున్నట్లు తోచింది.

అనుకూలమైనంత త్వరలో యడతొరెకు వచ్చి నాకు మీ ఫేటీ యిప్పించండి - అని సావుకారుగారికి వారివైపు వారిద్వారా చెప్పివంపాను. వారు నాలైనాళ్ళలోనే మైసూరుకు పోయే ప్రయత్నం వుంది. యడతొరె ఆ దారిలోనే వున్నందున నన్నువచ్చి చూస్తానని జవాబువంపారు.

ఆ విధంగానే వారు వచ్చారు. నేనప్పుడు కోర్టులో వున్నాను. వారిని నా చేబరుకు పిలిపించి, నేనూ అక్కడికిపోయి వారితో మాట్లాడాను. గంభీరమైన వ్యక్తి, వాడచరిత్ర ఏదైనా కానీండి, తుచ్చులుగా మాత్రం కనిపించలేదు. వారి ప్రవర్తన చూచి ఈ విషయం వీరిని ఎలా ఆడగడం?—అని సంకోచమయింది. నాపై చాల ఆదరమర్యాదలు వున్నట్లు ప్రవర్తించారు.

“తమతో ఒకవిషయమై మాట్లాడవలసివుంది. అందుకోసం తమకు ఇబ్బంది కలిగించాను” అని ప్రారంభించి వారికి అబ్బూరు హంతకులవిషయమై చేరిన బాట్మిని వివరించి “పరారీ అయినవారిని వశ్రాచేయడానికి నాకు ఏమైనా సహాయం వారినుండి లభించినా?” అని అడిగాను.

నేను వారి మనస్సును నొప్పించరాదని ఎంతో గౌరవంతో మాట్లాడాను. అయితే ఎక్కడో వారి పూర్తిగా మాసిపోని గాయానికి దెబ్బకలిగినట్లు కనిపిస్తుంది. వారు నా మాట పూర్తిఅయ్యేలోపుగా ఉగ్రవేశంతో,

“ఇదేమిటండీ, ఉన్నతప్రలాపం? నాకూ వారికి ఏమిటి సంబంధం? ఎవరో అలాగా జనం నామీద తమకు అబద్ధంచెబితే తమకు వివేకం వద్దా? విద్యామదంతో, అధికారమదంతో జనుల యోగ్యత చూడక తమరు ఈ విధంగా నాకు అవమానం చేయ వచ్చా? తమరు వసివారు, ప్రపంచజ్ఞానం లేనివారు, తమ ఇన్ స్పెక్టరువంటివారిచేతి కీలు బొమ్మ కారాడు.” అని లేచారు.

నాకు చాల కోపమూ, వారి విషయంలో, వారు చెప్పినమాటలలో న్యాయాంశం ఉందేమో అనే సందేహమూ ఒకసారి కలిగాయి. నేను వారితో,

“కూర్చోండి. అలా భూర్తత్వంతో లేచిపోవడానికి కాదు. అధికారమద మని అన్నాడు కదా, ఆ అధికారాన్ని అవసరమైతే వెంటనే ఉపయోగించడానికి సిద్ధంగా వున్నాను. ఇన్ స్పెక్టరు నాకు కొత్తవారయినా తమ పాతపరిచయస్థులేనని కనిపిస్తుంది. తమయోగ్యత చూడక మాట్లాడారని అన్నారు; ఉండవచ్చు; తమరు (వారిపేరు చెప్పి) అని భావించి మాట్లాడాను. తాము వారు కాకపోతే నేను మాట్లాడినది తప్పు. తమను క్షమాపణ అడగడానికి సిద్ధంగా వున్నాను.” అన్నాను.

దర్పపు ఆంకిస్తునుంచి వెంటనే జారిపోయారు. కొనకు చెప్పారు :

“నా దురవస్థతో నేను లింగణ్ణి చూచాను. వాడి పరిచయమూ వుంది. అయితే నాకు వాడి స్నేహం ఏమిటి? వాడు కొన్నినాళ్ళక్రితం నా వద్దకు వచ్చి ఈ అబ్బూరువాళ్ళ కథచెప్పి, వాళ్ళకు సహాయం కావాలని చెప్పాడు. ‘నాకు ఆ సంగతి సంబంధాలు వద్దు. ఎలాంటి వీరబడుగుకైనా తిండి బట సహాయం కావాలంటే, ఇదిగో తీసుకో’ అని కొద్దిగా డబ్బు ఇచ్చాను. ‘నీవు ఏమైనా చేసుకో. మళ్ళీ నావద్దకు రావద్దు’ అని చెప్పాను. నాకు సత్యంగా ఇంకేమీ తెలియదండీ!”

ఆ మీదట వచ్చిన వర్తమాన మేమిటంటే, తండ్రి లింగడు హంతకులయిన ఆ అన్న దమ్ములను కొడూరు రామస్వామి కనుచు మార్గంగా కొడగుకు వంపించి, అక్కడ ప్రేజరుపేటలో ఉన్న ఒక లింగాయతులమఠంలో జంగమ వేషధారులుగా వుండడానికి అనుకూలం చేయించాడని. ప్రేజరుపేటకు పోయి, అవసరమైతే అక్కడ స్థానికాధికారుల సహాయంపొంది పరారీ అయినవారిని వట్టుకొనడానికి ప్రయత్నించడానికి నిశ్చయించాను.

ఆ హంతకుల ముఖపరిచయం నాకూ లేదు; ఇన్స్పెక్టరుకూ లేదు. నేను వాళ్లను మైసూరులో విచారణకు పోలీసులు కోర్టుకు పిలుచుకొనిపోయేటప్పుడు ఒకసారిమాత్రం సక్యత్తుగా చూచాను. ముఖం చహరా జ్ఞాపకం తెచ్చుకోలేకపోయాను. అందుకోసం మేము చుండనకర్త సేషను కాన్స్టేబిల్ గుండప్పను వెంటపెట్టుకొని పోయాము.

ఫ్రేజరుపేటలో ఛార్ ఫార్మెంట్ డిపో వుంది. అది టేకు, పున్నాగం, రోజ్ వుడ్ కలపకు ప్రసిద్ధమైన స్థలం. ఇన్స్పెక్టర్ కలసవ్యాపారంచేసే లభ్యే పావుకారుగాను, నేను వారి గుమస్తాగాను ఫ్రేజరుపేటకుపోయి సక్రంలో దిగాము. మా వెంటవచ్చిన గుండప్ప నాకు వంటవాడుగాను షేక్ అబ్దుల్లా లభ్యే పావుకారు వంటవాడుగాను వున్నారు. స్థానికాధికారుల సహాయం కావాలంటే, నేను పలానావాడిని అని చూపడానికిగాను నాతోపాటు తాలూకా మేజిస్ట్రేటుకోర్టు ముద్ర తీసుకొనివెళ్లాను.

లక్ష్మీవతయ్య ఏమో వ్యాపారంకోసం వచ్చినవాడులాగా హజనూరు పెరియాపట్టణం మార్గంగా మొదట్లోనే ఫ్రేజరుపేటకు వచ్చాడు. అతడు - ఆ ఆసాములు ఇక్కడా వుంటారు. ఏటి అవతల అడవులమధ్య అక్కడక్కడ వున్న లింగాయత గ్రామాలలోను వుంటారు. సరైన సమాచారం కనుక్కోడానికి వారిజనంలోనే ఒకజిన్నే ఏర్పాటుచేశాను—అని చెప్పాడు. ఆ వ్యక్తినికూడ మాముందు హాజరుచేశాడు. వాడు ప్రాణభయంతోనోఅన్నట్టు వణుకుతూ,

“చివాచారంవారంతా (లింగాయతులంతా) వంతులువేసుకొని వాళ్ళకు పిండి, తిండి ఇస్తున్నారు. చిన్నవాడు కొన్నాళ్ళక్రితం పాము కరిచి చచ్చిపోయాడు. వలెయ్యారువారు వాడిని అడివిలోనే చున్నుచేశారు (పూడ్చిపెట్టారు). ఇప్పుడు పెద్దవాడొక్కడే వున్నాడు. వాడు వగలంతా అడవుల్లో మరుగుగా వుండి ఒక్కొక్కరాత్రి ఒక్కొక్కపొలం మందే మీద పడుకుంటాడు. పలానాదినం పలానాచోట పడుకుంటాడని తెలిస్తే పొంచివుండి కాచుకొని వట్టుకోవచ్చు” అని అన్నాడు.

“ఆ సంగతి సరిగా తెలుసుకొని మాకు తెలిపితే ఛార్ ఇనాము ఇస్తాము. సర్టిఫికేట్లు ఇవ్వబడుతుంది” అని చెప్పాను.

“అయ్యో బుద్ధి (దేవరా), మీ పాదాలు వట్టుకుంటాను. సర్టిఫికేటు గిర్దిఫికేటు ఇస్తే నాప్రాణాలు మిగులుతాయా? గ్రామం వాళ్లంతా దొడ్లపైదప్పను కూరుడు అని పొగడ్తూ వున్నారు : నేను సర్కారుకు సంగతి తెలిపానని తెలిస్తే అనాడే పొడిచి చంపేరు” అని వణుకుతూ చెప్పాడు. దీనిలో ఆలోచించవలసిన విషయం ఏమిటంటే, ఈ హత్యా పాతకులు గ్రామాలరైతుల దృష్టిలో పాపం ప్రాణాలు దక్కించుకోవడంకోసం వడరాని పాట్లు పడుతున్నవారు మాత్రమేకాదు; కూరులుకూడ. రైతులనుంచి మనకు సహకారం దొరకదు. మనం అక్కడ బేహుషారుగా వెళ్ళితే ఏదో మరుగుగా, గుంభనగా సాహసం చేస్తున్న అల్పసంఖ్యాకులైన మనకుకూడ ఒకవేళ అపాయముయినా కావచ్చును.

నది అవతలి హజనూరు తాలూకు చాలభాగం దట్టమైన, ఎత్తైన అరణ్యం. మధ్యన అక్కడక్కడ విరళంగా కొన్ని చిన్నగ్రామాలు. సుమారు పదహైదుమైళ్ళ తై వారంలో ఏదెనిమిది కొంప లుండవచ్చు. ఈ గ్రామాలు ముసురుకున్న కారడవిని సరికి సాఫ్తచేసిన స్వల్పప్రదేశాలలో అంటే యాభై అరవై యకరాలంత “క్లియరింగులలో” ఉన్నాయి. ఇక్కడి రైతులు తమతమ కుటుంబాలకు కావలసినంత, లేక శక్తివున్నంతే జొన్నలనేద్యం చేస్తారు. ఫార్మెంట్ ఇలాకా(శాఖ)పనులు దొరికినప్పుడు—నిప్పును ఆపే. కాలవలను సరిదిద్దడం, చెట్లు నరకడం, పొదలు గిడలు కొట్టివేసి అడవిదారిలో వెదురు. దుబ్బులు తొలగించి కుత్రంచేయడం - ఇలాటి పనులకు కూలికిపోతారు. ఇలాటి గ్రామాల నుంచి బాత్మీ (రహస్యవార్తలు) తెప్పించాలి. నేను కాని, ఇన్స్పెక్టరు కాని వెళ్లేట్టులేదు. కాన్స్టేబిలు గుండప్ప దొడ్లపైదప్పను తెలిసినవాడు. కాన్స్టేబిల్ షేక్ అబ్దుల్లా ముసల్మాను-పిల్లవాడు; లింగాయతులయిన ఆ గ్రామస్థులతో సహజంగా కలసిమెలసి వారి నమ్మకం సంపాదించి, ఆంతర్యం కనిపెట్టగలిగినవాడు కాదు.

కొంచెంసేపు ఆలోచించినమీదట నాకొకదారి తోచింది. దానిని వెంటనే అనుసరించాను. ఫార్మెంట్ ఇలాకానుంచి ఈ గ్రామాలకు జీవనం. ఫార్మెంట్ ఇలాకాపిచ్చిందికి గ్రామస్థుల పరిచయం, దాక్షిణ్యం వుండాలి. సుమారు పదహైదు మైళ్ళ దూరంలో వున్న గ్రామస్థుల పరిచయం, దాక్షిణ్యం వుండాలి. సుమారు పదహైదు మైళ్ళ దూరంలో వున్న పెరియాపట్టణంలోవున్న ఫార్మెంట్ రేంజరును నేను విలిపించుకొని, ఆయనకు నాఉద్దేశం వివరించిచెప్పి ఆయన సహాయం కోరాను. ఆ ప్రదేశంలో పనిచేసే ఫార్మెంట్ గార్డ్ ఆయనతో పాటే వచ్చాడు. నాకు వాడిని పరిచయం చేయించి “వీడు బుద్ధిశాలి, వీడు మీకు సహాయం చేస్తాడు: వీడి సహాయానికి తగిన ప్రతిఫలం ఇప్పించడం తమభారం: తమనుంచి ఒక్క చేస్తాడు: వీడి సహాయానికి తగిన ప్రతిఫలం ఇప్పించడం తమభారం: తమనుంచి ఒక్క మాట కన్నర్వేటరుకూ, దిష్టికమీషనరుకూ చేరితే వాడు జిత్తిపోతాడు. నానుంచి ఏమి కనుక్కో (సహాయం) కావాలనినా సిద్ధంగా వున్నాను.” అన్నారు రేంజరు. తమవద్ద కుమ్మక్క (సహాయం) కావాలనినా సిద్ధంగా వున్నాను. తమవద్ద బిందూకు (కుపాకి) ఉందా? అని అడిగాను. లేదన్నారు. “అలాఅయితే, అపాయం వుండ బిందూకు (కుపాకి) ఉందా? అని అడిగాను. లేదన్నారు. “అలాఅయితే, అపాయం వుండ గల వనిలో తమకు పాలు ఇవ్వడం సరికాదు. తాము బిందూమైళ్ళ పాసలాలో (దూరంలో) వున్న కొవ్వ ఫార్మెంట్ లాడ్జీలో వుంటే, తమతో సంబంధంపెట్టుకొని, కావలసిన సహాయం పొందుతాము” అనిచెప్పి మర్యాదగా చేయి అందిచ్చి పంపించాను.

ఆ ఫార్మెంట్ గార్డుపేరు ఇప్పుడు జ్ఞాపకంలేదు. వాడికి అన్నిసంగతులూ చెప్పి, “ఆ ఫార్మెంట్ ప్రదేశాలన్నిటినీ గమనించేసి (కనిఫీచేసి) ఉపాయంగా సమాచారం కనుక్కోని దొడ్లపైదప్పను ఆ ప్రదేశంలో ఉన్నాడో, లేదో, వాడికి అహారం ఎవరిస్తారు, ఎక్కడ దాక్కుని వున్నాడు, వదుకోడం ఎక్కడ, అనే విషయాలను తెలుసుకుని, అవర్తమానం మాకు తెలుపాలి” అని చెప్పాను.

ఒకటిరెండు రోజులలోనే ఫార్మెంట్ గార్డు వాపసు వచ్చి (తిరిగివచ్చి) “ఏటి అవతల బిందూమైళ్ళదూరంలో ఫార్మెంట్ మలెయ్యారుఅనే గ్రామం వుంది. అక్కడ ఏవరో ఒక వెలుసలిమనిషి వచ్చి గ్రామస్థుల కుమ్మక్కతో తలదాచుకొనివున్నట్టు కనిపిస్తుంది.

వగలంతా అరణ్యంలో అడవిమృగంలాగ చెట్లు, పొదల మరుగున కాలంగడిపి, రాత్రిళ్లు పొలాలలో కావలికి వేసిన మంచెలమీద పడుకుంటాడట. వాడికి గ్రామంపట్టేర్ (గ్రామమునసటు) ఒత్తానట. నాకు అక్కడ ఒక రహస్యాలు చెప్పేవాడున్నాడు. వాడు చెప్పేది యేమిటంటే 'ఈ మనిషి ఒక్కొక్కదినం ఒక్కొక్క మంచెమీద పడుకుంటాడు. వాడు పడుకునే మంచెలవంతు పట్టెలు ఏర్పాటుచేసివున్నాడు. వాడు వచ్చేనాడు అమంచె యజమాని వాడికోసం రొట్టెలు, చట్నీ, రాగినంకటి మంచె గుడిసెలో పెట్టాలని పట్టేర్ కట్టడి. ఫలానాదినం ఇలాటి మంచెకే వస్తాడని తెలిస్తే సంగతి చెబుతాను' అని వాడన్నాడు. అదినం మనం మొదట్లోనే పోయి, సరైనస్థలంలో మరుగునవుండి కాచుకుంటే వాడిని పట్టుకోవచ్చు." అని అన్నాడు. అది జరిగిన మూడునాడుగునాళ్ల తర్వాత మళ్ళివచ్చి:

"ఈ రాత్రి—రెడ్డి పొలం మంచెకు వస్తాడు" అని వర్తమానం ఇచ్చాడు. తన బాత్మీదారు ఆ పొలంకూడ తనకు చూపాడని అన్నాడు.

సరి. మేము మధ్యాహ్నం మూడున్నరగంటకు ప్రేజరుపేటనుంచి బయలుదేరి పొద్దు మునిగేవేళకు మరెయ్యారుగ్రామం సమీపంలోని ఫారెస్టు చేరాము. మాపార్టీ ఇన్ స్పెక్టరు, నేను, ఫారెస్టుగార్లు, కాన్ స్టేబిలు గుండప్ప. మాతోపాటు గుండప్ప ఉండనే వుంటాల్సి. ఎందుకంటే, మాలో ఎవరికీ దొడ్ల హైదన్న అసవాలే తెలీదు. ఇన్ స్పెక్టరువద్ద వారి రివాల్యరు, నా చేతిలోనా 'విన్ చెస్టర్ రిపీటర్' (Winchester repeater) ఉండినవి.

పొద్దుమునిగి కొంచెం చీకటిపడేవరకు ఫారెస్టులోనే నిశ్శబ్దంగా వుండి, ఆమీద ఫారెస్టుగార్లు పిలుచుకొనిపోయిన ఒక జొన్నచేనిలో దూరాము. ఆ పొలం ఆ అడవిలోని ఒక మైదానంలో ఒక్కే ఒక్కటి. చుట్టూ అడవి. అడవిలో ఇలాగే విడివిడిగా మైదానాలలో అక్కడక్కడ పొలాలు. ఈ పొలంలో సుమారు నిలువెత్తు కంకి వేసిన జొన్నపంట వుంది. ఒకమూలలో చేయెత్తిన మనిషి నిలువున కట్టిన మంచెమీద ఒకగడ్డిగుడిసె. మేము అక్కడికి వెళ్ళేవేళకు సుమారుగా చీకటిపడింది. మేము మంచెగుడిసె ఎదురుగా జొన్న చేనులో మరుగై పడుకుని కావలాకాచాము. కొంచెం సేవటికి పొదలలో సరసర అని సవ్వడి విసబడింది. ఆ మీదట ఒకమనిషి కంబడిముసుగు కప్పుకుని దొంగలాగ ఇటు అటు చూస్తూ అడవివైపునుంచి పొలంలోకి దిగాడు. పెద్ద మైకట్టుమనిషి; చేతిలో ఒక బండుకు పట్టుకున్నాడు. కంబడిముసుగులో ముఖం కనిపించలేదు; మరుగైంది. చీకటి అయినందున ఏదీ స్పష్టంగా కనిపించదు. వచ్చినవాడు మంచెకింద నిలబడి పొలంవైపు చుట్టుపట్ల దేనినో వెదుకుతున్నట్లుగా చూచి, తర్వాత మంచెకిందవున్న చిన్ననిచ్చెనను తీసుకుని మంచెకు ఆనించి, మీదికిఎక్కి, నిచ్చెనను పైకిలాక్కున్నాడు. నేను నాపక్కన నక్కివున్న గుండప్పను చేతితోతట్టి "వాడేనేమోయ్ ఆసామీ?" అనే అర్థంలో పైగచేశాను. నేను కదలడంవల్లనో, మరేంకారణంవల్లనో తెలీదు; మంచెమీదవున్న మనిషి బెదిరిపోయినవాడిలాగ సర్రుమని పొలంవైపు తిరిగి తుపాకిని మావైపుచూపి

ప్రేల్పాడు. సగంలేచిన నా చెవివక్కనుంచే గుండు "షిష్" మంటూ దూసుకునిపోయింది. దైవవశాత్తు ఒకగుండు తప్పింది. అయితే, దానిని పేల్చిన బండుకు జోడు గుళ్ళదయితే ఈ శంకతో సగంలేచి కూర్చున్న నేను అట్లాగే ముఖంవంచి కింద నేలమీద పడుకున్నాను. నేను దెబ్బతగిలి కింద పడిపోయానని ఇన్ స్పెక్టరు అనుకోవుంటారు. ఆయన "అరే" (ఉరుమాతిట్టు) అని పైకిలేచి లేవడంతోనే ఆ మంచెవైపు రివాల్యరును ఎత్తిచూపుతూ తిట్టుకొకగుండుగా అరుగుండ్లు పేల్చారు. అరుగుండ్లూ మంచెను ఒకటిరెండు మూరల మేరలో తప్పిపోయి అడవిలోని చెట్లకు తగిలాయి. (రివాల్యరు గురితప్పుకొట్టడానికి ఎంతో అభ్యాసం, ఎన్నో తూటాల ఖర్చు కావాలి.) ఇన్ స్పెక్టరు శత్రుప్రయోగం ప్రారంభమయిన వెంటనే మంచెమీదిమనిషి "అయ్యయ్యో!" అని పెడబొబ్బలుపెడుతూ, మంచెమీది గుడిసెగడపవద్దకు వచ్చి చేతిలోని తుపాకిని నేలమీద పడేసి, నోరు కొట్టుకొనడం ప్రారంభించి మంచెమీదినుంచి కిందికి దూకాడు. నేను బ్రుసలేదే. నాబండుకు గురిపెట్టి "రెండుచేతులూ పైకి ఎత్తు. లేకపోతే, గుండుపేల్చేస్తాను" అని కేకకెట్టాను. వాడు అరుస్తూనే రెండుచేతులనూ జోడించి పైకి ఎత్తాడు. ఖాళీ అయిన తమ రివాల్యరును బాధుచేస్తున్న ఇన్ స్పెక్టరుకు "తొందరపడకండి" అని హెచ్చరించి, నేను గుండప్పతో "వీడేనా చూడు" అన్నాను. వాడు దగ్గరికి పోయి చూచి, అగ్గిపుల్ల గీచి మళ్ళి చూచి, "కాదు మహాస్వామి" అన్నాడు.

వాడితుపాకిని తీసి భద్రపరచమని గుండప్పకు చెప్పి ఆమీదట కనుక్కొగా ఆ మనిషి ఆ పొలం యజమాని అని తెలిసింది.

"ఎందుకోయ్, మమ్మల్ని తుపాకితో కాల్చడానికి చూశావా?" అని అడిగినందుకు—

"ఇక్కడ చాల పండుల రాయిడి. దానికోసమే తుపాకి పెట్టుకుని కావలి పను కోడం. పొలంలో సరసర అనింది. పండి అనుకుని తుపాకికాల్చాను" అన్నాడు.

నవ్వుదామా : ఏడుద్దామా :

"మేమూ పండిపేటకు వచ్చాము. పోనీ పో. ఎవరికీ ఏమీ నష్టంకాలేదు." అని చెప్పాను. మాతోపాటు ఫారెస్టుగార్లు వున్నాడు కాబట్టి నామాటలను ఆ రైతు నమ్ముతాడని తోచింది. అక్కడినుంచి ప్రేజరుపేటకు తిరిగి వచ్చాము.

మా ప్రయత్నమేమో నిరర్థకమైంది. అయితే, అవిషయం అక్కడితో ముగియలేదు. ఆ ఫారెస్టుగార్లును ఎవరో తుపాకితో కాల్చి చంపడానికి ప్రయత్నించారు. వాడు ప్రాణభయంతో పై వారిని ప్రార్థించి బదిలీ చేయించుకొన్నాడు. వాడికి సమాచారం తెలుపుతున్న మనిషి ఆ పల్లెనే వదలి ఎక్కడో కాఫీ తోటలకు తరలిపోయాడు.

7. మరొక పురాణం

“జడభరత”

నేను వుండేది ‘అర్కియాలజికల్’ కాబోలో. మా దగ్గర ఈ పిల్లాట (పరిశోధన) గోడు ఎక్కువ. చెదలు వట్టేలాగ గ్రంథాలుపెట్టి “మేము దీనిని పరిశోధించాము; మాకిది భూగర్భంలో చిక్కింది; దీనికాలం వేదకాలంకన్నా ముందుది; అలాగ, ఇలాగ” అని నోటినిండా మాట్లాడేవారు ఎంతోమంది! అందులోను కాలనిర్ణయం, మతనిర్ణయం, జాతినిర్ణయం సంగతి వచ్చిందంటే చాలు, ఈ పరిశోధకుల నోరు అద్దేవారే లేరు. అందుకోసమని తమలో తామే నోటికి నోరు (అలంకారికంగా) పెట్టి కొట్టుకుంటారు. చేతికి చేయి సాధ్యంకాదు; ఎందుకంటే వట్టి వ్రాతల పోట్లాట! ఒక్కొక్కసారి - కాదు, చాలసార్లు - పరిశోధకుల జాతిమతాలే పాపం అపరిశోధ్య అదృష్ట అవ్యక్త వ్యక్తికి అంటూ కొనిపోయే సందర్భాలు ఎక్కువ! అధిమానం అనేది పెద్దదికదా! మన ఈ మహనీయులు తమ అధిమానావేశంలో బ్రతికి వున్నవారి కాలనిర్ణయంచేసినా చేసేవారే!

మొన్న ఒకసారి ఒక తమాషా జరిగింది. దానిని చెబుదామనే నేనిప్పుడు బయలు దేరడం. మొదట కొంచెం “ఉపోద్ఘాతం” లేక “మున్నుడి” వ్రాయాలి కదా! అలాగే ఇప్పుడు మున్నుడివ్రాయడం అయింది. ఇకమీద కథాప్రారంభం.

మొన్న ఒకమారు మేమంతా (అంటే మా కాబోలారే) ఒక పరిశోధన విషయవిమర్శ కోసం సమావేశమయ్యాము. ఆదినమే నేను నా స్నేహితులొకరిని యధాలాపంగా ఆ సమావేశానికి పిలుచుకొనిపోయాను. పాపం! ఆయన కొత్తవారు. మా కాట్లాటంతా ఆయన ఊరికే కూర్చుని వింటున్నారు. మేము “అదిపురాణంముందు పురాణాలు ఉండేవా? అంత్యపురాణం చిక్కిందా?” అనే విషయాన్ని మాంచి గంభీరంగా చర్చిస్తున్నాము. నడుమ నడుమ సుడిగాలిలాగ మా చర్చ ఏదోఒక చిన్నవిషయాన్ని చుట్టుకుని భ్రమమని ధూళిరేపి దానిలో చిక్కుకున్నవారి కళ్లు మూసివేసేది. నా స్నేహితులు, దీనినంతా ఎంతోనేపువరకు ఊరికే సాక్షిభూతులుగా కూర్చుని చూస్తున్నవారు, మా వాదవివాదాల పేడి తగ్గగానే ముందుకు వచ్చి హఠాత్తుగా “మాకు మరొక పురాణం చిక్కింది” అన్నారు.

మే మందరమూ “అ! పురాణమా? ఇంకొకటా! చెప్పండి! చెప్పండి! ఏమిటది? ఎక్కడ? ఎలా వుంది?” అని మా విషయం వదలి ఆశ్రంతో ఆయనను అడిగాము.

నా మిత్రులు శాంతంగా, గంభీరంగా ప్రారంభించారు :

“మొన్న మా పాతయిల్లు విప్పించి కొత్తయిల్లు వేయించేటప్పుడు ఒక పాతగోడను వడగొట్టవలసివచ్చింది. అప్పుడు దాని పునాదిలో ఒక చిన్న పేము పెట్టె దొరికింది. అంతా విరిగిపోయింది. అయినా జాగ్రత్తగా తీసి చూచాను. దానిలో తాటాకులవి ఒకటి రెండు గ్రంథాలు వుండినవి. వాటిని అలాగే తీసిచూచాను. చాల పురాతనమైనవి కావచ్చు నని నాకు తోచింది.”

“ఇప్పుడవి మీవద్ద ఉన్నాయా? ఎన్ని సంవత్సరాలముందువి?” అని భుజాలు ఎగురవేస్తూ ఒక పరిశోధకులు అడిగారు.

“ఓ! నావద్దే ఉన్నాయి. అయితే, ఎన్నిసంవత్సరాలముందువనే విషయం నాకు తెలీదు. అయితే, అంతా చదివిచూచాను.”

“మీరే చదివారా? అలాఅయితే, మీకూ ఈ విషయంలో ‘గతి’ వుందన్నట్లయింది” అని ఒంటికన్ను పరిశోధకు లొకరు ఆశ్చర్యంతో అడిగారు.

“కావలీస్తే అనండి” అని నా స్నేహితులు గంభీరంగా సమాధాన మిచ్చి పురాణం ముందుకు కొనసాగించేటంతలో మరొక పరిశోధకులు గుటకలు మింగుతూ నడమ అడ్డు తగిలి “అది కాదు, ప్రారంభంలో ఎవరిస్తోత్రం వుంది?” అని అడిగారు. దానికి నా మిత్రులు “దాని ప్రారంభంలో తుంబురుస్తోత్రం వుంది” అని ఉత్తరం ఇచ్చారు.

“అలాఅయితే కథావస్తువు ఏది?” అని కొంచెం కుతూహలం పుట్టి నేనే అడిగాను.

“అలాఅయితే కథాసారాంశమే చెబుతాను, వినండి” అని ఆయన ప్రారంభించేంతలో భుజాలు ఎగురవేసే పరిశోధకులు “ఆ పురాణం పేరేమిటండీ” అని ప్రశ్నించారు.

“పురాణంకన్నా పేరే పెద్దదెందా? మొదట పురాణపు పురాణం వినండి” అని నా మిత్రులు కొంచెం గట్టిగాదేసి పురాణకథను ప్రారంభించారు.

“విష్ణువుకు ఒకదానిమీద మరొకటిగా మీదమీద అవతారాలు; తనకు ఎందుకు లేవు?—అని ఇంద్రునికి తానూ కలియుగంలో అవతారాలు ఎత్తాలని ఆశ కలిగింది. అయితే, అలా చేయడానికి ఈశ్వరాజ్ఞ లేదు. అందుకు ఇంద్రుడు తపస్సుచేశాడు. ఉన్న చోటునుంచి బ్రహ్మదేవుడు దిగివచ్చి ఇంద్రుణ్ణి ‘ఏమికావాలి?’ అని అడిగాడు. ఇంద్రుడు అవతారాలవిషయమై తన మనోభీష్టం తెలుపగా, బ్రహ్మదేవుడు ఒకక్షణం యోచించి ‘కలియుగంలో మనం ఎవరమూ ఈలాగే ఇదేరూపంతో పోయేట్లులేదు. పోతే పౌటపుటకు రూపం మార్చవలసివుంటుంది. మన నిజరూపం వాళ్లకు తెలియగూడదు. నీవు ఎలాపోతావు? ఏ రూపంతో?’ అని ప్రశ్నించాడు. ‘పొద్దుచూచి రూపం బదలాయించే విద్యను నేనూ నేర్చుకున్నాను. నేను అదంతా చూచుకుంటాను. తమరు అశీర్వాదం చేయాలి, అంతే.’ అని ఇంద్రుడు మారుపలికాడు. ‘తథాస్తు’ అని బ్రహ్మదేవుడు తన లోకానికి వెళ్ళిపోయాడు. ఇక్కడికి మొదటిసంధి (ప్రకరణం) సమాప్తమైంది. తర్వాత ఇంద్రుడు మంత్రి మొదలయినవారిని పిలిపించి, సభ సమావేశపరచి, ‘భూలోకానికి

ఏ రూపంతో వెళ్లాలి? అని అడిగాడు. కొందరు మనుష్యరూపంతో నని, కొందరు శ్రీ రూపంతో నని, కొందరు పులిరూపంతోనని, కొందరు పక్షిరూపంతోనని, తమతమకు తెలిసినట్లు చెప్పారు. ఇంద్రునికి ఇవేవీ మనస్సుకు నచ్చలేదు. కొనకు 'భూలోకానికి వెళ్లేటట్టయితే, నూళ్ళుకీరిదులైపోవాలి. వారి కండ్లలో పడగూడదు. మన పనిమాత్రం సాధించాలి. విశ్వయంగా ఏరూపం ధరించాలనేది అక్కడ పోయినప్పుడు నిర్ధారిద్దాము? అని తానే ఆలోచించి చెప్పి సభ ముగించాడు. (ఇక్కడ రెండుమూడు తాటాకులు చినిగి పోయాయి. బాగా తెలియలేదు. అయినా సందర్భాన్ని కనిపెట్టాను.)"

"ఏమండీ : ఎంతటి మహాకార్యం చేశారు? మీ ఉపకారం మేము-కాదు, యావత్తు కర్నాటకం ఎంత మెచ్చుకొన్నా చాలదు : మీనుంచి నిజంగా పురాణం జీర్ణోద్ధారమయింది." అని ఒంటికంటి పరిశోధకులు ఇంకా ఎంతో పొగడవలచారు. అయితే అంతలో నా మిత్రులు మళ్ళీచెప్పడం ప్రారంభించారు ...

"భగవంతుడు ఇదంతా తన దివ్యదృష్టితో తెలుసుకొని వెంటనే బ్రహ్మదేవుని పిలిపించి, 'శుక్రాచార్యుణ్ణి పిలిపించు' అని ఆజ్ఞాపించాడు."

దీనిని విని మన ఒంటికంటి పరిశోధకులు కొంచెం గాభరాపడి తమ చుట్టుపట్ల చూచారు. అందరిలక్ష్యమూ నామిత్రులవై పే వుంది. ఒంటికంటి పరిశోధకులు సమాధాన పడి మళ్ళీ వినడం ప్రారంభించారు.

"ఎందుకు భగవంతుడా? అని భయపడుతూ బ్రహ్మదేవుడు మూలప్రశ్నచేశాడు. భగవంతుడు చిరునవ్వునవ్వి 'అబ్బాయి, నీవు లోకాలను పుట్టించగలవే అయినా, నీకు ఆ లోకాల అంతరంగమూత్రాలు తెలియవు. మీ వారి స్థితిగతులే నీకు తెలియవు. ఇంద్రుణ్ణి భూలోకానికి ఎందుకు వదిలావు?' అని అడిగాడు. బ్రహ్మదేవుడు గాభరాపడి 'భగవంతుడా, నాకు తెలియదు. ఏమయింది ఇప్పుడు?' అన్నాడు. దానికి భగవంతుడు ముఖించిట్టింది, బొమమడివేసి, "అయ్యేదేమిటి? సహస్రాక్షుని సంగతి తెలియదా? అందుకోసమే ఇప్పుడు 'వైద్యపితామహుడైన' శుక్రాచార్యులను పిలిపించు అని ప్రత్యక్షరం చెప్పారు. (ఇక్కడికి రెండవసంధి ముగిసినట్లు కనిపిస్తుంది.)"

"వైద్యపితామహా అని దానిలో వుందా?" అని భుజాలు ఎగరవేస్తూ ఒక్కరు అడిగారు. దానికి నా మిత్రులు "ఓహో, ఇంతే ఎందుకు? సంజీవినిమాత్రం మొదలయిన వైద్యగ్రంథాలను వ్రాసినవారు వారేనని స్పష్టంగా దానిలో వుంది." అని చెప్పారు.

"హా! కొత్తసంగతి! దీనివల్ల మానవజాతి ఇతిహాసమే ఇక మారిపోయే లక్షణం కనిపిస్తుంది. చూడాలి. అటుతర్వాత ఏమైంది? శుక్రాచార్యులను పిలిపించడమయింది...." అని ఇంతసేపటివరకు ఊరికే కూర్చున్న కళ్ళజోడు పరిశోధకులు అవేశంతో అడిగారు.

"అక్కడినుంచి శుక్రాచార్యులు వచ్చివంగి నమస్కరించి, 'ఎందుకోసం పిలిపించడమైంది ప్రభో! నానుంచి ఏమి కావలసివుంది' అని అడిగాడు.

"రాక్షసగురువైన నీకు దేవతలపై కని తీర్పుకొనడానికి ఇప్పుడొక సునమయం ఒనగూడింది. నీవు ఇప్పుడే నీ రాక్షసపరివార సమేతంగా భూలోకానికి పోవాలి" అని భగవంతుడు ఆనతి యిచ్చాడు."

"ఈలాటిమాటలు ఏ పురాణంలోను దొరకవు. ఉచి పూరా పాతది కావచ్చు" అని ఒంటికంటివారు నవ్వాచేశారు.

"అక్కడ ఏమిపని ప్రభో?" అని శుక్రాచార్యులు అర్థం తెలియక మళ్ళీ అడిగారు. దానికి భగవంతుడు 'ఎక్కువ ప్రశ్నలు అడుగకూడదు. ఇంద్రుడు భూలోకానికి పరివార సమేతంగా పోయాడు. సంగీతమూ వెంట వుంది. నీవు పోయి వాడు అక్కడ ఏమి చేస్తాడనే సంగతిని కనుక్కొని నాకు తెలుపాలి. భూలోకపు నా భక్తులు వృథాగా చిక్కులు పడరాదు' అని తెలిపాడు.

"శుక్రాచార్యుడు ఏకదృష్టితో ధ్యానిస్తూ 'మీ ఆనతి' అని నమస్కరించి వెళ్లి పోయాడు. (ఇక్కడికి ఒకసంధి ముగిసింది.) తర్వాతి సంధిలో ఇంద్రుడు అప్సరసలతోపాడ భూలోకానికి ఎలాపోవాలని వర్ష జరుపుతాడు. అప్పుడొక అప్సరస 'ప్రియా, ఇప్పుడెందుకు భూలోకానికి పోవడం?' అని అడుగుతుంది. దానికి 'ఏమిటో భూలోకజనులు చాల సుందరులట; చూచివద్దామని ఆకలియింది. అందుకోసం ఇప్పుడుపోవడం' అని అర మరలులేక ఇంద్రుడు సమాధానం చెబుతాడు. 'ఎందుకు, అహల్యను ఇంకా....' అని బెడరిన ఆ అప్సరస తన మాటలను పూర్తిచేసేలోగానే ఇంద్రుడు 'ప్రియా, భూలోకంలో ఈ కలియుగంలో గౌరవము లేవరూ లేదు. చింతించవద్దు' అని సమాధానపరిచాడు.

"అక్కడనుంచి అందరూ భూలోకానికి బయలుదేరారు. దాని తర్వాతసంధి 'ప్రీతిర్పనసంధి' దానిలో వర్ణనలయితే అపుహవమైనవి. సన్యాసులనోట్లోనూ నీళ్లు ఊరించేట్లు వున్నాయి. దానిరితి, దాని నాజాతుతనం, దాని సౌఖ్యమార్గం, దాని మూచర్యం ఏక్కడినుంచి వస్తాయి నా ఒకటైనా లికకు. అయితే ఆ సందర్భాన్నిమాత్రం చెప్పి ముందుకు సాగుతాను.

"పౌర్ణమిరాత్రి నిరభ్రమైన ఆకాశం. చెట్లు చేమ చిగిర్చివున్నకాలం. తెరలు తెరలుగా చల్లగాలి వీస్తున్నది. స్వచ్ఛమైన సరోవరం సృష్టిదేవి చెలువానికి అద్దం వట్టి నట్టువుంది. ఇలాటి సమయంలో ఒకయువతి కడవ చంకనబెట్టి కాలిఅందెల తియ్యని నినాదంతో సరోవరంపైపు బయలుదేరింది. ఆమె చాల సుందరి. సరోవరానికి వచ్చి మోకాలువరకు నీటిలోదిగి వంగి కడవను ముంచేటప్పుడు పుట్టినధ్వనిని విని, నీటిలో తన ప్రతిబింబం చూచి, ఏదో ఒకవిధమైన ఆనందంతో నవ్వింది."

"ఆహా! ఎంతసుందరంగా వుందండీ వర్ణన" అని భుజాలు ఎగరవేసే పరిశోధకులు తట్టుకోలేక మధ్యనే అడ్డువచ్చి అన్నారు. నామిత్రులు అవైపు లక్ష్యంపెట్టక అలాగే ముందుకుసాగిపోయారు.

“ఈ సమయానికి ఆ సరోవరం గట్టమీదే విడిసిన ఇంద్రుడు ఆమెను చూచాడు. ముగిసింది. ఇంద్రునికి ఇలాటిది చూచినతర్వాత తట్టుకోడం అయ్యానా! మరి మరి ఆమెను చూచాడు. చూచినకొద్దీ వాడిమోహం ఎక్కువయింది. ఆమె సమీపానికి పోదామని ఆశపట్టింది. యోచించాడు. కొనకు ఒకయుక్తి తోచింది. అప్పరసలందరినీ పిలిచాడు. వెంటనే వారు వచ్చారు. వారికంతా చెప్పాడు. ఏమని? రూపం బడలా యించాలని. తానుమాత్రం నీటిలోనే అణగివుండి, సమయంచూచి ఆమెలో ప్రవేశిస్తాడట. అప్పరసలు కనిపించకుండా ఆ యువతితోపాటు పోవాలి. సూక్ష్మశరీరం ధరించాలి.”

“ఏమండీ? ఆ సూక్ష్మరూపం ఎట్లావుండినది? ఏమిటి? ఎలాగు? ఏమైనావర్ణన చేశారా?” అని ఒంటికంటి పరిశోధకులు పరిశోధకదృష్టితో చూచారు.

“దానినే చెబుతున్నాను. కొంచెం తాలిమి వహించాలి. రూపం ఏదంటే, సూక్ష్మ కుంబురూపం - గుర్రం ముఖం వేసుకోవాలి. తెలిసిందా రూపం? అక్కడినుంచి ఆమె ఇంటికిపోయి ఆమె శరీరాన్నంతా అమృతం-పాడిపాడి-నింపి దానిని ఇంద్రునికి ప్రవేశించడానికి యోగ్యస్థానంగా చేయాలి. తర్వాత ఇంద్రుడు నీటిలోపలినుంచి ఆమెలో ప్రవేశించాలి. ఇదంతా తెలిసింది. యువతి కడవ యెత్తుకొని ఇంటివైపు బయలుదేరింది. ఆమెవెంట అప్పరసలు (ఇప్పుడు గుర్రం మొగంతో) పోయి ఆమెకు కనిపించకుండా ఇల్లంతా నిండిపోయారు. యువతి ఇంటిపని ముగించి ముసుగుపెట్టి వడుకుంది. స్నానం పాటలు పాడేట్లు వినిపించింది. యువతి ముసుగుతీసి చూచింది. ఎవరూ కనిపించలేదు. మళ్ళీ ముసుగుపెట్టుకొంది. అప్పరసలు మళ్ళీ తమ విరహగీతాలు పాడుతూ తెల్లగ తెల్లవాల్సా ఆ యువతిఒంటిలో అమృతం నింపారు.

మరుసటిదినం ఉదయం యువతి మళ్ళీ సరోవరానికి వెళ్ళింది. ఇంద్రుడు ఆమె కోసం కాదుకు కూచున్నాడు. కడవముంచేటప్పుడు కనపడకుండా ఉడవలో వచ్చి కూచున్నాడు. యువతి ఇల్లు చేరింది. ఇంద్రుడు కడవనుంచి చెంబుకు దూకాడు. చెంబునుంచి పంచపాత్రకు జారాడు. పంచపాత్రనుంచి యువతి గొంతులో దూరాడు. (ఇక్కడికి ఒక సంచి ముగిసింది.)

“మరుసటిదినంనుంచి యువతికి వణుకు వుట్టింది. కామబాధ కావచ్చును. చలిజ్వరం వచ్చినవారు వశిషేటట్లు వణికిపోయింది - అని వర్ణించాడు. ఉపమాలంకారం అంతేమీ బాగాలేదుకదా? పాపం, వాళ్ళింట్లోవాళ్లు వైద్యులను పిలిపించార. కుక్రాచార్యులే వైద్యులై వచ్చారు. ఇంద్రుణ్ణి ఆమెపొట్టలో చూచి నవ్వారు. ‘క్వనానా చూర్ణం’ ఇచ్చారు. క్వనానా చూర్ణమనే మాటకు నాకు అర్థమే తెలియలేదు.”

“కామబాధ చలిజ్వరమైనప్పుడు, క్వనానా ఇది క్వినై నా మరి?” అని కళ్ళజోడు పరిశోధకులు నవ్వారు.

“ప్రాక్తన విమర్శ నడుస్తున్నప్పుడు నవ్వులాటలా?” నా మిత్రులు కొంచెం కోపంతో గదిరించి ముందు చెబుతూపోయారు. “ముందు వినండి. తర్వాత ఇంద్రుడు

లోపల చిక్కుకున్నాడు. వాడిని ముసుగువేసి కట్టివేసినట్లయింది. అప్పరసలందరూ గాభరాపడ్డారు. వైద్యుడు (రాక్షసగురువుకదా!) పూరికే వదలుతాడా? ముసువటి సురాసుర యుద్ధం కనిసి ఇప్పుడు ఈ ద్వంస్వయుద్ధంతో తీర్చుకోవాలని కుక్రాచార్యులు శిష్యసమేతంగా ప్రయత్నించారు. ఇంద్రుడు చావలేదు. దినదినానికి పెరిగి పొట్టనిండిపోయాడు. లోపలకూర్చుని వెలుపల అప్పరసలు పాడేపాటలను వింటూవుండినాడు. గాభరావడవద్దని అప్పరసలకు చెబుతూవుండినాడు. లోపలకూర్చున్న ఇంద్రునికి అప్పరసలు అమృతాన్ని దినమూ ఎవరికీ కనిపించకుండా వంపేవారు. చివరకు దేవలోకపు అమృతంతో మానవ యువతి అమరురాలయింది. ఇంద్రుడూ ఆమె కలిసే స్వర్గవాసులయ్యాడు. (ఇక్కడికి స్వర్గగమనసంధి ముగిసింది.)

“నాకు దొరికిన తాళపత్రప్రతిలో ఇంతేవుంది. తర్వాత యింకా వుందో, ఏమో! అది నాకు దొరకలేదు. అయింది. పొద్దుపోయింది. ఇక బయలుదేరుదాము.” అని నామిత్రులు లేచారు. అప్పుడు “ఆపురాణం పేరేమిటి? చెప్పనేలేదే?” అని భుజాలు ఎగురవేసే పరిశోధకులు మరొకమాడు అడగనే అడిగారు. నా మిత్రులు వెలుపలికిపోతూ “ఈపురాణం పేరా? చలిజ్వరపురాణం” అని ఇంకా గంభీరంగానే సమాధానమిచ్చారు.

“దీనిని వ్రాసినవారు ఎవరు? ఎప్పుడు?” అని ఒంటికంటి పరిశోధకులు కన్ను మూసుకొని అడిగారు. నామిత్రులు గడవిడగా నన్ను తోసుకుంటూ ఇంకా ముందుకు పోయి మా ఆఫీసు వెలుపలివాకిలిదాటి నిలిచి “నేనే, ఇప్పుడు” అని నవ్వుతూ వెళ్ళి పోయారు.

నా మిత్రుల ముఖం విస్ఫారింది. మా సహచరులముఖం ముడుచుకుంది. నేను నడుమ నిలబడ్డాను. అందరూ నన్ను మింగివేసేటట్లు చూచారు.

“అలాఅయితే క్వనానాచూర్ణం క్వినైనే అయింది కదూ” అని నేనన్నాను.

“అలాఅయితే పాడుదోమలు అప్పరసలా? సరిసరి! మంచిపురాణమే!” అని శాంతస్వభావులైన కళ్ళజోడు పరిశోధకులు తల ఊపారు.

8. బహిరంగ లేఖ

రా. శి.

“నా వెంట నున్నవానికి”

అయ్యా సాంక్రామిక జాడ్యమా :

నేను పోయినచో పెల్లా వెంబడే నీదలాగ వస్తూ, నా సుఖజీవితాన్ని మరుభూమిలాగ చేసే కటికవాడా : నిన్ను నేను ఎంతని తిట్టను ? నీకు బుద్ధివచ్చేట్లు చేయడానికి ఏమి తపము ఆవరించను ? పరిష్కర్తుకు అంబికాతనయదత్తుని పద్యాలు వినడానికి వెళ్ళినప్పుడు వెనకకూచుని రాము అయి కనిపించావు. కురుక్షేత్రనాటకానికి శ్రీకృష్ణుడు గీతావాణిని చెప్పడం వినడానికి వెళ్ళినప్పుడు, కుప్ప అయి వెంటకనిపించావు. నీవు ఏరూపం దాల్చివా నీముఖ్యలక్షణాలను ఎవరూ మరిచేట్టలేదు. ఒక్కటి, నేను వెళ్ళినచోటికెల్లా నీవు రానే వస్తావు. రెండు, నా వెనకో, నా ప్రక్కనో కూర్చుంటావు. మూడు, నీ మౌఢ్యాన్ని గట్టిగా దగ్గర ఉన్నవారందరూ లేగివడేటట్లు చూపించుకుంటావు.

నా జీవితపు సుఖలక్షణాలన్నింటిని ఖండితంగా నాశంచేసిన నీ అపరాధాన్ని ఒక మారు ఊహిద్దాము. వక్కనవున్నవారందరికీ వగగా పరిణమించిన నీకప్పును ఒక్కమారు మన్నిద్దాము. అయితే, నీ మానసికప్రవృత్తిని తెలుసుకొనడానికి చాల కుతూహలం కల వాడిని. దాన్నైనా తెలుపు.

పరిష్కర్తులో మొన్న సమావేశమయిన మనకందరికీ-నీకూ కూడా-కరపత్రాలను, కార్యక్రమం చీటీలను ఇచ్చారు కదూ ? మొదటి గమకి (పద్యాలు వరించేవాడు) అంబికా తనయదత్తు అని, ఆయన తనపద్యాలు చదువుతాడని అందరికీ తెలిసేటట్లు స్పష్టమైన కన్నడంలో వ్రాశారు. దానిని చదివితాడ నీవు ఆయన వేదికమీదికి వచ్చినప్పుడు ఆయనే అరవిందమోపు అని కేకలువేయడానికి కారణమేమి ? అరవిందులు నీకు ‘జ్ఞానపరటా’ చేశారా ? లేకపోతే, నీబుద్ధి అవిధంగా పారినందుకు కారణమేమిటి ?

మొన్న స్వాతంత్ర్యదినోత్సవం ప్రభాతఫేరీ వెళ్ళుతున్నప్పుడు గాంధీజీ చిత్రాన్ని ఊరేగిస్తూ బయలుదేరినప్పుడు, నేను దవాఖానా (ఆస్పత్రి) వెలుపలి పడసాలలో(పంచలో) ఉన్నప్పుడు, నీవు నాప్రక్కనే వున్నావు కదూ ? ఆ చిత్రాన్ని చూస్తూ దానిలోనే నిమగ్నుడిని అయిపోయి, స్వయంసేవకుల విప్లవహృదయగీతాన్ని వింటున్నప్పుడు, నాప్రక్కలో పొజిచి “ఏమండీ, రాజాజీ చిత్రాన్ని ఇక్కడికి ఎందుకు తెచ్చారు ?” అని అడగడానికి నీకేమిరోగం వచ్చింది ? రాజాజీ చిత్రానికి గాంధీజీ చిత్రానికి వ్యత్యాసం చూడని నిన్ను భారతదేశంలో భారతమాత కనింది. దీనికేమి కారణం ?

బహిరంగ లేఖ

53

ఒకసంగతిమాత్రం స్థిరం. నీ కల్లి హరికథలలో కూర్చుని మాటలాడుతున్న అడవి అయివుండాలి. హరిదాసు పాటప్రారంభించినప్పుడు మాట్లాడడం ప్రారంభించే ముసుగు చుహీనే నీ జనని అయివుండాలి. నాటకంలో వెనకకూర్చుని మంచి స్వారస్యమైన ఘట్టం వచ్చినప్పుడు చెడ్డచెడ్డగా దగ్గేవాడు, లేక గట్టిగా చీదేవాడు, అదవా పలహారపుపొట్టాలను వరవరమని విప్పేవాడు అయిన అన్యాయకారే నీ తండ్రి అయివుండాలి. వీధినాటకాలలో గాలివీచిన సమయంలో నళ్యండపీ తీసి అత్యంతరథనంతో ఆఘ్రాణించే హత్యాకారే నీ సోదరుడయి వుండాలి. పాతగుడ్డలు మొదలయిన సామానులను దారిలో అమ్ముతూవుండి ఒక్కసారిగా విధివిధానంతో పౌరసభాసదస్యుడయినవాడే నీగురువు అయివుండాలి.

అయిందేమో అయిపోయింది. ఇకమీదనన్నా నీకు బుద్ధిరావాలంటే, నీవు ఈ క్రింది అంశాలను మనసార మననం చేసుకో.

(అ) ఉత్తరకర్నాటకంనుంచి వచ్చినవారందరూ అంబికాతనయ దత్తు కారు. అంబికాతనయ దత్తు కవి. ఆయన క్రికెట్ ఆటగాడు కాదు.

(ఆ) కురుక్షేత్రంలో గీతాశ్లోకాలను చెప్పేవారు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ వేషధారి. నాటకం యజమాని కాదు; ఖండితంగా కాదు. నాటకం యజమాని వినోదంచేసే బహును. అంత కుచోద్యాలు లేనివారు నాటకం కంపెనీ యజమాని ఎందు కవుతారు ! అదీ తెలియలేదూ ?

(ఇ) నరిమన్ బొంబాయిలో ప్రసిద్ధ న్యాయవాది. గాంధీబోపీ పెట్టుకుని సభావేదిక దగ్గరికి వచ్చినవారందరూ నరిమన్లు కాదు. నీకది తెలియకపోతే ఊరికే వుండాలి.

ఇదంతా చూచినమీదట నీకు ఏమి శిక్షవిధిస్తే సరిపోతుందా తెలుసుకోలేక పోతున్నాను. ఉన్నంతిలో ఇంతమాత్రం తోస్తూంటే. నిన్ను ప్రజాపక్షంలో చేర్చించి, పౌరసభకు సభ్యునిగా చేయాలి. లేకపోతే ప్రజాప్రతినిధుల సభలో చేర్చించి అందరితోను తిట్లతినేట్లు చేయాలి. అదవా, గ్రామఫోను దగ్గర, దానిని పెట్టేసనికి నియమించాలి. ఇవేవీ కానప్పుడు, కొనకు గయ్యాశిసంఘం ఉపాధ్యక్షురాలిని నీకు ఇచ్చి పెండ్లిచేయాలి. అట్లయితే, నీవు నోరుమూసుకొని నన్ను గోడుపోసుకోవని నమ్ముతున్నా —“నీ ముందున్నవాడు.”

9. చిలుక

ఎన్. ఎన్. గదగకర్

రామణీయకం, రూపం, రంగు-వీటిదృష్టితో చూస్తే, చిలుక, పక్షిసందోహంలోకెల్ల అతిమనోమోహరమైనది. మధుమానంలో పచ్చని వనశ్రీ, ఆహ్లాదకరమైన చల్లని గాలి, రంగవల్లి గీచిన నీలిమామయనిరత్రాకాళం ఉన్నప్పటికీ, మృదుమధురమైన చిలుకల కలకలస్వనం లేకపోతే, అదొక్కశీరనికొరతే. "నీరున్న కాసారమునకు అరవిందములు లేవు" అన్నట్టి గతి అప్పుడు ప్రకృతికి ఏర్పడినది. ముఖ్యంగా ఎర్రని వంకరముక్కు, పచ్చని కోమలమైన రెక్కలు, మూడురంగుల మెడ, మంజులమైన మాటలు - చిలుకకు కళ తెచ్చాయి. విశాలవిశ్వంలోని వర్ణప్రపంచంలో చిలుకపేరుతోనే ఒక కొత్తరంగు అడుగు పెట్టిందని చెప్పినా సరే. అన్నిటికన్నా మించిన విషయమేమిటంటే, వండ్లు, కాయలు తిని ఇదికే, నిరుపద్రవమైన పక్షి అని దీనిపైన ఆచారవృద్ధానికి విలక్షణమైన వ్యామోహం.

ఇన్ని సల్లక్షణాలూ వుంటే, ఒకవేళ దృష్టిదోషం తగులుతుందేమోననే సంశయంతో దేవుడు ఈ పక్షికి ఒకదోషమూ పెట్టాడు. అదే, దాని మాటల అపూర్వసరణి. అందు కోసమే చిలుక వంజరంలో వుండవలసివచ్చింది. "అత్తనో ముఖదోషేణ బధ్యంతే శుక సారికాః" అనే సుభాషితమూ ఈ మాటలకే పోషకంగా వుంది. ఉండనీ. రాచనగరులో నేమో దానికి బంగారువంజరం వుంటుంది. నేను ముందు, నీవు ముందు అని, రాజు రాజుల వరివారము, తెరపిలేక వంజరంపక్కన సాయకట్టివుంటారు. అందరూ తమ చేతులు దాచి, మమతతో మేను తడుపుతారు. చిలుకకు అప్పుడు తినడానికి దానిమ్మ గింజలు, త్రాగడానికి అమృతసదృశమైన పాలు, ఆమీద ఎల్లప్పుడూ సక్కడాలాపం - అక్కడి మాటనే చిలుకనోటినుంచి చెప్పిద్దామనే కోరిక. ఇంతటి అనుపమ ఐశ్వర్యంలో ఆసులో కందెలాగవున్నప్పటికీ, చిలుకకు తనజీవితం నిరర్థక మనిపించడం ఎందుకు? స్వచ్ఛందవిహారం లేకపోవడంవల్ల దాని హృదయంలో కలిగినవేదన అంతింకాదు. చెట్టునుంచి చెట్టుకు ఉన్మాదంతో - వెట్టిగా - ఎప్పుడు, ఎన్నడు ఎగిరేను అనే బుద్ధి దాని పాలిటికి తప్పిందికాదు.

మొట్టమొదట పక్షులలో చిలుకస్థానం మేలైనదని చెప్పనేచెప్పాలి. కోకిల మధు మాపజీవనమనే కల్పన జనంలో వున్నప్పటికీ, దాని నడపు రంగుకు పేరు పెట్టేటట్లు వుంది. నారంగుకూడ అదేనని కాకి జంభాలు కొట్టాలంటే ఆవకాశమే లేదు. ఎందుకంటే

1. "నీరిర్దకాసార కరవింద మిల్ల".

గయ్యాళికనం, మోసం, కర్కశధ్వని-వీటివల్ల వాస్తవప్రపంచంలో దానిని ఎవ్వరూ మోహించరు అన్నప్పుడు, చిలుకతో సరితూగే త్రాణ కాకికి రావడం ఎలా? జనం ఇంటి ముందు అందమైన గూళ్లకట్టి గింజలు, పుల్లలు కొల్లబెడుతారనే దృష్టితో పావురాళ్ల సంగతి యెత్తామా, వాటిరంగు ఆకర్షకంగా వుండవద్దూ? ఒకేవిధమైన తెల్లరంగు! అంతే కాక, తమముందు గింజలు వదివున్నా, కసువు కద్ది, పురుగు పుట్ర ఏరుకొనేజాతి పావు రాళ్ళది. హంసక్షీరన్యాయంమూలంగా జాణతనానికి పేర్కొనిపొందిన రాజహంస ఒకవేళ రస చెలువపు వైభవాన్ని గొప్పలుగా చెప్పుకోవచ్చు. అయితే, పాపం! దానికి పాటలేమీ; మాట లేదు - చిత్రాకర్షకమైన నిర్జీవవదార్థంలాగ. అంతా మూగవిద్య. అందువల్ల వ్యావహారిక ప్రపంచానికి అది నిరుపయోగమే. సందేహం లేదు. కలావభారం ఆడంబరం మూలంగా, నెమలి తన అవర్ణనీయమైన తీవి సొగసును ప్రదర్శించడానికి పూనుకుంటే, దాని ఒంటిమీద వివిధవర్ణాలు వర్ణ సంకరానికి మాదిరిఅని అనిపిస్తుంది. నైజ సౌందర్యా న్యేషణకు ఇదొకలోపం. అతనిన, సుకుమారమైన చిలుకకే పట్టాభిషేకం నిశ్చయం.

ప్రాణివర్గంపై పరిసరప్రభావం వుందని మార్మికంగా తెలువడానికి చిలుక నడవడినే నీతి నిపుణులు ఉదాహరించడం కద్దు. కటికవాడియింట్లోవుండే చిలుక అనుదినం అమంగళమైన మాటలు ఆలింది, ఆసహ్యమైన వసులు చూచి వచ్చిపోయేవారిలో చెక్కి మాటలే అనేదట. తద్విరుద్ధంగా ఆయ్యగారిమఠంచిలుక పురాణప్రవచనాల - మంచి మాటలు విని, ఎప్పుడూ సత్సహవాసంతో వుండి, నయవినయాదిగుణాల ఆగారమై వుండినదట. మంచివారి లక్షణం ఇలాగు, చెడ్డవారి సంగతి అలాగు అని ప్రేలుపెట్టిచూపి నమాజానికి మేల్తరగతి నైతికస్థాయిని సూచించే సౌత్తు పక్షినివహంలో చిలుక వినా ఏ మరొకపక్షి ఇంతసరకూ సాధించలేదు. ఈ విధంగా మానవసమాజం సామీప్యం పొందిన పక్షిఅంటే, చిలుకేనని నిర్వివాదంగా చెప్పవచ్చు.

పరిసరాల సునిశ్చితమైనకల్పన చేయించే ఒకేఒక కారణంవల్లనే చిలుకకు అటు వంటి ప్రకృతి కలుగలేదు. భావప్రపంచంలోనూ చిలుకకు విశిష్టమైన మన్నన ఉంది. ఏ చిన్నపిల్లలనైనా చెడ్డపనినుంచి మనసు తిప్పడానికి "నా రాచిలుక" అని ప్రేమతో పాకులు పలుకుతున్నప్పుడు, అది ముద్దులకణి, సద్గుణమణి అనే మధితార్థం ఈవిధంగా పిల్లలను నా రామచిలుక అని లాలించకపోతే, ఉబ్బించకపోతే వారికోపం తాపం శాంతం కాదు. ఇలాంటి అపూర్వమైన సామోపాయం పక్కకుపెట్టి "దూ! గాడిదా!" అని తిడితే, పిల్లలు క్రమంగా గాడిదలలాగే మొండివాళ్లకావడం నిశ్చయం. ఈ విధంగా, మనశ్శాస్త్రవిషయంలో మనకుగల అజ్ఞానమూ దీనివల్ల చాలినంత ప్రదర్శిత మవుతుంది.

మమత ముడుపుకట్టినట్లున్న ఇలాంటి చిలుకకు దేవవాణిలో "శుకం" అని పేరు. పౌరాణిక సన్నివేశాలలో ఉదాహృతమైనట్లు ఆపేరుగలవాడు మహావ్యక్తి, మహర్షి, తత్త్వజ్ఞుని. ఇతని నైతిక ఉన్నతస్థాయివల్లనే, రంభ అనే సుప్రసిద్ధ అవ్వరస నిరుత్తరు

రాల్సింది. ఆమె రతివాసన పేరులేకుండా పోయింది. ఆ శుకమునే ముందుముందు భాగవత పురాణం పఠిస్తూ పాఠానికి చెప్పినట్లు పాఠానికి ప్రవాదం. ఏమైనా, ఆత్మ సంయమనానికి, ఇతనిపేరు పూర్తిగా ఇంటిమాటకావడం సామాన్యమైన సంగతికాదు.

సౌందర్యానికి ఆయువుపట్టని కళోపాసకులూ చిలుకను సాహిత్యవివిధాంగాలలో వర్ణించింది వుంది. లక్ష్మీకవి మహాకావ్యనాయక అయిన నీతాదేవిని కీరవాణి అని వర్ణించి చిలుకజాతికి తగిన గౌరవం కలిగించాడు. “లేజిలుక మొద విరిచి మోది రెవరు?”¹ అని షడక్షరకవి శివభక్తులారి మోహపుత్తళి అయిన బాలుని సుకుమారావస్థను హృదయవిదారకంగా వర్ణించేటప్పుడు, చిలుక కోమలతాభావం పాఠకుల మనస్సుకు రాకమానదు. ఎలాటి ఆదంబరభావాలు లేక లలితపదసముచ్చయంగల సాత్త్వికకావ్యాన్ని ప్రతిభావంతులైన కవులు ఇష్టపడుతారనడానికి దృష్టాంతంగా “చిలుకలు పండ్లు తినునట్లు”² అనే ఉపమ చెప్పడం ఎంత ఉచితం: ఎటువంటి నిసర్గరమణీయత; తక్కిన వదిపన్నెండు మాటల మాలలు ఇంత సమర్పకంగాను భావగర్భితంగాను ఈభావాన్ని తెలుపజాలవు. అలాటి దానిని చిలుకద్వారా సాధించడమైనది. బాణుని అద్భుతరమ్యమైన కాదంబరిలో అయితే చిలుకకు భూనవపాత్రవంటి పెద్దతనం ఇవ్వడమయింది. చిలుకకు ఉన్న మాట్లాడే వైశిష్ట్యాన్ని అనులక్షించే, బాణుడు తన కాదంబరిలో దాని మూడుజన్మల శోభను పెట్టాడు కాబోయి: ఆ పరిణామంవల్లనే పుండరీకుడు ముందుజన్మలో వైశంపాయనుడు కావడం; అంతకుముందు జన్మలో చిలుకయ్యాడు. తనపూర్వ జన్మకథ సాంకం వర్ణించినమీదట దాని శాపవిమోచనకాలం ఒదగింది: మహాశ్వేతతో సమాగమమయింది. ముఖ్యంగా, పాత్ర పరిపోషణకాళంలో, మహేంద్రజాలంవంటి స్వర్గీయకథను పేనడంలోను, కల్పనా విలాసాన్ని సృష్టించడంలోను, మానవుని భావప్రపంచాన్ని అద్దంపట్టి చూపించడంలోను బాణునికి చిలుక సహాయపడడం అంతంతకాదు.

అంగసాహిత్య రోకంలో వర్ణనవర్ణ, పెల్లి, కీట్స్ పైల్వార్కపక్షికి లేక నైటింగేల్ పక్షికి మేలుస్థానం, మొదటిమానం సమకూర్చితే, చిలుకకూ కన్నడ సాహిత్యంలో అటువంటి లోకస్రియత సమకూరడం యుక్తం. కవిత్వా సృష్టికి చిలుక స్ఫూర్తిదాయకం. పెల్లికవి లార్కపక్షిని “కాదంబరిలో కిన్నరకంఠి” అని సంబోధిస్తే చిలుక వలుకులూ అంత రుచికరమైనవే. ఆకాశపు ఉయ్యాలలో తూగాడి నక్షత్రమాల సౌందర్యనే మరుగుచేసేటట్లు వున్నప్పటికీ, చిలుక చిన్నహృదయం ప్రతిదినం సందాకాలంలో చెల్లగులుకులోని పిల్లల దగ్గరే: కొనకు “జ్ఞానభారంతో చెడనివారి”³ హృదయంలోగా చిలుక వాస్తవక. సుందరత, తాత్వికత - ఈ త్రివేణీసంగమమని మనం గ్రహించవచ్చును కదా!

1. ఎకెగియం కొర య్విరు మోదిద రార్ ?

2. గిళిగళు హుణ్ణుగళన్ను తిన్నువంతె.

3. “జ్ఞానభారదిం తెడదవన”

10. వ్యాసంగపు హవ్యాసం

డి. ఎల్. నరసింహాచార్య

“కొన్నిటి ప్రాజ్ఞలం దెలిసి కొన్నిటి శాస్త్రములందు జూచుచున్”¹ అని పులిగెరె సోమేశ్వరుని మాట. ప్రాజ్ఞుని నేర్చుకొనేవిషయమైతే అతిశేషమైనదే. ఈవిధంగా నేర్చుకొనడానికి సాధ్యంకానప్పుడు “శాస్త్రముల” చూచి నేర్చుకొనేమార్గమే సులభమైనది. ఇక్కడ శాస్త్రములు అనే మాటను కవి అన్నిరీతుల గ్రంథసముదాయాన్ని మనసులో పెట్టుకొని ప్రయోగించాడు. దీనిలో రసభావ ప్రధానమైన కావ్యనాటకాది గ్రంథాలు, విజ్ఞానశాస్త్రాలు, రాజకీయసాంఘిక గ్రంథాలు, చరిత్రలు, యంత్రోపకరణ విషయ గ్రంథాలు చేరివున్నాయి. ఇవే కాక రైల్వేగైడువంటి గ్రంథాలు, నర్కారు పరిపరిపాలన విషయ ప్రకటనలు, ఇంకా మరికొన్ని లౌకిక పాఠశాస్త్ర జ్ఞానదాయక గ్రంథాలు ఉన్నాయి. ఈ గ్రంథాలన్నిటినీ ఒక్కడే తన ఆయుఃప్రమాణంలో చదివి ముగించడం పూర్తి అసాధ్యమైనది. తనకు ఏ విషయంలో ఆసక్తి వుందో, దేనిలో తన బుద్ధి చురుకుగా పాటుతుందో, ఆ విషయాన్ని గురించిన గ్రంథాలనుమాత్రం ఎన్నుకుని చదువవలసివుంటుంది. ఇదికూడ కష్టసాధ్యమైనదే. ఎందుకంటే, ఏ అల్పవిషయమేకాని, దానిని గురించిన గ్రంథాలసంఖ్య ప్రపంచంలోని నానాభాషలలో అపారంగా వుంది. అందు వల్ల దీనిలోను వ్యక్తి వివేకం ఉపయోగించి ముఖ్యమని తోచే గ్రంథాలను మాత్రమే చూడ వలసివుంటుంది. ఈ విధంగా గ్రంథాలను అవలోకించి జ్ఞానం సంపాదించడాన్ని వ్యాసంగం అంటారు. తీసుకున్న విషయాన్ని పట్టుపట్టి ఆసక్తితో అభ్యసించడం నిజంగా వ్యాసంగం కాని, ఇక్కడ అవడం అర్థాన్ని కొంచెం సడలించి వినోదంకోసం చదువనానికి కూడా వర్తించే విధంగా వాడారు.

హవ్యాసం² అంటే ఇష్టం, ఆసక్తి, అభిలాష. ఒకనికి ఒకటి రెండు విషయాలలో మాత్రమే తీవ్రమైన ఆసక్తి ఉంటుంది. తక్కిన విషయాలలో దైన్యవిన వ్యవహారానికి ఎంతకావాలో అంతమాత్రం తెలుసుకొనిఉంటే చాలు. ఈవిధంగా తెలుసుకొనడం హవ్యాసం అనివించుకోదు. కొందరి జీవితంలో చదువడం దైన్యవిన కార్యకలాపంలో ఒక అంశం. ఏనాడన్నా ఒకనాడు ఏదో కారణంవల్ల చదువలేకపోతే వారి మనస్సుకు నెమ్మది అనేది వుండదు. కాపీ తాగకపోతే, నన్యం పిల్చకపోతే, జీవితం ఎలా వున్నప్పుడు నెమ్మది అనేది వుండదు. కాపీ తాగకపోతే, నన్యం పిల్చకపోతే, జీవితం ఎలా వున్నప్పుడు నెమ్మది అనేది వుండదు. కాపీ తాగకపోతే, నన్యం పిల్చకపోతే, జీవితం ఎలా వున్నప్పుడు నెమ్మది అనేది వుండదు.

1. తెలవం బల్లవరిందె కల్లు తెలవం శాస్త్రంగళం నోడుతం

2. హవ్యాసమనేమాట పశ్చిమాంధ్రలో విద్విఅలవాటుకు వ్యవహారంలో వున్నందున కన్నడవదానికి దగ్గరిదని వాడారు—అనువాదకుడు.

వ్యర్థంగా, వట్టిదిగా కనిపిస్తుందో అలాగే, చదువకపోతే, కొన్ని ప్రాణాలకు హితంగా వుండదు. ఇలాటివారికి దినసరి రూఢి అయివుంటుంది. హవ్యాసం అనేవదాన్ని ఈ అర్థం లోనూ వాడడం మన జనంలో కనిపిస్తుంది. ఏదైనా ఒక హవ్యాసం ప్రతివానికి వుంటుంది. కొన్ని హవ్యాసాలు, తీవి వున్న వ్యక్తులకుమాత్రం హితమో, అహితమో కలిగించ వచ్చు; కొన్ని చుట్టూవున్న సమాజానికిమాత్రం మంచిదిగానో, చెడ్డదిగానో పరిణమించ వచ్చు. మరికొన్ని వ్యక్తికి, సమాజానికి ఏకకాలంలోనే జేమం, జోభం కలిగించవచ్చు. వ్యాసంగపుహవ్యాసానికి ఈ అన్ని లక్షణాలూ ఉన్నాయి. చదివినది మంచిదైతే, దానినుంచి ఎవరికీ చెడుపు కలుగదు. తస్కరశాస్త్రం చదివితే, చదివినదాన్ని అచరణలో పెడితే ఎవరికీ తప్పాలు తప్పపు; పక్షేదారుకు దీనినుంచి ప్రయోజనం వుండనేవుంది. గొడారి మొదలు మంత్రివరకు, రాక్షసుడు మొదలు తపస్వివరకు ఎవరికివారు వ్యాసంగం చేయ వలసిన విషయాల చాల ఉన్నాయి. వీటినిగురించి ఇక్కడ వివరించడం సాధ్యంకాదు. పొద్దుగడవడానికి, వినోదానికి కొద్ది గొప్ప జ్ఞానార్జన చేసుకోవడానికి అవసరమైన గ్రంథ వ్యాసంగంగురించి మాత్రం ఇక్కడ కొంచెంచెప్పాను.

స్వంతఅనుభవంతో వచ్చే తెలివితేటలే ఉత్కృష్టజ్ఞానమైనప్పటికీ, అది అందరికీ, అన్నివిషయాలలోనూ లభ్యంకాదు. ప్రతివారి అనుభవానికి పరిమితి వుంది. ఆ పరిమితిని కొంచెం విస్తరించుకోవాలంటే గ్రంథవ్యాసంగం అవసరం. ఈ విస్తరణకార్యం ఒక్క దినంలో జరిగేది కాదు. ప్రతిదినమూ కొంచెంకొంచెం విస్తీర్ణపుకూపోతుంది. అందువల్ల వ్యాసంగం అనేది హవ్యాసం కానే కావాలి. మనుష్యస్వభావం బాగా తెలియాలంటే, ఒక వ్యక్తి నూరారుమందితో కలిసి తిరిగి పరీక్షచేయాలి. ఇది ఎంతమందికి సాధ్యం? లోకంలో ఎంతోమంది వున్నప్పటికీ, వ్యక్తిపాలిట వారు లేనట్లే; అందరితోనూ, వారు సన్నిహితంగా సంబంధం కలిగించుకోడం కానివని. వాడి ప్రపంచంలో వీధిలోకి వెళ్లితే "ఏమండీ, బాగున్నారా?" అని అడిగేవారిసంఖ్య హెచ్చుగానే వుంటుంది. వారిలో వీధికి కావలసినవారు, కష్టసుఖాలలో ఆడుకొనేవారు తీరా తక్కువ. అత్యుత్తమ పొందే వారయితే, ఎన్నికకే దొరకరు. వ్యక్తి ప్రపంచం ఇంత చిన్నది. దీనినుంచి కలిగే అనుభవం విశాలంగాను, గంభీరంగాను ఎలా వుంటుంది? అయితే ఇది ప్రత్యక్షమైన అనుభవం కావడంవల్ల విలువయింది. దీనిని విస్తరింపజేసుకోవాలంటే; వ్యాసంగంకన్నా ఉత్కృష్టమైన మార్గం లేదు. కథలు, నవలలు, నాటకాలు చదివితే, మనుష్యస్వభావపరిజ్ఞానం ఎక్కువగా కలుగుతుంది. మన అనుభవంలో ఎదుర్కొంటున్న వ్యక్తులను మనం అక్కడ చూస్తాము; మనం కానవి సమస్యలూ, ధర్మసంకటాలూ అక్కడ కనిపిస్తాయి. మరకంటే నూరింతలు అనుభవశాలి అయిన కవి జ్ఞానభంధారం మనవశం అవుతున్నది. కవి మాట అలా వుండనీ. న్యాయస్థానాలలో జరిగే అభియోగాల నివేదికలను చదివినా చాలు. లోకంలో ఎలాంటి చిత్రవిచిత్ర స్వభావంగలవారున్నారనే విషయం తెలుస్తుంది; లోకంలో చూచి ఆశ్చర్యపడుతాము. ఈవిధంగా వ్యాసంగంవల్ల వచ్చేజ్ఞానం ప్రత్యక్షమైన అనుభ

వానికి సాటి కానప్పటికీ, దాని ఎల్లలను విస్తరింపజేస్తుంది. అనుభవజ్ఞానానికి వ్యాసంగ జ్ఞానం పూరకమవుతుంది.

వ్యాసంగం హవ్యాసంగా వున్నవారికి తమజ్ఞానం పెంపొందించుకోవాలనే ఒకేఒక ఉద్దేశం వుండదు. కొందరు తాము నేర్చిన విషయాలను ఇతరులకు తెలుపాలనే కోరికతో గ్రంథరచన చేస్తారు. ఇతరులు అర్థంచేసుకోనీ, చేసుకోకపోనీ, వ్రాసినగ్రంథం ఖర్చయి; కొంచెందబ్బు చేతికివస్తే, ఎవరిది ఏమిపోయింది అనే మనఃప్రవృత్తి కొందరిది. కీర్తికోసం వ్రాసేవారు మరికొందరు; మనస్సులో కొట్టుకుంటున్న ఆలోచనలభారాన్ని వెలువరికి పడవేసి, మనస్సుమాధానం పొందాలని వ్రాసేవారు కొందరు; సమాజంలోని అన్యాయాలతో కుతకుతలాడి క్రుద్ధులై జనుల మనస్సును రెచ్చగొట్టి విప్లవాన్ని రేపాలని వ్రాసేవారు మరి కొందరు; "కావ్యం యశస్వీర్యకృతే, వ్యవహారవిధే శివేతరత్వతయే; సద్యః పరనిర్వృతయే కాంతానమ్మితతయో పదేశయజే" అని మమ్మటభట్టు కావ్యవ్యాసంగోద్దేశాలను వింగడించి చెప్పారు. ఈ నిర్వచనాన్ని అన్నిరీతులగ్రంథవ్యాసంగానికి అన్వయించవచ్చు. ఉద్దేశంలేని వ్యాసంగహవ్యాసం అర్థహీనమైంది. కళ కళకోసం, వ్యాసంగం వ్యాసంగం కోసం అనే సిద్ధాంతాలలో నాకు నమ్మకం తక్కువ. ప్రయోజనాలిలాష లేక ఏవనినీ ఏ మూర్ఖుడూ చేయడనేది పెద్దలమాట, ఇది అనుభవసత్యం. అందువల్ల వ్యాసంగహవ్యాసానికి వుండేతీరవలసిన ఉద్దేశాలనూ, ప్రయోజనాలనూ పరిశీలించడం అవసరం.

మనకు కలిగే సుఖదుఃఖాలు రెండువిధాలు. మొదటిది శారీరకం, రెండవది మానసికం. ఒకటి స్థూలం, మరొకటి సూక్ష్మం. శారీరకసుఖంకన్నా మానసిక సుఖానికి విలువ ఎక్కువ. ఒక్కొక్కప్పుడు మానసికసుఖం ఎక్కువగా ఉంటే, శారీరకదుఃఖాన్ని కూడ మరచిపోవచ్చు. వ్యాసంగంవల్ల మనం ముఖ్యంగా పొందేటటువంటిది మానసిక సుఖం. దానిలోను, రసభావరసాయనమైన కావ్యనాటకాదులను చదివితే, మన మనస్సుఖం ఆనందపు అంతస్తును అందుకుంటుంది. దీనికి కుమారవ్యాసుని రచన భారతంనుంచి చిన్న ఉదాహరణం ఇవ్వవచ్చు. "ఇతరసకియలమాపు మేనిపై పారినా అలయదు, మనసు ఈమెతో నిండిపోయినా భరువుగా తోచదు, మేలైన మాటలనువిన్నకొద్దీ చెవులకు ఆరుచి పుట్టదు; నానిక మేని పరిమళపూరంలో మరొకవాసననే కోరదు; రూపం ఏమందును?"¹ అని విస్తయపడినాడు. చూపరుల పంచేంద్రియాలకు అనుభవించినకొద్దీ ఇంకా కావాలనే దైహికసౌందర్య పరమావధిని ఇక్కడ కవి సూచించినాడు. ఇటువంటి అందకత్తె స్వయంవరమంటంలో అడుగులువేస్తూ నడుస్తున్నప్పుడు, దగ్గరినుంచి చూచే రాజ

1. హరేయ నఖయర నోట మైయలి

హరిమ బళలదు, చిత్త వీతెయ

ధరిసి కునియదు, కివిగళిగె మేల్చిడియ నవి నవిను

అరుచి యాగదు, నానికపు మై

పరిమళదపూరదలి గంధాంతరతె నెరెయదు, రూప నేనెంబెను:

సుందరుల అవస్థ ఏమైవుంటుంది? తమను కామే మరచి నిశ్చిష్టులయారట వారు. “మడిచిన తమలపాకు ప్రేళ్ల సందునే, నోటిలో వేసికొన్న తమలపాకు నోటిలోనే. సచివులమాట వివరు. లోచనాగ్రములలో కాంతినే చూడరు.”¹ అని కవి రససూక్తి. నృపులు రెప్పపాటు వేయకుండా కళ్లు తెరచుకొనే కూర్పున్నారు. ఇటువంటి పరవశభావం వారి మనస్సులో ప్రవహించింది; మానసికసుఖ పారవశ్యం వారిమీద వీచింది. కావ్యవ్యాసంగంవల్ల కలిగే పరిణామమూ ఇటువంటిదే. దీనినే “సద్యః పరనిర్వృతి” అని మమ్మటభట్టు అన్నారు. పీనులకు చిక్కని లలితారవసుఖాన్ని, రసనకు ఒదగని అమృతద్రవాన్ని² పొందాలంటే కావ్యంవంటి కళతో మాత్రమే సాధ్యం. కావ్యవ్యాసంగ పరమార్థమే యిది. ఈ వ్యాసంగాన్ని హవ్యాసంగం పెట్టుకున్నవారు నిజంగానే సుఖవంతులు. వారి పాలికి దుఃఖంకూడ ఆనందదాయకమవుతుంది. లోకంలోని దుఃఖం కావ్యంలో యాపుగొన్నప్పుడు చెప్పలేని ఏదో రసాయనక్రియవల్ల ఆనందస్వరూపంగా మారిపోతుంది. ఇటువంటి ఆనందంముందు శారీరకసుఖం చచ్చగా కనిపించడం ఆశ్చర్యమేమీకాదు.

శాస్త్రవ్యాసంగంతోను ఇలాటి మానసికసుఖాన్ని పొందవచ్చు. ఇక్కడ రాగ భావాలు ఉద్రిక్తపడే ప్రసక్తిలేదు. బుద్ధికార్యమే ఇక్కడ ప్రధానం. ప్రకృతి రహస్యాన్ని భేదించడానికి బుద్ధి, శుశాకినుంచి వెలువలికి వస్తున్న తోటాభాగ ముందుకు తోసుకొని పోతున్నప్పుడు ఇతరవిషయాల ఊసే దానికి వుండదు. అది కానే కానై తనసాహసంలో సుఖం అనుభవిస్తుంది. రహస్యాన్ని కనిపెట్టినప్పుడైతే దానికి కలిగే ఆనందం వర్ణించడానికి అసాధ్యం. కఠినమైన ఒక గణితశాస్త్ర సమస్యను బుద్ధి పరిశ్రమతో పరిష్కరించి నప్పుడు సంతోషం కలగడం అందరికీ అనుభవసిద్ధమే. అర్కిమిడిస్ తనపేరుతో భ్యాతి చెంచిన గణితశాస్త్ర సూత్రాన్ని కనిపెట్టినప్పుడు “నేను కనిపెట్టాను” అని కేకలుపెట్టాచిండు తొక్కాడట. అతని మనస్సుకు అంతసుఖస్పర్శ కలిగింది. అల్పమైన ఇటువంటి పరిశోధనతో ఇంత సంతోషం కలిగేటట్లయితే, అతిగహనమైన ప్రకృతి రహస్య భేదనంతో కలిగే ఆనందానికి మితి వుందా? అణువుల, పరమాణువుల నిర్మాణరహస్యాన్ని కనిపెట్టడం, అణువును భంజించడం, గ్రహనక్షత్రాల, పాలవెల్లి చలన వలన నియమాలను తెలుసుకొనడం, అగాధమైన భౌతికశక్తులను పశుపరచుకొని వాటిని పొందడం-మొదలయిన సాహసాలలో జయంపొందిన మానవునిబుద్ధి ఎంత ప్రదండమైనది! ఇలాటి బుద్ధి పౌరుషంతో కలిగే ఆనందం మేలైనది. కొన్నిశతాబ్దాలుగా మనుష్యబుద్ధి నిరంతరం పరిశ్రమించి నేకరించిన విజ్ఞానభండార పరిచయాన్ని వ్యాసంగంతో పొందే ఆసక్తికల వారికి ఆబుద్ధియాత్రలో ఆనందమూ లభిస్తుంది.

1. మడిచెదె బెరళొళగె బాయెళ

గడసిదెలె బాయెళగె నచివర

నుడియ కేళరు సుళియకాణరు లోచనాగ్రదలి.

2. శ్రవణతె నిలుకడ లలితారవసుఖమం రసనె గొడవదమృతద్రవమం.

విజ్ఞానశాస్త్రపరిశోధనలలో ఎక్కువభాగం బుద్ధికర్మకత్తితో లభించినట్టి నిధులు. అతిముఖ్యాలూ, ముందుముందు నూరారు సంశోధనలకు బీజభూతాలూ అయిన కొన్ని తత్త్వాల విజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞులకు మెరపులాగ స్ఫురిస్తాయి. దీనిని తర్కాతీతజ్ఞానమనో-స్వయం ప్రకాశితజ్ఞానమనో (Intuition) అనవచ్చును. “సాపేక్షనిర్దోశం” ఐన్ స్టీనుకు ఈ రీతిగా గోచరించినదట. ఇటువంటి సందర్భాలలో విజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞుడు ఋషిసదృశుడవుతున్నాడు. కవియొక్క దివ్యభవ్యస్పర్శకి అతని ప్రతిభ ఎలా కారణమో, అలాగే విజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞుని గంభీరసిద్ధికి అది స్వయంప్రకాశితజ్ఞానం కారణం. ఇటువంటి విషయాలను వ్యాసంగం చేస్తూపోతే ఎవరికి ఒళ్లు పులికించదు!

ఈవిధ గా కావ్యశాస్త్రాలు రెండూ, వాటిని వ్యాసంగంచేసేవారికి ఆనందం లభింపజేస్తాయి. కావ్యంలో రాగభావాలమూలంగా ఆనందస్థాయి లభిస్తే, శాస్త్రంలో బుద్ధి మూలంగా ఆస్థాయే లభిస్తుంది. ఈ ఆనందాలలో ఎలాటి వ్యత్యాసమూ లేదు. దానిని చేరుకోడానికి కావ్యశాస్త్రాలు వేరువేరు మార్గాలు. విజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞుడు కళాభ్యాసాన్ని, కళాకారుడు విజ్ఞానభ్యాసాన్ని పెట్టుకొంటే చాల మంచిది. ఇద్దరి మనస్సులూ పరిపూర్ణమవుతాయి. విజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞుడైన ఐన్ స్టీన్ ఫిదేలును వాయించడంలో అత్యంత నిపుణుడట. సుప్రసిద్ధ ఆంగ్లభాషాకవి టి. ఎన్. ఎలియట్ విజ్ఞానశాస్త్రంనుంచి కావ్యరచనకు ప్రేరణ పొందుతాడట. అల్లన్ మార్సె అనే మరొకకవి ఎక్కడికైనా వెళ్ళినప్పుడు వివిధజ్ఞానాని అయిన “ఎన్ సైక్లోపీడియా బ్రిటానికా” (ఆంగ్లవిజ్ఞానసర్వస్వం) అనే మహాగ్రంథాన్ని తనవద్ద ఉంచుకొంటాడట. పొట్టతిప్పలకోసం మానవుడు ఏదోఒక విద్యను నేర్చుకునే తీరాలి. దీనికి సంబంధించని ఏదైనా మరొక విద్యావ్యాసంగం వుండాలి. దీనివల్ల వ్యక్తి మనుగడ నిండుతుంది.

మానవుడు సుఖాపేక్షి. ఈ సుఖం అతనికి బాహ్యప్రపంచంనుంచి లభించవచ్చు; తనలోనే దానిని కానవచ్చు. మనసుకు వేసట కలిగినప్పుడు చీట్లపేక ఆడవచ్చు, సిసిమా చూడవచ్చు, సంగీతం వినవచ్చు; ఇలాటి పలుక్రిడలలో మనస్సును విమగ్నం చేసి, వేసటను పోగొట్టుకోవచ్చు. అయితే, మనం పోయినచోట్లన్నింటిలోను ఇలాటి అనుకూల్యం కలిగే భరోసా లేదు. మనజూరు వదలి ఏదో పల్లెటూరికి పోతే, చీట్లపేక చెలికాండ్లు, మానవప్రియులు, అక్కడ దొరుకుతారా? సిసిమా మందిరాలు అక్కడ వుంటాయా? సంగీతకచేరీలు జరుగుతాయా? పరావలంబి అయిన సుఖం మనకు సర్వకాలాలలోను ఒకేవిధంగా దొరకడం అసంభవం. అందువల్ల తనలోనే తాను సుఖపడే సామగ్రిని పొందివుండడం పుత్రమమైంది. సంగీతాన్నే, వాద్యవాదనాన్నే, హవ్యాసంగా నేర్పినవాడు ఎక్కడికి వెళ్లినా, ఎప్పుడు కావలసినా, ఒంటిగా వున్నా, గుంపులో వున్నా నిమిషంలో తన తళాళుక్కిలోనే సుఖపడే జీవి కావచ్చు. జేబులో తనకు ప్రియమైనగ్రంథం ఒక్కటి వుంటే నూరుమంది మిత్రులు జతలో ఉన్నట్లు. అందువల్ల వ్యాసంగపు హవ్యాసం మానవుణ్ణి ఆత్మారామునిగా చేయగలదు. ఇంతకన్నా మేలైనసుఖం మరొకటి ఏముంది?

వ్యాసంగపు హవ్యాసంవల్ల కలిగే పరమప్రయోజనం గురించి ఇంతవరకు చూచాము. దీనివల్ల కలుగగల కొన్ని అనర్థాలను ఇక చర్చించవచ్చు. “చదివి చదివి మతిపోయిన కూచిభట్టు”¹ అనేది ఒకసామెత. ఈ కూచిభట్టు ఎవరో సరిగా తెలియదు. కూచిభట్టారకుడనే ప్రాచీన జై నాచార్యుడొకడు ఉండేవాడు. అతడు పరమపండితుడనడంలో సందేహం లేదు. అతనికి కానివారో, భిన్నమతస్తులతో పరిహసించడంకోసం ఈ సామెతను కల్పించి వుండవచ్చు. అశోకచక్రవర్తి ఎంతో శ్రద్ధతో తనను “దేవానాం ప్రియః” అని చెప్పుకుంటే, దానికి మోసగాళ్లు మూర్ఖుడు అనే అర్థం కల్పించారు. ఈ విధంగా కూచిభట్టారకునికి జరిగివుండవచ్చు; ఇది ఉండనీ; ఈ సామెతలోని కూచిభట్టుకు మతిపోయిందని, దానికి కారణం పరమహవ్యాసమని స్పష్టమైంది. వ్యాసంగహవ్యాసం ఎక్కువయితే అది పిచ్చిగా మారవచ్చు. అందువల్ల ఈ విషయంలో మితిమీరకుండా హెచ్చరికతో వుండాలి. పఠన హవ్యాసం మన మనోబుద్ధి బలాలను ఆక్రమించుకొని మనను దాస్యంలో తొక్కివేయవచ్చు. ఇలా జరుగకుండా పఠనాభ్యాసంపై మన యాజమాన్యం సంతకం స్థాపితమయ్యేటట్లు చూచుకోవాలి. వ్యాసంగాభ్యాసం కొన్నిచోట్లలో స్వతంత్రాలోచనా శక్తిని కుంగదీయవచ్చు. కొత్తసమస్య కలయెత్తినప్పుడు, స్వంతంగా ఆలోచించడం మాని ఇంకొకడు ఏమిచెప్పాడని వెతుక్కోడంలోనే వుండిపోతే, దీనివల్ల తనబుద్ధిని కోల్పోయి నట్టవుతుంది. అవసరమైనది ఎంతో అంతే చదువు, ఎక్కువగా చింతనచేయి - అని కొందరు చెబుతారు. ఇది ఉచితమైన ఉపదేశమే అయినా, వ్యాసంగహవ్యాసం వున్నవారికి ఇది అంతగా రుచించదు. ఇతరుల ఆలోచనలను మనస్సులో నింపుకొంటున్నప్పుడే, వాటి విషయంలో కొంచెం సందేహిస్తూనే, సరో కాదో అనే విమర్శ చేసుకొంటూనే పోతూ వుంటే చాలు; మనబుద్ధిని మరొకనికి అమ్మివేసే ప్రసక్తి కలుగదు. ఇంకొకరి ఆలోచనా నికషోపలంపై మనబుద్ధిని అటుఇటు తిప్పితే పడునవుతుంది; తీక్షణంగా ప్రకాశిస్తుంది. అందువల్ల వ్యాసంగహవ్యాసం ఉన్నవారు ఎప్పుడూ తమబుద్ధిని తమచేతులలో పెట్టుకొని వుండాలి. ఇలా వుంటే, స్వంత ఆలోచనాశక్తి ఎన్నటికీ వట్టిపోదు. వ్యాసంగహవ్యాసం వల్ల బుద్ధికి కలుగగల సోమరితనపు ఈ అనర్థాన్ని పరిహరించుకొనే వివేకం ఉండాలి మనుష్యునికి.

సులభంగా కాలం గడుచుదానికి-కాలక్షేపం చేయడానికి-వ్యాసంగహవ్యాసం ఉత్తమమైన మార్గం. కొందరికి కాలం గడవడమే చాలకష్టంగా తోస్తుంది. చురుకుగా పనిచేసే స్వభావంగలవాడు తన ఉద్యోగంనుంచి విరమించినట్లయితే “ఏమిటి గతి? కాలం ఎలా తోయడం?” అని దిగులువడుతాడు. పనినుంచి విరమించిన నట్లొకటి ఒకరు వీడి, సిగరెట్, సోడావాటర్, నివ్వపెద్దె, మొదలయినవాటిని అమ్మే చిల్లరదుకాణం పెట్టుకున్నారు. డబ్బు సంపాదించడం ఆయన ఉద్దేశం కాదు. ఆయనది పెద్ద ఆస్తి; వింఛనుగూడ చేతి నిండా వచ్చేది. ఎవరైనా రిటైరయిన ఉద్యోగులు తమ దుకాణానికి వెళ్ళితే, “మీరూ నాలాగే చేయండి. సుఖంగా కాలంగడవవచ్చును” - అని ఉపదేశం చేసేవారు. ఉదయం

1. “ఓది ఓది మరుకాద కూచిభట్ట.”

నుంచి సాయంకాలంవరకు దుకాణంలో కూర్చుని ఈగలు తోలుతున్న ఆప్రాణిని కలచుకొన్నప్పుడెల్లా నాకు దుఃఖం కలుగుతుంది. చదివే అభ్యాసమైనా ఆయన పెట్టుకునివుంటే ఆయనకు ఈ పాట్లు వచ్చేవి కావు. రామాయణమో, భారతమో చదువుతుంటే, కాలక్షేపంతోపాటు మనశ్శాంతిని సంపాదించ వీలయ్యేది. వ్యాసంగహవ్యాసం మొదటినుంచి లేక రిటైర్ అయినతర్వాత పెట్టుకుంటానని చెప్పేవారి మాటలలో నిజం లేదు. ఎందుకంటే, వారికి ఆపైవే ఉత్సాహం వుండదు. మొదటినుంచి వచ్చిన అలవాటు మధ్యన ఆగక వస్తుంది; మధ్యవచ్చింది ఎప్పుడుబడితే అప్పుడు నిలిచిపోవచ్చు. అందువల్ల చిన్నప్పటినుంచి వ్యాసంగాభ్యాసం పెట్టుకొనివుంటే జీవితపు అంత్యభాగంలో అది మనను కాపాడుతుంది. అప్పుడు కావలసిన కాలక్షేపానికి అది సహకారి: మనస్సు చాంచల్యాన్ని పోనాడి, దానికి స్థిరతను, సమాధానాన్ని కలిగిస్తుంది.

గ్రంథరచనచేసే పుద్గేశంలో పఠనాభ్యాసానికి పూనుకునేవారు పూనుకోనీ; క్లిరినో, డబ్బునో గడించవలెనని చదివేవారు చదవనీ; మరొకరికి ఉపదేశం చేయడానికి నేర్చుకొనే వారు నేర్చుకోనీ; శక్తిస్వరూపమైన జ్ఞానంనుంచి బలిష్ఠులు కావాలని కోరేవారు దానిని అర్జించనీ; నాకు వీటిలో దేనిలోను ఎక్కువ సంతోషం లేదు. “ఇట్లైనగవలెనన్న హతవు బందమె లేదు.”¹ నా వ్యాసంగహవ్యాసం ఒకవిహారం. చేతికి చిక్కిన పుస్తకాన్ని తక్కువపు కురూహాలంతో ప్రేరితుడనై చదువుతూ, చదువుతున్నప్పుడు దాని చవిలో మునుగుతూ, తర్వాత మరచిపోవడమంటే నాకు చాల ఇష్టం. చదివినవంతా మరచిపోని చిక్కని స్మరణశక్తి నాకు లేదు. అది అవశ్యకమూ కాదు. దానివల్ల మనస్సుకు, బుద్ధికి బరువుకలిగి బడలిక ఏర్పడుతుంది. చదివిన పెక్కువిషయాలలో కొన్నైనా నా ముత్తవీకంలో ప్రవేశించి, అక్కడ నిక్షిప్తమైవుండి అనిరీక్షితంగా నీటిబుడగలాగ పైకితేలడం మాత్రమే నాకు చాలు. ఇంతమాత్రపు స్మరణంతోనే మిక్కిలి హర్షం కలుగుతుంది. పచ్చని వచ్చిక మైదానంలో స్వేచ్ఛగా తిరుగాడుతూ సొంపుగా కనిపించే చోట్లలో ఆగి పిడికెడు గడ్డిని కబళించే ఆవులాగ వుంది నా వ్యాసంగహవ్యాసం. నా గదిలో ఈజీచెయిరులో పడుకొని చేతికి అందిన పుస్తకాన్ని తెరిచి చదువుతూ చదువుతూ ఇహలోక తాపత్రయం దూరంగా తొలగిపోయినట్లెల్లా తన్మయత మడుగులో మెలమెల్లగా మునిగిపోతాను. పక్కన బల్ల మీద ఉండే ఊదువత్తులు వదిలే పొగ చుట్టలు చుట్టలుగా, వంకరటింకరగా పైకిపోయి వ్యాపించి, గదిలోని పరిమితాకాశంలో కరిగిపోయేవిధంగా నేనూ సారె సారెగా కరగి లవే వంఛ నాకు పెద్దగా వుంది.²

1. “ఇంతెవగబేకెంబ హతదబంధన విల్ల.”
2. మైసూరు ఆకాశవాణి ప్రసంగం : 27-8-1950.

11. పుస్తకాల విక్రేత

ద. భా. కులకర్ణి

1

ఏదైనా కన్నడపుస్తకాలను చూడండి: అక్కడ ఎప్పుడూ నలుగురైదుగురు సాహిత్య వేత్తలు కూర్చుని-నిలుచుని సాహిత్యపు అవుగాములను గురించి చర్చ నడుపుతుంటారు. అక్కడలేని సాహిత్యవేత్తల నడవడి సంగతి వస్తుంది. వారే అక్కడికి దయచేస్తే మరొకరి విషయం. వచ్చినవారు వెళ్లుతారు; కొత్తవారు వస్తారు. కుర్చీలు ఖాళీకావడమే వుండదు. పుస్తకాల విక్రేత కూర్చున్నో, నిలబడో ఒక్కొక్కరి ముఖమూ చూచి తన అనుభవాలు చెబుతూవుంటాడు. నిరంతరం సాహిత్యవేత్తల సంస్కరణ అతని అనుభవకోశమూ చాల సునిమిత్తగా వుంటుంది. అతని వ్యవహారపుమాటలకు అక్కడ ఏ సాహిత్యవేత్తలూ ఎదురాడేట్లు లేదు.

మరేవని నచ్చక, వరువురు మిత్రుల చర్చాసత్రానికి స్థలంగా వుంటుందనీ, వారి మూలంగా వ్యాపారం లేనప్పుడు వేనట కలుగరాదనీ అతడు ఈ స్వతంత్రవృత్తిని చేపట్టిన వాడు. సాహిత్యవేత్తలు తాము వ్రాసిన పుస్తకాలను అతనితో సాధ్యమైతే అమ్మవేయించి, ఆ వ్యవహారం నెపంతో అతనిని నిత్యం చూడడానికి వస్తారు. మరికొందరు మరొక పుస్తక ప్రకాశకులకు తమ పుస్తకప్రకాశనం హక్కులను అమ్మి, రాయల్టీలో వచ్చిన ప్రతులను అతనివద్ద పెట్టి అమ్మినట్లెల్లా డబ్బుపొందే కరారు చేసుకున్నవారు. ఇంకా కొందరు తామే తమ పుస్తకాలను అమ్మవేయించి, అతనితో అమ్మించగోరేవారు.

ఇలా తాము కారణమైన ఈ సాహిత్యవివణికి తామే నడస్సులై, చదివేవారు కొనే వారవుతారా-అనే పరీక్షకోసమూ ఇక్కడ చేరుతారు ఈ సాహిత్యవేత్తలు. వీరి ఈ సంతకు కొనేవారు బెదిరి, దూరంగా ఒదిగి, తమ డబ్బును మరొక అంగడికి-బహుశ ఉడుపి ఖజానాకు (హోటలుకు) చెల్లిస్తారు. పుస్తకాల అమ్మకంగురించి పుస్తకాల విక్రేతను అడిగితే 'మీరే చూస్తున్నారు గదా' అని అతడు చిరునవ్వు నవ్వుతాడు.

పీఠెవరో తెలియని ఒక గ్రాహకుడు అకస్మాత్తుగా వచ్చి చర్చచేసి, ఒకపుస్తకం కొనడంస్తాడు. అతడున్నప్పుడే, అతడు కొనడంవిన పుస్తకవిమర్శ జరుగుతుంది. అతడు ఆ పుస్తకం వదలిపెట్టి వెళ్లుతాడు. ఆ పుస్తకానికి మారుగా మరొకపుస్తకం అతనికి అంట గడదామని పుస్తకాల విక్రేత చూస్తాడు. గ్రాహకుడు వెళ్ళిపోయిన తర్వాత గుమిగూడిన ఈ మిత్రులకు గిరాకి వచ్చినప్పుడు చర్చకూడదు అని తనకుఉన్న స్నేహంతో, చనువుతో

పుస్తకాల విక్రేత

65

విన్నవించుకోవలసివస్తుంది. "బాను" అని ఒక సాహిత్యవేత్త: "పుస్తక విమర్శకన్నా ప్రశంసచేస్తే ఎలాగు?" అని మరొకరు: "కొనడానికి వచ్చినవారి రసకథను కొనియాడాలి" అని ఇంకొకరు: ఈ విధంగా కొనేవారిపైన చర్చ మళ్లుతుంది. "మీరు ఏమీచేయక, కొనడానికి వచ్చినవారిలాగ ఒక్కొక్క పుస్తకం చేత్తోవట్టుకుని నాటకం ఆడాలి" అని విక్రేత సలహా యిస్తాడు. అందరూ సమ్మతిస్తారు.

ఒకసారి అక్కడవున్న సాహిత్యవేత్త పుస్తకం ఒకటి అమ్ముడు అవుతుంది. గ్రాహకుడు ఉన్నప్పుడు ఆచరించవలసిన నాటకప్రకం స్వీకరించిన సాహిత్యబృందం గ్రాహకుడు డబ్బిచ్చి, వెలువల కాలుపెట్టే దారినే చూస్తూవుంటుంది. పుస్తక విక్రేత వీరి ఓర్పును పరీక్షించడంతోపాటు గ్రాహకుని అభిరుచిని, అతని డబ్బులనందిన పరీక్షిస్తూ, అతనికి మరిరెండు పుస్తకాలు కట్టబెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. "మరొకసారి చూద్దాం" అని గ్రాహకుడు తప్పించుకొంటాడు. అతడు వెళ్ళిపోవడమే ఆలస్యం-లోవలకొలావాలమే. చెలరేగుతుంది అమ్ముడుపోయిన పుస్తకర్త స్వప్నలోకంనుంచి ఇహలోకానికి దిగినట్లు "ఏమిటి విశేషం?" అంటాడు. ఒకడు అతని పుస్తకాలపై జనానికి ఉన్న ప్రీతిని పొగడుతాడు. ఇంకొకడు నేరుగా "టీ తెప్పించండి" అంటాడు. పుస్తక విక్రేత చేతికి వచ్చినడబ్బు, ఎవరి లెక్కలోనైనాగాని, మళ్ళీ చేయ వదలుతుంది. ఆనాడు ఇలాంటి అమ్ముడుపోయే పుస్తకాలనిర్మాణం, చదువరుల సంస్కృతిమట్టంగురించి చర్చ జరిగి, విమర్శలనుంచి, సమీక్షలనుంచి ఆ పుస్తకానికి వచ్చిన ప్రచారాన్ని పుస్తకాల విక్రేత జ్ఞాపకం చేసినమీదట, మళ్ళీ అందరూ సరేనంటూ ఎవరిదారిని వారు చెదరిపోతారు. వెళ్లే టప్పుడు అందరూ ఆరోజే వచ్చిన కొత్తపుస్తకం ప్రతులు చెరిఒకటి వట్టుకొనిపోతారు. మరునటిదినం ఒకరిద్దరు వదిలి తీసుకొనివస్తారు. ఒకరిద్దరు చదవడం వడక — మళ్ళీ చదివితే పోతుందిలే-అని తమ పుస్తకాల గుంపులో పారేస్తారు. మళ్ళీ ఆ పుస్తకం స్నేహితుడైన పుస్తకవిక్రేతకు చేరుతుందనే భరోసా లేదు. మరునటిదినంనుంచే అలాటి పుస్తకాలచర్చా పుస్తకాలలో జరుగుతుంది.

'కుకనప్రతి' కోసం జనం దినమూ వచ్చిపోతారు. గళగనాథ, వేంకటాచార్య-వీరి లేని పుస్తకాలను అడిగిపోయేవారు కొందరు! ఉన్నవాటిలో అనేక పుస్తకాలు చూచి 'వెల జాస్తే' అని వదలిపెట్టివెళ్లేవారు కొందరు! "వెల ఎలా నరైంది" అనే విషయమై పుస్తకాలవిక్రేత తర్కాలపు అర్థికపరిస్థితిపై చిన్న ఒక ఉపన్యాసం ఇచ్చి, కాయకంధర, ముద్రాణవ్యయం, తర్వాత వస్తుగురించి చెప్పి, పుస్తకంవెల నముచితమైందేనని గ్రాహకులకు నచ్చజెబుతాడు. వారు "అదంతా సరే; మాకు ఐదురూపాయలకు వన్నెండుపుస్తకాలు రావాలి" అంటారు. అప్పుడు మళ్ళీ ఆ ధరలోవున్న ఇరవయ్యయిదు పుస్తకాలు తీసి చూపినప్పుడు ఒకటి అలా వ్యాపారం అవుతుంది.

గ్రంథాలయాలవారు ఎవరైనా వస్తేనేమో పుస్తకాలవిక్రేత మొట్టమొదటే టి ఏర్పాట్లుచేసి, వారిని దాగా కూర్చోపెట్టి, ఒక్కొక్క పుస్తకమే తీసుకొని వాటిని చదివిన

దానికంటే మెచ్చుగా వాటిని వర్ణించి-పుస్తకమంటే పూవులాగ; ఆ విధంగానే అనేక మాలలు పుట్టుకొని వచ్చాయి అని చెప్పి¹ 'హా' - 'ఒందరొయ ఒందిల్ల; ఒందరొయ కుందిల్ల' అనే బేంద్రేగారి కవిక పాడి, ఒక పుస్తకాలగుట్టనే ముందువదేస్తాడు. వాళ్లు అంతా వీని చూచి, "ఒక పుస్తకాలజాబితా వుంటే ఇవ్వండి. నేను కమిటీమండు పెట్టి అంగీకారంపొంది మీకు ఆర్డరు ఇస్తాను." అంటారు. దానికేం! ఉన్నట్టి, ఉండకట్టి, ఉండినట్టి, చిక్కని పుస్తకాల క్రయవట్టి పుస్తకాలవిక్రేతవద్ద నిద్రంగా వుంటుంది. దానిని తీసుకుని వాళ్లు గంభీరంగా వెళ్ళిపోతారు. పుస్తకాలవిక్రేత చప్పబడిపోయి, వీరు వాలనుంచి కింద వరచిన పుస్తకాలను మళ్ళీ వీరువారిలో పెట్టడంకూడ చాలాయి, మరొక కప్పటి తాగివచ్చి, "గ్రంథాలయాల కార్యక్రమం" గురించి, ఒక వ్యాసం వ్రాసి, సాయం కాలం వచ్చే సాహిత్యవేత్తల ముందుపెడతారు.

2

కన్నడంలో ఎన్నో సాహిత్యమాలలు (గ్రంథమాలలు) పుట్టివున్నాయి గదా! వాటి సంచాలకులకు కన్నడపుస్తకాల చదివే చిన్నపరిమితి రసకులందరూ తెలుసు. కన్నడ అక్షరాస్యులు ఏదోఒక గ్రంథమాలలో చందాదారుకాక తప్పదు. గ్రంథమాలల వ్యాప్తి అంతగా పెరిగింది. ఈగ్రంథమాలలలో చందాదారులైన కొందరు ఐదురూపాయల చందాకు పదిరూపాయల విలువగల పుస్తకాలు వస్తాయని ఈ పుస్తకాల విక్రేతకు తమ పుస్తకాలను ఆరు రూపాయలకు అమ్ముజూపుతారు. ఐదు రూపాయలకు తాను చందాదారు కాలేని ఈ పుస్తక విక్రేత ఈ ఆరు రూపాయల కొత్త చందాకు ఒప్పుకుని, తన "జాబ" తనానికి తానే నొచ్చుకుంటాడు.

నాటకాలమాత్రమే ప్రచురించే ఒక ప్రచురణకర్తవద్దకు ఈ పుస్తకవిక్రేత ఒకొక్కప్పుడు సుఖసంతోషానితోదంకోసం పోవడం కద్దు. అక్కడికి ఒకరు వచ్చి "బల్లిపాటు శకునం ఉందా?" అని అడుగుతారు. ఆ నాటకప్రచురణకర్త "మావద్ద సాహిత్యపుస్తకాల లేవు" అని సమాధానం చెబుతాడు. "నాకు బల్లిపాటుశకునం కావాలిగాని, సాహిత్యం అక్కరలేదు. అని అగ్రాహకుడు మళ్ళీ అంటే, "అదే సాహిత్యం; మావద్ద వట్టి నాటకాలే వుంటాయి" అని ఆ ప్రచురణకర్త సమాధానమిస్తున్నప్పుడు మన పుస్తకాల విక్రేత మూర్ఛపోకుండా తప్పించుకొనడానికి నస్యం పీచ్చవలసివస్తుంది. ఆ నాటక ప్రచురణకర్త ఈ పుస్తక విక్రేతవద్దవున్న నాటకాన్నితీసి, సగం ధరకు కొందామని చూస్తాడు. "నాటకాల సాహిత్యమే" అని ఈ పుస్తకవిక్రేత అతనికి తేటతెల్లంగా తెలిసినప్పుడు, అతడు నాటక ప్రచురణ వరలిపెట్టి, ముద్రణాలయం ప్రారంభించి, తన నాటకాలను ఈ విక్రేత తలకు కట్టాలని ప్రయత్నిస్తాడు. "ఎందుకు?" అని పుస్తకవిక్రేత అడిగితే, "సాహిత్యానికి లక్ష్యీకావం వుంది" అనే నిత్యసత్యాన్ని చాటుతాడు.

1. పూవు—ఒకదానిలో ఒకటి లేదు; ఒకదానిలో కుండు లేదు.

3

ఒక్కొక్కసారి ఈ పుస్తకవిక్రేత, కూర్చున్నచోట వ్యాపారంకాదని పర్యటనకు బయలుదేరడమూ కద్దు. అప్పుడు మిత్రులైన సాహిత్యవేత్తలు ఇతనికి కుభంకోరి, ఇంటికి విడిచి ఆతిథ్యమిచ్చి శ్వరగా వచ్చేటట్లు కోరుకుంటారు. "పుస్తకాలలో మీరు లేకపోతే మాకు ప్రాణాలే లేనట్లు అవుతుంది" అంటూ, తమ ఇంట్లోవున్న మరికొన్ని పుస్తకాలకూడ అమ్ముకొని రావలసిందని ఇచ్చివంపుతారు. స్వేచ్ఛనుకుకూడా ఒకరిద్దరు వెళ్లి వీడ్కోలిస్తారు.

ఈ పర్యటనలో ఇంటింటికి, ప్రతిపాఠశాలకు, ప్రతికాలేజీకి, రైల్వేలో— ఈ విధంగా కొనసకు పుస్తకాలను మోసుకొనిపోయి, ఒకసారి కాకపోతే మరొకసారి వాళ్లు వెంటబడి, రొఖంగానో, లేక అరువుగానో వ్యాపారానికి చేతులు నలుపుతారు పుస్తక విక్రేత. పుస్తకాల బయటమోసి అరిసిపోయినప్పుడు, కమిటీకోసం ముందు ఏర్పాటుయిన రైల్వేలో "అంగీకారంకోసం" అని పుస్తకాలజాబితాను, పుస్తకాలనుపెట్టి ఉస్సురు మంటూ వచ్చి తాను దిగిన హోటలు చేరుకుంటాడు. అక్కడచేరిన యువరచయితలు, ఇతనిని, ఇతనినందించే చూచి, గుర్తుపట్టి, తమరచనలను ఇతనికి చూపడానికి చుట్టు కుంటారు. పుస్తకవిక్రేత వాళ్లను తన "రూము" కు రప్పించుకొని, "వ్రాయడానికి టౌన్లక్కం, ఈనాటి నిలుపులనుగురించి ఒకచిన్న ఉపన్యాస మిచ్చి వారికి కొన్నిపుస్తకాలు అమ్ముతాడు. వాళ్లు ఇతని చిరునామా తీసుకొని, ఇతడు ఊరికి తిరిగిపోవడానికి ముందే ఇతనికి పంపిన "లిఖిత ప్రతులు" ఇతని రాకకోసం ఆల్రెంట్ కాచుకొనివుంటాయి.

వఱాయి ఊళ్ళలో తిరిగేటప్పుడు ఒక్కొక్కసంస్థవారు అతనితో వాదోపవాదాలు జరిపి, ఆ పుస్తకవిక్రేతనుంచి కమిషన్ క తిరించడమూ కద్దు. సంస్థకోసం బిల్లులో కమిషన్ కాక, స్వంతానికి వోటితో లెక్కలతో కొందరు కమిషన్ యాచించడమూ వుంటుంది. అంతేకాక, తమవద్దవున్న పాతకొత్త పుస్తకాలన్నిటికీ ఇరినినుంచి బిల్లు వ్రాయించుకొని రొక్కంచేసుకోవడమూ కద్దు. పుస్తకాలవ్యాపారం ఒక ఉద్యమం కావాలనే ఈ పుస్తకవిక్రేత ఇలాటి వాటికంటా తలబిగి నడవవలసిన సందర్భాలు రాకుండావుండవు.

ఊరూరూ తిరుగుతున్నప్పుడు కొందరు కాంగ్రెసుభక్తులు దొరుకుతారు. తక్కువ పరిస్థితి వారి "ఏకమైన" (సమైక్య) విషయం. అప్పుడు పుస్తకవిక్రేత ప్రస్తుత సాహిత్యం వదలి ప్రస్తుత పరిస్థితినిగురించికూడ మాట్లాడవలసివస్తుంది. గాంధీజయంతి, స్వాతంత్ర్యోత్సవం ఇతడు ప్రసంగించవలసివస్తుంది. అప్పుడుకూడ ఇతడు తనకర్తవ్యమని తప్పకుండా ఉంటే, ఇతడు ప్రసంగించవలసివస్తుంది. అన్నడంలోవుండే గాంధీసాహిత్యం అభివృద్ధి చెప్పి గాంధీసాహిత్యం గురించి చెబుతూ, కన్నడంలోవుండే గాంధీసాహిత్యం అభివృద్ధి చెప్పి తన పుస్తకాలసంచినుంచి ఒక్కొక్క పుస్తకమే తీసి, వాటి విషయసూచికలను చదువుతూ,

దానిని కన్నడికరించినవారి సాహిత్య సేవను కొందాడి, అలాటి పుస్తకాలప్రచారంకావలసిన అవసరం వివరించి, తాను అలాటి మహాకార్యాన్ని చేపట్టి చేసిన 'సేవ' ను నివేదించడమూ ఇతని 'ప్రస్తుతపరిస్థితి' ప్రసంగంలో భాగం. ఆ వేడిలోనే ఒకింతవ్యాపారమై ఇతనిని ఆహ్వానించిన కాంగ్రెస్ భక్తుని గాభరా పుడుతుంది. అప్పుడు ఇతనికి, అతనికి రాజకీయ చర్చ జరిగి తను సంస్కృతిప్రచారకుడినని, కోర్టు కచేరి పర్మిట్లు మొదలయిన కాంగ్రెస్ వారి అధికార కార్యకలాపాలకు తను ఎగబడనని, తనపి చిరంతన శాంతి 'కార్య' క్రమ మని, కాంగ్రెస్ వారిని సంతోషపెడతాడు. "వీడి సాహిత్యం, వీడూ చావని. మన ఎలెక్షన్ సమయంలో వీడిని ప్రచారానికి లాగాలి" అని యోచించిన కాంగ్రెస్ వాడు ఆ ఊరి వ్యాపారస్తులతో ఇతనికొక టీపార్టీ చేయించి వంపుతాడు.

వ్యాపారస్తుల పేటకు (బజారుకు) ఈ సాహిత్య పుస్తకవిక్రేత పోవడం అపురూపం. ఈసండు దొరికింది కదా అని, దీనిని ఉపయోగించుకుందామని అక్కడికికూడ తన నంచి నింపుకుని పోతాడు. అయితే, వారు సంస్థల కిచ్చిన చందా జాబితాలను ఇతనికి అప్ప గిస్తారు. 'వాగ్దా'ల గతి తెలిసిన ఇతను వారి వాక్యాలుగానికీ మెచ్చి, తన వ్యాపారం విషయంలో కొంచెం వెనక్కు తగ్గి, కన్నడసాహిత్యానికి ఇటువంటివ్యాపారం ఎన్నడు వస్తుందని విచారపడుతాడు. అయితే, ఆ వ్యాపారస్తులదృష్టి లాభంపైనే కేంద్రీకృతమై వుండడం చూచి అసహ్యపడుతాడు. మళ్ళీ తన వ్యాపారంపైపు అభిమానంతో వారికి కొన్ని పుస్తకాలవిషయమై చెప్పి, అమ్మడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. అక్కడ సాహిత్య వ్యాపారం జరగదు. "ధర్మ" పుస్తకాలు కొందరు అడుగుతారు. ఇవన్నీ మన సమాజ ధర్మాన్నిగురించే వ్రాసినవని చెబుతాడు. ఇక్కడ ఇతని మాటల నాణ్యత చెలామణికావు. రర్వాత, తన రూముకు పరుగెత్తిపోయి, ధర్మంపేరుతో వున్న పుస్తకాలు తెస్తాడు. వారు అడిగిన ధర్మం కనిపించక చాల నిరాశపడుతాడు. వారు "పందాతీసుకోండి, పుస్తకాలు వద్దు" అని చెబుతారు. ఇతడు ఈ ధర్మస్త్రీకారానికి దైర్యంలేక, వ్యాపారస్తుల "ధర్మ బుద్ధి" అర్థంకాక తననంచి మోసుకొని బయలుదేరుతాడు. ఇతని మూర్ఖత్వానికి కాంగ్రెస్ వాది నవ్వుతాడు. వ్యాపారస్తులు తమ జాతకనాన్ని ప్రశంసించుకొంటారు.

ఈ విధంగా పర్యటనలో కలిగిన అనేకరీతుల అనుభవంతో సాహిత్యంపై నా అతనికి జాగురూ కలుగుతుంది. వ్రాసినవారి యోగ్యతను కొలవడానికి ప్రయత్నిస్తాడు! తనస్నేహితులను తలచుకొని 'పాపం!' అని అంటాడు. దారిలోని పట్టణాలలో పెద్ద సాహితీవేత్తలను చూడడానికి వెళ్ళినప్పుడు, వారు తమగ్రంథాల పీఠికలలోనే ఘట్టాడుతు వుండడం చూచి, "ఏమిటి?" అని అడగవలసివస్తుంది. "ఇది నా ఫలానా పుస్తకంలోది. ఆ పుస్తకంలోను దీని వివరణ వుంది." అన్నప్పుడు ఇతని కల తిరిగినట్లయి "నేను పుస్తకాలు చదవడం మానివేశాను" అని అంటాడు. అప్పుడా విభ్రాంతరచయిత "ఎందుకు?" అని అడుగుతాడు. "నేను ప్రామాణికమైన చదువరిని; నేను చదివిన పుస్తకం నేనే అమ్మలేకపోతున్నాను. అందువల్ల చదువకుండ పుస్తకాలు అమ్ముడం

సులభం." అని ఇతడు జవాబు చెప్పినప్పుడు, ఆ సాహిత్యవేత్త ఆవేశంతో ఇంట్లోకి పోయినవాడు తిరిగి వెలువరికి రానేరాడు.

4

ఏడాదికొకమారు జరిగే సాహిత్యసమ్మేళనాలకు ఇలాంటి పుస్తకాలవిక్రేతలు పోనిదే కళ్ళే వుండదు, అక్కడి జడివాన ప్రసంగాల ప్రతులను అమ్మాలి. వెంట ఆశ పెట్టుకున్న ఒకరిద్దరు స్థానికసాహిత్యవేత్తలను పిలుచుకొనిపోవలసికంటుంది. అక్కడ ప్రదర్శించిన ఇతని "సరసమృతమాధి"ని కావలికాయదానికి ఈ సాహిత్యమిత్రులు ఉపయోగపడుతారు. అయితే, అక్కడ నిండిన సాహిత్యపు సంతలో ఏమైనా కొంచెం వ్యాపారం అయితే, పుస్తకప్రియులు కొందరు చూస్తూచూస్తూ వుండగానే పుస్తకాలను చేతిలో వట్టుకొనే బయలుదేరుతారు. వారిచేతిలోవున్న పుస్తకాలను అక్కడ తెరిచిన అంగడిలో కొన్నవో ఏమో అనుకొని ఊరికే వుండిపోతాడు మన పుస్తకవిక్రేత. సాయంకాల సమావేశం ముగిసిన తర్వాత పుస్తకవిక్రేతలందరూ 'సాహిత్యసమాధులను' (అంగళ్ళను) దింపి వడుకొనేముందు వ్యాపారం ఎవరికెంత అయిందని లెక్కలు వేసుకుని పుస్తకాలు ఎంచుకున్నప్పుడు, ఆ పుస్తకప్రియులు వట్టుకొనిపోయిన పుస్తకాలు ఎవరివద్ద అమ్ముడుపోయినవని చర్చజరిగి, ఆ పుస్తకాలు డబ్బుకు అమ్ముడుపోయినవి కావని లేలుతుంది. "కన్నడసాహిత్యంలో దొంగిలించివ్రాడడం ఉన్నప్పుడు, దొంగిలించి చదవడమూ ఉండవద్దా?" అని ఒక పుస్తకవిక్రేత అంటాడు. పుస్తకం వట్టుకొనిపోయిన వారు పాఠకులూ, రేఖకులూ అనేచర్చ జరిగి, ఇప్పుడు పాఠకరేఖకులలో భేదభావం కూడ దనీ, పాఠకులందరూ రేఖకులేననీ తీర్మానం చేసుకొని, వారు భౌతికమైన పుస్తకాలను ఎందుకు దొంగిలించాలి? - అని అనుకుంటారు. సాహిత్యవేత్తలకు మరపు జ్ఞాప్తి. రేపు తీసుకొనివచ్చి ఇస్తాడు—అని మరొకడు సమాధానం చెబితే, "అది నాటకం" అని మరొకడు వాదిస్తాడు. అప్పుడు "రాత్రి వివిధ-విన్దావళి-నాటకం జరిగివుంటుంది. సాహిత్యవేత్త ఎందుకు దొంగిలించాలి? అతనికి ఏ పుస్తకవిక్రేత అయినా పుస్తకం చదవడానికి ధర్మంగా ఇవ్వడా?" అని మరొక విక్రేత అంటాడు. "పుస్తకాలు తీసుకొనివెళ్ళే చాల" అని రేపు ఒకబోర్డు వేయండి. అప్పుడు పుస్తకాలదొంగ దొరుకుతాడు" అని ఒక పాఠ పుస్తకవిక్రేత తీర్పుచెప్పగానే, అలసిపోయిన పుస్తకవిక్రేతలు ఆ 'సరసమృతమాధి' మీదే ఒరిగి నిద్రపోతారు.

5

ఇలాంటి విస్తృతజీవితంగల సాహిత్యభండారి - విక్రేత తానూ అర్థసాహితీ అయి, వచ్చేదబ్బు లెక్కపెట్టక, ఇచ్చేదబ్బు చింతలో చిక్కి శల్యం అవుతాడు. ఇతని పుస్తకాల

భ్యాతికి సర్కారు ట్యాక్సులు దండయాత్ర చేసి, ఇతని లెక్కలలోనే ఇతనిని వట్టుకుంటాయి. ఈ వ్యవహారంనుంచి బయటపడడానికి చేసిన అప్పుతో, ఉన్నప్పుస్తకాలు అమ్ముకుపోక ఉచ్చులో పశినట్లయి గిరిగిరికొట్టుకుంటాడు. సాహిత్యవేత్తల సావాసంతో మరేవని అట్టే లక్షణాలు కనిపించక, ప్రాయం గడచిపోయి, మళ్ళీ కొత్తప్రతిజ్ఞలు చేసుకొని, అదే అంగడిలో కూర్చునే స్థలంలో పుస్తకాలవీరువాపెట్టి, వీరువాస్థలంలో తన పీఠంవేసుకొని “దీనె మారింది” అనే భ్రమతో మళ్ళీ ఆ వ్యాపారమే ఆరంభిస్తాడు.¹

12. ప్రాణిశాలమూలంగా పాఠశాలలకు

పు. తి. నరసింహాచార్

నేడు మిత్రులకు వనిదినం; నాకేమో ఆటవిడుపుదినం. నా మిత్రుడు పాఠశాలవైపు వెళ్లగానే, బొద్దుపోవడం కష్టమై, ప్రాణిశాల (మృగప్రదర్శనశాల-జూ) కయినా పోదామని అవైపు బయలుదేరాను. అక్కడికి వెళ్లదామనే కోరికేమో చాంకాలునుంచి ఉంది. ఆకోరిక నేటివరకూ ఇచ్చాస్థాయికి పెరగలేదు. అంతేకాక, మన ఆత్మలో, అనేకమృగాల భావాంశాలన్నవని మహాసాహిత్యవేత్తలైన ‘శ్రీనివాస’ గారు, డి. వి. గుండప్పగారు చెప్పుతున్నప్పుడు, అస్థానవిద్వాంసులు మో. శం. సు. గారు మన మతగ్రంథాలలో దీనికి ఆలంబనం దొరుకుతున్నదని అంటున్నప్పుడు, ఈ ప్రాణిశాలలో నేను కుతూహలపడక పోవడం ఎలా? మానవునికి ఈ ఆత్మవిజ్ఞానపు ఆతురత లేకపోతే, చిత్రవిచిత్రమైన ప్రాణులను వాటివాటి స్థానాలనుంచి పట్టుకొని తెచ్చి ఒకచోటే చేర్చి పెట్టేవాడేనా? అద్దం ఎలా నాగరికతకు చిహ్నమో అలాగే నగరానికి ప్రాణిశాల. ఒకదానినుంచి ఒకవదర్శనం; మరొక దానినుంచి భావదర్శనం. దానిని పొందడానికి—తేవలం చివోదంకోసం కాదు—నేడు నేను అక్కడికి వెళ్ళడం.

అక్కడ మొదట మనకు రెండు భూతద్దాలు కనిపిస్తాయి. వాటిలో మన ముఖ వికారాలను చూచి మనమంతా నవ్వుకుంటాము. అక్కడ ఒకచోట మనముఖం సుందరంగా కనిపించిందా? ఏదవలసి వచ్చింది! అక్కడినుంచి ముందుకు బంగళాలో తిరుగుతూ అదీ, ఇదీ చూచుకొని, కాకింగనర్పించిలంవద్దకు వస్తాము. బిలంలో పాము పడుకొని పుండడం కనిపిస్తుంది. దాని చుట్టూముట్టు ఐదారు తెల్లఎలుకలు పిలిపిలమని చూస్తూ తిరుగుతూ ఉంటాయి. దాని ఆహారంకోసం ఇవి. పాము ఆ విధంగా కదలక మెదలక పడివుండడమూ, ఎలుకలు ఈ విధంగా భయంలేక తిరుగులాడడమూ నాకు ఆత్యంత మోహకమైనదృశ్యం అయింది. అపమృత్యువును కాలనర్పంతో పోల్చి మనలో ఎన్నో కథలు అల్లుకునివున్నాయి. ఈ పాముచుట్టూ ఈ ఎలుకల వ్యవహారం చూచినప్పుడు ఆకథల వాస్తవం నాకు స్పష్టమైంది. మనుష్యునికి ఈ నిలుపు, ఈ చేతులు కలుగ దానికి ఈ ప్రాణి ఎంతవరకు కారణమయిందో నాకు తెలియదు. పోదరవజ్జలకు దీని భయంతో రెక్కలు పుట్టుకురావడం మాత్రం నిజం. ఈ భయంకరప్రాణిబిలంముందు మనం అనివార్యంగా చాలినేపు నిలబడుతాము. ఇతర దుష్టజంతువుల క్రౌర్యానికి ఆకలి మొదలైన ప్రకృతి సహజమైన నిఘరప్రేరణలు ఉంటాయి. దీనికి అలాటి ప్రేరణ లేదని తెలుసుకోవడం, దీని తీవ్రవిషానికి ఆత్మరక్షణమాత్రమే ప్రయోజనం. అన్ని ప్రాణులైనా దీనికి అనుమానం పుట్టి, అన్నింటినీ శత్రువులుగానే భావించి ఇది ఇంతటి భీషణమైన రక్షణ సామగ్రిని పొంది జగమంతా తనకు భయపడేలాగ చేసుకుందా? మనకు మన దురతి

1. “హామ, హాక్కు” అనే సంకథన సంకలనంనుంచి (1951 జనవరి)

పోదాము. ఎంతవిప్పిన పురి మగనెమలిది! ఆడనెమలి సామాన్యమైనది. దానిని రంజింప జేయడానికి - వలసినవజేయడానికి మగనెమలికి ఇంతటి అలంకారాల పరిధం కావాలా? నద్య, మనలో ఈవిధంగా లేదు. ఆడదే మగవానిని వలసిన జేయడానికి నిరంతరం శ్రమపడకుంది. గొంతుకు ఇంపును, మేనికి లావణ్యాన్ని సంతరించుకొని, అందచందాల ఉడుపుతొడవులతో లేని వయ్యారాలు చూపినా, మగవాడు వాటికి విస్తుపోవడం కష్టం. దీనిని ఒప్పుకోని మగవారిని ఒక్కప్రక్కవేస్తాను - అలంకారానికి ఆశపడని ఆడవారిని నాకు చూపండి - అని. ఈ దినం ఈ మగనెమలి పురివిప్పి మా ఎడట నాట్యంచేయలేదు. నేను అసంతృప్తితో ముందుకు వెళ్ళాను. తక్కిన చిత్ర విచిత్రమైన చిలుకలను, పావురాలను, నీరుకోళ్ళను, బకహంసాది జలవజ్రులను చూచుకొని, సంగారుచేయ నీటిలో ఈడుతూ తళతళలాడడం చూచి, అక్కడవున్న ఒక బెంచీ మీద కూర్చున్నాను.

అక్కడ పాములు, ఇక్కడ పక్షులు; అక్కడ పులులు, ఇక్కడ జింకలు; అక్కడ ఏనుగులు, ఇక్కడ ఒంటెలు జిరాఫీలు - వీటికి చిక్కక సురక్షితంగా మీదికి వెరిగి వరచుకొని ఇప్పుడు సౌహార్దంతో వుండే మామలు - వీటిమధ్య నేను! ఒక్కొక్క కోరికా సంపూర్ణంగా వికసించి, ఇచ్చ అయి, ఇలాటి జేమకరమైన వ్యక్తిత్వాన్నిపొందినట్లు ఈ మృగపక్షి వృక్షవ్యరూపసిద్ధిని చూడగా నాకు తోస్తుంది. అన్నిరూపాలూ సుందరమైనవి, స్వయంసంపూర్ణమైనవి. ఈ ప్రాణికి ఈ వాతావరణంలో ఈ విధంగా పెరగాలని ఆశ; దానికి తగిన మేను, మనస్సు. ఆ దేహాన్నిచూచి, ఆయా వాతావరణాన్ని, ఆ జీవాత్మ ఆశను మనం గుర్తించవచ్చు; దాని ఆశ యెల్లలను కొలవవచ్చు. నిర్దిష్టమైన కామన, నిష్కర్షమైనకర్మ, ఆకామన చేకూరడానికి చేయవలసినకర్మకు తగిన అంగసామగ్రి, అంతః ప్రేరణ వీటికి వీటికి ఉన్నాయి. ఈ మృగపక్షులన్నింటి జీవితం సుసూత్రబద్ధమైనది, మవ్యవస్థితమైనది. వీటి మనుగడస్థాయి బుద్ధికి అందదగినట్టిది. మనుష్యునికి అతని పేరాసకు తగినట్లు సచ్చర్మమూ, కుశలమూ అయిన మనుగడ వుండాలని రమ్యప్రయత్నిస్తున్నది. మృగాలకు ప్రకృతి ఎలాగో, అలాగే మానవునికి జాతి సర్వనియామకశక్తి కావాలని దాని (రష్యా) ప్రయత్నం. ఇది మనం ఆపేక్షించవలసిన సిద్ధియే అని తక్కిన దేశాల చింత. నా మనస్సుకు ఈ మృగాలు కౌతుకాన్ని కలిగించాయే కాని, వాటి విషయంలో నాకు గౌరవం కలుగలేదు. ఈ మృగాలన్నింటి భావస్థితులను, మనుగడరీతులను మానవుడు తన మనుగడలోనూ పొందాలనే ఆరాటం విజ్ఞానశాస్త్రానికి ఉన్నట్లు నాకు అప్పుడు తోచింది. జలాంతర్గాములు, ఓడలు, విమానాలు, రేడియో, విద్యుచ్ఛక్తి, విషవాయువులు, అణ్వస్థాయి-వీటన్నిటిని మనం ప్రాణిజీవనంలో చూస్తున్నాము. ఈ జీవలోకంలో కనిపించే ప్రకృతిదోడిత సమస్త వైచిత్ర్యాలను జ్ఞానంతో సాధించక విజ్ఞానం విరమించదు. అయితే విజ్ఞానం సాంప్రదమైనది, అసంతృప్తమైనది; మేయమైనది, అమేయంకాదు; సార్వమైనది, సిద్ధికి మించినది కాదు. ఇప్పుడు మృగత్వపు ఎల్లలను దాటుకున్న మానవునికి, లోపలి ఆరాటం అమేయాన్ని గురించి. ఈతని బుద్ధియొక్క సమస్త తేజస్సు జ్ఞానంతో ముడు

కురికి, అచింత్యంవైపు ప్రవహించి, ఆ గగన వరమరహస్యాన్ని వీరిమగా చేస్తుంది. తనదే అయిన ఒక రక్తిమను ఆ నిర్దిష్టవస్తువుకు అర్పించి, దానిలో విలీనమవుతుంది. మహాత్ములవలన ఇలా దీప్తమైన ఆ అచింత్యాన్ని, సూర్యుని వెలుగుతో నీలమైన అగాధ తమస్సును మనం ఆకాశమని గుర్తించి పేరుపెట్టుకొన్నట్లు, ఘనశ్యాముడు, రాదేశ్యాముడు అని పిలుచుకొని మనం కొంచెంసేపు మన అలనటను పోగొట్టుకొంటాము - మనస్సు పయనము తిరిగి జ్ఞానమార్గంలో ముందుకు సాగేవరకు. మృగపక్షులకు ఈ పయనపు అలుపు లేదు. ఈ విశ్రాంతి పొయపు లేదు. ఇప్పటి మన నాస్తికత అలుపుతీర్చుకొనిన జ్ఞానపు ప్రయాణోత్సాహాన్ని చూపిస్తున్నది. అంతే ఈ అలనటలో ముందు ఎలాటి ఆస్తిక్యం ఉదయిస్తుందో ఎవరికి తెలుసు?

ఇలాటి ఆలోచనతో నేను వెలువలికి బయలుదేరుతాను. బయలు వెడలుకున్నప్పుడు మరొకమారు భూతద్దాలవైపు నాకళ్లు మళ్లుతాయి. నేను చూచి మెచ్చిన మృగ పక్షుల అనవాళ్ళన్నింటినీ ఈ భూతద్దాలు నాముఖంలో రేఖలు రేఖలుగా విడదీసి చూపుతున్నట్లు వుంది. ఏ మృగాన్ని జ్ఞాపకానికి తేని ముఖమే సుందరమైనదని అప్పుడు నాకు అనిపిస్తుంది. మనస్సుకూ ఈ మృగాంశాలు ఏవీ లేకపోయినప్పుడే భావనకు తగింది. ఒక రంగువీర కనిపిస్తే చూపు దూసుకొనిపోయే ఎలాటి మనస్సు నాది! ఇప్పుడు నన్ను చూస్తే నాకే నవ్వు పుడుతుంది, భూతద్దంలో వికారంగా కనిపించే ముఖం బింబాలలో ఈ నవ్వు మోహకంగా వ్యాపిస్తుంది. మృగానికి ఈ మోహకత లేదు. నేను ఉత్సాహంతో పెద్ద చెరువు దారిని కాలేజీవైపు బయలుదేరుతాను, అక్కడికి చేరేవేళకు మిత్రుడు తనపని ముగించవచ్చు.

దారిలో సంస్కృతపాఠశాల వుంది. దాని వెనుకభాగంలోని విద్యార్థుల ఒకగడిలో నా మిత్రులొకరు ఇప్పుడు వున్నా వుండవచ్చు. నేను లోపలికి వెళ్లుతాను. అక్కడ ఆయన లేడు. ఈ పాఠశాల వాతావరణం నన్ను పెరగునడజేసింది. ఇది ఒక విచిత్రజంతు ప్రదర్శనశాలవలె కనిపిస్తుంది. వెలువలి ప్రసందమూ దీనిని అలాగే భావించి పోషిస్తున్నది. ఒకానొకకాలంలో మనను రక్షిస్తున్నవిద్య, ఇప్పుడిక్కడ రక్షణీయావస్థను పొందింది. ఇక్కడి నడకకూ, నుడికీ మనం త్రుకుతున్న లోకానికి ఎంతమాత్రమూ సంబంధం లేదు. హృష్టపుష్టులైన వారెవరూ ఇక్కడ నాకంటికి తగులలేదు. విద్యార్థులూ పేదలేదు. హృష్టపుష్టులైన వారెవరూ ఇక్కడ నాకంటికి తగులలేదు. విద్యార్థులలో వారు; ఉపాధ్యాయుల ముందు మంత్రముగ్ధులయినట్లు కూర్చున్నారు. ఆ విద్యార్థులలో అక్కడి ఆచార్యబృందంపుత్రాది సమీప బంధువు లేవరూ ఉండరు. వారికి ఇక్కడివిద్యా నిద్ర వద్దు. వాజప్రసవను ఒకయజ్ఞం ప్రారంభించి, నిరింద్రియాలైన ఆవులను దాన మిషతో దానంచేసినట్లు, ఇక్కడ మన ప్రాచీన విద్య దానం చేయబడుతున్నది. ఏనచిత్రుని వలన ఈదానం సార్థకమవుతుందో నాకు అర్థంకావడంలేదు. ఇక్కడి నడవడాలన్నీ స్వప్న చేష్టతాలలాగ నాకు కనిపిస్తాయి. మహాత్తరమైన ఆధ్యాత్మికసంపదను గడించి శ్రాంతమైన మన చైతన్యం ఇక్కడికి వానప్రస్థం వచ్చి విముక్తికి కామకున్నట్లుంది. మన

సౌభాగ్యశక్తి కాలంతోపాటు నడిచి నడిచి, అలసి సొలసి, ఈ అంతఃపురానికి వచ్చి బాహ్యప్రపంచాన్ని మరచిందేమో అనిపిస్తుంది. ఊపిరి పోసుకుంటున్న ఈ సచేతన ప్రాకృత వస్తుప్రదర్శనాగారమంచి నేను వెలుపలికి వచ్చి కాలేజీ చేరుకాను.

ఇక్కడ ఇంకొకవిధమైన దృశ్యం నా కనులపడుతుంది. ఇక్కడి ప్రాణనందారానికి ఆ పాఠశాలలో వున్నంత స్తబ్ధత లేదు. ప్రాణమేమో ఇక్కడ నిండుగానే వుంది. అయితే ఈ చైతన్యవాహినికి ఉండేవి వాన కారుకాలపు దొంగవాగుల మ్రోత, రథసము; నిండి పారే జీవనదిగాంభీర్యం లేదు; కాలవలుగా పారి నేల్లను పడునుచేసే ప్రాణశక్తి లేదు. ఈ పిల్లల గుంపు చూచి నాకు ఇలా అనిపించింది:—వీరి ముఖము తీరు, మేని గెలిచి, కన్నుల పొలుపు, మనస్సు నిండుదనం - వీటినిచూచి మన మనుగడ సిరిమంతనానికి నేను సంతోషపడితే, వీరినడక ఎందుకింత విచిత్రంగా వుంది? నుడి ఎందుకింత వికారంగా వుంది? వ్యవహారం ఎందుకు ఆగర్భశ్రీమంతుల పుత్రులవలె వుండక అప్పుడప్పుడే ధనవంతులైన కృపణుల వలె రూక్షంగా వుంది? - అని భేదపడ్డాను. ఇక్కడ వున్నంతమంది అసంస్కృతులను మనం మరెక్కడా చూడలేము. ఈ దొరబిడ్డలకు ఇలాటి ఆత్మగ్లానిని కలిగించి, రూక్షతను అలవరచి, కోతులుగా తయారుచేసి, ఈ తీరుగ గునిపించే మోహిని ఎవరు? ఏ యక్షిణినుంచి ఈమె దీనిని సాధించింది? ఈ విపన్నులకు శాపవిమోచనం మరి యే విద్యమహిమతో కలిగిని? వీరు తమ స్వసంస్కృతిని ఎప్పుడుపొంది మునువటిలాగ జగదాశ్చర్యకరులవుతారు? - ఇలాటి విషాదమార్గంలో నామనస్సు పరుగెత్తుతుంది. ఇక్కడి జీవనమూ జాగృతమైనది కాదు. ఇక్కడ దానికి వరప్రత్యయచేషికమైన విస్మృతస్థితి. ఈ పిల్లవాళ్ల ముఖాన్ని విడిచిదిగా నిదానించిస్తూనే ఆ మరపుఅట్టడుగున వారి చేతనా శక్తి, మూలప్రజ్ఞా జాగృతమైవున్నట్టు, దీనినట్టుకు అది కుంగివున్నట్టు, అవకాశందొరికిన ఊణంలో పొంగి రస తెలిచికి తాను రావడానికి శక్తిమంతమై వున్నట్టు ఒక్క ఊణకాలం మనకు లోస్తుంది. వారి ఆర్ద్రదృష్టి అట్టడుగున, వినయం మరుగున, ఈ ఆస మనకు కనిపిస్తుంది. మన దుఃఖం ఎక్కువవుతుంది. ఈ పిల్లవాళ్ళకు దేశమంటే, దేశవత్సలులంటే, ద్యేయమంటే, త్యాగమంటే ఎంతప్రేమ! ఎంత ఆసక్తి! ఈప్రేమ - వారి లోపలితీరుకు సాక్షి. అయితే ఇక్కడ, వీరి అరయదనంపై స్మృతికంటే విస్మృతి పట్టు హెచ్చు. ఇక్కడివారిది వికృత జాగృతి; ఆ పాఠశాలలో - స్వప్నజాగృతి. ఏదో భయంకర భీమశక్తి ఈ విధంగా మన చావజాలని తెలివని రెండు వప్పులుగా చీల్చి వినరి వేసినట్లు లోస్తుంది. అక్కడి వేదఘోష ఇక్కడికి పెరిగి, ఇక్కడి సూతనజ్ఞానం అక్కడికి వ్యాపించి, మనజీవితం ఎన్నడు నిండి నిబిడీకృతం అవుతుందో? ఈ సమయంలో మాలవీయ, రవీంద్రుడు, గాంధీ, రాజేంద్రబాబు. హిరయణ్య, రాధాకృష్ణ, ఇలాటి స్వయంప్రజ్ఞాపూర్ణులైన మహానుభావుల జ్ఞాపకం వచ్చి అధీరమైన నామనస్సుకు ఉత్సాహ మిస్తుంది. మనమిప్పుడు స్వతంత్రులం. మన మనస్సుకు ఇప్పుడు లేజ్రాయం, మన భవిష్యం దొడ్డి, మన గత సౌభాగ్యాలకన్నా ముందు సౌభాగ్యం మేలయినవి. ఈ పిల్ల

వాళ్లు తమను పట్టుకున్న మోహినిమోహాన్ని పోనాడి స్వస్వరూపం ధరించి కోణించే కాలం చాలదూరం లేదు. శుభశకునపు తథాస్తు దేవతలాగ ఇదిగో బడివిడుమరగంట. శ్రోత్రమంగళమైన ఈ ఘంటానాదాన్ని చెవి ఆస్వాదించేవేళకు నా మిత్రుని సుందరమంద స్మృతం నన్ను గుర్తించి స్వాగత మిస్తుంది. ఆ ముఖంలోను నా కలలోని ఒకకళ వ్యాపించి నట్లు నాకు లోస్తుంది. నా ఆలోచనలన్నిటినీ ఆ మందహాసంలో కరిగించి నేను నిశ్చింతగా ఆతనివద్దకు చేరుకుంటాను.

13. మోడకా బాజార్

ఎన్నె

నాకు పుస్తకాలు చదవడంకంటే పుస్తకాలు సంపాదించడంలో ఎక్కువ ఆసక్తి. దీనికి ఒక మహా కారణం కారణం ఉంది. నాయంటి గ్రంథాలయంలో ముప్పాళ్ళుగా నేక రిందింది మోడకా బాజారునుంచే. కొద్దిపైసలకు పెద్దప్రబంధాలు లభించడంవల్లనే పుస్తకపరిచయం చేసుకొనడంకన్నా పుస్తక "వర్సెస్" చేయడంలోనే నా ఆసక్తి విశేషంగా పెరుగుతూ వచ్చింది. నా సుదైవమో, సాహిత్యం దుర్లభమో, ఏమైనా, మోడకా బాజార్ లో మహాకవుల పెరి తగ్గడం శోచనీయమైన సంగతి అనడం అబద్ధం కాదు.

మార్కెట్టులో దూరి వచ్చేటప్పుడు ఒకమారు మోడకా బాజార్ ముందు ఒక్కొక్కప్పుడు నిలబడి గ్రంథపరిక్ష చేసినమీదటే ముందుకు సాగడం నాకొక చాలవ్యవస్థ ఉంది. ఆ మోడకా బాజార్ యజమానికికూడ తెలుసు. నేను తొందరగా సైకిలు ఎక్కి పోతున్నా నారథం నిలిపి "బాబుగారు బుక్కులు వచ్చాయండీ" అని పిలుస్తాడు. కన్నడిగుల పత నాథిరుచి మట్లం ఎంత ఎత్తయినది అనడాన్ని ఆ గ్రంథరాశినుంచే కనుక్కునేటట్లు ఉంటుంది ఆ గ్రంథరాశి. సాహిత్యరసం రుచిని కన్నడిగులకన్నా కన్నడదేశపు ఎర్రమట్టి చెదపురుగులే ఎక్కువగా తెలుసుకొన్నవేమో అన్నట్లు పుస్తకాల అంచులను మధ్యమధ్య విశేష భాగాలనూ అవి జీర్ణించుకొనడం కనిపిస్తుంది.

"కన్నడభాషకు" ఒకమారు నాకు ఇక్కడ ఆరుదమ్మిడిలకు కైవసమయింది. ఇంత ఎందుకు, ఒకమారు మునిమాపువేళ కూరగాయలు తేవడానికి బయలుదేరాను. మోడకా బాజార్ ముదొక్కచుడు "బాబూ ఒక ఎత్తలేనిపుస్తకం వుందండీ!" అని గట్టిగా పిలిచాడు. వచ్చి చూతున్నగదా-కిచిత్తకోశం! "ఏ పుణ్యమిది నీ కి పుస్తకం దయ చేశాడయ్యా?" అంటూ పుటలు తిరుగవేయసాగినాను. పుటకొక్కరి సంతకం వుంది. అచ్చుకాని మొదటిపుటలోనైతే నిండుగా సంతకాలు చేశారు. "ఏమైనా ఇంతమంది ఈ పుస్తకాన్ని ముట్టారుగదా!" అని సమాధానపడ్డాను. "ఏమయ్యా, ఏమి యివ్వ మంటావు?" అని అడిగాను.

"ఏమిదో మీరే చూడండి బాబూ. నాకూ కొంచెం డబ్బుకు తగాదాగానే వుంది." వాని తగాదా నాకు తరువాత అర్థమైంది. నా సాహిత్యపు తగాదాకన్నా అతని "దొంగపరకు" తగాదాయే ఎక్కువగా వున్నందున అడిగినంతకు పుస్తకం ఇస్తాడన్న భరోసాతో అన్నాను:

"ఏమిదో నీ....పుస్తకం అంతా చినిగిపోయింది. పైన చూడు. వట్టి శబ్దార్థాల బుక్కు. ఒక కథకాదు; నవలకాదు."

మోడకా బాజార్

79

"ఎంతకు ఇవ్వాలంటారు! ఏటి బాబూ!"

ఈ తగాదా సాహిత్యవాదానికి ఏటే ఇద్దామనుకున్నాను; దెబ్బలతో కాదు.

"నా గజాలు ఇస్తాను చూడు!"

"ఏమిటి బాబూ!"

"అదంతా ఏమీలేదు. కూరగాయలకోసం తెచ్చిన నాల్గణాలున్నాయి. అంతే ఇవ్వడం." అంటూనే ముందుకు రెండడుగులు వేశాను.

"బాబూ! తియ్యండి, తియ్యండి. సంజవేళ అయిపోసి. మరెవరు మోసుకు పోతారు అల్లిమతం వరకు?" అని భారమైన ఆ గ్రంథాన్ని నాచేతికి అందిచ్చాను. నాది గజాలకు ఎటువంటి అపురూపమైన కూరగాయలు దొరికాయి కదా అని పొంగిపోతూ ముందుకు వెళ్లాను. "కావ్యరస భోజనానికి ఈ శబ్దకోశం ఉత్తమమైన కూరగాయ." అని అనుకున్నాను. చంకలో పుస్తకం పెట్టుకొని నా మనోరథాన్ని అధిరోహించాను. దారిలో మరొక ఆలోచన కలిగింది. "నాకేమో ఈ మహాగ్రంథం నాలుగణాలకు దొరికింది. పాపం! ఆ మోడకా బాజార్ యజమానికి ఏమి లాభించింది?" అనుకున్నాను. శెట్టి ఊరికేనే వరదనపోతాడా? మరొకరినుంచి అతడు ఆ పుస్తకాన్ని రెండణాలకు కొనకుండా వుంటే, దానిని నాల్గణాలకు అమ్మడం సాధ్యమా! దానిని రెండణాలకు అమ్మిన మహా రాజు తగాదా ఎంతటిదో!....అథవా, మరొక ఆలోచన: ఇకదే ఏమైనా "కల్ల" కోసం ఈ కల్లదుకాణం ఆరంభించాడా? ఈ దొంగకు దీని విలువ తెలియకపోయినా, దీనిని అమ్మిన ఆ సత్యసంధునికైనా తెలియవద్దా? తస్మాత్ ఇది చీకటి వ్యాపారమే...అనుకున్నాను. "అయితే ఇలా దొంగబజారుకు ప్రోత్సాహమిస్తున్న నేను నా సత్యనాగరికతనే అమ్ముకోవడంలేదా?" అనిపించింది. "ఇప్పటి జగత్తు నిలబడి వుండేదీ దొంగబజారుమీద." అని సమాధానం వెంటనే వచ్చినా, మనస్సు ఆలోచనాకల్లోలం నుంచి స్థిమిరవడలేదు....అథవా దీనిని అతడు దొంగలించడానికైనా ఎలా సాధ్యమయి వుంటుంది?....ఇంత ఆలోచిస్తూనే పుస్తకాన్ని తీసుకొనివచ్చి మేజామీద అప్పగించాను. కూరగాయల చప్పుడుకు నా గృహిణి లోపల ఎగిరివడి వెలువలికి వచ్చింది. సాహిత్య భక్తుని ఈ కూరగాయలకు మూతముడుచుకొని, "ఫిన్" అంటూ లోపలికి నడిచింది.

పరిశోధకులు ప్రాచీనస్థలాలను తవ్వుతారు. ఎల్లప్పుడూ తిప్పలలో ఉప్పరిగ దొరుకుతుందని చెప్పలేము. అయితే మోడకా బాజార్ తిప్పలో ఉప్పరిగలు ఎందుకు, రత్నాలే దొరుకుతాయి—కృతిరత్నాలు. షేక్స్పియర్ నాటకాలను సంపూర్ణంగా రెండణాలకు ఈ మోడకా బాజారులో పెదకడమంటే సామాన్యమైన పరిశోధన అంటారా? మీకు ఎల్లప్పుడూ ఇలాటి అమూల్య రత్నాలే దొరుకుతాయని చెప్పడానికి వీలులేదు. ఒక సారి నా మిత్రుడొకడు నాలాగే ప్రయత్నించడానికి వెళ్ళినప్పుడు, బొషదాలకొట్టలగురుకు ఎనిమిదణాలు అడిగాడట ఆ వ్యాపారి. కారణం ఇంతే: ఆ పుస్తకమంత చక్కని నున్నని

పుటలున్న, అనేక రహస్య చిత్రాలున్న గ్రంథం మరొకటిలేదు అన్న తర్వాత వెల సరే కదా? ఒక్క చిత్రమూ లేని, కాయితాలన్నీ చెదలువట్టి జీర్ణమై మిగిలిన లక్ష్మీకునిభారతం పాఠశాలలో మిషన్ ప్రచురణ కదూ స్వల్పమైన వెలకు దొరకవలసింది? అయితే, ఏదైనా అపూర్వవస్తువును వెదకడానికి 'పరిశోధకుని చూపు' అవసరమనే మాట అబద్ధంకాదు. మోడకా బాజార్ వంటి పుస్తకాలరాశి తిప్పలో కృతిరత్నాలను వెదకాలంటే, రచికనులకూ సాధ్యంకాదు. దొంగబజారు అన్నిరేఖలనూ తెలిసిన చాడాజుని (చాణక్యుని) చూపే కావాలి. అలా కాకపోతే, నా మిత్రునికి ఏ అపురూప విరూపగ్రంథమూ దొరకక, మరుసటిదినమే నాకు ఎందుకు మిల్లన్ కవి "పేరడైజ్ లాస్ట్" దొరకాలి? దీనిని అవృష్టం అంటారో, దృష్టి అంటారో?

ఈ పరిశోధకదృష్టితోనే "మోడకా బాజార్" వ్యవస్థితి చూడడం ఇప్పుడు విహితమని తోస్తుంది. ఘటోత్కచునివంటి పురాణపురుషుడూ దొంగబజారును నడిపినట్టు మహాభారతంలో ఆధారం మన కన్నప్పడు, చీకటిబజారుకు వివేకపు రైసెన్స్ అగత్య మేమిటి? అయితే, సర్కారుకళ్లు తప్పించి సాగించే చీకటి 'దొంగబజారు' కూ, సూర్యుని వెలుగులో సర్వజనీన నేత్రాలు ఆకర్షించేట్టు సరకుసరస్వతిని బజారులో అమ్మడానికి మహదంతరం వుంది. దొంగబజారులో సరకుధర ఇరు మడుంగులు, ముమ్మ డుంగులు ఎక్కువకావచ్చు. ఈ మోడకా బాజార్ సరస్వతి వెల అంతమట్టుకు తక్కువ. ఇక్కడ ప్రభుత్వం సరస్వతిమీద కంట్రోల్ విధించే కారణమే లేదు.

మోడకాబాజార్ స్వరూపమే విచిత్రమైంది, సెకెండ్ హ్యాండ్ బుక్ షిప్ అని వుంటుంది. పునర్వివాహమైన స్త్రీలలాగే, ఇక్కడ గ్రంథాల తలవ్రాత. ఒక్క ఒడయని కోల్పోయి ఇంకొక ఒడయని వడయడానికి దారికాస్తూ ఉంటాయి. ఇక్కడి గ్రంథాలకైతే సగం ధర అయినా, నిర్ధారమైన ఒక ధర వుంది. మోడకా బాజార్ అనగానే "అనాథ బాలికాశ్రమం" ఉన్నట్టు—చేతికి దొరికినవారిని చేతికి వచ్చినట్టు అమ్మడం. ఈ అనాథా శ్రమంలో ఒకొకమారు స్త్రీరత్నాలూ "వీధి ఆడవారు" ఎలా అవుతారో అలాగే మోడకా బాజారులో కృతిరత్నాలూ కనువుపోవ లవుతాయి.

"మోడకా బాజార్" అనే పేరుతోనే ఇది మహారాష్ట్రంనుంచి వచ్చిన పేరని కానవస్తున్నది. "మోడకా" అనే పేరుతోనే విరిగిపోవడం వ్యక్తమవుతుంది. విరిగిన వస్తువులనుంచి సుందరవస్తువులను రచించే కైవాడం మరాఠీలకు చక్కగా అద్భింది; లేక మరొక సామెతలో చెప్పాలంటే, "వస్తులలోనే డవులు"¹ అంటారుగదా—ఆ విధంగా. ఈ మోడకా బాజార్ పుస్తకాలది కావచ్చు; ఇనపసామానుది కావచ్చు; చెప్పలది కావచ్చు; మరొకటి కావచ్చు.

విరిగిన సామానులన్నిటినీ వీధిలోకి విసిరివేయడం మన ధారాళతనం. ఇది మరొక పరాకాష్ఠ. మా ఆవిడ ఇంటిని కుత్రంగావుంచే నంబరంలో కంటికి అందంగా కనిపించని

1. చవులు = రెండవది (మరాఠీ)

సామానులన్నిటినీ వెలువలవడేసేది. ఒకమారు నా పుస్తకాలన్నిటినీ సరిగా సర్దేటప్పుడు నాలైదు గ్రంథాలు చూడడానికి చాల అసహ్యంగా వున్నాయనుకొని, వాటిని, పొయిమిది పాత్రలను దింపుకొనడానికి "చేతిపట్టు" కోసం అని పొయ్యినందులో తురికిపెట్టింది. దాని ఈ వరికుత్రత తక్కువయినది మేము వరుస ఇంటికి వచ్చినప్పుడు మా తుడివక్కకు మరాఠీదంపతులు ఉండేవారు. వాళ్ల ఇంట్లో కదా సామానుకు ఒక భోషాణం ఏర్పాటు చేశారు. దానిలో విరిగిన ఇనుపవస్తువులు, తెగినచెప్పులు, పిల్లల పాతపుస్తకాలు—మొత్తానికి అదొక ప్రాచీనవస్తు సంగ్రహాలయంగా వుండేది. అప్పుడప్పుడు మోడకా బాజారు మనిషి రావాలి, వాటి నన్నిటినీ ఆతనికి సరైన ధరకు అమ్మాలి. దీనినుంచి వారికి చాలినంతదబ్బు వచ్చేదనుకుంటాను. దీనినిచూచి మావిడకూడ ఒక భోషాణం తయారుచేసింది. దీనిలో కొద్దిగా కారుతున్న ప్లా, గ్లాసులేని లాంకరు, వానకాలం కోసమని నేను దాచిన రబ్బరు బుట్టు,....మొత్తానికి ఈవిడ మోడకా బాజారు బొందాయి "వైట్ పే లేడీలా" లాగ తయారయింది. మోడకా బాజారు సరకులను నిద్రపరచడంలో నెలలోగా వది వదిపేను కొత్తసామానులు ఇంటికి తెచ్చితిరవలసిన సందర్భం ఏర్పడింది. తర్వాత నేను ఆ ఇళ్ల వరసనే విడిచిపోవడం మినహా మరొక ఉపాయం తోచలేదు.

కనువునుంచి రసం తీయడమే మోడకా బాజారు రహస్యం. దానికి తగిన చూపు వుండాలి. కవినంసాగారం కావాలి. ఇటీవల మా పూరులోని మోడకా బాజార్లు పెరుగు తున్నాయి. మార్కెట్టు ముఖ్య వీధిగుండ వీటిని చూడవచ్చు. బయటే వీరి బజారు. ఎటుచూచినా విరిగిన సామానురాశి—ఇనుపమేకులు మొదలు యంత్రాలసామాను, సంచాలు వరకు అన్ని వస్తువులు దొరుకుతాయి. విరిగి దొక్కైన ఒక పాతబస్సు బాడీయే వారి ఇల్లయిపోయింది. అక్కడే భోజనం, అక్కడే నిద్ర. ఇలాటివి స్థిరమైన అంగళ్లనే అనవచ్చు. కొన్ని సంచారపు అంగళ్లు వుంటాయి. ఒకటి రెండు గాజుదీపాలు, నాలైదు గైడులు, హ్యాండ్ బుక్కులువంటి పుస్తకాలు, వ్యాపారం ముగియగానే ఇంక సామానును బుట్టిలో వేసుకుని లేస్తారు.

వెనకటికి ఒకమారు కొందరు జపానీ యాత్రికులు వచ్చారు. వారి హస్తకళల మంటే ఆకర్షకరమైంది. పురుషులూ అలాగే, స్త్రీలూ అలాగే. ఒక అణా చెరకుకొని దానిని నమిలి రసంమింగి మిగిలిన పిప్పినుంచి, చెరుకు పొట్టునుంచి అందమైన పూవులు చేసి మాముందే అణాకు ఒక్కటి అమ్మారు. కనువులో రసంనింపేవారి కౌశలానికి నేను తలబగ్గాను. ఏ మోడకా బాజారు ఈ నృష్టికి సరిసమానమయ్యాని!

మొదట నా చేయివదలిన వైద్యులు నా గుండెకూ చేయి వేయలేదు. ప్రాణం ముక్కునే వట్టుకుంచామనో ఏమో నా ఉద్యోగనిష్ఠాసారముంచే నాకు చికిత్స జరిపారు. రోగిగంపుట్ట రాగ ముడితే చెడ్డనని తనవరకు తాను నెమ్మదిగా తీరికవేళ్లో ఆదే నా ఊపిరి వైద్యులను చూచి విస్తుపోయి కాబోలు అగిపోయినదోచే అగి, గునిసేది. నేను కంటిరెప్పలు కొట్టడంనుంచి వైద్యులు జీవకళ ఉన్నట్లు కనుక్కొని వెళ్లేవారు. ఈ తపస్సును నేను అనేక సంవత్సరాలు సాగించాను, “తోడేమి! తోడేమి!” అని బెదిరించిన గొల్లపిల్ల వాడిలాగ నేను ఏన్నోసార్లు నేను చచ్చాననే అబద్ధపు గలాటా లేపాను. అందువల్ల బుద్ధి వచ్చిన నా అత్తులు నేను ఒకటి రెండుసార్లు తీరా చచ్చినట్లు వున్నా, గుండె చెదరక పండుగకోసమని నాకు కొత్తబట్టలకూడ కుట్టించారు. వారికి తెలుసు నేలకు తగిలిన చెంకు (బంతి) పైకి లేస్తుందని. ఏడుదాటిన మీరట తెప్ప తగలేయడం అంటారు. నేను ఎప్పుడో జన్మవుచేరు దాటాను. అయితే జన్మపు అవలిగట్టుమీద వున్నవారు నన్ను అస్పృశ్యులతో పరిగణించావో ఏమో! నాకు అన్నిరోగాల ఇంజక్షన్లు అయినందున నేను తక్కిన జనంలాగ ఏదోఒక రోగంతో చస్తాననే భయం నాకులేదు. నేను చావడం జరిగితే చావుతో చస్తాను. నేను చస్తే, దాని శ్రేయస్సో అవకీర్తో పూర్తిగా చావుదే. “నా కెందుకు ఈ అవవాదం!” అని చావు నాకు భయవదుతూ వుండవచ్చని నాకు రాను రాను ధైర్యం కలుగసాగింది. చావంటే భయం తగ్గుతూ రానురాను, అదంటే, అనాదరం కలుగసాగింది. నిజంగా చూస్తే చావు ఎంతపూజ్యమైన, అపూర్వమైన, ప్రేక్షణీయమైన వస్తువు కావాలి! సంవత్సరానికొకమారు వచ్చేవండ్లు ఎంతరుచి! పండుగకు ఎంతప్రియం! ఎన్నడో ఒకనాడు వచ్చే గ్రహణం, తోకచుక్క ఎంత దర్శనీయమైనవి! నూరుసంవత్సరాల కొకమారు వచ్చేచావు ఇంత అనాదరణీయం కావాలా? దీని మోరను జనం ఎందుకు తప్పించుకుంటారో! నా సంగతేమో వేరే అనండి. నాకు చావుతో భేటీ అంటే, సర్కసులోని మేకకు వగలు, లాత్రి అయ్యే పులి భేటీవంటిది. ఆ పులి మేక ఒక తళిగితో (కంచంలో) పాలు తాగేట్టు నేను చావుతోపాలు ఒకే గిన్నెలో దినమూ కషాయం తాగే వాడిని. చావుకైనా భయపడనినేను ఒక్కొక్కసారి ఆ కషాయంలో వడిన నా ముఖం నీడనుచూచి ఎగిరిపడేవాణ్ణి. అయితే, దానినే చూచి నా వైద్యులు సంతోషపడేవారు “ఇంత జీవం వుందికదా వీడితో” అని. ఇదేమి సరసమో మేము ఇలాటిది మరొక్కటి చూడలేదని జుగుప్సపడకండి. ఇది నా గరితీసాముల సాధనమాత్రం. చమత్కారమంతా ముందర ఉంది. వదిమంది దొంగలను పరిగెత్తించిన ఒక దొంగసంగతి మీరు విస లేమా! వారు ముందు పరుగెత్తుకున్నాడట. వాడిని పట్టుకొనడానికి దొంగలు వానివెంట పడ్డారట. ఇలాటిదే ఇంతవరకు జరిగిన నా సరసం. నేను ముందు పరుగెత్తుకున్నాను. చావు నా వెనకనుంచి పరుగెత్తుతూ వుండేది. ఏమైనా నేను చావును పరుగెత్తించాను. అయితే, రోగాలపుట్ట అయిన వాడి జీవితం ఏమి వహించదగినది? రోగాలతోగాని. అయితే, రోగాలపుట్ట అయిన వాడి జీవితం ఏమి వహించదగినది? మరణంవల్లగాని. ఖాళీదంతోగాని ఎలాటి భయమూ నాకు లేదు. నాజీవితంవల్లగాని, మరణంవల్లగాని ఎలాటి భయమూ నా అప్తులకు లేదు. నా మరణభయం వారికి లేదు; నాకూ లేదు,

15. కటువైన సత్యం

రం. శ్రీ. ముగళి

సత్యం అనేమాటలో ఎక్కువ అంటే మూడు అక్షరాలు వుండగా, దాని అర్థంలో నూరు రీతులు, నూరుమతాలు వుట్టాయి. 'ఏకం సత్ విప్రా బహుధా వదంతి'—సత్ ఒక్కటే, విప్రలు బహుధా చెబుతారు. అని వేదంలో వెయ్యారు సంవత్సరాలకుముందు చెప్పినమాట ఇంతవరకు ఉన్న ఇతిహాసంచూస్తే సరైనదని తోస్తుంది. ఋషులమాట అది; జరుగనే జరుగలి. ఒకేసత్యాన్ని నూరుమంది నూరువక్కలనుంచి తోసి ముక్కలు చేశారు. తమ చేతిలో మిగిలిన ముక్కనే ప్రతివారు ఇదే సత్యమని ప్రాణంఇచ్చి చూపడానికి సిద్ధమయినారు. దూరంలో నిలబడి చూచేవారికి ఆ ఒకేసత్యం, దానిని తోసే జట్టిల చేతుల్లో ముక్కలుకావడం కనిపిస్తుంది. అయితే, ఒకేసత్య మంటే ఏమిటి? ఏమిటి ఈ విధంగా ముక్కలయింది అనేది వారికి కనిపించదు. ¹ ఇటువంటి 'దూరదర్శుల' విచారసరణివల్ల నూటొక్కటవ మరొకటి వుట్టి జగత్తు ముందుకు సాగుతున్నది; పోట్లాటకు మరొక నెపం కలుగుతున్నది. ఈ మనోరంజకమైన దురంతనాటకంలో ఇరవయ్యవకతాబ్దిపు వినోదపాత్రగా 'కటువైన సత్యం' అనేది ప్రవేశించింది.

ఈ వినోదపాత్ర లక్షణ మేమిటి? జనం రోపాలను, దోషాలను వికారంగా ఎత్తి చూపి వరిమాసింది, వరిమాసిస్తున్నప్పుడు తన రోటుపాట్లను మరుగుచేసేటట్టిదీ, మరుగు చేసే ప్రయత్నంలోనే వాటిని ఎత్తిచూపేటట్టిదీ, ఈ విధంగా దానినుంచి మరింత సత్య వుట్టించేది అయిన పాత్ర. రోకంలో తమవిషయంలో వున్న సత్యాన్ని అందరూ మూసి పెట్టుకుంటారు. ఒకరిదొకరు మూసిపెట్టుకొనేదయితే సత్యతరీతి అయిపోయింది. "పరస్పరం భావయంతః" అని భగవద్గీత చెప్పలేదా? నా సత్యం బయటపడకూడదంటే, పెరవారి సత్యాన్ని నేను బయటపెట్టగూడదు. ఈ పరస్పర సిద్ధాంతంపైనే సమాజసిద్ధి అంతా నిలబడివుంది. మనం సత్యం చెప్పడమే లేదని కాదు. అయితే, మనకు, పెరవారికి ప్రయమైన సత్యం చెబుతాము. అంటే, "అబద్ధపు సత్యం" చెబుతాము. కటు సత్యం ఈ అబద్ధపు సత్యం 'ఇనుపతెరను' నరికి పారవేసి నిజమైన సత్యాన్ని దైర్యంతో చూపుతుంది. దాని విశ్వరూపదర్శనంనుంచి రోకరూపి అయిన అర్జునుడు తత్తరపడి, చాలు చాలు అని కేకలు వేస్తాడు. అప్పుడు కటుసత్యం వినోదపాత్రమై తన దర్శనాన్ని నివృత్త మూసలో వేసి పారమైన ఆకారమిచ్చి రోకంముందు పెడుతుంది. రోకం సత్య చూసే తనకు గుచ్చుకొనే ముద్దును సహిస్తుంది. ఇంటిలో, వీధిలో సహించని సత్యాన్ని

1. కనిపించకపోవడమే దాని విషయంలో న్యాయమని వారు తెలుసుకుంటున్నారు.

కలారంగంలో నహిస్తుంది. అప్పుడు కటుసత్యానికి ఎంత సంతృప్తి? తన జీవితకార్యం సవలమయిందని అది గంతులువేస్తుంది, కేకలువేస్తుంది. విచిత్రమేమిటంటే, 'కటు సత్యమూ' కూడా రోకంలో జీవించే వస్తువు. దానికికూడా తన విషయంలో వుండే సత్యాన్ని ఎదిరించే దైర్యం వుండడం అపురూపం. అందువల్ల దానివంటివారు ఎవరైనా తగిలితే, దానిసహనం మీరిపోతుంది; పితృం నెత్తికి ఎక్కుతుంది. "నేను చేసేవనిని నీవు చేయ దానికి ఎంతటివాడివి? నా కస్తూరినే నామీద ప్రయోగిస్తావా?" అని అది ఎదిరిన ఆగౌరవానికి గురిచేసి, స్వప్రతిష్ఠ సంబరంలో మెరుస్తూ తన పేరుకు తానే మనిరాసుకోవచ్చు. తనకు సంబంధించిన అప్రియ విషయాలను వినడానికి అనహనం చూపడంలోనే, హెచ్చు వినోదం కల్పించవచ్చు. తాను కటు సత్యమని చెప్పింది సత్యమే కాదని ఎవరైనా సామాన్యంగా చూచిస్తే, కటుసత్యం నర్వాదికారి తానేనని, ఇతరులకు అది తెలియదని, చాలుతూ, అహంకారశిఖరం ఎక్కి కూర్చుని కోతిలాగ కుమూహం విషయం కావచ్చు.

సత్యమనేమాట చాల పాతది. సత్యం చెప్ప, సత్యంలాగ నడు అని చెప్పని మత ధర్మం లేదు. "సత్యమే జయతే, నానృతం"—సత్యమే గెలుస్తుంది, కల్ల గెలువదు - అని ఉపనిషత్తులు చాటాయి. 'సత్యానికి చావులేదు' అని (సత్యకెన్నెనావిల్ల) కన్నడం సామెత. సత్యం ఎరిగినవాడు చచ్చినట్లు ఉండాలి అని సర్వజ్ఞుడు చెప్పాడు. సత్యానికి చావులేక పోయినప్పటికీ సత్యాన్ని ఎరిగినవాడుమాత్రం చచ్చినట్లు వుంటాడు అనేబోధ్యం దీనినుంచి బయలుదేరుతుంది. అట్లే హరిశ్చంద్రుడు సత్యంకోసం చచ్చిచచ్చి మిగిలాడు, సత్యమేమీ చావలేదు. అట్లే సోక్రటీసు సత్యంవెంటబడి విషం తాగి చచ్చాడు. గాంధీజీ సత్యమే దైవమని తాము కనుగొన్న సత్యం చాటినందుకు తరితక్కుబడిన వ్యక్తిరూపంలో వచ్చిన మృత్యుదేవతను కౌగిలించుకున్నాడు. ఇదంతా సత్యం మాహాత్మ్యం. అయితే, సత్య మంటే ఏమిటి? ఎవరికి అది ఎలాగు తెలుస్తుంది? దీనికి కటుసత్యం సమాధానం ఏమిటంటే "అది తెలియడం చాలసులభం. అందరికీ తెలుస్తుంది. మరుగుగప్పిన తెరను తొలగిస్తే చాలు. జనానికి ఈవని చేయడానికి గుండెలు లేవు. అందువల్ల నేను ఆవని చేస్తాను" అని. ఇక్కడే అన్నిచిక్కులూ పుట్టడం. సత్యం తెలుసుకోడం ఇంత చేస్తాను" అని. ఇక్కడే అన్నిచిక్కులూ పుట్టడం. సత్యం తెలుసుకోడం ఇంత సులభమా? అందరికీ అది తెలుస్తుందా? మరుగుగప్పిన పరదాను ఎత్తే దిట్టతనం వున్నంత మాత్రాన సత్యాన్ని తెలుసుకొనేదృష్టి వుండనే వుంటుందని అనడానికి ఏమిందా? ఆత్మను తెలుసుకోవాలని, ఆత్మను తెలుసుకుంటే ఇదంతా తెలుసుకున్నట్లు అవుతుందని బయలు దేరిన వేదాంతకాలపు దీరులు "నేతి నేతి" నిచ్చెనను ఎక్కి మాటను, మనస్సును వెనక్కువంపి, ఏదో వర్తించరాని అనుభవాకాశంలో లీనమైపోయారు. తర్వానికి ఈమతీ (భావన) దొరకదు అన్నారు. 'తెలియలేదు అన్నవానికి తెలుస్తుంది. తెలుసును అన్నవానికి తెలియదు' అనే పొరుపుకథ చెప్పారు. నేడు బుద్ధితో, ప్రయోగంతో జ్ఞానపు వివిధభంజనాన్నే మనముందు తెరచిపెట్టిన విజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞులు రోకరహస్యాలకు వెరగుపడ్డారు. వారిలోను నాన్సికులు అస్త్రీకులవుతున్నారు. "నాకు తెలియదు అనేవిషయం మాత్రం తెలుసు" అనే మార్గానికైనా చేరుతారు.

తెలిసినవారి పరిస్థితి ఇట్లా ఉన్నప్పుడు మనదోటి సామాన్యుల పాటేమిటి : దీనికి సమాధానం వుంది అనవచ్చు. ఆ తెలిసినవారు జీవుడు-జగత్తు-పరమాత్మ మొదలయినవాటి సంబంధం చెప్పే శాస్త్రీకసత్యం వెంటపడ్డారు. మనం తెలుసుకొనేది లౌకికసత్యం. దీనిని అందరూ సులభంగా తెలుసుకోవచ్చును గదా ? మనం మనకళ్ళముందున్న సంఘంలో ఎవరితో ప్రతిదినం భుజంభుజం తగిలించి వ్యవహరిస్తామో ఇంటింటా కలిసివుంటామో ఇలాంటివారి ఆద్యంతసత్యం మనకు తెలియకుండా పోతుందా ? ఇదేమో చూడడానికి ఒప్పు దగినమాట. అయితే, ఆలోచన చేస్తే, 'భక్తునికి నేను సులభుడిని' అని భగవంతుడు చెప్పినమాటలవలె దీనిలోను ఒకపద్ధతి వుంది. సులభం అనడంలో మనం సంతోషిస్తాము. అయితే భక్తుడుకావడం ఎంతసులభం అనే విషయాన్ని ఆలోచించము. ఆ విధంగానే లౌకికసత్యమూ దృష్టిగలవారికి అంటే 'ద్రష్టలకు' సులభం. అయితే ద్రష్టకావడం తెలిసి నంత సులభం కాదు. ఏదైనా సత్యం తెలుసుకొనేవిషయంలో సత్యమనేది ఒకవస్తువు ఉన్నట్లే దానిని తెలుసుకొనే నేను అనే వస్తువు వుంటుంది. నేను అనే అందరికీ సత్యం సులభమని చెప్పవచ్చునా ? నేను ఒక్కమనుష్యుణ్ణి; ఇష్టం-అనిష్టం, కావాలి-వద్ద మొదలైన ద్వంద్వాల సుదీగుండంలో చిక్కుకున్న మనుష్యుణ్ణి. ఇలాంటి నేను సత్యం తెలుసుకొన దానికి నా చిన్నతనపు కళ్ళజోడును తీసిపెట్టి, శుద్ధమైన సత్యనేత్రాలను నాలో తెరిపించు కొని, లోపలవున్న నిజమైన నేను కళ్లతెరవాలి. లోకపు అన్ని సత్యాలు తెలుసుకొనడానికి ఇది మొదటి అవసరం. దీనివల్ల సత్యమంతా తెలియనే తెలుస్తుందనే భరోసా లేదు; సత్యం ఎంత సూక్ష్మం, అగాధం, బహుముఖం అని మాత్రమే తెలుసుకోవచ్చు. అయితే తెలిసినంతసత్యం లేటగా వుంటుంది; హితంగాను వుంటుంది. కటుసత్యవాదులు దీనిని ఎంత బాగా తెలుసుకుంటే వారికి, లోకానికి అంతజేమం. సత్యాన్ని తెలుసుకొనడానికి మరుగుకప్పిన తెరను జరిపే దైర్యం ఎంత అవసరమో మనకళ్ళ పొరలను తీసివేయగల సంసిద్ధత, సాధనాలు అంత అవసరం. దీనిని తెలుసుకొనకపోతే, ఏ అబద్ధపుసత్యాన్ని ప్రతిఘటించడానికి కటుసత్యం బయలుదేరుతుందో ఆ అబద్ధపుసత్యాన్నే పునరావృత్తిగా తను ప్రకటించవచ్చు. నిప్పువంటి కోపం వచ్చినా చింతపడనక్కరలేదనే గుండె నిబ్బరంతో కన్నదానిని మూట్లాడడానికి పోయి, విపరీతార్థంలో ఇష్టంవచ్చినట్లు మూట్లాడను ఆరంభించవచ్చు. నేను కన్నదే దిలపు అనే మోహహంకారాలజాలంలో చిక్కుకుని సత్యపు వెలుగునుంచి దూరమై అసత్యపు చీకటిలో అడుగుపెట్టవచ్చు. ఈ సంభవాన్ని తలచు కొనే 'హిరణ్మయేన పాత్రేణ సత్యస్యాపిహితం ముఖం' సత్యం ముఖం బంగారపుపాత్రతో మూయబడింది-అనే అర్థపూర్వమైన మాటను ఈశోపనిషత్తు చెప్పింది. 'తత్త్వం పూష న్నపాపుణు సత్యధర్మాయదృష్టయే' సత్యధర్మాల దృష్టికోసం ఆ పాత్రను తెడవు - అని సూర్యుణ్ణి వేడుకొన్నది. సత్యంముఖమీద బంగారుపాత్ర వుంది. ఎటువంటి బంగారు వంటి మాట : ఆపాత్ర చక్కగా ప్రకాశిస్తున్నది. దానినుంచి మనకు సుఖం వుంది. అదే సత్యమని మనం దానిని మెచ్చుకుంటాము. సత్యాన్ని చూడడానికి ఇష్టపడక, చూడలేక మనం మెచ్చిన బంగారుపాత్రమీద మెరుగుసత్యానికి దాసుల మవుతున్నాము. ఈ దాహ్యం

నుంచి మనను విమక్తులనుచేసి, నిజమైనదృష్టిని తెరిపించుమని మనలోని సూర్యుణ్ణి మనం వేడుకోవాలి; దానికోసం మన మనుగడ అంతా ఒక సాధన కావాలి.

కటుసత్యం తెలుసుకోడం, చెప్పడం చాల సులభమని ఇంతకుముందే చెప్పడ మయింది. దీనిని నమ్మినవారు కొందరు సంఘంలో కనిపిస్తారు. పైన చేసిన తత్త్వచర్చ వారికి సర్వదా వర్తించదు. ఎందుకంటే, అది వారితలలో ఎక్కడు. అరచేతివుండుకు అద్దం ఎందుకు అనే సామెతే వారి నినాదం. ఊరికి ఒక సంవత్సరం, సంభావితుడు అయిన నాయకుడు ఉన్నాడు. అందరూ అతనిమాట వింటారు. అతని ఎడల అదరం చూపుతారు. అతనికి ప్రతికూలంగా నోరెత్తే దైర్యం ఎవరికీ వుండదు. కాని, మన పైన సామెతలో చెప్పిన భూరునికి ఆ దైర్యం వుంది. "ఆ నాయకుని కూకటివేళ్ళన్నీ నాకు తెలుసు. ఎంతమంది కుత్తుకలు పిసికి వారు సంవత్సరం అయ్యాడనడం నాకుతెలుసు. పెద్ద దేభ అనుకుని ఊరేగుతున్నాడు. అంతేకాక ఊరికంతా ఉన్న ఒక్క అడదానివలలో చిక్కుకొన్నాడు." అని ఈ విధంగా, ఈ దైర్యశాలి ఎవరికీ తెలియని కొత్తవిషయాన్ని చెప్పే అవేశభరంలో ఒకకల్పనానృప్తినే మనఎదుట దింపుతాడు. అతని కటుసత్యం ఖ్యాతిని తెలిసిన మిత్రులూ, అభినందకులూ అతడు చెప్పినదానిలో ఏమీ అతిశయోక్తి లేదని నమ్ముతారు. అతడు చెప్పినట్లో లేక మరికొంత ఉప్పు, కారం చల్లిగాని కనిపించిన వారికంతా చెబుతూ పోతారు. కటుసత్యం ఈ విధంగా లోకమంతా వ్యాపిస్తుంది. ఆ నాయ కుని శత్రువర్గంవారు (సంఘంలో నాయకులనేవారికి ప్రతివజ్జులు తప్పక ఉండే వాడీ వున్నది.) దీనివల్ల ప్రయోజనం పొంది, అతనిని హాస్యంచేసి, ఎదైనా ఒక ఎన్నికలో అతనిని పడగొట్టి తాము సత్యధర్మప్రతినిధులుగా పురస్కారాలుగా ఎన్నికయి వచ్చినవార మని ఊరేగుతారు. ఆ దైర్యశాలి వారివెంట పడేవరకు వారికి జేమం అనాలి. కటుసత్యం ఈ విధంగా సులభం అంటే చోకగా కట్టుకతల రూపందాల్చి కలహానికి దారి తీరుస్తుంది. దానిలో సత్యాంశం ఉండవచ్చు. అయితే సత్యాంశం చెప్పే పద్ధతివల్ల అది సంపూర్ణసత్యమే అయి వ్యాపిస్తే గతియేమి : కటుసత్యమనే పేరుతో మూర్ఖసత్యమైతే, సత్యానికి విలువ యేమిటి ?

మూర్ఖసత్యం అనగానే జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఒక సుఖపురుషుడు ఉండేవాడు. అతనికి పుట్టినప్పటినుంచి దేనికి కొరతలేదు. ఐశ్వర్యమనే ఉయ్యాలలో పెరిగి నలభైసంవత్సరాల వయస్సు వచ్చినా, ఇంకా తొల్లలో ఆడే పాపాయివలె సరళస్వభావుడుగా ఉండేవాడు. మరుగు, కపటంఅంటే తెలియదు అతనికి. ఎవరైనా వుండనీ, వారిముందు వారి వాద మరుగు, కపటంఅంటే తెలియదు అతనికి. సాధారణంగా అతని దినచర్య ఏమిటంటే, టీ లను ముక్కలు చెక్కలు చేసేవాడు. సాధారణంగా అతని దినచర్య ఏమిటంటే, టీ నిగరెట్లు ఉద్దీపనంతో పుస్తకాలు చదువడం, తనవారయిన కొందరు మిత్రులతో సౌంపుగా కబుర్లు చెప్పడం, ఆ కబుర్లలో ముక్కచెక్కలుచేసే విమర్శలు, వ్యాఖ్యలు ముఖ్య భాగం. దానిని అతడు ఎంత దార్ఢ్యంతో చేసేవాడో చూచి అతని స్నేహితులందరికీ ఆశ్చర్యం

కలిగేది. ఆ దార్శన్యంలోనే అతని హాస్యపు వెలమేరు వుండేది. ఎలాటివ్యక్తికానీ, వుత్తరం కానీ, ఎంత జగద్వంద్యమైనానరే, వాటినిగురించి కటునత్యం చెప్పేవిషయంలో అతనిది ఎత్తినచేయి. ఎత్తినచేయి అనగానే, మేము మీరులాగ కొట్టడానికి ఎత్తి దైర్యంవాలక ఎత్తినదోచే నిలిచేట్టడికాదు. ఎత్తినచేయి ముత్తి పెట్టయి పడితేరాలి. అతని మిత్ర బృందం అతని ఈ గుణాతిశయం చూచి, "కటునత్య కారణజన్ముడు" అని అతనిని కొని యాడేవారు. ఆ వుత్తరకంమీదో, వ్యక్తిమీదో దాక్షిణ్యానికి ఏదో వ్యాఖ్యచేద్దామనే ఇవ్వు వున్నప్పటికీ చేయలేకపోయినప్పుడు వారు ఆ కారణజన్ముని శరణుజొచ్చేవారు. అతడు ఎల్లప్పుడూ దానికి సిద్ధం. ఎందుకంటే, అతడు అనేవాడు. "ఉన్నది చెప్పడానికి ఎందుకు భయపడాలి? నాకయితే ఎవరి హంగూ లేదు. అలాగే భయమూ లేదు. మీరు నలుగురి మర్రిపట్టి పొట్టపోసుకొనేవారు. నాకు కావలసినంత డబ్బువుంది. చేతికింద, కాలికింద మనుష్యులు వున్నారు. మీకు దాక్షిణ్యం లేకపోతే గతిలేదు. నాకు నిర్దాక్షిణ్యమే సద్గతి." ఈ మాటలతో పరమసంతుష్టలయిన మిత్రులు తమకుకావలసిన టీకా టిప్పణులను, విమర్శలను తమ కారణ పురుషుని వ్రాతలతోను, వ్రనంగాలతోను చేయించి తాము నిర్లప్తయిగా వుంటూ, కర్మలో తాళలమనే కర్మయోగం ఆచరించేవారు. తమ ఉద్దేశం నశలమైనదని వారికి సంతృప్తి; తాను పుట్టిన ఉద్దేశం ఒనగూడిందని అతనికి సంతోషం. అయితే లోకంలో అన్ని అన్నికాలాలూ ఒకేపద్ధతిగా నడవవు గదా! నిర్దాక్షిణ్యంగా విమర్శించే వాడికి ఆ విధంగానో అంతకన్నా కఠినంగానో విమర్శించేవాడు తలపడే సమయం వస్తుంది. అప్పుడు తననుగురించి అలాటి అవశద్ధాలు ఎదిరి ఆడినందుకు కోపంతో నిప్పులు పోతాడు. కటునత్యపుబంతి ఎగిరివచ్చి తన ముఖానికే తగిలినప్పుడు వశగవిప్పి నేలకు కొడతాడు. మన సుఖపురుషునికి అలాటి ఒక సందర్భం వచ్చింది. అప్పుడు దానికి తన మిత్రులే కారణభూతులన్న విషయాన్ని తనిపెట్టి అతడు తన కటునత్యదాణప్రయోగం వారిపైనే చేశాడు. స్నేహవాతాపరణమంతా రణరంగద్వనిగా పరిణమించింది. "మీరు అబద్ధమైన దానిని నిజమని చెప్పారు. మిమ్ములను నమ్మి నేను విమర్శించి నాపేరు పోగొట్టుకున్నాను." ఇత్యాదిగా మిత్రులముందు ఒక పెద్ద వ్రనంగం జోరుగా చేశాడు. వారు అన్నారు గదా: "సత్యాసత్యాలు విచారం సీకిప్పుడు కలిగిందా? ఇంతవరకు నీవు కాని, మేముగాని దానిగొడవకే పోలేదు. నీకటునత్యానికి మెచ్చి నీ భక్తులమయ్యాము. నీ వివర్షుడు మాకే తీరగబడ్డావు. ఇక గత్యంతరంలేదు. సమస్కారం" అని ఈ మాటలు అని వారు వెల్లిపోయారు. ఇలా కటునత్యం అడుగుల్లో ఆ సుఖపురుషుడు జీవితంలో మొదరిసారి మిత్రులను పోగొట్టుకొని దుఃఖానికి గురి అయ్యాడు. తను తెలుసుకొన్న కటునత్యంలో ఉన్నసత్యం ఎంత అని అతడు పరీక్షించలేదు. కటునత్యమంటే అప్రియమైంది; మరొకరిపై తీవ్రమైన విమర్శ అయినది. అప్రియమైనది సాధారణంగా సత్యమయే వుంటుంది. ఎందుకంటే ప్రియమైనది అసత్యమై వుంటుంది గనుక! మూర్ఖతరక్మంమీద చిలిచిన సత్యమూ మూర్ఖజాతిది కాదు; ముక్కచెక్కలుగా చెప్పడం ఒక్కటే దాని లక్ష్యం. మరొకరి చెక్కను ముక్కలుగా నరకడంలో రాక్షసులు, క్రూరకర్ములుకాక

నాగరికులుగూడ కొన్ని సమయాలలో సంకోషవశాత్తూ. అయితే, ఆ శత్రుప్రయోగం తమమీదనే చేయడానికి ఎవరైనా వస్తే తమచెక్కను కాపాడుకొనడానికి ఎంతో చేస్తారు; చేయవలసినదంతా చేస్తారు. ఖండితవాదులకు విషయం ఖండితంగా తెలిసివుంటుంది. ఖండితంగా తెలియడానికి నిరీహమైనశీలం, నిర్మలమైనదృష్టి పెరిగివుంటుంది. ఈ గుణాలు వున్నందువలననే, సర్వజ్ఞుడు కన్నడజాతికే తాత్కాలికమైన ఖండితవాది అయినాడు. భూమండలం కినిసినా, చింతలేదని ఇష్టంవచ్చింది చెప్పాడు; వైరాగ్యమూర్తి అయి. లోకహితైషి అయి, కటునత్యవ్రాయుధంతో సంఘంలోని కుళ్లు గుట్టలను కొట్టాడు. అతనివలె అర్హుడను బయలుదేరి, అతనిగుణాలు లవవేళమూ లేక మనం ఎన్నో సార్లు అతని వ్యంగ్యచిత్రాలవుతాము. "అంతా తెలిసినవారు లేరు" "అందరిలో ఒక్కొక్క సుడి గరచి విద్యాపర్యతి" మయానని¹ వినయశాలి అయి సర్వజ్ఞుడు చెప్పుకుంటే, మనం తెలుసుకున్నదానిబలంతో ఎక్కువ తెలుసుకొనడానికి యత్నించక శ్రమపడక ఊరూరు సర్వజ్ఞులుగా ఊరేగుతున్నాము.

సత్యం చూడడానికి మన రాగద్వేషాలు, పూర్వాగ్రహాలు, (వట్టదలలు) అసూయలు, ఆటంకాలు అవుతాయి. మనకు కావలసినవారు మంచివారని, కాబట్టినవారు చెడ్డవారని మనం నిజంగా నమ్ముతాము. ఎవరో ఒకరు మనను అన్యాయంగా హింసించారు. వాని ఎడల మన పూర్వాగ్రహం నెలకొనివుంది. అతనిని మనం ఎల్లప్పుడూ దూషితదృష్టితో చూస్తాము. అతని మాటలలో చేకలలో మంచి ఎంతయినా వుండనీ మనకది కనిపించదు. మన కటునత్యప్రహారం అతనిపై పడుతూనే వుంటుంది. మనకంటే ఎవరో హెచ్చుకీర్తి గడిస్తున్నారు; యోగ్యత లేకనే ముందుకు వస్తున్నారు. సరే. వారివిషయంలో మన కడుపు మందుకూనే వుంటుంది. అమంట వెలుగులోనే మనం వారిలోని సత్యం చూస్తాము. మనుష్యులనే వారిలో ఇది సహజం. అయితే, ఇలా మనుష్యులైనవారికి సత్యంకానరాదు అనేది సహజమే. మనుష్యుడైపుట్టి నిజమైన మనుష్యుడు కావడానికి అతురపడి రాగ ద్వేషాలనుంచి పూర్వాగ్రహాలనుంచి వెలువడి సత్యాన్ని అన్నివైపులనుంచి చూచి తెలుసుకోవాలనే సంస్కృతిని మనం పెంచుకోవాలి. మంచికవి, కళాకారుడు ఇలాటి సంస్కృతి సంపన్నులైన సమాజ ముఖానికి అద్దంపట్టి చూపడమేకాక అముఖం తేజో మయం అయ్యేట్టూ చేస్తారు. వారు చెప్పే కటునత్యాన్ని జనత అదెంత తీవ్రంగా, తీంద్రంగా వున్నా వింటుంది. అతని కృతిరస మామవల్ల పరిణామం పొంది సరైన మార్గంలో ముందంజెవేస్తుంది. కటునత్యం సావల్యం ఇక్కడ కానవస్తుంది.

సత్యం చెప్పాలి, ప్రియంగా చెప్పాలి అని పాతకాలంనుంచి వస్తున్న అభియక్తి. భగవద్గీతలోను మాట సత్యంగాను, ప్రియంగాను, హితంగాను ఉండాలని చెప్పారు. కటునత్య మార్గానికి ఇది విరుద్ధం అని కొందరివాదం. ఎందుకంటే, ప్రియంగా చెప్పేటట్టుయితే, కటునత్యం చెప్పడమే సాధ్యంకాదు. కటునత్యమంటే అప్రియమైనసత్యం. దానిని ప్రియంగా చెప్పడం ఎట్లాగు? ఈ ప్రశ్న సహజమైనప్పటికీ వాదం వరైందికాదు. చూచిన సత్యాన్ని ప్రియంగా అంటే నయంగా మధురంగా చెప్పడమే సుసంస్కృతుడైనవాని

1. 'ఎల్ల బల్లపరల్ల' 'సర్వలోకు ఒందొందు సుడి గలితు విద్యయ పర్యవదె'

సామాన్యరీతి కానే కావాలి. ప్రయంగా చెప్పడంకోసం సత్యాన్ని బలిచేయరాదు. ఈ విధంగా వై ఉక్తిలో సత్యం అప్రియమైనప్పటికీ చెప్పాలనే హెచ్చరికకూడా వుంది. భగవద్గీతలో ప్రయం అనే మాటతోపాటు వున్న హితం అనేమాటా దీనినే సూచిస్తున్నది. అప్రియంగా చెప్పడంలో వున్నట్లే, ప్రయంగా చెప్పడంలోనూ సత్యం వుంటున్నది. సత్యాన్ని ప్రయంగా చెప్పలేము అనే రీతిగానే, అప్రియమైన దానిలోనే సత్యం వుంది అనే అవసరద్ధాంతంనుంచి మనస్సును విడిపించుకోవాలి. సంస్కృతి సమన్వయంలో ప్రయమైన సత్యానికి, అప్రియమైన కటుసత్యానికి కలిసేస్తానం వుంది. ఈ సమన్వయసాధన మన లక్ష్యం కావాలి. కొందరి స్వభావంలో ప్రయకథనంవల్ల ఉత్సాహం వుంటే, మరికొందరిలో అప్రియకథనంవైపు ఉత్సాహం కనిపిస్తుంది. వారివారి దౌర్బల్యంమూలంగా రెండుఉత్సాహాల ప్రకటనంలోనూ దోషాలు కలగడం సహజం. వాటిని తెలుసుకొని సంస్కృతియొక్క సక్రమమార్గంలో ముందడుగువేయడమే వివేకసారం.

సరైన కటుసత్యం మహిమను ఎంత కొనియాడినా తక్కువే. మన అజ్ఞానాన్ని, అహంకారాన్ని, ధ్రాంతిని నాశంచేయడానికి దానిలాంటి శత్రుం లేదు. అయితే ఈ శత్రుం ఇరువైపులా ఇరుమొనలా వాడి అనే తెలివిమాత్రం కావాలి. కటువు అనే మొన వాడిగా వున్నట్లే సత్యమనే మరొకమొన అంటే వాడి కావాలి. కటువుమాత్రం వాడి అయి సత్యం అనేది మొండిదైతే ఆ శత్రుందెబ్బితో హితం కలుగడానికిమారు హింస కలుగుతుంది. మరిన్ని హింసచేసినప్పుడెల్లా మరొకరికి హింసచేసినంత మనకూ హింసచేసుకొంటున్నా మనదం నిర్వివాదం. ఇట్లయి, కటుసత్యకథనం పరహింసను, దానితోపాటు ఆత్మ హింసనూ చేసుకొనే దురభ్యాస మవుతుంది. ఇటువంటి దురభ్యాసమున్న కొందరు తమ ఉన్నతాదర్శాలు ఇంకా సత్యసృష్టిలో అవతరించలేదనే వివాదంతోనో, ఆత్రంతోనో ఎవరూ ఇంతవరకూ చెప్పని కొత్తసంగతిని మనస్సుకు అమాతంలాగ చురుకుగా చెప్పాలనో, కటుసత్యాన్ని చెప్పడానికి తాము పేరుమోసినవాళ్ళమని దానినే చెబుదామనే వ్యామోహంతోనో చమత్కారమైన పద్ధతులను చేసి, వాటితో సంతోషపడుతుంటారు. ఉదాహరణకు : “రోకంలో ప్రీతి అనేదంతా అబద్ధం. అన్నిమతాలూ అపీము మాత్రమే మాత్రమే. భారతీయసంస్కృతి అనేది కల్పనలబొంత. ప్రాచీన కన్నడసాహిత్యమంతా అబద్ధాలసంత. కొత్తసాహిత్యంలో మహాకవులే పుట్టలేదు. కన్నడ రంగస్థలం పూర్వమూ లేదు, నేడూ లేదు.” ఇలాటి మాటలు వ్యాసాలలోను, ప్రసంగాలలోనూ అప్పుడప్పుడు వినబడుతాయి. విదంబనకళలో అతిరేకం అనేది నవ్యుకు ఒకసాధనం. అలాటి సందర్భంలో ఇలాటి సత్యాపరాపాలకు అవకాశం ఇవ్వవచ్చు. కాని, గంభీరమైన ప్రసంగాలలో ఇలాటి పద్ధతులను గంభీరంగానే చూపి, వాటి సత్యాన్ని మనస్సులో నాటేట్లు చేయడానికి బుద్ధియొక్క యావచ్చక్తిని వెచ్చించేట్లయితే, ఇలాటి కటుసత్యం కోసమూ ఒక కటుసత్యాన్ని చెప్పవలసివుంటుంది. ఇది కచ్చితంగా కటువు, దీనిలో సత్యంమాత్రం లేదు : ఏతావతా, సత్యాన్నికోల్పోయి కటువైన కటుసత్యపు అర్థసత్యంనుంచి సత్యమూ, కటువూ అయిన కటుసత్యంలోని పూర్ణసత్యంవైపు మనం బయలుదేరాలి. దానిని చాటడంలో బిల్లుదులు కావాలి. అప్పుడే కటుసత్యం సఫల మవుతుంది.

16. దివాన్ ఖానా అందచందాలు

ఎ. ఎన్. మూర్తిరావ్

బ్రిటిషల నా దివాన్ ఖానాలో ప్రవేశించడానికి నాకే దైర్యం చాలలేదు. కొంతమట్టుకు నేనే సంపాదించిన, చాలమట్టుకు ఇతరుల సంపాదననుంచి అవ్వతెచ్చిన-ఏమైనా శ్రమపడి జమచేసిన డబ్బును ఉలవగింజలలాగ చల్లి; వాననక ఎండనక నిలబడి, ఒక్కొక్క ఇటుకను జోడించేటప్పుడూ ఎక్కడ చెడిపోతుందో అని శంకించి, ఆ యింటిని నాకు సుఖం వుంటుందనే ఆశతో కట్టడమయింది. ఆ దివాన్ ఖానా అయితే నాకోసం, నా ఒక్కడి కోసం కట్టింది. వీధి గోలకు, ఇంటిగోలకు దూరంగా వుండాలని మాడిమీద కట్టినగది - దానికోసం నేను పడినశ్రమ ఎంత, పోసినడబ్బు ఎంత : అంతరిక్షంలో ఏ దిక్కునుంచి గాలి వీచినా, అది నా గదిని చల్లబరచకుండావుండదు. వాన ఎండల తాకిడిని తట్టుకోడానికి చుట్టూ వడసాల దాన్నాయి. గదిలో కూర్చుని పూర్వానికి, ఉత్తరానికి తిరిగిచూస్తే ఒక వైపు చాముండికొండ; మధ్యన దూరంలో కరీమట్ల కొండలవరస; మరొకవైపు పచ్చని ఎండలో వరుకొని నెమరువేసే బనవనిలాగ, తనకు సహజమైన క్రోర్యాన్ని మరచి కొంతముద్రతో విడిచిచేసింహాలాగ హిరోద్ గుట్టలు; అక్కడినుంచి ఎడమవైపు తిరిగితే కొద్ది నీలిరంగుతో కనుచు చల్లబరుస్తూ, నా కులదైవ నివాసంతో పవిత్రమైన యదుగిరి. నాకూ, ఈ కొండలకూ మధ్య పచ్చనిచేలతో, కొబ్బరితోటలతో, నానవిధమైన లతా వృక్షాలతో విశాలమైన కనుమ. దీనినంతా గదిలోపలినుంచే చూడడానికి వీలుగా ఎండమరు చేయింది, ఆ వైపు పెద్దతలుపు పెట్టించాను. నా భాగానికి ఇట్లు అంటే ఈ ఒక్కగది మాత్రమే. వంటగది, భోజనాలగది మొదలయినవి....ఉండాలేమో, ఉండనీ. నా జీవితం చాలమట్టుకు ఈ ఒక్కగదిలోనే సాగిపోతుంది.

ఈ విధంగా నా మనస్సును నింపి, హృదయం ఆక్రమించిన గదిలో ఇప్పుడు నాకు ప్రవేశంలేదు. తలుపువద్ద డబ్బిబండ్రోతు నిలబడి నన్ను అడ్డగిస్తాడని కాదు; ఆ అనుభవం మరొకచోట అయింది; నా ఇంట్లోను ఇతరులకు అలాటి అనుభవంకానీ అనే తుప్పమైన కోరిక అప్పుడప్పుడు మనస్సులో మెనలవచ్చు. గృహాధిపతక లలితాదేవి తలుపులకు దీగం విగించిందనికూడా కాదు. ఆమె అధికారం చెలాయించేరీతి పరిణామకారి అయినా, దీగం విగించిందనికూడా కాదు. ఆమె అస్తవ్యస్తంగా వుండి దానిలో ప్రవేశించడం విసుగవిసిస్తుందనీ కాదు—దాని అందచందాలు చెప్పతరం కాదు. నిజంగా చూస్తే దాని సౌందర్యమే ఒక దుష్టకృత్తిగా పరిణమించి నన్ను బయటికి వెళ్ళగొట్టింది.

ఈ కష్టం ఎకాయెక్కిగా కలిగినది కాదు. ఇట్లు కట్టినతర్వాత చేతులు ఖాళీవడంవల్ల నేను ‘పర్నిచర్’ కొనే గొడవకు పోలేదు. ఇంట్లో వుండే మూడు సుందరీకురీలకు చిన్న

మెత్తలు వేయిస్తే అవే సోపాలక రత్నం నిర్వహిస్తాయి అని అనిపించింది. మా తండ్రి గారి కాలంనుంచి వచ్చిన పెద్ద మేజా ఒకటుంది. దానిమీద ఖద్దరువస్త్రం వరిస్తే ఇటు యదాశక్తి దేశసేవ అయింది, అటు సులభమైన ఖర్చులో మెరుగులేని కర్రనుమాసి గౌరవం దక్కించుకొన్నట్లు అయింది. నయంగా నిమెంటుచేయించి, రంగురంగు పెంకు లతో అలంకరించిన నేల పున్నప్పుడు, దానికి జంబుఖానా ఆవశ్యకత ఏమీలేదు. జంబు ఖానా వరిస్తే దానితో పుట్టకొద్దీ ధూళి దుమ్ము చేరుతాయి. దానిని అడుగుడుకుక్క కొట్టి ధూడించి, దులిపి పరవడం కష్టం. అలా కొట్టి యూడిస్తున్నప్పుడు దుమ్ము లోపలికిపోయి ఎంతోమందికి క్షయరోగం వచ్చిందట—మాయింట్లోవారి క్యాన్సర్ కోశం అంతేమీ గట్టిది కాదు!—చేతిలో డబ్బులేనప్పుడు సరళజీవనం గురించి ఈ విధమైన వాదం పేనడం కష్టం కాదు.

పెక్కుసంవత్సరాలు ఈలాగే గడచినతర్వాత ఒకదినం లలిత నా పరిచితు లొకరి ఇంటికి పేరంటానికి పోవలసివచ్చింది. ఆయన యుద్ధనమయంలో తమవనికి రాక్షసమా యిచ్చి దేశాన్ని హిట్లర్, బోజో మొదలయిన నరరాక్షసులనుంచి ఉద్ధరించాలనే మహత్తర మైన ఉద్దేశంతో యుద్ధకార్యాలకు బలంగా నిలబడ్డారు. ఆయన సేవారంగం మిలిటరీ కంట్రాక్టు పట్టడం. దేశం యుద్ధ పాతకుల విశ్వాస ముష్టినుంచి విముక్తమయినట్లైతే రావుగారూ వీరతనంనుంచి విముక్తులవుతూ వచ్చారు. ఆయన ఎప్పుడూ స్వామికార్యానికి స్యకార్యానికి భేదం కల్పించినవారుకాదు. మనలో గుప్తంగావున్న సద్గుణాలూ, తేజస్సు యుద్ధకాలంలో వెలువలికి పొంగి దుస్సారమైన పనులను సులలితంగా కొనసాగిస్తాయి. అలాగే రాత్రి కేవలం గుమస్తాగావున్న రావుగారు తెల్లవారగానే “చేతిపనుల క్యాపైన్” అయ్యారు; తమ కొత్త అంతస్తుకు తగినట్లు పెద్దయిల్లు కట్టింది, తాము మెచ్చిన రీతిలో అలంకరించారు. లలిత ఆయనయింటికి వెళ్ళిననాడు రావుగారి భార్య తమ దివాన్ ఖానాను చాల ఉత్సాహంతో చూపించారట. ఆ విషగడియనుంచి నా కష్టం ప్రారంభమైంది.

ఇంటికి తిరిగివచ్చేవేళకు లలితకు పెక్కువిషయాలలో జ్ఞానోదయం అయింది. నాకు మూడువందలరూపాయలు జీతమని, దానికి అనుగుణమైన స్థానమానాలు వున్నాయని ఆమె దృష్టికి అంతగా రాలేదు. ఇప్పుడు ఆమెకు కనువివస్థ కలిగింది. యోగ్యతకు సరిగా మన జీవితస్థాయి పెరగవద్దా! మూడున్నర రూపాయల సుందర్ కుర్చీలు, జనమేజయులు వసికండుగా వున్నప్పుడు చేయించిన మేజాబల్ల ఒకటి—ఇంతేనా మనయింట్లో కనిపించే వరాస్తే! ఎవరైనా ఇంటికి వచ్చినప్పుడు కూర్చోబెట్టడానికి సర్వదా చక్కగా అలంకరించిన గదిఒకటి వుండవద్దా! స్నేహితులు వస్తే ఏముఖంతో వారిని లోపలికి పిలుస్తానో! రావుగారియింటి దివాన్ ఖానాను చూడరాదా! ఆయన అంత చదువుకోకపోయినా యింటిని ఎంత నలకజంగా వుంచుకున్నారు! ఈ అవస్థలో పెట్టుకోడానికి మనం అంతపెద్ద యింటిని కట్టించడమైనా యెందుకు? దీనినంతా నేను మౌనంగా విన్నాను. ఆమెమాటలు న్యాయంగానే వున్నట్లు తోచాయి. నా స్నేహితులందరూ నేను వట్టి డబ్బుకక్కుర్తివాడి

ననే అనుకొని వుంటారు; ఏమిటో మర్యాదస్తులయినందువల్ల ఆమాట అనకుండా పూరికే వుండివుంటారు. ఇకమీదనైనా యింటినింగారంవైపు కొంచెం వృద్ధిపెట్టాలని నిశ్చయించు కొన్నాను.

అంతవరకు నా దివాన్ ఖానా గోడలు వెల్లివేయడంతప్ప మరే ఉపచారమూ పొంద లేదు. అయితే, వెల్లివేసినగోడలు ముమ్మారురూపాయల జీతంతెచ్చేవాడి అంతస్తుకు తీరా తక్కువ అని ఇప్పుడు వృద్ధమయింది. గుమాస్తాల ఇళ్ళలోను సున్నంకొట్టి వుంటారన్నప్పుడు నా పెద్దరికం, గొప్పదనం ఏమయింది! అందువల్ల నేను సున్నాన్నంతా చెక్కించి దానికిమారు కార్యేరియం వేయించే యోచన చేశాను. ‘సింధు’ పత్రిక ‘గృహ లంకరణ’ భాగంలో ఎవరో మహిళ లేక మహిళపేరు పెట్టుకున్న మహనీయుడు వ్రాశాడట—నమ్ముద్రపు ముదురుపచ్చరంగు కంటికి చాలమందిదని. వారి అభిప్రాయానికి తలబగ్గి మేము ఆ రంగు కార్యేరియంమే తెప్పించాము. సున్నంఖర్చుకంటే ఎనిమిదివందల ఎక్కువ ఖర్చయింది; అయితే ఒక్కసారిపూస్తే, పదినంవత్సరాలు దానిగొడవకు పోవలసిన అవసరంలేదని ‘సింధు’ పత్రిక హామీయిచ్చింది. కార్యేరియంపని ముగిసేలోపల గది కొలతలకు సరిగా నేయించిన జంబుఖానాకూడ వచ్చింది. ఇదయిన తర్వాత ఫర్నిచర్ దుకాణానికి వెళ్ళి ఇద్దరు కూర్చోదగిన సోఫా, అదేమాదిరి కుర్చీలు రెండు, దానికి పొంది కయిన టీపాయి, సున్నితమైన పనితనంవున్న కంచు పూలకుండీ - నన్నూరురూపాయలు వెదజల్లి ఇవన్నీతెచ్చాము. గది దక్షిణపుగోడవక్కన సోఫాను, వక్కగోడలకు వరిగా రెండుకుర్చీలను అనుగుణంగా వేశాము. టీపాయి గది మధ్యభాగాన్ని అలంకరించింది. ఉత్తరభాగంమాత్రం కొంచెం నగ్నంగా కనిపించింది. దాని మానసంరక్షణకోసం ఒక మూలలో నల్లమద్ది ముక్కాలిపీట వేసి దానిమీద మా రేడియోయంత్రం స్థాపించాము. దాని వక్కనే నల్లమద్ది కుర్చీ కూడ వచ్చి కూర్చుంది. ఈ నవనాగరికం దానిని ఎదుటించలేక మా సుందర్ కుర్చీలు లోపలి గదిలోకి పారిపోయాయి. మేజా బల్లకయితే దివాన్ ఖానాలో స్థానమే లేకపోయింది.

ఈ ఏర్పాట్లన్నీ జరిగింది కేవలం ఆ గడియలో పిచ్చినిల్లి చేసినట్లుకాదు. దీని కంతకూ ఆధారభూతమైన తత్త్వం ఒకటుంది. ‘సింధు’ పత్రికలో వ్యాసంవ్రాసినవారు చెప్పినట్లు—గదిలోని ప్రతి అంశమూ కక్కినవాటితో పొందికగా వుండాలి, అదే అలంకరణ మూలతత్త్వం. మా సోఫా, కుర్చీలు, నల్లమద్దికర్రతో చేసినవి; అందువల్ల రేడియో మూలతత్త్వం. మా సోఫా, కుర్చీలు, నల్లమద్దికర్రతో చేసినవి; అందువల్ల రేడియో యంత్రంపెట్టిన ముక్కాలిపీట, దానివక్కనవున్న టీపాయి అన్నీ నల్లమద్దివే కావలసి వచ్చింది. నా అద్భుతపాత్రు కిటికీతలుపులు, దంతెలూ నల్లమద్దివే అయివుండాలని లలిత మొండిపట్టు పట్టలేదు. ఇంతయినా, మా పొందిక తత్త్వానికి భంగం కలిగించే ఒకఅంశం వుండనే వుండిపోయింది. — గోడలకు మొదట్లోనే నమ్ముద్రపు ముదురుపచ్చరంగు వుండనే వుండిపోయింది. — గోడలకు మొదట్లోనే నమ్ముద్రపు ముదురుపచ్చరంగు వేయించాము! అయితే దానిని సరిచేయడానికి లలిత ఒక ఉపాయం ఆలోచించే పెట్టింది.

ఒకరోజు సాయంత్రం నేను ఇంటికి వచ్చేవేళకు గది అలంకరణం తుదిఘట్టం చాటి పూర్ణరూపం దాల్చింది. కిటికీల కిందిభాగమంతా పరదాలతో కప్పివుంది. — గుమ్మం

నుంచికూడా తెరలు వేలాడుతున్నాయి—సముద్రపు ముడుగువచ్చరంగువి అని మరి విడిగా చెప్పవక్కరలేదు. సోపా, కుర్చీలు, టీ పాయి, అన్నీ ఉడుపులు ధరించాయి— అన్నిటికీ అదే సముద్రపు ముడుగువచ్చరంగు చొక్కాలు. కొనకు రేడియోయంత్రమూ అదేరంగు కుళ్లాయి పెట్టుకుని దాని మధ్యనుంచి తొంగిచూచింది. దానిచూపులో ఒక విధమైన ఆవమానం, దైన్యం, తన దురవస్థనుంచి నేనైనా విడిపించవచ్చునేమోననే ఆశ, అన్నీ మిళితమైనట్లు తోచింది. దానినుంచి వెలువడే గానమూ హృదయవిద్రావకమయే వుండినది—అయితే, అది మన సంగీతవైఖరే కాని, రేడియోయంత్రం గోడు అయి వుండదు. అది ఎలాగయినా వుండవీ; గది అలంకారం మొత్తంమీద నా దృష్టిని ఆకర్షించింది. సముద్రపు ముడుగువచ్చరంగు కొంచెం ఎక్కువయినా, మా పెరటితోట నుంచి విడిపించి తెచ్చి, పూలకుండీలో పెట్టిన గులాబిపూవులు కొంతవరకు వర్ణవైవిధ్యం కలిగించాయి. వెలువలినుంచి వరద్యానంగా వచ్చిన నా ఎరుట హలాత్తుగా, మెరసిన ఈ సౌఖ్యను చూచి ఆ గదియలో సంతోషం కలిగిందనే ఒప్పుకోవాలి. పిల్లిలాగ నడులేక నావెంటే వచ్చి నా ఆనందంలో భాగస్వామిని కావాలని నిలబడిన లలితవైపు చూచాను. ఆమె ముఖంలో వున్న సంతృప్తి కయితే మితే లేదు. గది పునర్నిర్మాణకార్యంలో ఆమెదే ప్రధానపాత్ర కదా! అందువల్ల ఆవిడ కల్పనారాజ్యంలోని సుందరస్వప్న మొకటి ఇప్పుడు వాస్తవక రూపురేక దాల్చింది. “ఇంటిని నాకు అప్పగిస్తే, ఎలావుంటుందో చూడండి” అనేవిధంగా దృష్టితోనే నా అభినందనలు కోరింది; పొందింది.

ఒకనిమిషం వాకిట్లోనే నిలబడి గది అందచందాలను ఆస్వాదించినమీదట చొక్కాను విప్పి సోపామీదవేసి, కాళ్ళజోడును తీర్చామనుకుంటున్నాను. అంతలోనే లలిత తేలుకుట్టి నట్లు కేకవేసింది. నా పాతశ్వవచనాన్ని ఇకనైనా విడవవద్దా! వీధిమన్నంతా మోసుకు వచ్చి జంబుఖానామీద దింపాలా? బట్టలను ఇలా నిలబడినచోటే వినపివేసేటట్లుయితే, దివాన్ఖానాను ఒకపద్ధతిలో పెట్టడం ఎలాగు? చొక్కాలు తగిలించడానికి వేరే స్థలం వుంది, ఇక్కడ ఇవ్వండి—ఇత్యాది బుద్ధిగరపే మాటలు వెలువడ్డాయి. నాకు కోపం రాలేదు. ఎంతెకాని, న్యాయానికి తలఒగ్గే స్వభావం నాది. మారుమాట చెప్పక లోపలి గదిలోకి వెళ్ళి గుడ్డలు మార్చి, మళ్ళీ దివాన్ఖానాకు వచ్చి, ఒకకుర్చీలో కూచున్నాను. దాని మెత్తలు నన్ను అన్నివైపులనుంచి ముంచివేశాయి. ఎరుటవున్న గుమ్మంనుంచి నాకు ప్రియమైన గుట్టల, కనుమల దృశ్యం చక్రంవేసిన సుందరవర్ణచిత్రలాగ కనిపించింది. పరదాలు కదలినప్పుడు, గదినిండా నీడలు మృదువుగా పారాడాయి. గులాబిపూవుల సువాసన వ్యాపించింది. కళ్ళతోచూచిన సౌఖ్యను కళ్ళలోనే చెరపట్టి వుంచుకొనే వాడిలాగ ఆనందంతో తల్లమూసుకొన్నాను.

లలిత, మేడమీదనుంచి కిందికి దిగిపోయినటువంటిది, అల్పహారపువళ్ళం తీసు కొనివచ్చింది. కూర్చున్నచోటునుంచే చేయి చాచాను. కాని, నా అన్నపూర్ణ వరదహస్తం ముందుకు రాలేదు. అల్పహారం తీసుకోడం దివాన్ఖానాలో కాదు. లోపలిగదికి పోవాలి.

లేకపోతే జంబుఖానామీదనంతా తిండిముక్కలు పడవచ్చు. టీ ఒలికితే, దాని గుర్తు పోవడమే కష్టం....ఉహూ! టీపాయికి నయితం టీని అంటనివ్వకూడదు; లోపలిగదికి పోవాలి—నాకు కుర్చీవదలి లేచిపోవడానికి మనస్సు రాకపోయినా, ఆమె వాదాన్ని ఎది రించడం చేతకాలేదు.

మరుసటిదినం సాయంకాలం ఇంటికిరాగానే వెనుకటిదినం నేర్చుకున్న పాఠాన్ని ఒప్పించేవాడిలాగ, వాకిట్లోనే కాళ్లు తుడుచుకుని, దుస్తులను నిర్దిష్ట స్థానాలలోపెట్టి అల్పా హారం ముగించిన తర్వాతనే దివాన్ఖానాకు వచ్చాను. మేము మాట్లాడుతున్నప్పుడు రాము కేకలుపెడుతూ మెచ్చెక్కివచ్చాడు. గదిలోకి వచ్చిరావడంతోనే కుర్చీమీద ఎక్కి—దాని చేయిపట్టుకుని ఎగరడం ఆరంభించాడు. హాసస్ఫులిగా కూర్చున్న లలితకళ్లు తెంపెక్కాయి. వాడిని ఎత్తుకొని గదిరించి, బుగ్గలు గిల్లింది. రాముకు దెబ్బతగలక పోయినా, అవమానం అయింది; నందర్బోచితంగా గొంతు పెద్దదిచేసి బొబ్బలు పెట్టాడు. లలిత దృష్టి అంతా కుర్చీమీద—దానికి కప్పిన సముద్రపు ముడుగువచ్చరంగు బట్టమీద రాము చిన్నిపాదాలముద్ర పడింది; వీధి ధూళినుంచి వచ్చిన చిత్రం. నేను రాముని ఎత్తు కొని లలిత గిల్లినది వాడి బుగ్గను కాదని వాదిస్తున్నప్పుడు, ఆమె కుర్చీమీద ధూళిని దులుపుతూ వుంది. నా మనస్సులో ఒకప్రశ్న తల ఎత్తింది: కుర్చీయా? బిడ్డదా? ఎవరు ముఖ్యం? లలిత చేసిన దేమీ తప్పకాదు; పిల్లలకు కుట్రంగా వుండడం నేర్పాలి; ముద్దుచేయ దానికి ఒక మితి వుంది. అయినా బిడ్డడి పాదాలచిత్రం తలచుకొని కొంచెం నవ్వువచ్చింది.

ఆ దినంతర్వాత దివాన్ఖానా రక్షణ ఇంకా ఎక్కువ బాధ్యతతో సాగింది. వీధిలో నుంచి వచ్చినప్పుడు దివాన్ఖానా పవిత్రమైన నేలను తొక్కకుండా మరొకగుమ్మంనుంచి లోపలిగదికి వెళ్లే అలవాటు చేసుకొన్నాము. ఇంటికిరాగానే, కూర్చున్నచోట వెలువలి గుడ్డలు విప్పి పారేసి, వేరేగుడ్డలు వేసుకోడం నాకు మొదటినుంచి వచ్చినపద్ధతి. ఇప్పుడు ఆ సుఖం పూర్తిగా లేకపోయింది. హాయిగా కూర్చుండడానికి మారు మూడుగుడులు తిరగాలి. గుడ్డలను, కాలిజోళ్ళను, పుస్తకాలను ఆ గదులకు వంచిపెట్టాలి. అనంతరం నాలవగదికి వచ్చి కూర్చోవాలి. అప్పుడుకూడ నాకు ఇష్టమైనట్లు కాళ్లు ముడుచుకొని కూర్చు నేట్టులేదు; అజ్ఞానంతో అలాటిది ఏమైనా చేస్తే, కుర్చీకి తొడిగిన ఒర మురితైపోతుంది. కాబాచి వెనక్కు వాలదామన్నా, లేదు—కుర్చీ వీపుకు నా తలసోకి దాని రంగు మాసి పోవచ్చు. తలుపు ఎదురుగావున్న కుర్చీ నాకు ప్రియమైనది; అయితే నదా ఒకేక్క కుర్చీ మీద కూర్చుంటే, దాని స్ప్రింగు చెడిపోతుంది. అందువల్ల నా ప్రేమను అన్నికుర్చీలకూ విషుత్తపాతంగా పంచాలి. సోపాలమీద గంతులువేయరాదనే పరిజ్ఞానంకూడ లేని ఆ కిరాతుడైన రామునయితే దివాన్ఖానానుంచి వివాదపరిచవలసివచ్చింది. ఈ విషయం వస్తువులు కావాలంటే, ప్రతిదానికి ఒక్కొక్కగదికి వయనం పెంపాల్సి ఉంది. వాటిని వ్యాయామం దేహారోగ్యానికి మందిదన్నా మనశ్శాంతికి భంగంకలిగిస్తున్నాయి. కుర్చీమీద కూర్చున్నచోటునుంచి చేతులుచాచితే కావలసిన వస్తువులు దొరికేట్లు వుంటాయి.

తిరుగుతాయి. మళ్ళీ దానిలోనే నవ్వు మించుతుంది. ఒక మనోభావానికి మరొక భావానికి సాదృశ్యంలేదు. అయితే అసన్న మేళవించి దివ్యసౌందర్యమొక్కటి ఉత్పన్న మౌతుంది.

నాకు ప్రియమైన వానగృహంలో ఈ చంచలత కావాలి. జీవితంలోని మలుపులూ, పొలుపులూ, ఓరలూ బారలూ నిండి ఉండాలి. అది నిజంగా నాదైతే దానిలో (గదిలో) ఒకచోట లలిత సిగనుంచి జారిన పూవులు కళ్ళకు కనిపించాలి—దానిని చూచి విసుక్కోవచ్చా? ఏమిటో తలచుకొంటున్న లలిత కళ్ళనుంచి ఒకనీటిబొట్టువడి నేను వ్రాస్తున్న కాయితంమీది అక్షరాలు చెరిగిపోయాయి—ఆ కాయితాన్ని చింపిపారేయలేను. అక్కడే మరొకచోట దానినొసటినుంచి కొండెం కుంకుమ రాలింది, జేబురుమారులో దానిని తుడిచి వేయలేను—ముద్దినే ముఖం తుడుచుకొనేవారుంటారా? నేలమీద రాము గోలీ దొడ్లు తుంది, వాడు కోపంతో విసరివేసిన బొమ్మమోటారు తల్లికిండుగా వడి కాలికి తగులు తుంది. అక్కడివస్తువులు ఒక్కటి పెట్టినచోట ఉండవు; అన్నీ నాతో దాగుడుమూతలు ఆడుతాయి. నాకలం ఎక్కడ మాయమైనదని వెదుకుతుంటే, అది ఒకచోట నక్కినా పరుగులాట చూచి నవ్వుతూ ఉంటుంది. వెదికి వెదికి విసిగి నేను ఓడుపోయానని ఒప్పేసుకొనే వేళకు “ఇదిగో! ఇక్కడ వున్నాను” అనేట్టు కాయితాలమధ్యనుంచి, తుంటరిమాపుతో తొంగిచూస్తుంది. అది చిక్క-కపోతే, లలితపై ఒక్క కేక వేస్తాను. “మీ వస్తువులు మీరు చూచుకోరాదా?” అని అమె రెచ్చిపోతే, నేను పరిహాసం చేస్తాను. నేను రెచ్చిపోతే అమె గేలిచేస్తుంది. మేము గది వదలిపోగానే, అక్కడి వస్తువులన్నీ మా పిచ్చి పనులు తలుచుకొని హాస్యం చేసి నవ్వుకుంటాయనే నా నమ్మకం. ఏమైనా, అక్కడ యెవరు ఉన్నా, లేకపోయినా, జీవనస్వత్యం విడుపులేకుండా సంకతం సాగుతుంది. క్షణకాలం అంతా నిశ్చలంగా కనిపించినా, ఆ నిశ్చలత లాస్యపు ఒక భంగిమ మాత్రమే.

నా వ్యక్తిత్వం, నాకు ప్రియమైనవారి వ్యక్తిత్వం నా మనస్సులో సుఖతిరిగి మాయ మైనట్లు వేయిభావనలు ఆగదిలో ఏకమై, దానికి మానవత్వం వచ్చినట్లుంది. లలిత నన్ను చూచిన వెంటనే నవ్వుముఖంతో లేచి స్వాగతమిచ్చే విధంగా ఆ గదికూడ మరొక ప్రేయసివలె లేచి నన్ను స్వాగతమిచ్చి కౌగిలించుకుంటుంది. అది ఎర్రరంగు పులుము కొనివుంటే ఆ శృంగారమంతా నా కోనమేకదా! చనువుతో ఆ అలంకారాన్ని కదలించక పోతే, చక్కగా దువ్విన కురులను సరదాగా లేవకపోతే నాకు తృప్తిలేదు. అయితే ఇప్పటి దివాన్‌ఖానాకు నా కూరిమి మాలిమి అక్కరలేదు. దాని కురులను చెదరగొట్టే దైర్యం నాకు లేదు.

అందువల్ల నేను అక్కడ అడుగుపెట్టడమే మానుకున్నాను. లోపలి గదిలో నా పాక నెచ్చెలులు సుందర్‌కుర్చీ లున్నాయి; ఆకలయినప్పుడు నాతోపాటు తిని, దప్పయినప్పుడు నాతోపాటు తాగిన పాక మేజాబల్ల వుంది. అవి నేను ఎంత స్వతంత్రంగా ప్రవర్తించినా, ఎంత చనువుతో వున్నా తట్టుకుంటాయి. దివాన్‌ఖానాలో కనిపించే పాషాణ హృదయపు నిశ్చల సౌందర్యం నాకూ వద్దు, నా అత్యీయలకూ వద్దు.

17. స్వతంత్ర భారతంలో వినాయకుడు

జి. పి. రాజరత్నం

“పెరిగితే బాగు; పెరుగకుంటే పాడు”¹

వివరవ్యాస, భక్తుడా!

ఈ సంవత్సరం మీ గాంధీగారు మా శివుని పాదాలు చేరిన సంవత్సరమయినందున నాకు మీ పూజా నైవేద్యోపచారాలు అంత రుచివకపోయినా, ఈ సంవత్సరం జరిగినంతటి పూజా నైవేద్యోపచారాలను నేను చూచి ఎన్ని సంవత్సరాలయ్యాయో! నూరారు సంవత్సరాలుగా పరులకు దాసులైన మీకు దైవమయ్యే దౌర్భాగ్యం వచ్చింది కదా అని ఎంతగా కుమిలిపోయాడినో ఆ పరమేశ్వరునికే తెలుసు. నరే పోనీ! ఆ పాత పీడ కల కరగిపోయి, కొత్తగా స్వతంత్రులైన మీ పూజా నైవేద్యాలను మళ్ళీ పొందేటట్లు అయింది కదా అని నాకు నేనే దిష్టికాయ కొట్టుకోనా అనేటంతటి సంతోష సంక్రమా లతో మేను మరిచాను. అయినా తగినంత తెలివిని హెచ్చరికను కాపాడుకొని, నీకు ఒకటి రెండు అగత్యమైన విషయాలు చెప్పిపోవాలని వచ్చాను; విను.

నీ మేజాబల్లమీద ఆరు లివరుల లావుపాటి పెద్దతాళం ఒక్కటి పెట్టావే, జ్ఞాపకం వుందా? నీవు దానిని కొన్నప్పుడు తాళమనే కొన్నావు. గదిలో నీవు వున్నప్పుడు, గాలికి కాయితాలు ఎగురకుండా దానిని పేపరు వెయిటుగా వాడడం లేదా? ఒకసారి దానితో కలకండ పొడి చేయలేదా? మరొకమారు దానితో గోడకు మేకు కొట్టలేదా? ఇంకొకమారు ఏడుస్తున్న బిడ్డను ఓదార్చడానికి ఆ తాళం తాళంచెవిని పీచీ లాగా పూదలేదా?

ఇది ఎందుకు చెబుతున్నానంటే—ఏ వద్దార్థమైనా సృష్టికావడం ఒక ఉద్దేశానికి గాను; అయితే అది వాడుక కావడం, ఆ యా కాలాల అవశ్యకతలకు అనుగుణమైన ఉద్దేశ్యాలకోసం. ఆ విధంగానే, గణపతి అనే ఈ నా సృష్టి మూలతః ఏ ఉద్దేశం కోసం అయిందో అది మీలో ఎవరికీ సరిగా తెలియదు. ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కటి మీ ముక్కుకు నూటిగా చెబుతున్నారు. అలా చెప్పడంవల్ల ఏమీ నష్టంలేదు. అయితే ఇప్పుడు స్వతంత్రులైన మీకు నానుంచి ఏ మవుతుంది, ఏమి కావాలి అనే విషయాన్ని నేనూ నా ముక్కుకు నూటిగా—నేను వక్రంతుడుడను అయినప్పటికీ—చెబుతాను విను.

1. “బెజెవరే బాగు; బెజెయదిరె హాగు.” బాగు అనే మాటకు జీవితం అనే అర్థంలో ‘బాగు’ వాడారు. బాగు బాడదలబట్టి మొదలయిన ప్రాచీన ప్రయోగాలలోను, వశ్యమాండ్రంలోను కనిపిస్తుంది. అను.

నాకు ముఖ్యమైన లక్షణం ఏమిటయ్యా? నీవు చెబుతావు నా ఏనుగు కల అని. కాని, నేను చెబుతాను, నా దొడ్ల పొట్ట అని. గజవదనుడు అనడం కన్నా లంబోదరుడు అనేదే నాకు చాల ప్రీతి పాత్రమైన పేరు. ఎంత గుండ్రంగా, గట్టిగా, వగిరిపోయేటట్టు ఊడి, ఉబ్బుకొని వుందో చూడు, ఈ పొట్ట! ఇదిప్పుడు నర్స సమృద్ధమై అన్నంతో నిండిన కణజం (గాదె).

అన్నం అంటే నీవు దినమూ తినే పక్వం చేసిన బియ్యమని అనుకోవద్దు. నా ఈ చేతిలో ఏముందో చూడు. ఏముంది? పాత్ర. దానిలో ఏముంది? నీవు కుడుములు ఉండ్రాళ్లు అంటావు. కాదు, అవి మోదకాలు. నీకు తెల్లవారగానే ఆరు గంటలకు కాఫీ మోదకం, ఏడు గంటలకు ఉప్పామోదకం, పన్నెండు గంటలకు అన్నం, కూర, పులుసు ఇవి మోదకాలు, మధ్యాహ్నం ఎండకు చల్లని వీరుమజ్జిగ మోదకం, రాత్రి భోజనం అయిన తర్వాత వేపుడుగింజలు మోదకం. అందువల్ల నేను తినేవి వట్టి ఉండ్రాళ్లు, కుడుములు కావు; నాకు ఇష్టమైన మీకు ఏదో మోదం ఇస్తుందో అదంతా నాకు మోదకం.

ఇలాంటి అనేక మోదకాలను రోవల నింపుకొని పొట్టగాదె వగిరేట్టు వుంది అనడం సూచించడానికే ఇదిగో ఇక్కడ ఎలుకలు కింద చుట్టాడుతున్నాయి చూడు. రేషన్ రాజ్యంలో అపారహం తోస్తూ పోతున్న మీ యిండ్లలోని పిల్ల, పాపం, ఎలుకను చూచి ఎంతకాలమయిందో!

ఈ విధంగా ఎలుక పారాడుతున్నా గాదెకు దానినుంచి ఎక్కువ అపాయ మేమీలేదు, చూచావా? ఎందుకు? అక్కడ గాదెమీద, గాదెచుట్టూ ముద్రవేసినట్టు పాము చుట్టచుట్టూ కొని వుంటూ పడగ విప్పింది, చూడు. ఆ పామును 'క్షేత్రపాలుడు' అంటారు. చేల్లోను, మళ్లల్లోను వైర్లు పెరిగి కంకులువేస్తాయి. వాటిని తినడానికి ఎలుకలు వస్తాయి. ఈ పొలాల, మళ్ల కావలా కాయడానికి పాములు లేకపోతే, ఎలుకల రాయిడివల్ల జనానికి గింజలే మిగిలేవి కావు. గాదె వున్నచోట ఎలుకలు వుండాలి; ఎలుకలరాయిడి మితి మీరితే, అడ్డగించడానికి పామూ వుండాలి-ఇది భగవంతుని నియమనం.

అయినా, ఈ పామూ, ఎలుకా వుండే రీతిని చూడు. దాని స్థానంలో అది, దీని స్థానంలో ఇది. దాని పాటుకు అది. దీని పాటుకు ఇది. ఎలుకకూ, పాముకూ సహజం గానే వైరం కదా! ఒకదాని నొకటి మింగాలి కదా! అయినా, పైన అది బెదిరించినా, కింద ఇది భయపడక రెండూ ఎలా అన్యోన్యంగా వున్నవో చూడు! గణపతి ఉపాసన చేసే మీరుకూడ ఈ అవైరాన్ని అనుకరిస్తే నేను నిజంగానే గణపతి అనిపించేను.

అది వుండనీ. ఈ గాదెను ఈ విధంగా నింపడానికి కావలసినన్ని మోదకాలు ఎక్కడినుంచి వస్తాయి, తెలుసా? ఆ మోదకాల పాత్రకు ఈ వైపు వున్న చేతిలో ఏముందో చూడు. నీవు దానిని 'ఏకదంతం' అంటావు. ఔను. నిజం. చిన్ననాడు నీకు ఆ కథ చెప్పారు. నేను ఇంటింటికీ పోయి, తిరిపెమెత్తి ముఖం ముడుచుకొని ఎవరికంటా

పడకుండా తిని, పొట్ట వగిరినప్పుడు నవ్వి న చంద్రుని దండించడానికి నేనే నా కొమ్మును విరుచుకొన్నానని కదూ! కథ చక్కగా వుంది, పిల్లలకు. నీకు మనమయి వుట్టినప్పుడు వారికి ఈ కథ చెప్పు.

ఏను. ఇది ఏకదంతం కాదు. ఈ దేశపు కావ్యాలలో ఏనుగు కొమ్మును "నాగలి లాగ వుంది" అని వర్ణిస్తారు, తెలుసునా? ఇది నా చేతిలో వుండేది, "కొమ్ములాగ వున్న" నాగలి, నాగలికర్రు. ఈ నాగలి బలంతో పెరిగిన మోదకాలను నింపి నింపి నేను ఈవిధంగా లంబోదరుణ్ణి అయాను. ఎలుక నా దగ్గర పారాడింది, పాము నేను పిలిచి బిగించుకొంది.

ఒక్కొక్కసారి నేను ఈ 'కొమ్మువరే వున్న' నాగలి కర్రను వదలి ఘంటమనే మొనదేని వ్రాతపుల్లను వట్టుకోడమూ కద్దు. అది కూడ విరిగిన కొమ్ము కొనలాగే కనిపిస్తుంది. అయితే నిజంగా ఘంటమే. వ్యాసమహర్షికి భారతం వ్రాసి యిచ్చినప్పుడు నేను వాడినది ఈ ఘంటాన్నే.

నన్ను ఆరాధించే మీరు ఈ విరిగిన కొమ్ము కథను పిల్లలకు వదలి, నేను తీసు కున్న నాగలి కర్రను ఆశ్రయించి మోదకాల సమృద్ధిని చేకూర్చ రాదా? దానికి తోడు నేను వట్టిన ఘంటం వట్టుకొని, దేశ నిరక్షరాస్యతను సీగరాదా?

ఈ బుద్ధి ఎప్పుడు వస్తుందో, తెలుసా? నేను నా తక్కిన రెండు చేతులలోను వట్టుకున్నవాటిని మీరూ మీ చేతులకు తీసుకున్నప్పుడు.

నా కల చూడు. ఇది ఏనుగు కల. ఏనుగు దేహం చాల పెద్దదట. అయినా, ఏనుగు తినేదీ వట్టి చొప్పేనట. ఏనుగు ఒక్క అడుగు గుర్తులో తక్కిన ప్రాణులు పెక్కింటి అడుగుల గుర్తులు అడగించవచ్చు. ఏనుగు కళ్లు చాల చురుకట. దాని జ్ఞాపక శక్తి చాల దీర్ఘమట. దీనినంతా నమ్మితే నమ్ము. వదలితే వదలు. అది నాకు ముఖ్యం కాదు.

ఏనుగు కల వున్న నా ఈ చేతిలో ఏముందో చూడు. పాశం ఈ చేతిలో, అంకుశం ఆ చేతిలో, ఔను! పాశం, అంకుశం. దుష్టమైన దేహాన్ని కట్టి ఆపడానికి పాశం. దుష్టమైన మనస్సును దిద్ది తీర్చడానికి అంకుశం.

అయితే, ఒక విశేషం వుంది. ఏనుగుకు వేసే పాశాన్ని, ఏనుగుకు వేసే అంకు శాన్ని రెండు చేతులా వట్టుకున్న వాడిని - ఏనుగుముఖం గల నేనే! ఇదే నర్సతంత్ర స్వ-తంత్రమైన స్థితి! ఈ కారణంతోనే నేను వినాయకుడు అని అనిపించుకున్నది.

ఎన్నడు మీరు ఇలాగే - నావలెనే మీకు కావలసిన పాశాలను, మీకు కావలసిన అంకుశాలను మీరే ధరించుకొనే మట్టానికి వస్తారో, అనాడు రోకంలో నాకు అగ్రపూజ జరిగినట్టే మీకూ అగ్రపూజ జరుగుతుంది.

ఈ విధంగా ఒక్కొక్క చేతిలోను పాశం, అంకుశం, మోదకపాత్రం, ఏక దంతమో, మరేమో మొత్తానికి నాలుగు చేతులూ నిండిపోయినా, “వెన్న పెట్టుకుని నేయికోసం ఏదార్లు” అన్నట్లుగా, తినడానికి వుండికూడ నేను పొట్ట ఎండించుకొని ఊరికే కూర్చోలేదు, చూడు. తొండాన్ని అలాగే వంచి ఒక్కొక్కటిగా మోదకాన్ని పాత్రనుంచి ఎత్తి, పొట్టకు బదిలీ చేస్తున్నాను. నీవు ఎన్నిసార్లు “సవరించడమూ చాలదు; సామగ్రి చాలదు” అని గొణుక్కోలేదు. జ్ఞాపకం చేసుకో. మనస్సు వుంటే మార్గాలు మారు, వాటంతట అవే తోస్తాయి.

చూడు, నేను ఈ గణనాయకుని పదవికి ఒక్కసారి తో ఎగిరి రాలేదు. మొట్ట మొదట నేను ఒక గ్రామదేవత అనిపించుకున్నాను. రానురాను ఇప్పుడు ఆర్యదేవతలకు మొదట నాకు పూజ చెల్లిస్తున్నారు. ఈనాడు కూడ కొన్ని ప్రాంతాలలో నన్ను ఎలా భావన చేస్తారో, చూడు. ఒక చిన్న పేదవుండ చేసి, దానిలో రెండు పచ్చని గరికపోచలు గుచ్చి, దానిని ‘ఏర్లగి’ అని అన్నిటికీ మొదట పూజ చేయడం లేదా! అదే నా మొట్ట మొదటి రూపం. ఇప్పటి నా దివ్యభోగాన్ని చూచినవారు దీనిని నమ్మకపోవచ్చు. కాని, ఇది నిజం. నేను మొదట పంటనూర్పు దేవతగా పుట్టినవాడిని. పొలంలో పెరిగిన పైర్లన్నీ ఆడవి ఏనుగు, ఎనుము. ఆడవి పండులనుంచి నాళమై పోతున్నప్పుడు ఆర్తులైన జనులను సాంత్యనవరచడం కోసమే నా ఆవిర్భావమైంది. అందువల్లనే నాకు పండికి పున్నట్టు, ఏనుగుకు పున్నట్టు పొడుగాటి ముక్క, ఈ తిండిపోతుకనం.

“న త్వహం కామయే రాజ్యం న స్వర్గం నా పునరుద్ధవం,
కామయే దుఃఖకస్తానాం ప్రాణినా మార్తినాశనం.”

అన్నారు గదా, దానిలాగే నాకు రాజ్యం ఆశ లేదు, స్వర్గం వద్దు, ముక్తి వద్దు; దుఃఖంతో కాల్పోయే ప్రాణుల సంకటాన్ని నాశంచేయడం ఒక్కటే నాకుండే ఆశ. ఈ బుద్ధిని శివుడు నాకు కరుణించి యిచ్చాడు. ఈ ఆర్తత్రాణపరాయణత నాకు రావడం వల్లనే నేను పేదముద్ద విశ్చారికనం నుంచి ఈ విఘ్నేశ్వర పదవికి, సిద్ధివినాయకుని స్థానానికి, విద్యాగణపతి విభవానికి ఎక్కి వచ్చాను - మీ గాంధీ, నెహ్రూ మొదలయిన వారు సంపత్సరాలకొద్దీ చెరసాలలో మగ్గుతూన్నవారు, ఇప్పుడు ఈ దేశం అధినాయకులై విదేశాలలోను అమోఘమైన మాన్యత, గౌరవం, ప్రీతి, ఆదరం సంపాదించుకున్నట్టు.

చూడవోయ్! నేను అవతరించింది దక్షిణదేశంలో ద్రావిడుల దేవతగా. ఆర్యులు వచ్చినప్పుడు నన్ను ప్రీతితో ఎత్తుకున్నారు. క్రమక్రమంగా ఎవరెవరో నన్ను చేతులతో ఎత్తుకున్నారు—కాలకృష్ణుణ్ణి చూచామా అన్నట్టు. ఇప్పుడు చూడు: భారతదేశం, నేపాళం, బెల్జిక్, ఐర్లాండ్, జావా, బోర్నియో, చీనా, జపాన్,—ఈ దేశాలలో అంతా నన్ను పైకి ఎత్తుకున్నారు. నిజమే. ఆ యా దేశాలలో వాళ్లువాళ్లు తమకు కావలసినట్టు నాకు వేరే వేరే అలంకారం చేశారు. అయితే, రోపల నేనేమో ఆ గణపతినే, అదే ఏనుగు.

ముఖమే, అదే పెద్దకడువే.¹ పాత అమెరికాలోను నా రూపాన్ని పూర్వం మెచ్చు కొన్నారు. ఈ విషయం కావాలంటే ‘హిందూ అమెరికా’ అనే పుస్తకం చూడు.²

ఇంతటి అతిశయమైన రోకాదరం నాకు ఎందుకు ప్రాప్తించింది, ఎలా ప్రాప్తించింది అనేదానిని గురించి నా అభిప్రాయం చెబుతాను, విను.

నేను ఒకరు చెప్పి మరొకరు వినేంతటి సురూపినేమీ కాను. దేవగణంలో నా కంటే లక్షణమైనవారు లక్షలకొద్దీ ఉన్నారు. నా ఈ పెద్దపొట్ట, మోటుచేతులు, మోటుకాళ్లు, అన్నిటికీమించి ఈ ఏనుగుముఖం! అయినా జనం నన్ను ఆదరించడం నా మినుకు మినుకు కళ్లకోసం అని నా నమ్మకం. నేను ఎవరినైనా, ఎన్నదైనా ద్వేషించడంగాని, ఎవరిమీదనైనా, ఎప్పుడైనా సిగ్గిసిగ్గిచేయడంగాని, ఎవరికైనా, ఎక్కడైనా చెడుపుకోరడం గాని లేదని శివునితోడు చెప్పగలను. అందువల్లనే ఇలాటి శతవికారమైన దేహం పొంది నప్పటికీ, నన్ను చూస్తే జనానికి అంత ఇష్టం. కళ్లు జీవం తొంగిచూసే కిటికీలు అనే మాట తప్పుకాదు. నా అంతర్యామికి నా కళ్ళలో తొణికిసలాడే తాళిమి, కంపు (చలవ) లే సాక్షి.

నాలాగే మీలో ఒక్కరు ఉండేవారు, చూడు: ఆ గాంధీ అతనికి నాలాగే చేట చెప్పలు. అతడూ నాలాగే సురూపి అనేమీ అనిపించుకోలేదు. అయినా, ఈ కాలపు సర్వ ప్రపంచంలోనూ అతనివలె సర్వలోకవ్యాప్తి అయినవారు వేరే ఎవరు చెప్పు? ఈ వినాయకుని తర్వాత రెండవ వినాయకుడంటే అతడే, ఆ గాంధీ!

నేనూ, ఆ గాంధీ ఏకోన్ముఖులమై ఉన్నాము. సమృద్ధి, స్వాతంత్ర్యం, సంయమం, పహాకారం, సారస్వతం, సర్వాభిరుచులు మొదలయిన పకల ససనసలకోసం సదా సాధనచేసి, సిద్ధిపొందాము. గణపతి అయిన నాపేరు చెప్పే మీరు, గాంధీ అయిన ఆయన పేరు చెప్పే మీరు, ఈ మా మార్గం పట్టి పెరిగితే, పెరిగి మనితే,—అదే మాకు ఇష్టార్థసిద్ధి.

అందుకోసమే చెప్పడం:

“పెరిగితే బాదు: పెరగకుంటే పాదు.”

1. ఈ సంగతి కావాలంటే ఈ పుస్తకం చూడండి: Ganesha by Alice Getty. Oxford University Press, 1936.

2. Hindu America - Chamanlal New Book Co., Bombay, 1948.

18. పాద రక్షలు

రా. కు.

ధారవాడ ధూళిని చూస్తే, దానికి ధూళివాడ అనే పేరే తగిందని అనాలి. మునిసిపల్ కీర్తిని మొయిళ్ళకు తాకించే నాగరికుల ప్రయత్నంలో ధారవాడవీధులు తమ ఒడలుతోడి రాశిరాశిగా తమభక్తిని వారి పాదాలకు అర్పిస్తాయి. ధారవాడ తల్లి సుపుక్రుడైన ఒకకవి దీనిని ఈ విధంగా వర్ణిస్తాడు :—

1. "అలమందల కాలిధూళి

సంజెహాళహళి

మొయిలుముట్టిందీ మొయిలుముట్టిందీ!"

నిజానికి పశువులవల్ల లేదే ధూళి చాలతక్కువ. ధూళికి "మొయిలు ముట్టే పెంపు" (ముగిలం ముట్టువ పెంపు) ప్రసాదించిన శ్రేయస్సు చెప్పాలి. చెప్పాలకు కావ్యంలో ప్రవేశం కలిగించే ఉత్తమ కరుణామయులు ఇంకా పుట్టలేదు కాబట్టి దాని ఉద్దేశం అధ్యాత్మికమైంది. పూర్వకావ్యాల్లో పైనికులు ధూళిలే పవర్తనలు మీకు తెలుసుగదూ? అవి అతిశయోక్తులనే ధార్వాన్ని ధారవాడ రసికులు ఎన్నిటికీ చూపరు. అది వారు దినమూ చూచే ఆపాదమస్తకమైన సత్యం.

వట్టి ధూళిన్నానానికే ఊపిరికట్టి ప్రాణాలు వదిలే ఏడుపుగొట్టు స్వభావం ధారవాడ పాదరక్షలకు ఉన్నదంతమూత్రం అది శుద్ధ అన్యాయం. పాదరక్షలు అంగహీనాలై ప్రాణాలు వదలడం, అకాలమరణానికి పాలుకావడం ఈ పూరు పొడుపు వెడల్పులవల్ల, ఎక్కిదిగదాలవల్లాను. ఏమి ఊరు; మనసుకు తోచినట్లు ఇండ్లుకట్టుకున్నారే పుణ్యాత్ములు. దండకారణ్యంలో తపస్వులు ఆశ్రమాలు కట్టుకొన్నట్లు, అలిగిన చిన్నపిల్లలు మూలకొక రుగా గోడపైపు తిరిగి కూర్చున్నట్లు, మునిసిపల్ హాలాల్ కోరు (విశ్వాసపాత్రుడు) ఊడ్చి పోగుచేసిన పెంటకుప్పలలాగ-అక్కడొక గోపాలపురం, ఇక్కడొక మదిహాళ; అమూలకు సప్తాపురం, ఈమూలకు సారస్వతపురం. సాధనకేరి అయితే గంగోత్రి, యమునోత్రి - టిబెట్ రాజదాని. అక్కడకు వెళ్ళడమూ చంపూప్రబంధం చదవడమూ ఒక్కటే. 'అడిగిం దెళెదాడె హాదియద్దో ఉద్ద' (అడుగులు లాగుతూ వెళ్ళితే, దారి పొడువో పొడుపు) పోవాలి పోవాలి. దారి ముగియనే ముగియదు. విన్నపానికి వాయి పొడువో పొడుపు. అతిశయోక్తి కుక్కుతూ, ఎగుళ్లు లేదనే పాదరక్షల మూకవేదనను మెట్టిలాగుతూ, ఎత్తైతి కుక్కుతూ, ఎగుళ్లు ఎక్కుతూ దిగుళ్లు దిగుతూ దేకుతూ, మన పాదపద్మోపశీవుల వెన్ను సమిసిపోయేట్లు చేస్తాము. మనపాదాలలో త్రాణ తత్తరపడేప్పుడు ఎడువుకొని పడుతాము. పాపం! ఎడువుకున్నది తప్పా? 'నడచేవారు ఎడువుకోకుండా, కూర్చున్నవారు ఎడువుకుంటారా?' అని అడగడం కరుణాశుభ్రమైన రాఘవుని తప్పకాదు. దయాశుభ్రమైన గొడారిహృదయం

1. "దనకరద కాలివాధూళి

సంజెయా హళాళి

ముగిల ముట్టిద ముగిల ముట్టిద!"

అయితే, ఏమిచేసినా, కాలగతిలో అంతా తుక్కుతుక్కుఅయిపోతుంది. ధారవాడ బురదకు, ధూళికి పాదరక్షలు నోరుతెరుచుకొని పేగులు తెంపుకుంటాయి. అవి బాధతో చేసుకొన్న వాంతితో వాటిని తొడుక్కుని నిలబడినవారి, వారి పక్కన ఉన్నవారి ఉడుపుల మీద ఆ అన్యాయపు అనంతప్రతికలవరె చిత్రవిచిత్రాకారపు నక్షత్రాలు ఉడయిస్తాయి. నిర్వాగ్యమైన చెప్పల ఆఖరులోజాలయితే అత్యంతహృదయవిదారకంగా వుంటాయి. ఒక దుర్దినపు రొచ్చులో అది ఓడిపోయి అక్కడే నేలవట్టిందీ అంటే, దాని అవసానం వచ్చింది అని తెలుసుకోండి. రెచ్చిపోయిన గండచీమ కుట్టి గట్టిగా వట్టుకున్నప్పుడు, మీరు లాగితే, దానికల అక్కడే వుండిపోయి, వీపుమాత్రం విరిగి వచ్చేట్లు ఆ మరణ సన్నమైన చెప్పను లాగుదామనుకుంటే, దాని ఉపరిభాగంలోని అవయవాలు అలాగే నీలు కరుచుకొని వరుకుంటుంది. తొడుక్కున్న నిష్కరుణుడు దానిని శపించి ముందుకు వెళ్ళి పోతాడు. విరహిణి అయిన మరొకచెప్పను అతడు మరొకవక్కకు విసిరివేస్తాడు. మానవజాతి కృతఘ్నుతకు అవి కింగ్ లియర్ వరె కోకించవా? (లేక పీడ విరుగడ అయి పోయింది అని అనుకుంటూ ఉండవచ్చునా?)

కరిగి చెబుతాడు : “స్వామీ ఇది చచ్చిపోతుంది. అట్ట కొట్టించండి. నేను కొత్తచర్యం వేసి—” అయితే మన రాక్షసహృదయం కరగదు. దాని గొంతులో ఒకమేకు కొట్టిందో లేకపోతే తెగినచెవికి ఒక టాకావేయిందో, మరొకమారు పాదాక్రమణం చేస్తాము. తిద్దు బాటు (మరమ్మతు) చేసిన దీనిని మెట్టి నాలుగడుగులు సమాప్తమైతే, వర్ణనకావ్యంలాగ నిర్వేగంగా పోదామనిపిస్తుంది ఎన్నోసార్లు. అయితే మన పాదకమలాలు ఈదవలసిన పంకవిస్తారం (అధవా ధూళిదార) ఇంకా ఎంతవుందో, దానినిబట్టి నిర్ణయించాలి.

చెప్పలకు కలిగే అపఘాతాలు గోధూళిలగ్నంలో హెచ్చు. అందులోను, శుక్లపక్ష మయినప్పుడు నగరసభ (పురపాలక సంఘం) డబ్బు అవస్థయమవుతుందనే భయంతో వీడిదీపాలు కళ్లుమూసుకుంటాయే, అప్పుడు. ఇంటికి తిరిగివచ్చే వశువులు, గుడ్డిపైకలు, ఒక్కంటిమోటారు, వెదుళ్లుతెచ్చేబండి కలిగించే కోలాహలంలో మనప్రాణాన్ని నిలుపు కొనడమే ఒక ఆశ్రం. ఆ సమయంలో మనపాదాలను శరణుజొచ్చి, గట్టిగా పాదాలను పట్టుకున్న మన ఈ సేవకులను మనం కళ్లుపెట్టి చూస్తామా? లేదు. తిద్దుబాటు (మరమ్మతు) ప్రయోజనం ముగిసిపోయి, మరల తిద్దుబాటు చేయించవలసి వస్తుంది. కుట్టినచోటే కుట్టకుట్టి దాని ఒక్కొక్క అవయవం ఎంత జీర్ణం, శీర్ణం అయివుంటుందంటే, మరొక ఆవరేషనును ఓర్వలేక నోరుతెరుచుకుంటుంది. దయామయుడైన గొదారి మనస్సేసాతుల సమక్షంలో దానికి రాజీనామా యిప్పిస్తాడు. నేడు ఒక ఉంగటం, రేపొకవార, మర్నాదొక అట్ట-ఇలా కొత్తకొత్త సంస్కారంపొంది చెప్పులు కొత్తకొత్తదేహం ధరిస్తాయి.

“నేను దాల్చిన దేహాల రెక్క-

పెట్టేవారి తిక్క-

యముడు కని నవ్వె చక్కా”

అని అవి పాడుకుంటాయి.¹

ఇప్పుడు నేను మెట్టిన చెప్పులు ఎన్నవ దఫా మరమ్మతు పొందినట్టివా చెప్పలేను. ఆ రెక్కపెట్టే గర్వం—తిక్క—నాకు లేకపోయినా మరమ్మతుచేయించడం చాలసార్లు అని మాత్రం ఎరుగుదును. అదేమిటో విచిత్రం, గొదారి తన గిరాకులను ఆకట్టుకునే చాతుర్యమో, నా పేదపాదప్రాణాల ముప్పు దొర్పల్యమో, అధవా నా పాదాల నిఘరవిన్యాసమో తెలియదు. ఈ మరమ్మతులకు చెల్లించిన డబ్బు రెక్కపెడితే, ఇలాటివి నాల్గవల కొనుక్కోవచ్చు. పోనీలేండి. మనం ఇంతవరకు ఇచ్చిన ఇంటిఅద్దెను జమచేసి ఉంచి ఉంటే, మూడంతస్తులమేడ కట్టవచ్చునయ్యేది.

మనపాదాలను అవి రక్షించడానికి మారు, వాటినే మనం రక్షించవలసిన సందర్భాలు ఎక్కువ అని తోస్తుంది. “రక్షతి రక్షితః” అనే ధర్మం వాటిది. త్రాతీత్రాణం అనేది

1. నాతొట్ట దేహగళ రెక్క-

ఇరువవర సొక్క-

యమ నోడి నక్క-

వ్యాకరణం మాత్రం. ఏమయినా చెప్పలవియోగం దుస్సహమైన దుఃఖం. దాని చరమ (చర్య) గీతాన్ని పాడి విలపించే కాళిదాసు ఇంకా కాలగర్భంలోనే ఉన్నాడు. కులదీపకుడు సుపుత్రుడయ్యే త్రాణలేక అకాలమరణానికి బలి అయినప్పుడు కలిగే తండ్రి వ్యధకూ, పాద రక్షలు అల్పాయువులై అకాలంలో కాళ్లు వదలినప్పుడు వాటి ఒడయునికి కలిగే దుఃఖానికి అంతరం ఉన్నప్పటికీ, ఎడదకు తగిలేగాయం రెండింటిలోను లేకపోలేదు. ఏమిచేద్దాము? దుఃఖాన్ని మింగి కొత్తజోళ్ళను పొందుతాము. జీర్ణమై, విరూపమై వడిన మన పాదవద్ద జీవుల పీనుగులను అవి ఎక్కడ ప్రాణం వదలాయో అక్కడే నిష్కరుణగా - మాస్కో-దండయాత్రలో నెపోలియన్ తన మరణానన్న పైనికులను వదలిపోయినట్లు - విసరివేసి పోతాము. దుఃఖసూచకంగా నాలుగడుగులు వట్టికాళ్ళతో నడుస్తాము-అంటే. వాటి అంత్య సంస్కారం మునిసిపల్ కుక్కల ఇగుళ్ళతో పండ్లతో జరుగుతుంది.

కష్టమనేది ఎంతో తీవ్రమైనప్పటికీ కాలంతోపాటు కరుగుతుంది. జీవితం కొత్తను యిచ్చి, పాతను మరుగుజేస్తుంది. చినిగినచొక్కా. అరిగినచెప్పులు, విరిగిన అద్దం మనసు వదలి దూరంగా వెళ్ళిపోయినవి ఎన్నో: కొంతకాలం సహచరాలై జీవితంలో అక్కర వుట్టించి, నట్టనదీసిటిలో మనచేతులు వదలిపోయే ప్రియవస్తువులు మనజీవితపు నెలపును, మనకు తెలుపుతాయి. జీవనపు అనంతయాత్రలో వైయక్తిక సంయోగవియోగాలకు విలువ మనకు తెలుపుతాయి. జీవనపు అనంతయాత్రలో వైయక్తిక సంయోగవియోగాలకు విలువ లేదు. ఒకవస్తువు ప్రయోజనం ముగిసినవెంటనే, జీవితం దానిని పోగొట్టుకొని ముందుకు సాగుతుంది. తీగ, వాటి కిందికిరాలిన పూవు తనదే అయినా, దానిని మళ్ళీతీసుకొని తొగి లిండుకోదు. మనమూ ఒకదినం ఈ విధంగానే వాడి రాలిపోతాము.

ఇది తెలిసినా మనలో సౌజన్యం ఉదయించిందా? పాదరక్షలు మనకాళ్లు పట్టుకుని ఈ వినయపాతాన్ని చెబుతాయి. వాటి సౌజన్యం ఎలాటిది? మన ఎంతటి పాదాలనైనా శిరసా వహించి, మనం పోయినచోటికంతా మోసుకొనిపోతాయి. అరికాతుకు సిగ్గులేదం టారుకదూ? మీరు మీ అరికాలా సిగ్గుపడే స్థలాలలో వాటిని నిర్దాక్షిణ్యంగా లాగుకొని పోవడంలేదూ? అంతేకాదు. అతిథులు, స్నేహితులు ఎవరు వచ్చి ఆక్రమించినా అవి వారి సేవకు సిద్ధం. సభ్యతా రాజ్యంలో వాటికి ఉండే వట్టం అందరినోట్లోను ఎప్పుడైనా రావడం కద్దు. విశేషంగా కోపం తలకెక్కినప్పుడు, గ్రామీణప్రజలు ఎవరికైనా వాటిబెదురు చూపు తారు. ఈ దేశీయమైన సొగసుకు ముగ్ధులయిపోయిన కవులు తాటాకులలోను వాటిని గండ రించారు. నిలువకనే వచ్చేవాడికి, వట్టికాళ్ళతో తిరిగేవాడికి చేయదగిన మర్యాదనుగురించి చెప్పేటప్పుడు సర్వజ్ఞుడు తనకాళ్ళనే చూచుకొని ఉంటాడు.

కేవలం అడుగులక్రింద ఉండడంవల్లనే, చెప్పలకు ఈ మర్యాద వచ్చిందా? అలా అనిపించడంలేదు. దానికొక దుర్గుణం వుంది; లేక, నిఘరనిర్గుణత అందాము. దానికి తన వారనే మోహం లేదు; పెరవారనే భేదం లేదు. వచ్చినవారి కాళ్ళమీదవడి, వారితోపాటే పరుగెత్తిపోయే విశ్వాసభాతుక ప్రవృత్తి వాటికి ఏరాళంగా ఉంది. ఇంతటి కృతఘ్నుల పరుగెత్తిపోయే విశ్వాసభాతుక ప్రవృత్తి వాటికి ఏరాళంగా ఉంది. ఇంతటి కృతఘ్నుల మీద మన హృదయసంపదను చూరలిచ్చి ఏమిటిఫలం చెప్పండి? నేను కొల్లాపురంలో

అంగలారే జనం వీధికొళాయినుంచే “ఉదో! ఉదో!” నినాదాలు ప్రారంభం చేయడమైతే సులభమైన సంగతి. (యాత్రకులు “ఉదో ఉదో” అనడం సంప్రదాయం.)

వీధికొళాయి ఎంతమందినో తనవైపు ఆకర్షించుకొనే మహత్వపూర్ణమైన ఒక నౌక సంస్థ అని చెప్పలేదా? అది పూర్తిగా నిజం. కచ్చెల మోపు, గడ్డిమోపు మోసు కొని, నర్కారు వీధివట్టి బయలుదేరిన పాదచారులు నిరిగలవారి మోటారుదూళిని పోగొట్టు కొనడానికి ఉన్నరుమని మోపును కిందికి విసిరివేసి - చలివందిరివని నిర్వహించుకొన్న కొళాయి ఆశ్రయం పొందుతారు. పశువులను తోలుకొనిపోయే వసులకావల్ల అక్కడ చేరి, ఆ స్థలానికి మరికొంత కళ కట్టెట్టు చేస్తారు. అవరిచితులైన వారుకూడ దీర్ఘి, ఆకు, వక్క నెపంతో పరస్పరం పరిచయం చేసుకొంటారు. ఒక్కొక్కసారి అయితే వీధి కొళాయి విశ్వబంధుత్వాన్ని చాచే మహాపురుషునివలె కనిపిస్తుంది. మన స్థానమానాలను వదలి వీధికొళాయి దగ్గర గుమిగూడిన జనంవద్దకు పోయి నిలబడుదామని ఎన్నోసార్లు నా మనస్సు చెప్పడమూ కద్దు. జనంలో పరిచయం పెరిగి, ఒకరి నొకరు అర్థం చేసు కుంటే, నకుచిత్రవాదలు అణగారిపోతాయని మనం విన్నాము. అలాటి మహాకార్యాన్ని వీధికొళాయి సాధించడంలేదా?

మధ్యాహ్నానంతరం వీధికొళాయివద్ద జనుల సందడి తక్కువయి, అది కేవలం పిల్లల ఆటస్థలంగా పరిణమిస్తుంది. చిన్నపిల్లలు తానాలు పోసుకుంటూ రాళ్లు బెడ్డలు వేస్తూ, ఆ స్థలానికి ముందులేని శోభను కలిగిస్తారు. వీధికొళాయిపై ఆటలాడిన ఎందరో పిల్లలు ఇప్పుడు అపేక్షి మెంబల్లు అయినా అయివుండవచ్చుగదా అన్న తర్వాత, వీధికొళాయి స్థాయిగా నిలబడి, ప్రపంచ ప్రవాహాన్ని పరీక్షిస్తున్నదన్న తరువాత దాని గొప్పతనం చెప్పక తప్పదు. నేను పెక్కుసార్లు కొళాయి దగ్గరనే పొయివేసుకొని వంటచేసు కొంటున్న భిక్షకులను, బావాజీలను చూచాను. అలాంటివారికి వీధికొళాయి ఎంత సహాయ కారి? కులమతభేదాన్ని నిర్మూలించడం అసాధ్యమైనదని కేకలువేసే వారెల్లా-ఈభేదాన్ని నిర్మూలించిన కొళాయికి ధన్యవాదాలు అర్పించాలి. జాతి కుల మత భేదాలు తలయెత్తి తాండవమాడడం జనుల వైమనస్యం వల్ల కాదు-అదికారం, స్వార్థం కోరే వంచకులవల్ల అనేదాన్ని వీధికొళాయి చాటి చాటి చెబుతున్నట్టు నిలబడివుందికదా!

తెల్లవారినుంచి సందెవరకు వీధికొళాయివద్ద సందడి తప్పిందికాదు. అంతటి రభసమైన జీవితం అక్కడ సాగుతుంది. పుట్టినింటికి సమాచారం చెప్పి వంపుదామనే ఆపేక్షగల కొత్తపెండ్లికూతురుకు ఒకరు కాకపోతే మరొకరు చుట్టాలలో ఎవరో ఒకరు అక్కడ భేటి కానే కాలి. అత్తా-కోడళ్ల పోట్లాటను తీర్చే న్యాయాధీశులు అక్కడ లభించడం ఏమీ అపురూపంకాదు. ఈ విధంగా జీవితంలో సాగవలసిన అనేక సమస్యలకు రంగభూమి అయి వీధికొళాయి, మన నాగరికతకు ద్యోతకమై, ఒక నిష్కామకర్మిలాగ వీధిమధ్యన ఎండ, వాన, చలి-వీటి దండయాత్రలను లెక్కచేయక ధీరునివలె నిలిచి తన వైపు జనాన్నిమాత్రం ఆకర్షిస్తూ ఉంటున్నది కదా!

22. ఖెడ్డా

సి. కె. వేంకటరామయ్య

మన సంస్థానాలో కాకనకోట ఆడవులలోని కారాపురం, చామరాజనగరం తాలూకా లోని బూదివడగ మొదలయిన స్థలాలలో ఏనుగులను పట్టుకోడంకోసం ఖెడ్డా ఏర్పాటు చేయడానికి కావలసిన సమస్త సౌకర్యాలు ఉన్నాయి. స్థూలంగా చెప్పాలంటే, కొన్నివేల మంది వేటకాళ్లు, వలుపురు అధికారులు చేరి ఆడవి ఏనుగులను భూమార్గంగానో, నదీ మార్గంగానో తరుముకొనివచ్చి ఒక పెద్ద ఆవరణంలో తోసి, తర్వాత మచ్చిక అయిన ఏనుగుల సహాయంతో వాటికి పగ్గాలుకట్టి సాగించుకొని వెలుపలికి తెచ్చి వేరువేరుగా చెట్లకు కట్టివేసి, ఉపాయంతో మచ్చిక చేయడమే ఖెడ్డా కార్యక్రమం అనవచ్చు. ఖెడ్డా పనులు కారాపురం సమీపంలో జరుగడమే ఇప్పుడు ఎక్కువగా ఉంది. అక్కడ ఉండే కాకనకోట ఆడవిని చూచి హృదయంతో మైమరవనివారే విరళం. ఆడవి ఏనుగులను గుంపుచేర్చే ఆవరణం వాటి బలానికి తట్టుకొనేట్లు ఉండక తప్పదుకదా! ఆడవిమానుల గుంపుచేర్చే ఆవరణం వాటి బలానికి అడ్డు గొయ్యలను పగ్గాలతో బిగించి, వది వన్నెండు అడుగులపై (రెండు నిలువులపై) బలమైన ఆవరణం ఏర్పాటు చేశారు. ఆ ఆవరణానికి ముందుభాగంలో ఒక పెద్ద తలుపు, వెనుకభాగంలో ఒక పెద్దతలుపు మూసే వుంటారు. మరొక దానిని పైకిలాగి దాని పగ్గాలను చెట్టుకొమ్మలకు కట్టేశారు. ఏనుగులగుంపు ఆవరణంలోకి లోసుకొని రాగానే, ఆ పగ్గాలు విప్పితే తలుపు దభీమని కిందికిపడి మూసుకుంటుంది. ఆవరణానికి బదారదుగుల దూరంలో చుట్టూ చాలలోతైన కందకం కవిస్తుంటారు. ఏనుగులు ఆవరణాన్ని భేదించుకొని రావడం సాధ్యంకాదు. ఒక కందకం కవిస్తుంటారు. ఏనుగులు ఆవరణాన్ని భేదించుకొని రావడం సాధ్యంకాదు. ఒక వేళ అవి దానిని భేదించుకొని వెలుపలికి వచ్చినా, ఆ కందకాన్ని చూచి భయపడి వెను దిరిగి పోవాలని ఆ కందకం ప్రవ్వినవారి ఉద్దేశం. ఆ కందకం వెడల్పు పైభాగంలో ఎనిమిది అడుగులు, కింద అడుగుభాగంలో నాలుగడుగులు, లోతు ఎనిమిది అడుగులు. ఆవరణం తలుపులున్న స్థలాలలో మాత్రం వెలుపలి కందకం ఉండదు; కందకం ఆవరణం చుట్టూ ఉండడం తలుపులవరకు మాత్రమే. మొదట్లోనే సూచించినట్లు ఏనుగులు ఆవరణం లోపలికి ప్రవేశించడానికిముందు ఆవరణపు ఒక తలుపును మూసివేస్తారు. ఆవరణం తెరిచిపెట్టి, ఆ తలుపునుంచి కవిసినదీతీరం వరకు ఒక పెద్దదారి ఏర్పాటు మరొక తలుపు తెరిచిపెట్టి, ఆ తలుపునుంచి కవిసినదీతీరం వరకు ఒక పెద్దదారి ఏర్పాటు చేశారు. ఆ దారికి ఇరువైపులా పెద్ద పెద్ద స్తంభాలు నాటి వాటికి అడ్డగంబాలు బిగించి, ఆ దారిని వచ్చిన ఏనుగులు పక్కలనుంచి తప్పించుకొని పోవడం సాధ్యంకానట్లు చేశారు. ఆ మార్గంకూడ నదీతీరానికి పోయేటప్పుడు క్రమక్రమంగా వెడల్పువుతుంది. నదీమార్గంగా

ప్రాణభీతితో తల్లిడించేటట్లు అయింది. రెండు మూడు అడవి ఏనుగులయితే, మచ్చికయిన ఏనుగుల ఒంటికి గట్టిగా కట్టినప్పటికీ, వాటిని జరజరమని లాగుకొనిపోయి, అంతెప్పి. ఇష్టం వచ్చినట్లు అటుఇటు తోడుకొనిపోతూ, ఎదుటవున్న వెదురుపొదలు మొదలయిన వాటిని ధ్వంసంచేస్తూ, ఎవరికీ ఏక్షణంలో ఏ అపాయమో - అనే భయం కలుగజేస్తూ, మైసూరు సంస్థానపు వైశిష్ట్య మని మొదట్లోనే ప్రఖ్యాతి వహించిన వెద్దా కార్యక్రమం అనాడు మరింత రుద్ర సౌందర్యంతో భయానకం అనేటట్లు చేశాయి. ఆ ఏనుగులను తీసుకొని వెళ్లుతున్నప్పుడు, (అప్పుడు ప్రిన్స్ ఆఫ్ వేల్పు అయిన) జార్జ్ ప్రభువులు, మేరీ రాణీ-రు, ఆశ్చర్యచకితులై అప్పటి మహారాజులు అపాయానికి ఎదురొడ్డి పనివారికి దైర్యం కలిగించి, ఉత్సాహం నింపుతూ ఎలా పని జరుగుతో సలహాలిస్తూ, ఆ ఏనుగులకు చాలాగర్ల పాదచాదులై పరిక్రమించిన పద్దతిని చూచి హర్షించి, తాముగూడ నిర్భయంగా కొద్దిదూరంలో పాదచాదులై వెంట అరిమైదుకన్న హెచ్చుదూరం సదవడం అప్పటి వత్రికలన్నీ క్షామించాయి. అప్పటి మహారాజులుగారు ఇంకా ఎక్కువ అపాయానికి ఎదురొడ్డి మరికొంత ముందు దయచేశారనడం చెప్పవలసిన అవసరమే లేదు. 1913 నవంబరు 14-వ తేదీన కారాపురం వెద్దాలో అడవి ఏనుగులను బంధించే పని జరిగినప్పుడు అరవై సంవత్సరాలకన్నా హెచ్చు వయస్సున ఒక ఏనుగుగుంపునాయకమణికన్నా ఎక్కువ అగడుతనం ఆరంభించి సాహసం చూపింది. తనకాళ్ళకు పగ్గాలు బిగించినప్పుడు అది ఊరికే వుండి, మెడకు వగ్గవు కొలికి పడినప్పుడు అతివిస్మయకరంగా పోరాటం ప్రారంభించి విజృంభించింది. అంతకు నాలుగుదినాల ముందు (నవంబరు 10-వ తేదీ సోమవారం) నాయకమణిని కట్టివేసేటప్పుడు కూడ అంత కష్టం కలుగలేదు. రాజనగరు గజాలలోని ఏనుగు లన్నిటిలోను బలమైన యుద్ధపుతేనుగు “మోతీలాల్” అనే గజరాజును ఆ రంగానికి రప్పించినప్పటికీ ఫలితం కలుగలేదు. ఆ అడవిఏనుగు కొట్టిన దెబ్బకు మోతీలాల్ కూడ గీపెట్టి, ఆర్తస్వరంతో ఘీంకరిస్తూ, నొప్పి పహించి, మొదటికన్నా రెట్టింపు రథనంతోను, హుమ్మస్తుతోను పోరాడింది. అయితే, అడవిఏనుగు గుటవలె దానిమీద పడినప్పుడు అది కిందికి దొర్లిపోయే పరిస్థితికివచ్చి కత్తరపాటు పొందింది. అడవిఏనుగు తన వెనుక వున్న ఏనుగులు రెండిటిని వెనక్కుతోసి వెనుకంజ వేయించి, ముందున్న రెండు ఏనుగులను ముందుకుతోసి, వెద్దా వెనుక గుమ్మంవైపు తోసుకొని వచ్చిన రథనకు ఆ గుమ్మం అడ్డుగంటాలు విరిగి నేలపై దొర్లాయి. ప్రేక్షకులు అడవిఏనుగు బలానికి దిగ్భ్రాంతి పొందారు. అడవిఏనుగు కొండంతో లాగినప్పుడు మరికొన్ని కంచాలు ఊటి వచ్చాయి. మచ్చికయిన ఏనుగుల మావటి ఒకడు ప్రాణభయంలో గుమ్మం అడ్డదూలంపై పడి నేలాడాడు. మరొక మావటివాడు పిచ్చివాడిలాగ వక్కకు దూకి కాళ్ళు బెడకించుకుని బాధపడ్డాడు. అడవి ఏనుగు అల్లరికి కోలాహలం బయలుదేరింది. వివక్షతే ఆ అడవి ఏనుగు రూపంతో వచ్చినట్లు తోచిన ఆ సమయంలో మహారాజులవారు, కొందరు అధికారులు అసమదైర్యంతో ముందుకు వచ్చారు. మహారాజులుగారు ఉత్తమమైన సలహాలిచ్చి, దూరంలో వున్న పెక్కు మచ్చికయిన ఏనుగులను నిమిషమాత్రంలో రప్పించి

వాటితో వ్యూహారచన చేయించవలసిన వివక్షణను తెలియజేశారు. ఆ అడవి ఏనుగు ఆగడుతనాన్ని నిలిపి, దానిని అదుపులో పెట్టే ప్రయత్నంలో వారు తమకు అపాయం వంభవిస్తుందనే విషయాన్ని గమనించకనే ప్రవర్తించిన తీరును చూచినవారంతా వెరగు వడ్డారు; మాన్య అతిథులైన వైస్రాయిగారు దానిని చాలా క్షామించారు. తుదకు ఆ అడవి ఏనుగు పెక్కు మచ్చిక యేనుగులమధ్య చెరలో చిక్కిన వీరునిలాగ అడుగడుగుకు బంధనం నుంచి తప్పించుకొనే ప్రయత్నంచేస్తూ, ప్రయత్నం విఫల మవుతున్నందుకు రోషాస్తృక్తతతో మరిమరీ బలం ప్రదర్శిస్తూ, విర్యాకంఠేక ముందుకు సాగిపోవడం చూచి వేరారుజనం కోలాహలం చేశారు; అనాటి వివత్తునుంచి తమను కడతేప్పిన మహారాజులవారి అతురై ర్యాన్ని, అమిత కార్యవివక్షణను తమ మనస్సులలోనే మౌనంగా క్షామించి, వారికి శ్రేయస్సు కలుగవలెనని హృదయపూర్వకంగా ప్రార్థించారు. మహారాజులవారు అప్పటినుంచి పెక్కుసార్లు ఈవిధంగా అసమదైర్యంతో ప్రవర్తించి, ప్రేక్షకులను వివత్తునుంచి కడతేర్చారు; అలాటి వివత్తు జరుకుతూ అనన్యసులభమైన బుద్ధి కౌశలం ప్రదర్శించి, అడవి ఏనుగులను వట్టుకొనే ఆవరణం విశాలంగా వుండడంవల్ల వాటి కాళ్ళకు, మెడకు పగ్గాలు బిగించేటప్పుడు, అవి దుశ్చకుతనం చేయడానికి అవకాశం వుండడం గ్రహించి, ఆ ఆవరణం కట్టడంలోనే పెక్కుమార్పులు చేయించి, దాని విస్తీర్ణం తగ్గించి, అపాయం కలిగే అవకాశాన్నే తగ్గించారు.

పగ్గాలు కట్టి అడవి ఏనుగులను వెద్దా ఆవరణంనుంచి దూరంగా తీసుకొని వెళ్ళి మానులకు కట్టివేసిన తర్వాత, అవి పగ్గాలు తెంపుకొని పోదామని చేసే ప్రయత్నంలో మానులకు కట్టివేసిన తర్వాత, అవి పగ్గాలు తెంపుకొని పోదామని చేసే ప్రయత్నంలో పగ్గాలను లాగడంవల్ల, వాటి రానికి వర్తం రేగి వుండవచ్చుతాయి. పూర్వం ఆ వుంట్ల వాది, చీముపట్టి, పురుగులువడి, అడవి ఏనుగులకే అపాయం కలిగిందికూక. దయచూపు వాది, చీముపట్టి, పురుగులువడి, అడవి ఏనుగులకే అపాయం కలిగిందికూక. దయచూపు రయిన మహారాజులవారు శ్రీకృష్ణరాజేంద్ర ఒడయరుగారు ఆలాటిదానికి అవకాశం లేకుండా మంచి చికిత్స జరిగే విధంగాను, గాయాలు లేని స్థలాలలో (మచ్చికయిన ఏనుగుల తహాయంతో) పగ్గాలు కట్టేటట్లు ఏర్పాటు చేశారు. మానులకు కట్టివేసిన తర్వాత అడవి ఏనుగులు స్వాతంత్ర్యాన్ని కోల్పోయి కట్టకు లోబడి పోయామనే విషాదంతోను, రోషంతోను మేకకూడ మేయక నిలబడిపోతాయి. వాటికి సంకోషం కలిగించే పాపలను, పరాకు గీతాలను పాడించి, అవి మేకమేసేట్లు చేసే మంచి ఏర్పాట్లను పాలించిన మహారాజుల వారు ఇటీవల చేశారు. ఇవి చాలకాలం యోచించి యోచించి, అనేక ప్రయోగాలు, పరీక్షలు జరిపి, గజహృదయం తెలుసుకొని కొనకు పవలమైన రీతిలో జరిగిన కొత్త ఏర్పాటు. దీనివ్రకారం అడవి ఏనుగులు మేకమేసేట్లు చేసే నవీనపద్ధతికి, అడవి ఏనుగులు మేకవదలి చిక్కి చిక్కి శల్యమై, చాలియిపోయి, (విసుగెత్తి) అఖరుకు గతిలేక మేక శాతేవరకు తాటస్యం వహించి ఊరికేవుండే పాపపద్ధతికి ఎంత వ్యత్యాసమనే విషయాన్ని, మహారాజులవారి కృపాభక్త్యం ఎంత శ్రేష్టమైన దనే విషయాన్ని చెప్పవలసిన అవసరమే లేదు. అడవి ఏనుగులను కట్టివేసిన తర్వాత వాటిని మచ్చికచేసే పని క్రమక్రమంగాను, విధానం

గాను జరుగుతుంది. దానిలో అనుభవమున్న మేధావులు విశేషమైన బుద్ధిమంతనంతోను చాతుర్యంతోను పనిచేసి వాటిని మచ్చికచేస్తారు.

క్రీస్తు పూర్వం మూడవ శతాబ్దంలో గ్రీసుదేశంనుంచి చంద్రగుప్త చక్రవర్తి ఆస్థానానికి రాయబారిగా వచ్చిన మెగస్తనీసు భరతఖండంలో ఆడవి ఏనుగులను పట్టుకొని మచ్చిక చేసే పద్ధతిని చూచి ఆశ్చర్యభరితుడై, దానిని సవిస్తరంగా వ్రాసి, విశేషంగా శ్లాఘించాడు. ఇప్పటి ఖెడ్గా పద్ధతికీ, దానికి పరస్పరం విశేషసామ్యం వున్నమాట నిజమే అయినా, దాని కంటే చాల మేలయిన మార్పులను చేసిన యశస్సు మహారాజులవారికి చెందుతుందని మనం ధారాళంగా చెప్పవలసివుంది. పట్టినపని శ్లాఘ్యతమంగాను, సర్వోత్తమంగాను సాధించా లనేది నిరంతరమూ మహారాజులవారి ద్యేయం. దానికి పులివేట పద్ధతిలోను, ఆడవి ఏనుగులను పట్టుకొనే పద్ధతిలోను వారు నిరంతరం చేయిస్తూ వచ్చిన మార్పులు, చేర్పులుకూడ ఉత్తమ నిదర్శనం.

23. నా వీపు

నా. కస్తూరి

“స్వామీ!”

నేను వెనక్కు తిరిగి నిలబడ్డాను. పండు ఇకిలిస్తూ, కుడిచేయి ముందుకు చాచుకూ డివనుకు మరొకరు నావైపు వరుగై తి వస్తున్నారు. ఎన్నోనాళ్ళు విరహంతో కలచినవారిలా, కొనకు ము ప్రేమచూచి చేతికి చిక్కినవారిలాగ ఆయనకండ్లు విప్పిచాయి. నావెంటనే ఆయన చాలదూరం పరిగెత్తి వచ్చి వుండాలి. ఎందుకంటే, ఆయన చెముట బలమూ, ఎనకొడుతూ, ఎగడిపిరి వదలుతూ. తమ దేహాన్ని తోసు కుంటూ త్వరత్వరగా వస్తున్నారు.

ధారవాడ నాకు తీరా కొత్తది. ఏదో అగత్యమైన పనికోసం నేను అక్కడికి, ఆరోజు ఉదయం చేరాను. అక్కడ నాకు పరిచితు లేవ్వరూ లేరు. అయినా, నా వెన్ను వెనుక నన్ను గుర్తించిన మహనీయుడెవరు అని తెలుసుకోవాలని నాకూ కుకూహలం కలిగి ఉంది. “స్వామీ!” అంటూ ఆయన నాదగ్గరికి వచ్చారు. నన్ను దగ్గరించుంచి చూచారు. “నా చేతు వెనక్కుపోయింది. వికసించినకండ్లు వాడిపోయాయి...” క్షమించండి! గుర్తు ప్పింది! తిమరిని నేను మరొకరని అనుకున్నాను.” అని అంటూ, సిగ్గు పడ, అలమటకొని, వెనక్కు అంగడు వేశారు.

నేను నావారి పట్టాను. ఆయనమీద నాకు కోపం కలుగలేదు. ఎందుకంటే, ఇలాంటి అనుభవాలు నాకు ఇంతవరకు సూరారు కలిగాయి. నా వీపునకు ఏదో విశేషమైన లక్షణం వుంది. దానినిచూచి పలువురు మోసపోయారు. దాని వెడల్పు, నిర్మాణం, ముపు, తిగి దామీద నా కలకాలు బుర్ర ప్రతిష్ఠితమైన భంగి, ఆ రెండింటికీ మధ్య పెరిగిన నా మెం పొపు, బంధురక, గుండ్రతనం, బింకం; అంతేకాక, నా నడక తీవ్ర, తేంకారం, దాని ఐస్యారం, వీటన్నిటి మూలంగా కర్నాటకదేశం లోపల, వెలుపల అన్ని ఊళ్ళలోను జనం నన్ను మరొకరని భావించి మోసపోయారు. మరక మనక వెల్లురులోనే శాదు; పట్ల వగలే మోసపోయారు; జనం నిలబడిన స్థలాలలో మాత్రమేకాదు; నిర్జన ప్రదేశాలలో కూడ.

అయితే, ఒక్క చోటకే. నా ఎదుట నాకు అభిముఖంగా వచ్చేవారెవరూ నన్ను మరొక రని అనుకోడమే లేదు. నా నడుగు, ముఖం, ముక్కు, చాతీ, మొదలయిన ముందుభాగానికి ఒక వ్యక్తిత్వం, ఒక వైశిష్ట్యం ఉంది! అది నావే అయిన, మరొకరికి లేని రూపరేఖలతో

24. స్వంతశ్రాద్ధం

‘దివంగత’ శ్రీరంగ

“మరణం ప్రకృతి శృరీరీణం వికృతిరీవిక ముచ్యతే బుద్ధైః” అని కాళిదాసు చెప్పిన మాటలలోని వాస్తవం ఇటీవల తమ ఇహలోక యాత్రను ముగించిన శ్రీరంగగారి కథను తలుచుకొన్నప్పుడు స్పష్టమవుతుంది. శ్రీరంగగారి జీవితం ఖండితంగా ఒక “వికృతి” అని చెప్పవచ్చు. అయిన మరణానికి ఆందోళన తెలుపుతూ పెక్కు పత్రికలు వ్యక్తులు ఎన్నో మాటలు చెప్పడం జరిగింది. కాని, “ఇదొక వికృతి జీవితం” అనేదానిని ఎవరూ కనిపెట్టలేదు. కర్నాటక దేశం వినా మరెక్కడైనా ఇన్మతాల్ని ఉన్న శ్రీరంగగారు శ్రేష్ఠపురుషులు అయ్యారేమో అని ఒక పత్రిక ప్రశ్నించినది. ఇలాంటి మాటలు మరణించినవారి ఆత్మకు శాంతి లేవచ్చునుగాని ఆ ఆత్మ రహస్యాన్నే తెలుసుకోలేదని చెప్పవచ్చు. ఎందుకంటే, జన్మదార్పే ఉప్పుడుగూడ తప్ప స్థలం ఎన్నుకొనే ఒక ప్రవృత్తి వంటే శ్రీరంగగారివంటివారి వైశిష్ట్యం. అది అలా వుందనీ “నేను చచ్చే ఘుగ్గురు చచ్చి నట్టు” అని మరణశయ్యమీదే శ్రీరంగగారు నుడిచాంన్న వార్త ప్రకటించబడినప్పుడు, ఎంతమంది ఆమాటల మర్మాన్ని తెలుసుకొన్నారు? శ్రీరంగ, ఆర్. వి. జాగీరదార్, ఆద్య రంగచార్య—ముగ్గురూ ఒక్క డెబ్బకు మరణం పొందారు.

శ్రీరంగగారిమీద మూడుపేర్లు వేరేవేరే వ్యక్తులనే సూచిస్తున్నవి చెప్పవచ్చు. కొనవరకు ఈ ముగ్గురిలో ఒక్కడూ నిశ్చయంగా ఒక్కేన ఇద్దరిని బయటపెట్టారు. అలాగే శ్రీరంగగారి జీవితకథ అయితే from failure to glorious failure అనే రీతిగా సాగింది. “చచ్చిన గేదెకు నవాసేరునెయ్యి” అనే సామెతలా వరుస వరుస మాటలనయితే వరికారు. మరణి చినవారిని నిందించానే ఇచ్చ నాకూ లేదు. అయితే, “శ్రేష్ఠ బాధక కారుడు”, “సాంఘిక క్రాంతిపీఠుడు”, ప్రతిభావంతుడైన బాధనాకారుడు”, “శీలసంపన్న చారిత్ర్యధీరుడు”, “అరునిక కన్నడ గద్య విదాక”, “ర గజూమి ఉతుంగ శిఖరం”—ఇలాంటి విశేషాలు సమయోగించిన వారికి శబ్దాల మహత్తరమూ తెలియదు, శ్రీరంగగారి స్వభావమూ తెలియదు అనే చెప్పవలసివస్తుంది.

సుమారు 44 సంవత్సరాల ఆయుస్సులో ఈ వ్యక్తి చేసినదేమిటి? పెరిగింది 20 సంవత్సరాలు; సర్కారు నౌకరయి పాపమంది 19 సంవత్సరాలు; మిగిలినవి ఏడు సంవత్సరాలు మాత్రం. మొత్తం 20 సంవత్సరాలలోను చెప్పకోదగిన ఏ విశిష్టతకాల్సినా శ్రీరంగగారిలో లేవు. అంగీకరించే నేర్పు చిరు వయసులోనే చదువులో కొంచెం నిష్ణాతులుగా ఉండినమాట నిజం; అయితే, వీరి నాటకాలలోని ఒక పాత్ర తైలిలో చెప్పే ధృఢత, మునుపటి జీవితంలో ప్రతిభ భావించలేదు, there was no brilliance మూడు

స్వంతశ్రాద్ధం

141

సంవత్సరాలు విదేశవాసం అయింది, ఐ. సి. ఎస్. పెయిలూ అయింది. అప్పుడు అందరిలాగ నౌకరీ పెదకే నిరుద్యోగి బాదయ్యాడు శ్రీరంగ. తర్వాత నౌకరీ దొరికింది. కడుపు నింపుకొని సంతుష్టుడై వుండిపోయాడు. తక్కినవారికంటే ఎక్కువ చైతన్యముత మైన వ్యక్తిత్వం వుండినదనడానికి ఏ విషయాల ఆధారమూ లేదు.

పందొమ్మిదిసంవత్సరాల సర్కారీ నౌకరిగురించి ఎక్కువగా వ్రాయవలసిన అవసరమే లేదు. ఎందుకంటే, ఆపని తనకు సరిపడదు అని స్వతఃగానే మనస్సుకు గోచరమయినప్పుడు (అదిన్నీ అన్నిసంవత్సరాల తర్వాత!) తానే ఆ నౌకరీని సంకోషంతో వదిలిపెట్టాడు. ప్రొఫెసర్ జాగీర్దార్ గారి ఎడల పూజ్యభావమున్న విద్యార్థులు ఎంతమంది అనే సంగతిని నేను చెప్పడం సాధ్యంకాదు. అయితే, ఆ ప్రొఫెసరును చూచి వచ్చుడు, “ప్రొ. జాగీర్దార్” అని తమలో తాము భయంతో సన్నగొంతుకతో చెప్పు కొనే విద్యార్థులను నేను పెక్కుసార్లు చూచాను. ఇది గౌరవమో, కాదో తెలిసినవారే ఆలోచించిన. సంస్కృతం ప్రొఫెసరుని ఈ వ్యక్తి 19 సంవత్సరాలలో తనవిషయంలో ఆలోచించిన. సంస్కృతం ప్రొఫెసరుని గ్రంథాన్ని రచించడం నాకు ఇంతవరకు తెలిదు. ఒక్క-వరికోదనాత్మకమైన లేక ప్రాథమిక గ్రంథాన్ని రచించడం నాకు ఇంతవరకు తెలిదు. ఇంత ఎందుకు? సంస్కృతం ప్రొఫెసరుని వీడిని ఉపన్యాసానికి పిలిస్తే, కర్నాటక పీఠికర ఇంపై ఉపన్యాసించేవారు మహాశయుడు! మనలో ఆ విధంగా విద్య తనకు చూపిన ప్రొఫెసర్లు ఎంతమంది అనే సమాధానం నాకు అక్కరలేదు. ఈ వ్యక్తి ప్రతిభావంతుడయి వుంటే, ఆ ప్రతిభను ప్రతిబింబించే రచనలే లేవుకా అనే సంగతిని నేను చెప్పవలసివుంది.

అందరూ బహుముఖంగా పొగడిన శ్రీరంగగారిని తెగదాలని నా వాంఛ కాదు. అయితే, పొగడ్తకూ మితి వుండాలి కదా! కర్నాటక సాహిత్య పరిషత్తుకు అఖిల కర్నాటక స్వరూపాన్ని, నిశ్చితమైన వ్యవస్థనూ ఒనగూర్చిన శ్రేయస్సు శ్రీరంగగారిదే అని మరొక పత్రిక వ్రాసి, కన్నడ అచార్య పురుషులను అవహేళన చేసింది. శ్రీరంగగారు ఏమైనా చేసివుంటే అది మైసూరువారికోసం, తనలోవున్న అసూయకోసం అని ఎందుకు చెప్పరాదు? ఆ పరిషత్తు ప్రయోజనం—దానిని నిర్మించినవారు మరొకరు, దానికోసం పాటుపడినవారు మరొకరు, ప్రయోజనం—తనవైపు జిల్లాలకూ కలుగని శ్రీరంగ సాహిత్యపరిషత్తులో అయినా దాని ప్రయోజనం—తనవైపు జిల్లాలకూ కలుగని శ్రీరంగ సాహిత్యపరిషత్తులో ఉపన్యాసం చేసివుండవచ్చును—అని నా అంచనా. ఎందుకంటే, అవ్యక్తి స్వభావం, యోగ్యత నాకు బాగా తెలుసు. సంస్థను నిర్మించే స్వభావం వాడికి లేదు; అంతేకాక వాడి యోగ్యత చూచి ఎవరూ వాడికి సంస్థను నిర్మించే పని అప్పగించేవారుకారు; నిర్మించే సమయం రాగానే వాడిని వెళ్ళగొట్టేవారు. ఎందుకు? వాడి యోగ్యత బునాది వేరుదం వరకే, అని చెప్పవచ్చును గదా? నాకు పెక్కు విషయాలు చాల వివరంగా తెలుసునని చెప్పాను గదా! వాటి నన్నిటిని వెలువలికి లాగడం ఉచితం కాదు. ఒకమాటమాత్రం చెప్పగలను. అందరికన్నా తాను బుద్ధిమంతుణ్ణునే అహం తన నడకలోనే చూపుకు న్నందున శ్రీరంగకు సంస్థనుగాని, సంఘాన్నిగాని నిర్మించడం సాధ్యంకాలేదు.

అదంతా అలావుండనీ. శ్రీరంగకు లేని యోగ్యతను గురించి నాకు భేదం లేదు. కాని, ఏ యోగ్యత అవ్యక్తిలో వున్నదని మనం భావించామో అక్కడకూడ మనకు

26. సీతైతాళులు

శివరామ కారంత

కైరమన (చెరువింటి) సీతారామ ఐతాళులు అనేది వారిపేరు. వారి యిల్లు వున్నది మావూరు చెరువుగట్టుమీద. అందువల్ల వారిని కైరమన (చెరువింటి) ఐతాళులు అని అనడమూ కద్దు. తపాలా చిరునామావరకు వారు సీత ఐతాళులు; దస్తావేజు వోట్లవిషయం సీతారామఐతాళులు; పల్లెలో వ్యవహార రూఢికి సీతైతాళులు-ఇలా ఒక్కొక్కరీతిగా వారిని సంబోధిస్తారు. వారి యింటిని నేను చెరువుగట్టుమీద చాల చిన్నవాడయి వున్నప్పుడే చూచాను. అప్పుడు వారికి గడ్డికప్పు గుడిసె. ఆ మీదట కొన్నిసంవత్సరాలకాలం సగం గడ్డితోను, సగం పెంకులతోను ప్రకాశించేది. మొన్నమొన్న గడ్డిపోయి పూర్తిగా పెంకులే వచ్చాయి. వచ్చేసంవత్సరం వెదిగి తీసివేసి, మంచి పక్కా రీపులతోనే ఇంటికప్పు వేయించాలని అంటున్నారు. చెరువుగట్టుమీద వున్న మరొక ఇల్లేమో దేవునిగుడి. అక్కడ వుండేది విష్ణుమూర్తి విగ్రహమని కోస్తుంది. విష్ణు ఆలయం మావూరిలో పేరు పోయిన ఆలయంకాదు. అది ఐతాళుల ఇలువేయిగుడి; అయినా “ప్రాక” నుంచి (ప్రభుత్వం నుంచి) వదో, ఇరవయ్యో రూపాయలు తనదీసు (పరిహారద్రవ్యం) ఇస్తారట.

సీతైతాళుల ఇల్లు నిజానికి అగ్రహారంలో ఒక భాగం; దాని మరొక పెడ నారాయణ ఐతాళులది. అగ్రహారం అన్నమీదట సీతైతాళులూ, నారాయణ ఐతాళులూ మానె సీతాయి అని చెప్పనక్కరలేదు. అంతేకాక నారాయణ సీతైతాళుల భాసా తమ్ముడు. ‘తవకు మీసం మొలచిన మూడొరజులలోనే’ భాగం అప్పగిన వీరుడు. అప్పుడే భాగలయాయి. అన్నదమ్ములలో చూచినా, చూడనట్లు తొలగిపోయే వద్దలి వచ్చింది. ఈ వద్దలి వారిలోనేకాదు; వారిని నమ్మివచ్చిన ఇల్లాళ్లలోను యదాక్రమంగా రూఢి అయింది. ఇంటిపెనుకవున్న ‘గుమ్మికి’ (ఏటికి) సీతైతాళుల భార్య పార్వతమ్మ పోతుంది; నారాయణుని పెల్లం నాగక్కకూడా పోతుంది. ఇద్దరూ గడియల వరకూ ముక్కు చేతులు మసిచేసుకొని ఒకరు ముఖాలు ఒకరు చూచుకొని అనన్యవాది పాత్రలను ఇనకవేసి కోపంతో సమిసిపోయేట్లు తోముతూ కూర్చుంటారేకాని, “ఏమిటి? ఎలా?” అని వోరుతెరవరు. పిట్ట మాట్లాడితే ఇంట్లో మగవారికి ఒంటికి వడదు అనేది నిజమే. అమ్మ, అబ్బి తిథినాడు మాత్రం, సంవత్సరానికి రెండొరజులు ఈ మరణించిన వారి పుణ్య బలంతో అన్నట్లు ఇద్దరూ దర్పపవిత్రాలు పెట్టుకొని, పిండంముందు నాలుగు జ్ఞాలు కూర్చుంటారు. పిండం కాకికి పెట్టారు అనగానే వారివారి పునర్దర్శనం మరుసటి క్రాంతినాడే సరి.

నారాయణ అన్నలాంటి వ్యవహారా కాదు; మాటకారీ కాదు. విడిపోయిన తర్వాత అతనికి మిగిలిన దేమీలేదు. దానిమీద అన్నదమ్ము లిద్దరికీ ఏడు సంవత్సరాలపాటు రణ

సీతైతాళులు

రంగ మయింది. హైకోర్టువరకు మూడు ఆవుత్తులు తిరిగిరావడం అయింది. కొవకు ఇలువేయి పూజ, అంటే విష్ణుమూర్తి తలమీద ఇన్ని పిట్ల పోసే హక్కు, అన్న సీతైతాళులది అని కింది కోర్టు తీర్పు భాయమయింది. ఇకముందేమిటి? నారాయణ వద్దీ చేతులతో బెంగుళూరు చేరి బళ్ళేపేటలోనో, సుల్తాన్ పేటలోనో ఉడుపి హోటలు నడుపుకుంటూ వచ్చాడు. నెలకు నాల్గో, ఐదో రూపాయలు భార్యకు మనిఆర్థం చేస్తూ వున్నాడు. సంవత్సరాని కొకమారు, అంటే సాలిగ్రామజాత్రవేళకు ఊరికి వచ్చి, ఒక నెలరోజులు వుండి తిరిగి బెంగుళూరుకు దయచేస్తాడు.

ఊరిలోనే వుండి, పూరివారి కంఠా కావలసినవారై పేరు గడించిన వీరులు అంటే సీతైతాళులు. ఊరిలో ఎందరో అంటారు “సీతైతాళులు అంటే ద్రోణాచార్యులు” అని. కారణ మేమిటంటే, వారిలో బ్రాహ్మణ్యానికి చాలినంత బ్రాహ్మణ్యం వుంది; జ్ఞానానికి తగినంత జ్ఞాత్రం వుంది. ఏ నందరు గానీండి, (వ్యాజ్యం కానీండి) వారు సగంలో అంబుల పొందిన కింఁకి దింపినవారే కారు. అందరినీ హైకోర్టుకుకూడే వదులుతారు. ఎందుకు-వారి మరొక పెద్దన్న లేదా పద్ద ఐతాళులు; పద్ద ఐతాళులు మరణించిన తర్వాత, సీతైతాళులు ఆయన భార్యను విలిచి, “చల్లగా మా యింట్లో కూడుతని పడివుండరాదూ!” అని ఎంత చెప్పినా, ఆమె వినలేదు. దానికి బదులు పుట్టింటికిపోయి, కొమ్ములు మొలిపించు కొని భరణానికి నోటీసు ఇప్పించింది. ప్రారంభమయింది, “కటాకటి”. అంతా ఆస్తీ దేవుని వినియోగానికి వినా స్వంతం ఏమీ లేదు. అందువల్ల భరణం తిరువతిలో.” అని సీతైతాళుల వాదం. ఇది హైకోర్టుకు ఎక్కింది. అయితే ఐతాళుల దుర్భాగ్యంవల్ల ఆ ‘వచ్చినవాని పెండ్లానికే’ మంచిదై భరణం ఇచ్చే తీరాలని అక్కడ భాయం అయింది. అయితే ఏమి? “నతి సంవత్సరం కోర్టు మెట్లు తొక్కనిదే ఆమెకు గింజలియ్యం కూడ తొరకదు” అనే ఐతాళుల భీష్మప్రతిజ్ఞ నేటికీ నడుస్తూ వస్తున్నది.

ఇంతగా వారి జ్ఞాత్రవిషయమైతే, ఇప్పుడు బ్రాహ్మణ్య విషయం వినండి. నేటికీ వారు పంచెకట్టే తీరు, అంచులుతీసే క్రమం, అడుగులువేసే గత్తు—వారి తండ్రి అపై వారు తవ్రాపం. నేటివరకు ఎంతటి వేనవికారం కానీండి, మధ్యాహ్నపు ఎండకు ఇసుక తాళుల తవ్రాపం. నేటివరకు ఎంతటి వేనవికారం కానీండి, తొలు వారలను మెట్టినవారు కారు. కుండా కాలిన నమ్మద్రతీరంలో తిరగడం కానీండి, తొలు వారలను మెట్టినవారు కారు. కుండా పురంకోర్టు మా పూరినుంచి కవీసం రెండు పరువుకుమీదే వుంది. అంతదూరమూ వారానికి రెండుసార్లు యినా నడిచే పోతారుగాని మాలవారు కూర్చునే బస్సులో వారి చేయరు.

తెల్లవారుజామునే ఐతాళులు లేచి, స్నానంచేసి, విష్ణుమూర్తికి ఒకసారి గంట వాయిచి, గంజికూడ పుచ్చుకోకుండా బయలుదేరారు అంటే, పొద్దుగూకిన తర్వాత కుండాపురం నుంచి బయలుదేరి ఇంటికి వచ్చి, స్నానంచేసి, మడి, ఇవం గివం ముగిసిన తర్వాతే భోజనం. వైశాఖమాసమే కానీండి, ఆకలి అయిందని దారిలో అక్కడ ఇక్కడ దూరి హోటలుకాపి రుచి చూచినవారు కారు. దాహం అయితే, అదీ తాగి అనిపిస్తే, ఇంటినుంచి బయలుదేరేటప్పుడే ఇన్ని పెనరగింజలు రుబ్బించి కలిపి బెల్లం వేసుకొని.

తాగేడు. ఇంకా కుండాపురంలో వీలు అయ్యకరావు ఇంటికివెళ్ళి తామే బాయినుంచి నీళ్లు చేది తాగేడు. అయ్యకరావు బ్రాహ్మణులే. ఆయనే ఎక్కడైనా, “ఐతాళులుగారూ రండి, ఒకంత కాఫీ తాగండి” అంటే, “కాఫీ వేడి అవుతుంది” అని సమాధానపరుస్తారే గాని, వారి ఇంటి “వట్టణవానపు కన్నమైల” కాఫీ ప్రాణంపోయినా తాగరు.

ఐతాళుల రూపం చూడదగింది. చక్కపలుచని శరీరం; మాంసమే లేదు; ఎముకలే అన్నీ - అనే జాతి. కట్టుకోడానికి ఒక తూర్పునాటి పంప. దానిమీద వెండిమొలతాడు కవిపించేటట్లు వేలాడవేసి, నడుముకు త్రాణ వచ్చేట్లు తమ వన్నదావళి విగించారు అంటే, ఆ వర్షున్న ఎలాంటిది? మెడలో ఒక నన్నటి రుద్రాక్షమాల. ఇక ఒంటిమీద, నొసట పల్లాంగుదారానికి కనిపించే విభూతి పట్టెలు. సామాన్యంగా, జైరానికి అనుకూలమైన తిథి దొరక్క - అంటే వారి తీరకకు, ఆ తిథికి సరిపోయేది ఏనాడూ లేదు - ఎల్లప్పుడూ ముఖంమీద హింగారువానకు తొంగి రగా కోసిన వరిచేసులాగ తెలుపు నలుపు మిశ్రితమైన శృంగారాలం కనిపించి వారిని వైదికయుగానికి ఆయినంత సమీపానికి లాగుతుంది.

ఐతాళులు ఇంటిలో వుంటే, ప్రతినిత్యం ఒక పదినిమిషాలయినా భగవద్గీత పారాయణం చేయకుండా వుండరు. పాతసంప్రదాయాలమీద వారికి వుండే మమత అంతంత కాదు. ఇంతెందుకు? ఇంకా వారి యింటి చావడిలో చిమ్మి దీపం వెలిగిందే లేదు. పెమ్మెదీపమాయరి, అముదమాయరి.

మరొక సంగతి. ఐతాళులు ఏమిచేసినా పరే: “ఆ విష్ణుమూర్తి నడిపించినట్లే అవుతుంది” అంటారు. అంతటి విశ్వాసం ఇలావేల్చుమీద.

ఎక్కెవగా వగటిపూట ఐతాళులు ఇంట్లో వుండడం దుర్లభం. కొద్దు వ్యవహారాలు జాప్సి; అది లేనిరోజు పొరోహిత్యం కొద్దిగా వుంటుంది. ఏనాడైనా ఇంట్లో వుండేటట్లుయితే ఆనాడు స్నానానికి దిగడానికే పొద్దు పడమటికి వారి రెండు గడియలయినా అవుతుంది. అమీదట దేవునిపూజ జరిగి భోజనం కావాలి. కారణం ఇంతే—ఐతాళులంటే ఎంకో మండికి ఆలోచనకు ఒక మంత్రి వున్నట్లు. ఉపదేశానికి ఒక గురువు వున్నట్లు. వారి ఆమూల్య శిష్యకోటిలో మా మూడుమనె నాగయ్యతెట్టి ఒకరు. నాగయ్యకు నిజంగా “వ్యామృల పురుగు” చూస్తే నయంచదు. అయితే ఐతాళులంటే ప్రాణం. వారిముందు కల వంచుతాడు. ఐతాళులంటే దేవు డనే వాడిలెక్క. “నిజానికి వారొక్కరు వ్యామృలంలో తప్పవుట్టివుండాని” అని నాగయ్య నిశ్చితమైన అభిప్రాయం.

మొన్నటిదినం ఆ హోరాహోరి పోట్లాట జరిగిందే - కాళింగయ్య ఆస్తి స్వాధీనం చేసుకోనే గోల. ఆ దినం ముప్పాళ్ళ గోలకు కారణం నాగయ్య. కాళింగయ్యకు జనాన్ని నంపి “పోట్లాటకు విలబడండి” అని అన్నదీ వాడే. నీనప్ప సేరేగర అమాయకుడై వుంటే, నాల్గు దెబ్బలు తిని, రావలసింది. దానిసంగతి యిది:—నాగయ్య గోల జరిగిన వాటి వెనుకటిరాత్రి ఐతాళుల వద్దకు వచ్చి “ఐతాళులవారూ, కాళింగయ్యకు నేను మాట

యచ్చాను. వాని ఆస్తి నీనప్ప స్వాధీనమైతే, వాడికి మూడేమూడు జేనెల భూమి మిగిలేట్టు లేదు. ‘మీరు లేకపోతే నా మర్యాద దక్కదు.’ అని నావద్దకు వచ్చి కాళింగయ్య పిదపాడు. ‘కానీ’ అని చెప్పాను. రేపు తెల్లవారేలోగా అణ్ణు, బప్ప, ముదర, ఇంకా ఒక పదిమందిని కల్రలిచ్చి పంపాలని వున్నాను. అమీను కాదు: వాడి అబ్బి వచ్చినా ఆస్తి స్వాధీనమయ్యే సంగతి వుండనీ.” అని చెప్పాడు.

ఐతాళులు - “నాగయ్య, రేపు అమీనుకు దెబ్బలు గిబ్బిలా కగిలితే నీకు పురిశిక్ష అయ్యాని. ఇప్పుడు కాళింగయ్య ఎదిరి ఎరు? శీనప్ప సేరేగర. వాడికి నాలుగు అంటించినా ప వాలేదు. వాడిపక్షానికి సాజులు పోకుండా చేయడం పెద్దవనికాదు; అయితే అమీను ఒళ్లు తాకడం మంచిది కాదు” అన్నారు.

“అమీను నాకు తెలిసినవాడా? వాడికి మొట్టొస్తే నే నమంగా విసిరివేళాను లేండి.”

“ఆ పైంటయితే గట్టిగా ఏర్పాటుచేయి, అమీను వెనుకకు తగ్గి. నీనప్ప కాళ్లు విరగ్గడితే మన పూకే సుఖం. ముందు వారు కాళింగయ్య మీద క్రిమినల్లు చేసి, నన్నెండున్నర వడ్డీ డబ్బంతా కక్కనీ. వారు ఇంతవరకు కాళింగయ్య నుంచి తిన్న వడ్డీ కొంచెమా:

“వడ్డీ గిడ్డి ఇచ్చే మనిషి కాళింగుడా! అందుకోవమే కదా కుదువపెట్టుకున్న నీనప్ప ఆస్తి దీక్షి అయింది. మీకు సంగతులు సరిగ్గా తెలియవని తోస్తుంది. ఇప్పుడు ఆస్తి నీనప్ప సేరేగా పంపాయి సంవత్సరాలు మూడయ్యాయి. వ్థలం కాళింగయ్యకు అద్దెకు ఇచ్చి నటు. ఆ అద్దెకూడా టాకి అయి, తిరిగి సెంజర్ (కేసు) అయి వ్థలం ప్లాడీశానికి వూనుకున్న వ్యాజ్య మిది. అయితే, చూడండి - కాళింగయ్యకు భోజనానికే గతిలేదు. అద్దెదబ్బులు తినకుండా ఏమిచేస్తాడు? అంతేకాక మనకు కావలసిన మనిషి. వాడిని కాపాడకపోతే పేరుమార్గంలేదు అదిన్నీ నా శరణు చొచ్చినాడు.”

“నీనప్ప యిల్లు పాది కానూ! నీవు ఇంటికి నడు. నాలుగుమంచి మాత్రం గట్టిగా వుండనీ. నీ నహాయం చూచే నీనప్ప పరిగెత్తి పోవాలి. కాళింగుని నుంచి మనకు ఒక నాడు కాకపోతే మరొకనాడు ఉపకారం అయ్యాని. ఈ నీవు ఎవరికి అక్కరలేనివాడు. కానీ, అంతకీ వచ్చిందేమిలే. విష్ణుమూర్తి దేవునున్నాడు, భయపడవద్దు” అని నాగయ్యను ఆశీర్వదించి, ఐతాళులు వంపించారు.

సీతై తాళుల కల అంటే సామాన్యమైన హైకోర్టుకూ మించింది. కాకపోతే సీగే దైలు వెంకటరమణయ్య కేసులో ఎక్కుకు ఏమన్నా తెలియదు. అన్ని యోచనలు సీతై తాళులవి. వీలు అయ్యకరావు మొదటిను చి రైర్యం చెప్పక, “ఊ”కే డబ్బు పాటు చేసుకోండి. అప్పుడబ్బులకు ఆస్తి ముక్కలూ మిగలదు” అని నిరాశ కలిగించారే. అప్పుడు సీతై తాళులు లేచి, వీలు చెవిలో గుసగుసలాడి “సాత తామ్రావనం వుంది; అంతా ఇంటిదేవరి ఆస్తి” అనే పైంటు గట్టిపరచి వదిలారు కదా! అయ్యకరావుకు ఆశ్చర్యం అంతా ఇంటిదేవరి ఆస్తి” అనే పైంటు గట్టిపరచి వదిలారు కదా! అయ్యకరావుకు ఆశ్చర్యం ముంది. కొనకు హైకోర్టులోమా వేంకటరమణయ్య తామ్రావనమే విజమయింది.

పది నిమిషాలు సిగ్గుచల్లి మేము ఎక్కువగా పారాదే దారులలో నేల తడిసిపోతుంది. మునిసిపాలిటీవాడు నీటి అభివృద్ధి కోర్కెలపై నీళ్లు చింకరించేట్లు లేదు. తుంపరవాస పది వం నిమిషాలలో నేలను సరిచేసి, ఉదయమో, సాయంత్రంమో వాహ్యశికి పోయే మాకు ఆస్వాదికరం అయ్యేటట్లు చక్కబరుస్తుంది. ఇంకొక్కొక్కరోజు ఉదయం లేచేవేళకు ఒంటి కింటిలో ఏదేటట్లు వాన ఉనుకులు రాలడం అంభముతే, సాయం కాలం వరకు నిలవదు. ఈ వానవా, మనకూ మొదిటినుంచీ—పల్లదల; దాయాద మాతృత్యం; జాతివైరం; ఎలా చెప్పినా సరే—పడదు. పెద్దగా కురిసి చెరువులను, కాలువ లకు నీళ్లు నింపే వాన కాదని. జనం పారాదానికి, దినసరి వ్యాపారస్తులకూ అనుకూలం కాదు. “జడివాన” ఉపకారం ఒకపైపు వుండనీ, వెలుసల తలపెట్టేటట్లు వుండదు. శని: పీఠిపీఠికి బురద. ఇంటిలో వుండే అభ్యాసం అగత్యం అనుకూలం లేని మనవంటి వారి గతి: తిట్లకుంటూ, గొణుకుంటూ వెలులికి పోయాము—మలకనగా వున్న కాలి చెప్పులు ఒరువపుయి. ఇంటికి తిరిగిపోయాము—అందరిమీద ఉన్నదన లాడడం. ఇంట్లో మగవాడు కావడం ఊరికేనా: చదువడానికి కూర్చున్నాము—చీకటి: దీపాలు ముట్టినే ఆరిపోతాయి. తిట్టడం, సభుక్కడం, గొణుక్కడం, తిట్టుకోడం. ఇంతే ఆ రోజులలో కార్యక్రమం. పొద్దుపోవడం ఎలాగు: ముఖం బరుక్కుందామనిస్తుంది. ఎంతసేపు చిదవడం: వ్రాయడం: పండుకోడం: పాతుకోడం: గొట్ట గిట్టకోడం: మిడ్డె దూలాలు దంతెలు, నేలమీది టిడిబిళ్ళలను ఎంచడం: చేతికిచిక్కిన కాయకాలను కత్తిరించడం: గప్పాలు కొట్టడం: గప్పాలు అనుకూలంగా వుంటే సరే—లేకపోతే, సంవత్సరాని కొకమారు, రెండు సంవత్సరాల కొకమారు గప్పాలకు ‘త్రమపడి’ సర సంగా నాటేవారు ఎమైనా మాట ఎత్తితే, రెండు నిమిషాలపాటు సంతోషంగా వుంటుంది. హర్షప్రహాం పారుతుంది. మూడవ నిమిషమే వాదం పుట్టి, జన్మాంతరపు ఎవడో జేతాకు లేచి, బలి కోరుతాడు. నిజం. స్వభావాల్లే అటువంటివి. నోవాలిన చెప్పాడట— “మన స్వభావమే మన విధి” అని. మన భాగ్యన్ని నడిపించే విధి ఇది: ఒకదాని కొకటి పొందకుండా వుండడం:—కలవకుండా వుండడం: సరసమని చెప్పినది చెనకినట్లు కావడం: ఎవరి ఏ మర్మాన్నో పొడిచి ముల్లు లోపలే విరవడం: వారు బదులు పొడిచి విషం ఉప్పుడం. కొన్ని సమయాలలో అందరూ హెచ్చుగా మాట్లాడాలని పోటీ వడు తాము. మేము చెప్పేదే సరి అని హతం చేస్తామో, మాదే జాణతనమని వాదిస్తామో, ఎలాగో పోట్లాట ప్రారంభమౌతుంది. పోట్లాట వానన వానవానన కంటే స్పష్టం, ముండు కనిపించేది ఒకే దారి: అక్కడినుంచి వరారి కావాలి. ఆమీదట ఒక్క నిమిషమైనా లోపలవుండే అవకాశం లేదు. చొక్కా తొడుక్కడం అయింది. కాళ్ళకు చెప్పులుతగులు కున్నాయి. ఆమీదట: కనిపిస్తూనే వుంది—వెలుసల జడివాన. కాలుపెట్టిన చోటెల్లా జారుడు; బురద. ఎక్కడ చూచినా గజిబిజిగా వుంటుంది. నూరుమంది అడుగులుపెట్టితే చోట ఇన్నూరు వాగులు. జనం జారినచోట అడుగు గుద్దలిలాగ బరువుగా దిగబడుతుంది. పదివైపులనుంచి కాళ్ళలోకి నీళ్లు చినుకుతుంది. అలాగే మొండికనంగా వెలుసల కొంచెం

దూరం పాగిపోయామా, దారిపొడవునా బంతు, నైకిళ్లు, మోటార్లు. చిన్నకార్లవారు సభ్యులు. ఆత్మప్రత్యయం వున్నందున దురహంకారవదను. పెద్దకార్లు వక్కకు వస్తే చాలు, ఒంటినిండా బురద చిమ్ముడమే. భార్యనో, చెల్లెలినో వహాసం చేసి, వంతాలు కట్టి, పువలాయింది, తిట్టి తెల్లగా ఉదికించి గరగరముని ఎండించి కట్టుకొన్న రోవతికి వచ్చింది చేటు. పెద్ద మోటార్లలో కూర్చొని పారాడితే వస్తుందా పెద్దకనం! ఏమి కొల్లబోతుందో: దారిలో ఎమైనా కానీ: ఎవరు చచ్చినా చావనీ. ఏవరి రోవతికి బురదకొట్టినా సరే. వాటి హడావుడే హడావుడి: మదమే మదం. అని దొర్లి పోయే వైపునుంచి పదిదారులు దూరంగా పోతే మాత్రమే బదుకుకొన్నాము. లేకపోతే, చక్రంనుంచి చిట్టి వస్తుంది బురద— బట్టలకు, ఒంటికి, ముఖానికి, నోట్లోకి. వేనవికాలంలో ఒకబాద, వస్త్రాకాలంలో ఒకబాద రస్తా అంతా వాళ్ళకోసమేనా: రస్తాను ఎంత వెదల్చుచేసినా, కావాలని అంతకన్నా వెద ల్చుగా పెరుగుతుంది పోకిరికనం అని వాళ్ళకు చెప్పేవాళ్లెవళ్లు: మేమూ వన్నుకట్టే స్రజలం కాదా: సహజంగా దేవుకిచ్చిన కాళ్ళమీద నడిచే మహాజనులకు రస్తామీద సురక్షరంగా సులభంగా తిరుగులాడే హక్కు వర్తా: ఎవరికి చెప్పుకొందాము: అన్ని చట్టాలు చేసేవారు పెద్ద మోటారున్నవారు. మాకు, మీకు, మోటారు లేనివారికి, బళ్ల వారికి, ముఖ్యంగా రస్తాలో తమ కాళ్లమీద నడిచే వారికి, హక్కులను నియమించేవారు “హ్యూ సామీ, దూరంగా పోవయ్యా” అని చెప్పాకొని తిప్పుతూ జటాకావారు కావాలనే జటాకాను మీమీదికి వదులుతాడు. వాడికి తన జటాలో కూర్చోనట్టి మీ దాక్షిణ్యం విమిటి: అలాగూ ఇలాగూ అద్దంగా పోయాను. చంగ్ లింగ్ అంటూ ఒక రైసికట్ల వంకర టింకరగా వచ్చి మిమ్ముల్ను అటూ ఇటూ అన్ని వైపులకూ ఆడించి చక్రాలను మీ కాళ్ల వెనుకే దూర్చుతుంది. నైకిలుకు ఈవిధంగా త్రేకు వడగా, దానిమీద ఎక్కిన మనిషి మిమ్ముల్ను అసి, తానూ కిందికి దిగి మిమ్ముల్ను గురించి నోటికి వచ్చినట్లు మార్చాడుతాడు. మరొకపీరుడు ఆ వానిలో ఉచ్చాహంతో రెండుచేతులూ వర్చి సర్కస్ మాట్లాడుతాడు. మరొకపీరుడు ఆ వానిలో ఉచ్చాహంతో రెండుచేతులూ వర్చి సర్కస్ చేస్తూ, దూరంగా వెళ్ళండి, తప్పకోండి అని కేకలువేస్తూ, మీమీదనే వస్తాడు. దారిలో నేమో అన్ని రకాల మురికి కుళ్లి వడివుంటుంది. గుర్రం, గేదె, మనిషి అందరూ ఏకోదర వృత్తితో మీకోసం దారిలో వదలిన వద్దాల్లాన్నీ కుళ్లి నీటిలో కలిసి కరిగి అన్ని వైపులకూ వ్యాపిస్తూ వుంటాయి. అసహ్యం! అది మామిడిపండ్ల కాలం వేరే. మహాను వైపులకూ వ్యాపిస్తూ వుంటాయి. అసహ్యం! అది మామిడిపండ్ల కాలం వేరే. మహాను భావులు తిన్న పండ్ల తొక్కలను, పుల్లటిపండ్ల కండ, తొక్కలను దారిపొడుగునా పారేసి పోయి వుంటారు. గ్రహచారం తక్కువై చూడకుండా దానిమీద కాలుపెట్టారో, అయింది, ఆ కణంలోనే కాస్త. బురదే చూస్తామా: ప్రాణసాయమే తప్పించుకొందామా: మురికి అమేధ్యమే తొక్కుదామా: జారే పదాదామా: పడి బాదవనుతుంటే చుట్టూ వున్నవాడ వళ్లు ఇగిలించడం చూద్దామా: దేనిని చూడడం, దేనిని వదలడం:

ఒక్కొక్క నమయంలో మాత్రం జడివానవల్ల అనుకూలం ఎక్కువ. ఇంట్లో వంటింట్లోకి పెళ్లి పొయ్యిముందు కూర్చుని (పొయిలో పెట్టిన వంటచెరుకులు తడిసివుండక పోతే అనేది ఆధ్యాపారం) ఆడవారిని మాయచేసి తవ్వించు, బోండాలు, ముచ్చోరలు, చేగోడిలు, ఆచడలు మొదలయిన తినుబండారాలు చేయిస్తూ, వాళ్లు వేడివేడిగా వాటిని ఇవ్వడం, మనం తినడం జరుగుతూవుంటే, ఈ వాన సుఖాన్ని తృప్తితో కాకపోయినా, గొడవగతుండా అనుభవించి, కావలిస్తే దాని బెదరాల్లాన్ని కొనియాడవచ్చు. అయితే ఇంట్లో దినమూ ఇలా పలాపాలు చేసిపెట్టేవారు ఎవరు? అన్ని ఇండ్లలోనూ సాధ్యమూ: ఇంట్లో వారికి మనస్సు రాకపోతే? అదే నెపంతో కమ్మలప్రస్తావన బయలుదేరే ఉట్టుయితే? మీ కమ్మడిని వెలువరికి వెళ్లగొట్టే నర్మకృతూ, వక్రక్తి నందారమూ జరిగితే? కొనకు నేయి అయిపోయివుంటే? చేతిలో ధబ్బులు లేకపోతే? ఇంట్లో జనం ఎక్కువగా వుంటే? ఏ అంగడిలోను అప్పు పుట్టకపోతే? జల్లుకొట్టి వానకొట్టి ఇల్లంతా కారి తడిసి పోయి వుంటే? ఏమిచేయడం? జడివానకూ ఎన్ని ముఖాలు? విషయాలు ఎన్ని స్థాయు లలో ఎన్ని విధాలుగా తోస్తున్నాయి?.....మొత్తంమీద జడివాన సావాసం వద్దు.

వాన రాకరాక వచ్చి మనం వదుకున్నప్పుడు కురిసి, ఉదయం లేచేటప్పటికి నిలిచి పోతే దాని సమానమే లేదు. అంటే, మనకు అనుకూలం కానప్పుడు—అననుకూలం చేయక—కావలసినంత కురవనీ, మనకేమీ దానిపైన విరోధం లేదు. వెనుకటిరాత్రి వానవచ్చి నిలిచినప్పుడు ఉదయం ఆకాశం నిర్మలంగా వుంటుంది. ఆకాశపు నీలిమకు, మబ్బుల నలుపునకు, సూర్యుని వెలుతురుకు శుభ్రత కలుగుతుంది. ప్రకృతికి మంగళ స్నానమై అప్పి మెరిసిపోతుంటాయి. ఊరిలోని దుమ్ముంతా దారిలోని ఉమ్మిఅంతా వడి చిక్కిపోతున్న రస్తా వక్రమైన వున్న పూచెట్లకు కూడ ఈ జలసేవనోనవారం నవ్వు కలిగించి వుంటుంది. దూరంలో సావనదుర్గపు ఇంద్రనీలఖండం ఆ రెంకాయతోపు ఆవల, ఆ ఇంటి ఆవల, ఆ వచ్చికబయలు ఆవల పరిగెత్తుకున్న మొయలుగుంపు ఆరు గున ఆకాశాన్ని అంటి నిలబడి వుంటుంది. చల్లగా గాలి పీస్తుండగా, చెట్లమీద మానుల మీద వున్న ధూళి, మురికి నేలకు దిగిపోయి చెరువులో చేరిపోగా, ఎరువు, పసుపు, ఆకు వచ్చరంగులు చూపు వడిన చోటెల్లా రాజ్య మాడుతుంటాయి. బిలబిలమని పారే నీటి కాలువలు; భూమిమీద వల్లాలలో ఎక్కడ చూచినా, చల్లని, మెత్తని, నీరు. బెంగళూరు అలాటి దినాలలో స్వర్గం.

ఒక్కొక్కసారి వానలోనే తిరుగులాడుదామని మనకు అనిపించడమూ కద్దు. ఎండ వేడిమి ఎక్కువగా వుంటుంది. పెద్దవాన కురియకపోతే, చేతిలో గొడుగు వున్నప్పటికీ విప్పడానికి మనస్సురాదు. చినుకులు వదుతూవుంటే ఎంతదూరమైనా వానలోనే నడచి పోదా మనిపిస్తుంది. అదే ఒక మత్తు. వాన మరికొంత జోరయింది; గొడుగు విప్పక పోవడం సాధ్యం కాదు; మొదట దోవతి తడుస్తుంది; గాలికొట్టే వక్రమైంది గుడ్డ ఒక థాగం తడుస్తుంది. గొడుగు చెవులనుంచి నీరుదిగి భుజం తడుస్తుంది, లేకపోతే

గొడుగు చిల్లాలనుంచి నీరు నెమ్మదిగా జాగ్రకగా, క్రమంగా హెచ్చుగా కోలుకోవరికి, వర్షు చేతులలోవరికి వెన్నెముకకు తోసుకొని పోతుంది. నీరు చర్మానికి తాకినప్పుడు, ఒక రకమైన నవల కదలిక అవుతుంది చూడండి—సుఖమంటే సుఖంకాదు; కష్టమంటే కష్టం కాదు. వర్షించడం అలవికాదు. ఇంకా జోరుగా కురవసాగింది వాన: నానినాని వానభయమే పోయివుంటుంది. ఒంటిలోని వేడివల్ల వానదెబ్బ కనిపించదు. మనస్సుకు ఏదో తిమ్మిరి వట్టినట్లు వుంటుంది. అప్పుడో ఇప్పుడో పెద్దగా చలిగాలి వీచి చుట్టుముడితే మాత్రం వణుకు పుట్టింది; వళ్లు, దవడలు కొట్టుకునీని. అంతేగాని, నిండా మునిగినవారికి వానయేమిటి? గాలియేమిటి?

వాన సామాన్యంగా వుండి నడుమ నడుమ వీ రెండో, క్రియెండో పడుతూంటే, చుట్టవక్కల అంతా నవ్వుకున్నట్లు వుంటుంది. ఉన్నచోటనే నిలబడి అంతా చూచి అనందిస్తాము. స్నేహితులకు, స్థిలలకు ఈ అందాన్ని చూపుతాము. వ్యాఖ్యానిస్తాము. వాన అగగనే, రస్తావేడి అనిరి అయి తెల్లగా కామరతూరు దారాలలాగా నన్నగా మీదికి లేస్తూ వుంటుంది. రాలేపూలు రాలిపోతాయి: గట్టిపూలు నీటిలో జలకమాడి కొత్తవపు తాయి. దారివక్కన కత్తాళి (రాకాసిమట్టలు) పూలకంబం సుందరంగా నందికంబంలాగ,1 తాయి. దారివక్కన కలలాగ కలయెత్తి నిలబడివుంది. ఎక్కువ ఆకులు తొడిగితే సింగారిందిన రంగనాకుని రథంలాగ కలయెత్తి నిలబడివుంది. ఎక్కువ ఆకులు తొడిగితే రసమంతా వ్యర్థమవుతుందేమో నని అనుమానంతో, నిష్కగా జీవితమంతా పూవులకే పోసి పెరిగిన దేవగన్నేరు తన పూవుల హారతిని ఆకాశానికి ఎత్తి వట్టిన పొదిగు గంభీర మైనది. తంగేడు చెట్లు ఒంటినిండ అవరంజి పొలుపు విస్తరించి శృంగారంగా వుంది. మధ్యమధ్య మిడుతలు, తుమ్మెదలు, ఏచ్చుకలు, చిలుకలు అక్కడినుంచి ఇక్కడికి, ఇక్కడినుంచి అక్కడికి రెక్కలు అల్లార్చి, దాగుడు మూతలు ఆడుకున్నాయి. నీటి చుక్కలు వదుకున్నప్పుడు, ఒక్కొక్క చుక్కదారలోను, ప్రతిదార మరికొంచెం పెద్ద దారలోను భూమిమీదికి వడే దృశ్యం చాల సుందరమయింది. గాలిలో వంగి వారి, ఉబ్బి సూర్యకిరణంలోని రంగు విండ్లను విరిచి బొట్లు గడుతున్న “ఇంద్రధమర్యానం” సొగసు ప్రతి నీటిబొట్టు మారకు అణిముత్తెలాగ, సానవట్టిన రత్నంలాగ పొలుపు పొందు తుండడం చూడడానికి రెండు కళ్లు చాలవు. చెట్ల కొమ్మలకిందా, ఆకుల జొంపముల కుండడం చూడడానికి రెండు కళ్లు చాలవు. సాలెపురుగుల వలలమీద, లాల్ బాగ్ కొలనులోని అడుగునా, వచ్చని వచ్చికమీద, సాలెపురుగుల వలలమీద, లాల్ బాగ్ కొలనులోని తామర, కలువ ఆకులమీద చాచుగట్టిన ముత్యాల, రత్నాల గుంపులు మెరిసిపోతున్నాయి; మిరుమిట్లు గొలుపుతున్నాయి. నేలమీద పలుచగా వాన వదుతుండగా, వాన వడివడగానే మిరుమిట్లు గొలుపుతున్నాయి. నేలమీద పలుచగా వాన వదుతుండగా, వాన వడివడగానే దానిని అంటిపెట్టుకొని తోసుకొనిపోయే గాలి తియ్యని విసురు చాల అందమైనది. దీనిని వర్షించేపని విశ్వాన్నే వివరించేపని అయ్యానా? ముగిసినా? ఒకరి అరచేయి మరొకరి మృదువైన చేతివని ప్రీతితో వాంఛించే సమయమిది.....

1. ఒక వెదురుగడ కొనకు కొంచెం కిందుగా నందివిగ్రహం బిగిస్తారు. గడ కొనన వ్యాసహస్తం. దీనిని నందికంబం, నందికోలు అంటారు.

వాన, గాలి, మబ్బు - వీటిని ఇంట్లో కూర్చున్నో, రయిలుబండి లోపలినుంచో, కిటికీ నుంచో చూడడం మరీ సంతోషంగా వుంటుంది. కిటికీ తలుపులనుంచి కనిపించే ప్రకృతి యొక్క ఆ కాస్త భాగానికి కట్టు (ఫ్రేము) అద్దము వేయించి చూచినట్లు అవుతుంది. వాన ఉపద్రవం లేకుండా, మెరుపు పిడుగుల ఫీతిలేకుండా మబ్బులు దొర్లడం, పొర్లడం, బొబ్బ రించడం, సైన్యంలాగ సాలుగట్టి నడవడం, ఆకాశంలో మంచెకట్టి ఉయ్యాల లూగడం లోపలినుంచి చూడవచ్చు. కామధేనువు పొడుగులాగ కారుమబ్బులు తమ పొడుగును భూమికి దిగజార్చి వాన పితుకుతున్నవి; చల్లదనాన్ని కురిపిస్తున్నవి; జీవనరసాన్ని వర్షిస్తున్నవి. మెరుపు కళ్లు పొడుస్తున్నా, భయపెడుతున్నా, చూస్తూ చూస్తుండగానే కళ్ళ వెలుగునుతాకి ఆటలాడించి పెనుచీకటిలో ముంచుతున్నది. ఫడీమని వడిన పిడుగు మనస్సు స్వాస్థ్యాన్ని పోగొడుతుంది; గుండె దడదడ లాడిస్తుంది. వెలుపల ఇంత జరుగుతున్నా లోపలి భద్రత మనసు కాపాడుతుంది.

పెద్ద వర్షం వస్తే ఆరోగ్యం; ఐశ్వర్యం. చెరువులు, గుంటలు, కాలువలు, నదులు, బావులు - అన్నిటికీ నీళ్లు. బెంగళూరు కొళాయిలు కూడ నిండుతాయి. సంవత్సరం పంటకు దారి. పశువులకు మేత, ప్రపంచానికి సుఖక్షం, మనకూ సుఖమే. పాలు, పెరుగు అమ్మేవారిలో, కూరగాయల వారిలోను దైర్యంగా ఆరోజే చౌకబేరం చేయవచ్చు. వర్షం ఆగిన తర్వాత పీడులు కుత్రంగా వుంటాయి. నగరాధికారులు మురికికాలువల మట్టితీసి పీఠిలో పరచకపోతే, బురద ఇనక కొట్టుకొనిపోయి, గట్టినేల స్థిరంగా వుంటుంది. తారు రోడ్లలో రాత్రి దీపాల వెలుగు నల్లఅద్దాలలో దీపాల స్తంభాలు వరుసగా నాటినట్లు భాసింప జేస్తుంది. మోటారుల రక్కసి దీపాలు నున్నవి రోడ్లు నల్లటిమేనిపై ప్రపంచాన్ని పట్టి మింగివేసేట్లు పరుగెత్తివస్తాయి. నేలమీదవడిన పెట్రోలు బొట్టూ, నూనెబొట్టూ వ్యాపించి పగలు నెమలిపురిరంగులను చుట్టూతా పరుస్తాయి. దారిలోని వాగులు వంకలలో నిలచిననీరు తమ మునుగు బద్దాలలో పైనవున్న మబ్బుల ప్రతి రూపాలనో, దీప స్తంభాల, చెట్ల ప్రతిరూపాలనో చూపిస్తాయి. వెలుపల ఎక్కడ చూసినా పచ్చనిరంగు, కొత్తదనం, నవ్వు. ఇంటిపక్కని చిన్న గుంటనిండి, వేయి క్రిములు, కప్పలు మేళం ఊడుతాయి; రాత్రి కుభజాగరణ చేయిస్తాయి. సమీపంలోని అవిసె, మామిడిచెట్లమీద కూర్చుని గొంతు బొంగురుపోయేవరకు మీముందు కోకిలలు కూజిత స్పర్ధ జరుపుతాయి.

అయితే మనవంటివారి ఇంట్లలో కొంచెం కష్టం. అవి ఈవేళ, నిన్న పుట్టి పెద్ద వయన కుక్కగొడుగులు కావు; శ్రీమంతుల సౌధాలు అసలే కావు. నాలుగైదు తరాల నుంచి వచ్చిన ఇండ్లు. పెద్దతనానికి, వయస్సుకు గౌరవం వద్దా? నడతకాదూ అది? ఈ మర్యాదను, గౌరవాన్ని జనమయితే చూపిస్తారు. వానకేమిటి మర్యాద? లౌకికానికి మించింది ప్రకృతి. అందువల్ల మనవంటివారి ఇంట్లలో అన్నివిధాల వానల సంపూర్ణ సలమూ లభిస్తుంది. జడివాన కాలమైతే, అన్నివైపులనుంచి నీరు కారుతుంది; తుంపర పడుతుంది; ఎక్కడచూచినా పాత్రలే, గుడ్డలే, గోనెపట్టలే, బురదే. లోపల వుండదగిన

వస్తువులెల్ల వెలుపలికి వస్తాయి. థిన్, థిక్, థాన్, థనక్ అని ఇరవైరెండు క్రతులలోను మిగిలె ఉరుస్తుంది. పిల్లలు, పెద్దలు విరామంలేకుండా నీటిని పిడుతుండడం, తుడుస్తుండ డమే నిరంతరమైన వని. మొత్తంమీద ఒక్క చదరపుటడుగు ప్రదేశమయినా ఎండి వుండదు. ఇంట్లో చలవ, పిల్లలకు తలనొప్పి, వడికం, దగ్గు, ఒక్కొక్కమూలలో ఒక్కొక్కరు ఒడుక్కొని కూర్చుంటారు. పెద్దవాన వస్తే అలా కాదు. దాని వర్షతివేరు. అప్పటి వైభవం వేరే. ఏమైనా దానిది దొడ్డతీరు. ఇబ్బందిపెట్టి ప్రతియొక్క భాగంలోను ఈ విధంగా హింసపెట్టదు.

పలువురు భగవంతునికి ఉత్సవాలు నడిపిస్తారు : గరుడోత్సవం, హనుమంతోత్సవం, పూలపల్లకి, కొనకు “ఎవరికి ఎలాగో అలా” కయనోత్సవం; సుఖభాకర్యాలు, కోరికలు, దుఃఖాలు, నొప్పులు మనకున్నట్లే మన దేవుళ్ళకూ లేవు? అందువల్లనే మనం సంవత్సరం సంవత్సరమూ వారికి పెళ్ళిచేస్తూ, పెళ్ళి వైభవాన్నంతా లోకానికి వంచడం. ఈ అన్నివిధాల వుత్సవాలకన్నా నాకు తెప్పోత్సవంలో ప్రీతి యెక్కువ. మూడు నాలుగు సంవత్సరాల కొకమాటు మా యింటికి పైగావున్న ధర్మాంబుధి చెరువులో నీటి సంపద వున్న సంవత్సరం ఎనిమిది వదినాళ్లు బెంగళూరులోని దేవత లందరికి తెప్పోత్సవం చేయిస్తారు. వర్షకాలంలో పెద్ద వర్షం ఒక్కటి వచ్చినా చాలు - సంవత్సరానికి ఒకదిన మైన రాదూ? - వచ్చినప్పుడు ఈ వుత్సవం మా యింట్లో తప్పకుండా జరుగుతుంది. ధర్మాంబుధిలో ఒక్కదినం ఒక్కొక్క దేవునికే తెప్పోత్సవమయితే, మాయింట్లో ఒక్క దినమే అందరు దేవుళ్ళకూ తెప్పోత్సవం జరుగుతుంది. ఆ దేవతలు విగ్రహాలు; ఈ దేవతలు మనుష్యులు; ఇంతే వ్యత్యాసం.

ఊరిలో నీరి, నాగరికత ఎక్కువయిన కొద్దీ ఊరి రోడ్లు ఎత్తయిపోయి ఎత్తుగా వున్న మాయెల్ల తగ్గిపోయేట్లు చేస్తున్నాయి. మునిసిపాలిటీవారు మాయెట్టివైపు నీటికి తూము పెట్టారు. అందువల్ల వెలుపలి నీరు శ్రీమంతునివలె దడదడపారి లోపలికి వచ్చి, పెరట్లోను, తూములోను మొదట అధిపత్యం స్థాపించి గుంట చేసుకొంటుంది. క్రమ వినయంతో తగ్గి రస సౌజన్యాన్ని కాపాడుకొంటూ వచ్చింది. శ్రీమంతులకు తల తగ్గించక పోతే వినయానికి విలువ ఎక్కడ? వారికి తలవంచకపోతే, వినయం అనగలమా? రాత్రి ఎవరికి అలికిడి ఇవ్వక ఇంటివాళ్లు పడుకున్నప్పుడు, ఆ శ్రీమంతులు ధారాళంగా ఇంట్లోకి ప్రవేశిస్తారు. పద్ద చప్పుడు లేకుండా వియ్యంకులవలె గంభీరంగా వస్తారు. ఇంట్లోకి ప్రవేశిస్తారు. వారు నట్టింట్లో వచ్చి నిలబడగానే నేలమీద ఏదో వేడెక్కిన ఒడలికి నలవ ప్రసాదిస్తారు. వారు నట్టింట్లో వచ్చి నిలబడగానే నేలమీద ఏదో తేమతగిలినట్లు తోస్తుంది. ఒంటికి వారి సంబంధం తెలిసేవరకు వారి ఆగమనం తెలియదు. పై అధికారులు మీ యోగ్యతను పరీక్షించవలసివస్తే మీకు చెప్పి, హెచ్చరిక తెలియదు. పై అధికారులు మీ యోగ్యతను పరీక్షించవలసివస్తే మీకు చెప్పి, హెచ్చరిక చేసి వస్తారా? “సర్ప్రైజ్ విజిట్” చేస్తారు; అలాగే ఇక్కడకూడా. సరే; జరుగాలి. వారికి జరుగవలసిన ఉపచారాలన్నీ జరుగాలి. ఇంట్లో పిల్లలందరూ లేచి, హరివాణాలను వారికి జరుగవలసిన ఉపచారాలన్నీ జరుగాలి. ఇంట్లో పిల్లలందరూ లేచి, హరివాణాలను

వట్టుకొనివచ్చి, వారిని నింపి నింపి ఇంటినుంచి సాగనంపాలి. ఈ పుత్రువారు ఇంతెన్ని ఇండ్లలో జరుగుతాయో తెలియదు. మా యింట్లోనేమో తప్పక జరుగుతాయి. ఒకవేళ, మా ఒక్కరికే ఈ సౌభాగ్యం అనుకుంటే, అదీ ఒక విశేషమే. పెద్దల వియ్యపుకనాన్ని గౌరవించి, ప్రపంచానికి మేలు చేకూర్చున్న వారి దర్పంతో మన చిరు జీవితాన్ని తేలించి సార్థకం చేసుకొనే పుణ్యం ఎంతమందికి వుంది?

ఈ విధంగా - ఇంకా అనేకానేక రీతులలోను ప్రపంచపు ఇతర సంగతులలాగే వర్షంకూడ ద్వంద్వగుణపూర్ణమైనది. దాని శష్టమూ వుంది, సుఖమూ వుంది; చెలువమూ వుంది; వికారమూ వుంది; దర్భమూ వుంది; అదర్భమూ వుంది; మురికి వుంది; నైర్మల్యమూ వుంది; ఇవన్నీ ఇక్కడమాత్రమే పొందుకొనే లక్షణమూ వుంది; విశ్వస్వరూపం సూచించే శాశ్వతమైన లక్షణమూ వుంది. “హయ్యో హయ్యో మతేరాయ, హూవిన తోటక్కె నీరిల్ల” (కురవయ్యా కురవయ్యా వానదేవుడా, పూలతోటకు నీళ్లులేవు) అని పాడే రైతు కుమారుడు మొదలు వర్షం వడకపోతే హతపూజ ప్రారంభించి శివుని బోధి తలమీద - కొనకు వండు మెరవకాయలనైనా నూరిపెట్టి కుంభాభిషేకం చేసే - వైదికుల పూజవరకు వర్షానికి అంగలార్చుతాము ఆహ్వానమిస్తాము. వచ్చినప్పుడు ఈ గతి. ఎందుకో ఇలా? దానికి మనమీద కనికరం ఎక్కువై, ఆహ్వానానికి మురిసి ఇంటి పెండ్లి పేరంటాలకు చుట్టాలు వచ్చినట్లు కుటుంబ పరివార సమేతంగా నాలుగు రోజులు ముందు గానే వచ్చి ఎనిమిదినాళ్లు తర్వాత వుండిపోతే ఇంటిగోడలు కుసివడిపోతాయి - కూలి పోతాయి; మిద్దెవాలాలు వక్కకు ఒరుగుతాయి; కిటికీలపేసిన రాతికప్పు తలమీదికి జారి ఆడుతుంది; వెలువల చెట్టు చేప మునిగిపోయి, పొలాలు తోటలు వున్నవైపు ఇసుక పూడిక వక్కపేస్తాయి. వీటి ఉపద్రవాన్ని తట్టుకొనే ఉపాయమేమీ లేదు. కలవారికీ, లేనివారికీ, పల్లెవారికీ, పట్టణాలవారికీ ఎవరికీ ఇబ్బంది కలుగని రీతిగా, మనకు హితంగా వుండేటంత, చెరువులు, కుంటలు, నదులు నదా సర్వకాలమూ నిండి, చుట్టూ ఆకువచ్చనిరంగే వుండేటంత, పలపుష్ప ధనదాన్య సమృద్ధి ఒదిగేటంత, జనం వసించే ఊళ్ళలో ధూళి అణగిపోయేటంత, మురికిపోయి కుచి అయ్యేటంత మొత్తంమీద కావలసి వచ్చుడు కావలసినంతమాత్రం వచ్చి, కాబట్టినప్పుడు ఉపద్రవం ఇవ్వకుండా వుండేటట్లు వర్షం కురుస్తూ లోకహితం చేస్తూ వుండరాదా? అట్లా చేస్తే వర్షం దేవత అయ్యాని; దానికి బుద్ధిచెప్పి సంస్కరించేవారు ఎవరు? మానవునిలో లేని ఆత్మనిగ్రహం వానకు వస్తుందా? ఈ సంస్కారాన్ని వానకు సూచించడం ఎలాగు? దాని నిరంకుశత్వానికి అడ్డు ఏమిటి? కొన్నిటిని మనుష్య ప్రయత్నంతో చేయవచ్చు, ఇలాటి సంస్కరణ జరుగా లంటే దేవుడు కళ్లు తెరవాలి; అది జరుగాలి. పొరుషం - పురుషకారం - వాన ఎదుట వ్యర్థం. దేవుడు కళ్లు తెరిచేవరకు పరిస్థితికి తలవంచి సుఖమైనా ఒక్కటే, దుఃఖమైనా ఒక్కటే. లాభమేమి నష్టమేమి అని వేదాంతం చెప్పుకొని మనస్సుకు సమాధానం తెచ్చు కోడం మాత్రం అందరికీ సాధ్యం.

29. మొయిళ్లు

ఎం. వి. సీతారామయ్య

మొయిళ్లు లేకుండాను, తేటగాను, గంభీర నీలవర్ణ యువకంగాను వున్న ఆకాశాన్ని చూచి మూగవాడిని అయిపోయాను. దాని విస్తారం కనుగొన్న వా రెవరూ లేరు. దాని లోతు మనకు అందనిది; మన కళ్లు ప్రసరించినకొద్దీ ఆ నీలిమలోతు పెరుగుతూ పోతుంది. ఎన్నోసార్లు నేను ఆ నీలిమ లోతులో మునిగి వున్నప్పటికీ, అక్కడినుంచి లేచి తేలివచ్చిన మీదట మునిగిన అరయదనం వుంటుందే గాని ఆ లోతు ఎరుక వుండదు. కల్పనాతీతమైన ఈ విశాల నీల గగనాన్ని చూచినప్పుడెల్లా మూకభావంతో వుంటాను. అదే ఆకాశంలో మొయిళ్ళ గుంపును చూడగానే నా కల్పన కుదురుకుంటుంది; తెల్లి రెక్కలల్లార్చి ఆకాశానికి ఎగురుతుంది. ఇది ఇప్పటి మాటకాదు. చాల పాతమాట; నా బాల్యపుమాట. బాల్యంలో నేను మొండితనం చేసినప్పుడు నా తల్లి వీధి వాకిటిలోకి నన్ను పిలుచుకొనిపోయి చంద్రుణ్ణి చూపించేదట. చంద్రుణ్ణి చూపినప్పటికీ నేను రగడ విడిచేవాడిని కాదట. ఆ దినమే నాకు చంద్రునితో చెలిమి కావడం. నేను కొంచెం పెద్దవాడి నయిన తర్వాత, నాకు నాలుగైదు ఏళ్లున్నప్పుడు, నా తల్లి నన్ను సమాధానపెట్టినట్లే నా చెల్లెటికి కూడ చంద్రునిచూపి సమాధాన పెట్టేదట. నా చెల్లెలు ఏన్నోసార్లు ఆ బాలచంద్రుణ్ణి చూచి, ఏడుపు నిలిపేది. తాను పాలుతాగే ఉగ్గుగిన్నెను జ్ఞాపకం చేసుకొని ఏడిచేదేమో! ఏమైనా, చంద్రుణ్ణి చూచి, నిల్లలు సంతోషించి పొంగడ మనేది సామాన్యమైన విషయం; ఆశ్చర్య మేమీ కాదు. ఒకదినం అలాగే చంద్రుణ్ణి చూస్తున్నప్పుడు ఒకటి రెండు తెల్లమేఘాలు చంద్రునిమీద తేలిపోయాయి. కొంచెంసేపటికి కను మరుగయాయి. నా మనస్సు ఆ మేఘాలతోపాటు తేలిపోయింది. ఆ దినమే నాకు మొయిళ్ళతో మైత్రి కలుగడం; వాటి విషయమై ఒకవిధమైన కుతూహలం ఏర్పడడమూను. ఆ మొయిళ్లు ఎక్కడినుంచో వచ్చాయి; ఎక్కడికో పోయాయి.

అప్పటినుంచి మొయిళ్ళను చూస్తూ వుండడమే నాకొక పిచ్చి. ఎన్నో మొయిళ్లు ఎక్కడినుంచో వచ్చి ఎక్కడికో పోయాయి. మనం ఎక్కడినుంచి వచ్చాము—ఎక్కడికి పోతాము అనే తత్తల్లవిచారం ఎంత గహనమైందో, మేఘాలు ఎక్కడినుంచి వచ్చి ఎక్కడికి పోతాయి అనే సాధారణ విషయం అంతే గహనమైనదని నాకు తోస్తుంది. ఎక్కడినుంచి అయినా రానీ, ఎక్కడికైనా పోనీ—అవి నా ఒక్కొక్క గడియ అవి ఎక్కడినుంచి అయినా రానీ, ఎక్కడికైనా పోనీ—అవి నా ఒక్కొక్క గడియ చెలలయి, కోరికల ప్రతిబింబాలయి కరగిపోయాయి. వాటికోసం నేను నిజంగానే కృశించిపోయాను. అయితే ఒక్క సమాశ్వాసం : నేను బ్రతికివున్నంతవరకు ఇంకా ఎన్నో లెక్కలేనన్ని మొయిళ్ళను—నా కోరికల ప్రతిబింబాలను—చూడవచ్చు.

తినేవారు కాదు." "ఈ రావుగారు వీపుమీద కొట్టేవారు కాని కడుపుమీద కొట్టేవారు కాదు." "వారు ఉన్న కాలంలో బెల్లం ఇచ్చారు; లేనికాలంలో బెల్లం వంటి మాటలు చెప్పారు." "వీరు ఉపాధ్యాయకులుంటే సార్: వీరికి పెల్లం పిల్లల చింతకన్నా పాఠశాలల మాస్టర్ల చింత ఎక్కువ."

నేను హాసంగడి పాఠశాలను మొట్ట మొదటిసారి సందర్శించింది ఆశ్వీణ బహుళ అమావాస్యనాడు. ఆ పాఠశాల నీటిమీది బుడగవంటిది, కనిపించి అణగిపోతుంది. అందు వల్ల దానిని గుట్టగాపోయి చూడాలని నాకు ప్రేమై హుకుం. అయితే నేను ఆ వల్లెకు వచ్చేసంగతి మా ఉపాధ్యాయులకు గాలివార్తవల్ల మొదట్లోనే తెలిసింది. ఉపాధ్యాయుల బడి సంవత్సరాంత పరీక్షలకు సిద్ధంగానే వుండేది. నేను ఉపాధ్యాయులను చూచి, "నమస్కారం. ఎలావున్నారు మాస్టరుగారూ?" అని అడిగాను.

జవాబు- గవర్నమెంటువారు నడిపించినట్టే వున్నాను సార్.

ప్రశ్న- గవర్నమెంటువారు అంటే ఎవరు?

జవాబు- అంటే రామవేంద్రరావుగారు. వారు నాకండ్రాగారు; ఈ పాఠశాలను మంజూరు చేయించి రికార్డిషన్ ఉత్తరువు ఇచ్చినవారు వారు.

ప్రశ్న- విశ్వేశ్వరరావుగారో?

జవాబు- వారు నా పెత్తండ్రాగారు. వారు మా పాఠశాలకు గ్రాంటు ఇప్పించినవారు.

ప్రశ్న- నారావిగారిని ఎరుగుదురా?

జవాబు- కృష్ణరావుగారినా? వారు మా తల్లిసార్: ఈ పాఠశాలను సాకి పెంచిన వారు వారే కదూ!

ఇక ముందుకుపోతే నాపేరు ఉపాధ్యాయుని కొడుకస్థానంలో వుంటుండేమో ననే అనుమానంతో సంభాషణ మరొకవైపు తిరిగింది.

నేను- పరీక్ష జరగడానికి అడ్డం ఏమైనావుందా?

మాస్టరు- తమ పాఠశాల, తమ పిల్లలు, తాము పరీక్షచేయడానికి ఎవరు అడ్డుసార్?

నేను- ఈ రోజు నెలవుకదా? అందువల్ల అడిగాను.

మాస్టరు- మీరు వస్తారని విని, నెలవుకావడంవల్లనే నేను ఇంటింటికి పరిగెత్తి పిల్లలను చేర్చాను. రేపు ఎక్కడ దొరుకుతారు వారు?

నేను- రేపు నేను వేయూరుకు పోవాలి.

మాస్టరు- నేను ఈ రాత్రే ఇక్కడినుండి రేచిపోకపోతే నిర్వాకమే లేదు.

నేను- అదేమిటి? అలా ఎందుకూ?

మాస్టరు- అది అలాగే. ఊరంతా అప్పులయితే ఆశ్వీణ బహుళ అమావాస్య తర్వాత వల్లెలో ఎవరుంటారండీ?

నేను- అప్పా? అప్పు ఎలా అయింది?

మాస్టరు- అప్పువచ్చున్నప్పుడు పూర్వపు ప్రయమరి రద్దుచేశారు. గ్రాంట్ డబ్బు కోత కోశారు. వేయూరులో బోర్డుబడి పెట్టారు. నా ప్రైవేటు బడికి ఎవరుపెట్టారు. పూర్వం సంవత్సరానికి నాలుగుసార్లు గ్రాంటు వచ్చేచోట ఇప్పుడు నలభై రూపాయలు ప్రాప్తి లేక పోతే నాలుగుమంది పొట్ట అప్పులు చేయకుండా ఎలా గడుస్తుంది? నెలపియ్యండి!

నేను- అడ్డవనులు లేవా?

మాస్టరు- నిరుడు మా అబ్బాయికి ఒక అంగడి పెట్టియిద్దామని యోచనచేసి జైన పేటనుంచి అప్పుతెచ్చి, అంగడి పూజనాడు ముహూర్తంచూచి అబ్బాయిని గల్లాముందు కూర్చోపెట్టాను. ఒకనెల గడవలేదు. గుమ్మటం బునాదిరాయిలాగ గట్టిగావున్న పిల్ల వాడు రెండు రోజుల జ్వరంతో నా కళ్లముందే దేవుణ్ణి చెల్లయాడు. వాడి వన్నెండవ రోజు గడవలేదు. అంతలో వాడితల్లి నీటికోసం పోయినది కాలుజారి బావిలోపడి గంగమ్మ పాదం చేరుకుంది. ఇంకా ఏడు సంవత్సరాల ఒక పిల్ల వుంది. దాన్ని కట్టుకొని ఈ వల్లెలో నేనేమి చేయను?

నేను- పిల్లను ఏమిచేస్తారు? ఇక్కడే వుందా?

మాస్టరు- ఇక్కడే వుంది. దానిని ప్రస్తుతానికి వాళ్ళ అవ్వ ఇంట్లో వదులుతాను. దేనికైనా బడిపరీక్ష ఒక్కటి ముగియకుండా ఇక్కడినుంచి వెళ్ళిపోవడం పడదు కదా!

నేను- ఇకమీద బడి చూచుకొనేవారు ఎవరు?

మాస్టరు- చూడడం ఏమిటి? రేపటినుంచి మూసివేస్తాను.

నేను- తెరవడం ఎప్పుడు?

మాస్టరు- మార్చినెల గ్రాంటుడబ్బు బిల్లువస్తే దారికినంత డబ్బుతో అప్పోసప్పో చేసి, ఆమీదట బడి తెరుస్తాను.

ఇది సంసారపు కష్టంతో వేగిన ఉపాధ్యాయుని మనస్సు మొర. ఈ మొరలో మాటల మెరుగులేదు. నిజమే. అయితే చనువువల్ల కలిగిన విశ్వాసంతో వెలువడిన ఆ మాటలలో అబద్ధపుచాయలు లేవు. నేను దొంగబడి అని సందేహపడి వల్లెటూరి ఉపాధ్యాయుని అబద్ధపుచాయలు లేవు. నేను దొంగబడి అని సందేహపడి వల్లెటూరి ఉపాధ్యాయుని అనే మూలపాఠాన్ని నేను మొట్టమొదట నేర్చుకొన్నది ఈ హాసంగి ఉపాధ్యాయుల నుంచి: బీదకనంనుంచి ఆయన అప్పు పుట్టిందో లేక అప్పునుంచే ఆయన బీదకనం నుంచి: బీదకనంనుంచి ఆయన అప్పు పుట్టిందో లేక అప్పునుంచే ఆయన బీదకనం నుంచి: బీదకనంనుంచి ఆయన అప్పు పుట్టిందో లేక అప్పునుంచే ఆయన బీదకనం నుంచి వల్లెటూరి బడివంతులు పుట్టాడని నాకు తెలుసు.

వీధి బడిపంతులలో తప్పులున్నాయి. వెదికేవారికి అవి చిక్క-వని నేను అనడం లేదు. అవి తెలివికేటలలేక వచ్చే చిల్లర తప్పులు; పెరవారి ఇల్లుకూర్చే, తల వగుల గొట్టే, అస్త్రీ అవహరించే అపరాధాలు కావు. పాఠశాల ఏర్పాటు, క్రమశిక్షణ, జోధన రిజిస్ట్రీ మొదలయిన వాటికి సంబంధించి అప్పుడప్పుడు విద్యాశాఖవారు చేస్తున్న కొత్త కొత్త సవరణలను అనుసరించేటప్పుడు పాఠపద్ధతి ఉపాధ్యాయులు ఎదురుకొని వడుతారు. పల్లెటూరిబడి అబద్ధపు అటెండెన్సీబడి - ఈ అవవాదం నేను విన్నాను. ఒకమారు కొంబారు అనే గ్రామం బడి హాజరుపట్టిని పరామర్శించి “ఏమయ్యా ఇది? హాజరుపట్టి వ్రాయడం నేర్పినవా రెవరయ్యా వీరు?” అని నేను ప్రశ్నించాను.

“నూవర్ వై జర్ గారు సార్ :” అని జవాబు వచ్చింది.

“ఊరకే అనకండి : నవంబరు నెల ఇంకా గడవలేదు, మీరు డిసెంబర్ నెల అటెండెన్స్ నింపివేశారే?”

“లేదు సార్ : నూవర్ వై జర్ గారు పరీక్షకు ముందే 1909-10 సంవత్సరం పూర్తి అటెండెన్స్ రెక్క చేసి పెట్టవలసిందని అనతిచ్చి పోయారు. ఈ పూరా సంవత్సరం అటెండెన్సును చెప్పిన పొద్దుకు పూర్తిచేసి పెట్టాను.”

1909-10-వ సంవత్సర మంటే 1910-వ సంవత్సరం మార్చినెలకు పూర్తయే వన్నెండు నెలలు అనుకోక 1910 డిసెంబరు ఆఖరుకు ముగిసే సంవత్సరమని పంతులుగారికి తెలియక పోవడమే తప్ప అటెండెన్స్ వేయడానికి నిజమైన కారణం.

చనువు వుంటే, పంతులుగారు తమ తప్పును ఒప్పుకొనడానికి వెనుదీసేవారు కారు. అయితే, అవిధంగా ఒప్పుకొంటున్నప్పుడు నోటి మాటతో గాక మాటలకు మారు వ్రాతమూలకంగా ఒప్పుకుంటే, దానినుంచి ముందు ఒకసారి కాకపోతే మరెప్పుడైనా తమకు అపాయం రావచ్చు నని వారి మనస్సులో వున్న సందేహాన్ని వారి రిపోర్టుల వక్కాణం తెలుపుతుంది. ఒకసారి మాస్టర్లందరూ తమ తమ సర్టిఫికేట్లను నా ఆఫీసుకు పంపించా లనే వుత్తరువుకు గురువురం మాస్టర్ లొకరు వినయంగా విన్నవం చేసుకున్న ప్రకారం ఏమిటంటే:—

“నా వద్ద మరొక సర్టిఫికేటు ఏదీ లేదు. మేహర్బాన్ మద్రాసు గవర్నర్ దొరగారు తమ పేరు మొహరు సంతకం 1911 లో నాకు దయచేసిన ఎర్ర సిరా వ్రాతతో వున్న అర తావు పెద్ద సర్టిఫికేటు మాత్రం నా వద్ద వుంది. దానిని తమ ఆఫీసుకు తపాలాద్వారా పంపే టప్పుడు నా దురదృష్టవల్ల అది గైర్ విలె (చేరకపోవడం) కావచ్చు. అలా పోయి నట్లయితే, నాకు కొత్త గవర్నరు దొరగారి పేరు మొహరు సంతకం గల సర్టిఫికేటు చిక్కదు. గనుక అసలును నేను నా వద్ద జాగ్రత్తపరచాను. దాని తాజా నకలును పంపవల సిందని హుకుం అయితే, త్వరలో పంపుతాను.”

దీనిని చూచిన వెంటనే గవర్నర్ దొరగారి నుంచి సర్టిఫికేటు బడసిన ఈ దొడ్డ వ్యక్తిని సందర్శించడానికి నేను గురువురానికి వెంటనే బయలుదేరాను. సర్టిఫికేటు ఏమో గవర్నర్ దొరగా రిచ్చిందే; కాని, పాఠశాలకూ దానికి సంబంధం ఏమీ లేదు. 1910 లో మర్చం ఘుమారీలో (నెస్సన్ లో) ఎన్యూమరేషన్ పనిచేసిన వారికంతా సామాన్యంగా ఇచ్చే సర్టిఫికేటు :

మాస్టరీ సర్టిఫికేటు తనవద్ద లేదని వ్రాతమూలకంగా ఒప్పుకుంటే, ఆ ఒప్పుకోలు తన మెదకు చుట్టకొంటుందని గురువురం మాస్టరు భయపడినట్టే — బడిపిల్లలనుంచి వియ్యం గుట్టుగా సరఫరా చేయించుకొంటున్న మరొక ఉపాధ్యాయులు తమ తప్పును ఒప్పుకొన్న ఉదాహరణక్రమం చదవవగింది :—

“బడిపిల్లలజీతం డబ్బులను కన్నవారు చచ్చినా ఇవ్వరు. నెలనెల జీతం జోర్డు రెక్కకు నేనే నా చేతినుంచి కట్టి చాలు చాలయింది. ప్యాసు చేయడానికి పరీక్షాధికారులు వచ్చే కాలంలో సరఫరాచే కావాలని అడిగితే అప్పుడు మాత్రం పిల్లల ఇంటివారు వడ్ల మూటలు విప్పతారు. అఫీసరులకు సపై అని నమ్మించి నేను వియ్యం తెప్పించుకోలేదు. అయితే, పిల్లలు తమంతట తాముగా తెచ్చిన వడ్లను వారి జీతానికి వాడుక ప్రకారం నేను భర్తీ చేసుకున్నాను. నేను పిల్లలనుంచి వడ్లు తీసుకొని తినేస్తున్నానని అనడం నా పగ వారి చాడీ.”

ఈవిధంగా బెత్తంగడి గ్రామం పంతు లొకరు వడ్లుకాదుగాని కూరగాయలు, పండ్లు, కాయలు, తమలసాకులు, వక్కలు లాక్కుంటున్నారని పుకారు వచ్చింది. దీనికి వారు చెప్పిన సంజాయిషీ నా ఆఫీసు హుకుముకు లోబడే వుండింది. ఎలాగంటే :—

“చిత్రలేఖనం నేర్చే ఉపాధ్యాయులు ఆకులు, పూవులు, పండ్లు మొదలయినవాటిని తెప్పించుకొని చిత్రాలు వ్రాయించాలని తమ ఆఫీసు ఫలానా నంబరు — ఆర్డరును శిరసా వహించి చిత్రలేఖన పాఠంకోసం తమలసాకులు, అరటాకులు, టెంకాయ, వంకాయ, మామిడిపండ్లు, — ఇంతమాత్రం పిల్లలనుంచి నేను తెప్పించడం కద్దు. పాఠం ముగిసిన తర్వాత ఆ వస్తువులను ఏమీ చేయాలని భామందుల హుకుములో చెప్పని కారణంగా, వాటిని పాఠశాల వక్క-న వున్న నా ఇంట్లో పెట్టాను. అవి దుర్వ్యయం కాలేదు.”

ఇలాటి కొన్ని తప్పులను చాడీ మాటలకు బదులు పిల్లల నోళ్లే వెలువలకి తెచ్చేవి. ఒకమారు బడగుబెట్ట బడిపిల్లలను చదవడంలో నేను సరిక్కిస్తున్న సందర్భంలో “హాతయ మరవన్ను కడిదు హాకబేడ—(పాఠచెట్టును నరికి వేయవద్దు) అనే పాఠం చదువు” అని ప్రశ్నించాను. దానిని పిల్లలు చదవడం మాని మాస్టరుగారి ముఖం మిటుకుమిటుకు మని చూస్తూ నిలబడ్డారు. “చదవడానికి రాదా?” అని నేను నొక్కి అడిగాను. “ఆ పాఠ మంటే మాస్టరుగారిక్కికోవం.” అని చిన్నపిల్లవా దొకడు గొణిగి, “దాని నెవరూ చదువ గూడదని చెబుతారు” అని ముందుకువచ్చి భయపడక పాఠం చదివి ఒప్పుగించాడు. ఆ

వంగతిని గురించి మళ్ళీ విచారించగా, ఒక పాతమానుసు నరికివేసిన కేసులో మాస్టరుగారు అటవీశాఖవారికి పదిరూపాయలు జరిమానా చెల్లించవలసి వచ్చిందని నాకు తెలిసింది.

ఈవిధంగానే మర్కంజె పాతకాలలో “గువ్వకథ చెప్పు” అని నేను ఇచ్చిన ప్రశ్న విని, క్లాసు పిల్లలు నవ్వుతో దొర్లి పోయారని, ఆ రోజు బడికివచ్చిన పల్లెటూరి పెద్ద లిద్దరు కడుపు చెక్కలయ్యేట్లు నవ్వడానికి వెలుపలికి పోయారనిన్నీ నా జ్ఞాపకం. ఈ ప్రశ్నతో మాస్టరుగారు మనస్సు నొచ్చినట్లు నిలబడ్డారు. నేను గువ్వకథ వదలి, మరొక కథ అడిగి పరీక్ష సాగించాను. దీనికి అరునెలల ముందు బడిదగ్గర గుబ్బి అనే గ్రామం తాలూకు ఒక శ్రీ వ్యాజ్యంలో ఎవరెవరో చేరారనే పూర్వకథ నొక దానిని మాస్టరుగారు తర్వాత నా చెవిలో వేశారు.

పేజావర గ్రామ పాతకాలలోని దావీదు జన్మపు మాస్టర్ల సంగతి ఒక్కటి అపూర్వ రీతిగా బయట పడింది, పిల్లల ఒప్పగించల పరీక్షలో.

ఆ పాతకాలలో వారిద్దరూ కాక రాఘవ అనే మూడోమాస్టరు ఉండేవారు. దావీదు, జన్నప్పల నడతను గురించి మొదట నాకేమీ తెలియదు. అయితే, రాఘవ మాత్రం వీరిద్దరికీ మధ్య తటస్థంగా వుండి బడి మర్యాద కాపాడే వాడు. నేను అక్కడికి వెళ్ళినరోజున ఒప్పగించ పరీక్ష. పిల్లలు నకవరిత్రలోని పద్యాలను ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కరుగా క్రమంగా పాడుతూ వచ్చారు. సుమారు ఐదు పద్యాలు ముగియగానే, జన్నప్పమాస్టరు గారు “తర్వాత పిల్లలకు తెలియదు సర్!” అన్నారు. అప్పు దొక పిల్లవాడు ముందుకు వచ్చి, “నాకు తెలుసు సార్, నేను చెబుతాను సార్” అని ఈవిధంగా చెప్పి ముగించాడు.

“జనపనా దావిదన మరు జూ

జినలి గెల్లను ధరెయనాళను

జనప సరిముగిలెనిసె రాఘవ కేళ పూర్వదలి.”

(జన్నప్ప పూర్వం దావీదును మరుసటి జూదంలో గెలిచాడు, ధరను ఏలాడు. జన్నప్ప ఆకాశంలాగ వున్నతుడు అనేట్లు రాజ్యంచేశాడు. రాఘవ విను.)

బడికి తూర్పువైపున వున్న దుకాణంలో జన్నప్ప, దావీదు ఎప్పుడూ జూదం ఆడే వారని, ఇటీవల జన్నప్పమాస్టరు సరి చేసి అడి దావీదును ఓడించాడని రాఘవమాస్టరు విన్నసంగతిని పిల్లలు వల్ల వేసిన పద్యంనుంచి నాకు తెలియవచ్చింది.

ఈ విధంగా పిల్లలు మాస్టర్ల గుట్టును తెలియకుండానే వెలుపలికి తెచ్చేటట్లు మా విషయం గురించిన్నీ చెప్పగూడని సంగతులను బయటపెట్టడం కద్దు. సివిక్స్ అనే కొత్త పాతం పిల్లల తలకుమించిన విషయం. అయినా, పిల్లలు ఆ విషయంలో చెప్పిన జవాబులు నాకయితే, సమర్పకంగానే (ఉచితంగానే) కనిపించేవి.

బిలియూరు బడి కొండమీద. అక్కడికి ఎండకో ఎక్కిపోతే, నోరు తడి ఆరిపోయి, ఆకలి అయి, అలసట అవుతుందనే విషయాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని క్రిందిమాటలను చదవాలి :-

ప్రశ్న :- మావర్ వైజర్ గారి పనులేమిటి ?

సమాధానం :- మధ్యాహ్నం వస్తే నిద్రపోవడం, ఉదయం వస్తే వంట చూడడం.

ప్రశ్న :- నవ్ అసిస్టెంటుగారి పని ఏమిటి ?

సమాధానం :- బడికి రాగానే ఎడనీరు (కొబ్బరిబోండాం) తాగడం; బోర్డు తుడవడం;

సాయంకాలం సిగరెట్లు తాగడం.

బోర్డు అనగానే నా మిత్రులు తిమ్మప్ప మాస్టరు పేరు జ్ఞాపకం వస్తుంది. తిమ్మప్ప మాస్టరుగారిబడి పుత్తూరులో, ఇల్లు బాయూరులో; అచెండెన్ను బడిలో, పని అందరి ఇళ్ళ లోనూ. ఆయన బడిపని ఒక్కటితప్ప తక్కిన ఏపనినయినా సరిగా, చక్కగా చేసేవారు. చిప్పారు అరమనె సంకయ్య హెగ్గడెకు వీపులో రాచవుండు అయితే హారెక వైద్యులను పిలుచుకొని రావడానికి పరిగెత్తాలి, తిమ్మప్ప మాస్టరుగారు. కులగుండ సంతనుంచి దున్ను పోతుల జతను బిడరెలో పనికి తోలుకు రావాలంటే, దాని వళ్లు ఎంచి ప్రాయం పరీక్షించాలి - తిమ్మప్ప మాస్టరు. మర్తాళమీదు అనంతమతికి పెళ్ళయితే, వచ్చినవారికి ఎడనీరు, అటుకులు ఇవ్వడానికి తిమ్మప్ప మాస్టరు. కారంజె జాత్రలో దారిలోని రాతిమీద ఎక్కి నిలబడి “ఓ కోటీ! ఓ దూమా!” అని రాత్రల్లా పిలవడానికి తిమ్మప్ప మాస్టరు. ఉమ్మబ్బి బ్యాంకి (బ్యాంకి ముస్లిం వ్యాపారులు) చొక్కాడి భట్టుగారి పోకకోటను దస్తా వేజారేక వాయిదాళిస్తూ నోటిమాటతో ఇప్పించడానికి తిమ్మప్పమాస్టరు. పేరారు గుత్తి (జమీ) యజమానులమీద కత్తికట్టిన అల్లుళ్ళను వెన్నుకట్టి ఒడబడజేయడానికి తిమ్మప్ప మాస్టరు. దాసన్న భాగవతుల కుంబళసీమ తాళం మద్దెలల గోలలో ఆసీనుజనం పైపై అని మెచ్చేలాగ గుండని ఎదుట కర్ణుని అర్ధవిస్తరణకు కూర్చోవాలి తిమ్మప్ప మాస్టరు. ఈ విధంగా తిమ్మప్ప మాస్టరును వెదుక్కొని ఇంటికివచ్చే జనంనుంచి వారికి బడిలో కూర్చోడానికి తీరికేలేదు. అయినా ఆయనమీద పుకారు లేదు : పిర్యాదు లేదు. ఆయన బ్రయినింగులేని ఉపాధ్యాయులు, నేర్పేది తక్కువ, క్రమం తప్ప అని ఇష్టం వచ్చినట్లు ఎవరూ చెప్పినవారులేరు. పిల్లలు నేర్చుకునే విషయాలు అంటే, చదువు, వ్రాత, లెక్కలు - ఇవి వారికి కొట్టినవిండి.

ఒకదినం ఈబడిలో నేను పరీక్ష లెక్కలను బోర్డుమీద వ్రాద్దామని “మాస్టరు గారూ : బోర్డు వుందా ?” అని కనుక్కున్నాను.

మాస్టరు :- ఉందండీ, తమ వీపువెనుక.

నేను :- బోర్డువద్ద నిలబడి వెదుకుతూ “వ్రాయడానికి సీమసుద్దముక్క ఎక్కడ?” అని అడిగాను.

మాస్టరు :- చాక్ ముక్క పెట్టలేదండీ !

నేను :- చాక్ ముక్క లేకుండా బోర్డు ఎందుకంటి? మీ బడి ఎట్లా రికగ్నైస్ అయింది?

మాస్టరు :- బడి రికగ్నైస్ కావాలంటే, బోర్డు వుంచాలని వుత్తరువు చేశారు. ఆ వుత్తరువుమేరకు బోర్డు చేయించి రికగ్నైస్ పొందడమయింది. చాక్ పీస్ వుంచాలని హాకుం లేదు.

మాస్టరుగారు ఈవిధంగా చెప్పి బడిలో నిలబడకుండా కింది ఇంటికి పరుగెత్తిపోయి, ఒక స్టడ్యుమ్మర్ పట్టుకొని వచ్చారు. ఆ ఇసుకస్టడ్యుమ్తోనే ఎలాగో నాలుగుపంక్తులు ప్రశ్నలను బోర్డుమీద గీశాను. అది అవ్వలే దగ్గా స్టడ్యుమ్మర్ అని నా ఊహ. ఎందుకంటే, మరుసటి సంవత్సరం నేను అదేబడికి పోయినప్పుడు బోర్డుమీద ప్రశ్నలు బోర్డుమీదే వున్నాయి. అయితే ఆ వ్యవధిలో మాస్టరుగారి ఎడమ కన్నుమాత్రం గుడ్డిదయింది. దాని సంగతి వారిమాటల్లోనే చెబుదాము.

“స్వామీ, ఒకదినం సూర్యరేఖలుగారు బడికివచ్చి ‘పిల్లలకు ఒకపాతం’ చెప్పండి అని నాకు ఉత్తరువు చేశారు. ‘దొమ్మర చెన్ని పాతం’—అది వారి కవనమట. ఆ పాతం చెప్పేటప్పుడు ‘బేగ తిర్రనే తిరుగి సర్రన లాగ హాగిద దొంబను’ (బేగ గిర్రన తిరిగి సర్రన లగువు వేసెను దొమ్మరి) అనే చరణం వచ్చింది. దాని అర్థం పిల్లలకు తల తెక్కులేను. అప్పుడు నేనే దొమ్మరి అయ్యాను. లగువు వేసి చూపాను. వేసిన లగువుకు (వర్తికి) చేతులు నేలమీద వడ్డాను. నా కౌంతగిలి బోర్డు జారి నా ముఖానికి వచ్చి కొట్టుకుంది. బోర్డు అంచుకొనదెబ్బ కంటికి వడింది. చికిత్స చేశాను. రేపాటు పూశాను; ఏమి చేసినా కన్నొకటి ఇంకిపోయింది.”

ఈ దుఃఖకరమైన స్థితిమీద నాలో కనికరం కలిగినా, మాస్టరుగారిమాటలలో విచారం వుండలేదు. ‘దేవుని దయవలన ఒక్క కన్నయినా మిగిలింది కదా! నిరుడు మీ కళ్లు బడిబోర్డుమీద వడ్డాయి. ఈసారి బోర్డు నా కళ్ళమీద వడింది’—అంటూ నవ్వు మాటలతో విషయం ముగించారు. ఆయన బ్రయినింగ్ కాని మాస్టరు అన్నది నిజం! కాని, వారి నవ్వుముఖం, మృదువైనమాటలు, విశాలహృదయం, ఉదారబుద్ధి, సరోవకారం, ప్రశాంత జీవితం—వీటిని నేను మరువలేను.

ఒక సంవత్సరం తిమ్మప్ప మాస్టరు బడికి గ్రాంటుడబ్బు కొంచెం ఎక్కువగా లభించింది. దానినిగురించి తక్కిన ఉపాధ్యాయులు తమలోతాము చాలకాలంవరకు చెప్పుకొంటున్న గేలిమాటలుకూడా నాకు జ్ఞాపకం వున్నాయి. ఒకరిద్దరు ఆ విషయాన్ని పద్యగంధి గద్యంగానూ కట్టినది ఇక్కడ వుంది :-

“తిమ్మడి బడి స్టేట్ మెంట్

“కల్ల వచ్చి కల్ల అని విన్నామంటా

“అయితే వాడికి అఫీసు ఇంటు

“అందువల్ల ‘హచ్చుగా గ్రాంటు

“చిక్కింది’ బదునూర్ల పద్మిమింటి

రూపాయలు ఒక్క గంటు.”

తిమ్మప్ప మాస్టరుగారి బడి నిజంగాను సాధారణమైన స్థాయిది; ఇన్నూరు రూపాయలు గ్రాంటూ పొందే అర్హతగలది కాదు. ముగ్గురు మాస్టర్లు, యాభై మంది విద్యార్థులు వున్న ఈ బడుగుబడికి 518 రూపాయలమొత్తం ఏ నిబంధనప్రకారమూ దొరకకగింది కాదు. ముగ్గురు ఉపాధ్యాయులకు $3 \times 36 =$ అంటే 108 రూపాయలు, మరిన్నీ 50 మంది విద్యార్థులకు తలా ఒక్కటిప్రకారం 50 రూపాయలు. ఇలా మొత్తం 158 రూపాయలని సర్కారులెక్క. ఈ 158 అనేసంఖ్య 518 అయిన అంకవ్యత్యయానికో, ఆగమాదేశాలకో సూత్రం ఏమిటి? గానుగెద్దవలె బడి వనిలోనే తిరుగుకున్న తక్కిన వల్లెమూరి బడిపంతులకు అందని అర్థసహస్ర రూప్యముల మొత్తం మూట అచ్చువేసిన ఆబోతువలె వట్టి గ్రామసేవే చేస్తున్న తిమ్మప్ప మాస్టరుచేతికి అడగకుండా వచ్చిపడడానికి కారణమేమి? ఇది అఫీసు గుమాస్తాలు తెలిసిచేసిన చేతవ్వు ప్రధానమో? నబ్ అసిస్టెంటుగారు తిమ్మప్ప ముఖమీద చేసిన కల్ల సిపార్సు ప్రయోజనమో? లేక పై అఫీసులో గుట్టగాచేసిన వనితసంఫలమో? ఇది ఏదీ కారణం కాదు. ఎందుకంటే పెద్దదొరగారే స్వతః బడినిచూచి, 518 రూపాయల గ్రాంటు ఇవ్వవచ్చునని సంతకంతో ఉత్తరువు ఇచ్చారు. ఎక్కువగ్రాంటు చిక్కిన రహస్యం తక్కిన ఉపాధ్యాయులకువలెనే నాకూ కొన్ని నెలలవరకు అంతు చిక్కలేదు.

ఇలా వుండగా ఒక సంవత్సరంతర్వాత పెద్దదొరగారు మామూరికి దయచేసినప్పుడు వల్లెమూళ్ళబళ్ళ మాటలసందర్భంలో ఆ బడిగ్రాంటుసంగతి బయటపడింది. దొరగారికి తిమ్మప్ప మాస్టరుపై వాత్సల్యం వుందనికూడా తెలిసింది. వారు తిమప్ అని అనక ది. మప్ (మప్ అంటే ఇంగ్లీషులో మొద్దు అని అర్థం) అనే చనువుపేరు పెట్టారు. వారు ఆనాడు ఇంగ్లీషులో చెప్పిన నాలుగువాక్యాలు అనువాదం ఇక్కడ ఇవ్వబడింది :-

“తి. మప్ గారు కన్నడజిల్లాలో వల్లెకు పేరుపొందిన ఉపాధ్యాయులు. వీరు ఉదారమనస్కులు. తాను బ్రాహ్మణుడననే విషయాన్ని లెక్కపెట్టక చదువులో వెనుక బడిన గ్రామంలోని నల్లవారిని (మాలలను) ముందుకు తేవడానికి ప్రయత్నించేవారు. వీరి సహాయోపాధ్యాయులిద్దరూ నల్లవారు; బడిపిల్లలలో పలువురు నల్లవారు. దీనినంతా నేను స్వయంగా చూడడంవల్ల ఈ బడి గ్రాంటుమొత్తాన్ని ఈ కారణంగా ఎక్కువచేశాను.”

దీనిని విని నేను దొరగారిని “తమరు సందర్శించినప్పుడు బడిలో సహాయోపాధ్యాయులు ఉన్నారా?” అని విషయపూర్వకంగా అడిగాను.

దొరగారు :- ఔను, ఇద్దరు కప్ప (నలుపు); ఒకడు కుకప్ప; మరొకడు చికప్ప.

నేను :- పంచమబాలురు అబడిలో వున్నారా?

దొరగారు :- సంకప్ప, లకప్ప. ఎంకప్ప, లోకప్ప. వినాయకప్ప. ఈ పిల్లలందరూ కప్ప. మాల నల్ల పిల్లలను చేర్చుకొన్న మొదటిబడి ఇది; అందువల్ల నేనే గ్రాంటుడబ్బును ఎక్కువ చేశాను.

నేను “అల్పవిద్యా మహాదానీ : తిమ్మప్ప బహు పుణ్యవాన్ !” అని మనస్సులోనే అనుకున్నాను.

ఈ మాస్టరుగారుమాత్రం ఈ ఎక్కువయినగ్రాంటుతో కూలిపోయిన తమబడి కట్టడాన్ని మరామత్తు చేయించలేదు; అవసరమైన వస్తువులను బడికోసం నమకూర్చుకోలేదు. డబ్బును తమ సహాయోద్యాయులకు పంచిపెట్టనూ లేదు. “పదిమందికి కావలసిన, వల్లెలో పాడువడిన చెరువును రాతికట్ట కట్టించడానికి మీరు ఎందుకు డబ్బు ఖర్చుచేశారు ?” అని ఉపాధ్యాయులొకరు తిమ్మప్పగారిని ప్రశ్నించగా, “తెరయనీరను తెరగె చెల్లిలో” (చెరువు నీళ్లు చెరువుకే చల్లండి) అనే వల్లవే తిమ్మప్ప మాస్టరుగారి సమాధానమట.

తిమ్మప్ప మాస్టరుగారికి దొరగారు తి. మహ్ అని పెట్టిన చనువుపేరు మానోటనే గాని, మా వెలుపల ప్రచారం కాలేదు. తిమ్మప్ప మాస్టరుగారివలనే మరియిద్దరు మాస్టర్లు వుండేవారు; ఒకరు నెట్లగ్రామంబడిలో, ఇంకొకరు విట్లగ్రామంబడిలో, ఒకరి ఎడమకన్ను లొట్ట, మరొకరి కుడికన్ను గుడ్డి. వీరిద్దరినీ అడ్డపేర్లు తోనే పిలవడం ఎందుకో వాడుకయింది. కుక్రాచారిఅంటే నెట్లవారని, డెసిమల్ ఒకటి అంటే విట్లవారని; అయితే తిమ్మప్పమాస్టరు గారుమాత్రం ఈవిధంగా బిరుదాంకితులు కాలేదు. బిరుదాంకితులు అడ్డపేర్లని, దొడ్డపేర్లని రెండు తెరంగులు. రావుబహదూర్ మొదలయినవి దొడ్డపేర్లు; తైమూర్ లంగదా మొదలయినవి అడ్డపేర్లు. దొడ్డపేర్లు మన లోకోత్తరమైన కార్యాల, లేక జ్ఞాన విజ్ఞాన పరిశోధనల మహత్వాన్ని సర్కారు గుర్తించి, మనకు దయచేసే మెచ్చుకోలు బిరుదులు. అడ్డపేర్లు మన అంగవైకల్యాన్నో, కార్యలోపాన్నో చూచి, సామాన్యజనులు వినోదాత్మకంగా అలంకారరూపంలో చెప్పిన ఉపమానాలు. దొడ్డపేర్లు పిల్లల కాపీవుస్త్రాల ఒరవడివలె ఒకేవిధం; అడ్డపేర్లు పిల్లలు అడిగే ప్రశ్నలవలె వివిధం. దంకవక్రశెట్టి, లంబోదరరావు, ఘంట హనుమంతయ్యమాస్టరుగారు ఇత్యాది అడ్డపేర్లు కల్పించినవారిలో కావ్యదృష్టి వుంది. పెద్దపేర్లు సీమగుడ్డల ఎర్రరంగువలె వాటిని ధరించిన జీవితపర్యంతము మాత్రం కోల్పోయి, జీర్ణవనస్థితిలో వదలిపోతున్నవి. అడ్డపేర్లు ఆలాకాదు; ఒక్కసారి ఒకని పీపు వట్టకుంది అంటే, బ్రహ్మకపాలంలాగ వదలిపోవడం కొంచెం కష్టం. దీనికి మా కదనె బాయి అనే వల్ల మాస్టరుగారే సాక్షి.

కదనెబాయి బడి మాస్టరుగారి పేరుగూడ తిమ్మప్ప. అయితే, వారిని ఆపేరుతో పిలవడం చాల అపురూపం. వారివిషయం మాట్లాడేటప్పుడు, వారి అడ్డపేరే అందరి నోటి నుంచి వెలువడేది. ఆ అడ్డపేరు వారికి ప్రాప్తమైనసంగతి చెప్పడగింది.

కదనెబాయి బడి బోర్డు బడి; తిమ్మప్ప ఒక్కరే అక్కడి ఉపాధ్యాయులు. నేను డిక్ టేషన్ పాఠశాలలో పాఠ్యపుస్తకంలోని వాక్యాలను చెప్పి పిల్లలతో వ్రాయించేవాడిని కాను. పిల్లలు తమ జతలోనివారి పేళ్లుగాని, పెద్దల పేళ్లుగాని తప్పులులేక అందంగా వ్రాస్తే నా డిక్ టేషన్ పరీక్షకు సరిపోయేది. అబడి సంవత్సరాంత పరీక్షనాడు పిల్లలకు “మీ మాస్టరుగారిపేరు స్లేటులో వ్రాయండి” అని నేను అన్నాను. వన్నెండుమంది

పిల్లలలో ఒక్కడుమాత్రం కదనెబాయి తిమ్మప్ప అని స్లేటులో గీచాడు. తక్కినవారంతా ఒకేరీతిగా చెప్పించినట్టు వ్రాశారు: “బదనెకాయి తిన్నప్ప”, “బదనెకాయి తిన్నప్ప”, “బదనెకాయి తిన్నప్ప” (వంకాయ తినప్ప)—ఈవిధంగా పదకొండు స్లేట్లు ఒకేపేరుతో అంకితమయాయి. పిల్లలు మొదట్లోనే విని నేర్చుకున్నదాన్నే ఈరీతిగా వ్రాశారో, లేక హఠాత్తుగా అదినం తామే కల్పించుకొని వ్రాశారో నాకు తెలియలేదు; ఆచర్యకు నేను పోనూలేదు. అయితే ఆనాటినుంచి ఆ మాస్టరుగారిపేరు అస్తవ్యస్తగా నిలిచిపోయింది. ఈ అడ్డపేరువల్ల ఆ మాస్టరుగారు పోయినచోటెల్లా వంకాయఅనంగతి వచ్చి పిల్లల నవ్వులనోటిని మూయడం, మూయించడం, క్లాసు నడిపించడం చాల దుస్థరమయింది.

వల్లెటూరి బడిపంతులకు అడ్డపేర్లు వున్నట్టే విద్యాశాఖ ఆఫీసరులను గురించి గూఢనామదేయాలు ఉపాధ్యాయుల వ్యవహారంలో వాడుక అయాయి. ఉపాధ్యాయులు జిల్లా విద్యాశాఖాధికారులందరినీ పంచభూతాలుగా పరిగణించారు. ఆభూతాలలో ‘గుళిగ’ అనేది ఇన్ స్పెక్టరుదొరగారికి పెట్టిన పంకేతం. ముందత్తాయ, కొడముజ్జాయ, మల్రాయ, జారంతాయ ఈపేర్లలో ఏదైనా సరే అసిస్టెంట్ ఇన్ స్పెక్టరును నిర్దేశిస్తుంది. ఆ ఆఫీసరు క్రైస్తవుడైతే, ‘పొసభూత’ అనేదే దాని సూచన. జుమాది, తోడకన్నాయె, కోటి చన్నెయరు అంటే, సబ్ అసిస్టెంట్ అని అర్థం; ముస్లింబళ్ళ విచారణకర్త అబీ భూతం. ఇంకా బొబ్బలుపెట్టే అధికారిని “బొబ్బర్య” అని, లంచం తినేవాడి “కల్లర్లి” అని, తాగేవాడిని “కల్కూడ” అని, సూపర్వైజరుకు “కిన్నిమాని” అని గుట్టుపేర్లు. “పత్తేనాజీత్ మలెరాయన వరాసరి” అంటే, 16 వ తేదీకి అసిస్టెంట్ ఇన్ స్పెక్టరు సవారి వస్తుందని అభిప్రాయం. నా కాలంలో ప్రతి ఒక విద్యాశాఖాధికారిని సూచించే ఒక్కొక్క భూతంపేరు ఈ నామావళిలో వుంది. ఆఫీసరు దొరా ఒకపూట అయితే “కంబిలు”, మూడురోజులయితే, “నేమం”—ఇలా నానమక్షంలోనే నావిషయమై ఉపాధ్యాయులు తమలోతాము మాట్లాడుకొనేమాటలను తలచుకున్నప్పుడు, అటువంటి ఉపాధ్యాయులు, ఇప్పుడు ఉంటే, నేను అజ్ఞానంతో బహుశా చేసిన తప్పులుంటే క్షమించవలసిందిగా, వారిని నేను అడుగకుండా వుండను.

నాతోపాటు ఆడుకొని. నాతోపాటు పనిచేసిన వల్లెటూరి ఉపాధ్యాయులు వలుపురు తమ ఇహలోకయాత్రను ముగించి పోయారు; వారు తమ వెనుకటివారినుంచి తమ చేతికి దొరికిన పనులను చేతనై వంకమట్టుకు చేసి కృతకృత్యులయారు. వారు నేర్పినది తక్కువయినా, వారిశ్రమ హెచ్చు, వారిజీవితం బడుగుజీవితం. వారు ఒక విషయంమాత్రం అప్పటి పిల్లలకు దాగా నేర్పేవారు. వారు నిరంతరం తాముపాడుతూ, పిల్లలతో పాడిస్తున్న ఆపాతం ఇది:—

ఏను కలితడేను? యత్నద
లేను? మాతీద దేను? సర్వపు
కాననద బెళదింగళందలి వ్యర్థవాగిహూడు
తాను దేవర భయద కలియదె

మానవను బదుకిదడదే నె
శ్యానసూకరదంతె హొత్తయ హొరెదుకొండిహను.
(ఏమి నేర్చిన నేమి ? యత్నము
లేమి చేసిననేమి ? సర్వము
కాననపు వెన్నెలలవలె వ్యర్థమై పోవున్
తాను దేవుని భయము నేర్వక
మానవుడు బ్రదికిన నదేమి ?
శ్యాన సూకరములనుపోలి పొట్ట పోసికొనున్.)

దైవభీతి విదువక విద్య చెబుతూవుండిన ఈ ఉపాధ్యాయుల ఒక్కన్నీ ఇప్పుడు గుర్తు పట్టలేనంత రూపాంతరం పొంది వుండవచ్చు. ఈ అధ్యాపకులు నివసించిన పూరి గుడిసెలు వల్లెల్లో ఇప్పుడు పాడుపడివుండవచ్చు. ఈ మాస్టర్లపేర్లుకూడ వల్లెలవ్రజలు మరచిపోయివుండవచ్చు. ఇంతమాత్రాన పీరుచేసిన సత్కార్యాలన్నీ వీరివెంటనే నశించి పోయినవని భావించడానికి అవకాశంలేదు. మా జిల్లాలో కొండకొండ అడుగునా ఒకదాని మీద ఒక్కటిగా అట్టువలలాగ లేచిన పొలాల్లో పచ్చగా కన్నులపండువుకున్న పంట నిరిని మనం చూచి అక్కడక్కడి గ్రామాల ఇండ్ల యజమానుల కృషిని కొనియాడేటప్పుడు, చాలకాలంనుంచి ఎండనక వాననక దెబ్బమీద దెబ్బకొడుతూ గుట్టను బయలుగా చేసిన పేదకూలీల కాయకష్టం మన మనస్సుకు తోచదు. మనము మంగళూరు వంతెన మీద నిలబడి నముద్రంలో సంగమించే నది దివ్యరూపాన్ని దర్శించి ముగ్ధులైపోతాము; అయితే ఆనమయంలోనే ఆ నేత్రావతీనది విస్తార ప్రయోజన సౌందర్యాదులను మన కళ్ల ఎదుట ఒదగించి తేవడానికి వల్లవల్లెనుంచి ఎన్ని వాగులు, వంకలు పారివచ్చాయి, ఎన్ని కాలవలు ముందుకు పోలేక ఎండిపోయాయి, ఎన్ని దొరువులు తమ జీవితాన్నే ముగించుకున్నాయి అనేసంగతిని చూడము. మా జిల్లానుంచి ఐ. సి. ఎస్. పరీక్షలో వుత్తీర్ణులయిన పెక్కుమందికీ రీ, హైకోర్టులో ధర్మావతారలని అనిపించుకొన్నవారి మహత్త్వం. శాసన సభలో సభ్యులయినవారి ప్రశస్తి, శత్రువిద్యలో పారంగతులైనవారి పేర్వాసి, పెద్ద వర్తకులనిపించుకొన్నవారి ప్రసిద్ధి, సంఘసంస్కరణం, విద్యాప్రసారం, హరిజనోద్ధరణం ఇత్యాది దేశసేవలో దీక్షకంకణధారులైన దేశభక్తుల లోకోత్తరయశస్సు-ఇవన్నీ మహా పటవృక్షంవలె వ్యాపించడం, ఇంకా వ్యాపిస్తుండడం చూచేటప్పుడు “ఇదంతా చాలమట్టుకు అరకడుపుకుడువుతో పిల్లలవాడయిన పల్లెటూరి బడిపంతులు నాటిన విత్తు ఫలం” అనే మాట నా అంతరంగంలో మెరుస్తుంది. ఇక తాళంమద్దెలలవారి ఆర్థిక, (సదా), బైలాట (వీధిభాగవతం) వేషధారుల మాటలు, కన్నడవిద్యాన్ పండితులమాటలు, వార్తాపత్రికలలోని వ్యాసాలు, దసరాపండుగల కన్నడసాహిత్యం, ముద్దణ్ణకవి స్మారకోత్సవ సమారంభం— ఈవిధంగా బహుముఖంగా నేడు కన్నడ సాహిత్యాభివృద్ధి, దేశసేవా మా జిల్లాలో అపు థుండగా, వాటిపుణ్యంలో ఒక గురిగింజ తూకమంత పాలయినా ఈ బడుగు పల్లెటూరి బడిపంతులకు దక్కాలనడం మరువరానిది.

రచయితల పరిచయం

ఈ యాభై ఏళ్ళలో సంస్కృతిరంగం—ఇది ప్రసిద్ధవిద్వాంసులు, కవులు, సహృదయులు అయిన శ్రీ డి. వి. జి. గారి వ్యాసం. డి. వి. జి. గారి పేరు వినని కన్నడి గులు లేరు. కవిశాస్త్రురీ, లోతైన పాండిత్యం, సరసత, బహుముఖమైన అనుభవం, రాజకీయజ్ఞానం—వీటివల్ల శ్రీ డి. వి. జి. గారు కన్నడనాడు సంపద అయి, చిన్న రచయితలకు మార్గదర్శకులు, హితైషులు అయ్యారు. కావ్యం, నాటకం, జీవితచరిత్ర, వ్యాసాలు, రాజకీయ విషయగ్రంథాలు—ఇలా వీరి సాహిత్యసేవ అన్నిరంగాలకూ ఆవరించి ఉత్తమ కృతులను సృష్టించింది. సంఘసేవకులను తర్ఫీదు చేయడానికి, సార్వజనిక కార్యకర్తలకు వివిధసమస్యలనుగురించి నిష్కృష్టమైన జ్ఞానం కలిగించడానికి బెంగుళూరులో స్థాపించబడిన ‘గోఖలే సార్వజనిక విచారసంస్థ’కు జీవనాడి వీరు.

కాంతి—శ్రీ శ్రీనివాస అనేపేరుతో సాహిత్యగ్రంథాలు రచిస్తున్న శ్రీ మాస్తి వెంకటేశయ్యగారు ఆత్యంత లోకప్రియులైన రచయితలు. హొసగన్నడంలో నిర్దుష్టమైన, సుందరమైన చిన్న కథలకు వీరిరచన ఉదాహరణ. కవిక, నవల, నాటకం, వ్యాసం, విమర్శ-ఇలా సాహిత్యపు సకల ప్రక్రియలలోను శ్రీనివాసగారు చేయితిరిగినవారు. విశాల దృష్టి, సమతూకంగా చూసే నిబ్బరం, సంస్కారంతో పక్కమైన అనుభవం, భారతీయతా భావనాప్రాధాన్యం, నవరైన గంభీరమైన భాష-ఇవి వీరి రచనాకళ ముఖ్యలక్షణం. శ్రీనివాసగారు ఉన్నతస్థాయి సాహిత్యానికి తార్కాణమైన ‘జీవన’ అనే మాసపత్రికను నడుపుతున్నారు.

రచయిత సుదుటివ్రాత—శ్రీ సుంజేశ్వర గోవిందపైగారు కన్నడనాడుకు భీష్మాచార్యులున్నట్లు. కవి, విమర్శకులు, పరిశోధకులు, బహుభాషా పండితులు. సాహిత్యపరిశోధనలో వీరు కొత్తమార్గాన్నే స్థాపించారు. వీరితో సంభాషించడమే ఒక ఆనందం. మద్రాసుప్రభుత్వం వీరిని కన్నడ అస్థానకవిగా సన్మానించింది.

రామరావణ యుద్ధం—శ్రీ కువెంపుగారిని మలనాడు కోకిల అంటున్నారు. వీరు నిరర్గళమైన కవికకు ఆకరం. వీరికవిక చిన్నవారిని, పెద్దవారిని ఒకేవిధంగా రంజింపజేస్తుంది. కావ్య బాహుళ్యదృష్టితోను వీరు కన్నడకవులలో ప్రథమస్థానానికి అర్హులు. కథ, నవల, నాటకం, జీవితచరిత్ర, సాహిత్యవిమర్శ - ఈ అన్ని ప్రక్రియలలోను వీరు యశస్సు సంపాదించారు. వీరిరచన ఒక్కచైనా లేని ఇల్లు కన్నడనాడులో లేదు.

కోకిల - శ్రీ వి. శృంగేరి. గోకాక. ఉన్నతస్థాయి కవులు. ఉత్తమనవలా రచయితలు, విమర్శకులు. ఆంగ్లసాహిత్యంతో అగాధమైన పాండిత్యం కలవారు. విస్తృత వ్యాసంగం వల్లను, అనుభవంవల్లను పరిసక్తమైన మనస్థితిని సంపాదించుకొన్నారు. ప్రాచ్య

పాశ్చాత్య ప్రాచీనాధునిక విజ్ఞానం, సాహిత్యం, ప్రవృత్తిమార్గం, నివృత్తిమార్గం, రసం విరసం వీటన్నిటిలోను వీరు సమరసజీవితం సాధించారు. శిక్షణ కళాపరిణతులు కూడ.

హంతులవేట—శ్రీ నవరత్న రామరావుగారు విశేషసంస్కారంగల జ్ఞానవృద్ధులు, వయోవృద్ధులూ అయిన రసజ్ఞులు. జీవితంలో వివిధరంగాలలో పనులు సాగించిన వీరి మనుగడ అనుభవ వైభవపూర్ణమైనది. వీరివృద్ధి కళాదృష్టి. వీరిరచనలను చదువు తుంటే, గత వైభవకాలంలో విహరిస్తున్నట్లు భాసిస్తుంది. వీరిశైలిలో 30, 40, 50 సంవత్సరాల కన్నదానికే ఉదాహరణప్రాయమైన అచ్చగన్నదంపతులప్రయోగాలు అక్కడక్కడ మెరుపుల్లాగ మెరిసి, వీరిరచనలను మనోమోహకంగా చేస్తాయి. రావుగారు ఆంగ్లభాషలో మంచి విద్వాంసులు, వక్తలు.

మరొకపురాణం—'జడ భరత' అనే మారుపేరుగల శ్రీ జి. వి. జోషిగారు మనోహర గ్రంథమాల సంపాదకులుగా కన్నడిగులకు చిరపరిచితులు. నూరారు కన్నడగ్రంథాలను తమ సంస్థనుంచి ప్రచురించారు. స్వతఃస్ఫూర్తిగల రచయితలు. ఉత్తమమైన నవలలను రచించారు.

బహిరంగ లేఖ—శ్రీ రా. శి. కన్నడనాడులో 'కొరవంజి' పత్రికపేరును, దాని సంపాదకులపేరును విననివారుండరు. వీరు వైద్యవృత్తిలో వున్నారు, హాస్యపు బుగ్గ. వీరిహాస్యం నిత్యనూతనం. దైనందిన సంగతులనుంచి హాస్యం కలిగించడం వీరి వైశిష్ట్యం. తమవద్దకు వచ్చేవోగులకు వీరు భాషధంతోపాటు ఉల్లాసాన్ని, సంతోషాన్ని ఇస్తారు. 'కొరవంజి'లో వీరి వివిధ వినోదరీతులు పాఠకులను నిరంతరం సంతోషపెడుతాయి.

చిలుక—శ్రీ ఎన్. ఎన్. గదగ్గకర్. వీరు విమర్శకులు, వ్యాసకర్తలు. వీరి వ్యాసాలలో వస్తువుకన్నా ఇతరవిషయాలే హెచ్చు. నిజమైన వ్యాసం (ఎస్సే) లక్షణం ఆదే. గాంభీర్యం, నవ్వు - ఇవి వీరిరచన ముఖ్యలక్షణం. వీరు కథాసంపుటలను, వ్యాస సంపుటలను ప్రకటించారు.

వ్యాసంగపు హావ్యాసం—శ్రీ డి. ఎల్. నరసింహాచార్. పాండిత్యం మూర్తిభవించినట్లు వున్నవారు శ్రీ డి. ఎల్. నరసింహాచార్యులుగారు. వీరు ప్రభవశ్రేణి విద్వాంసులు. ప్రాచీన కన్నడసాహిత్యం, వ్యాకరణం, శాసనాలు మొదలయినవాటికి వీరే ఒక విజ్ఞాన సర్వస్వంలాగా. ఉత్తమమైన కావ్యవిమర్శలోను, పరిశోధనలోను వీరు పేరు పొందినవారు. కన్నడభాషలోని ప్రాచీన నవీన క్లిష్టాస్పష్ట శబ్దసరస్సులో వీలాజాలంగా పాండిత్యనౌకలో సంచరిస్తారు. ఎంతటి నీరసమైన శబ్దాన్ని తీసుకొన్నా దానిమీద ఆకర్షణీయంగాను, కుతూహల జనకంగాను మట్లాడేశక్తి గలవారు. ఇటువంటి పండితులు ఉన్నంతవరకు కన్నడభాష ప్రతాపాన్ని కుదించడానికి ఎవరికినీ సాధ్యంకాదు.

పుస్తకశాల విక్రేత—శ్రీ ద. బి. కులకర్ణి. వ్యాసరచనలో ఉత్తమస్థాయికి అధిరోహించడానికి పరిశ్రమిస్తున్నవారిలో శ్రీ ద. బి. కులకర్ణి ముఖ్యమైనవారు. వీరు అనేక

విషయాలమీద ఆకర్షకమైన వ్యాసాలు వ్రాశారు. సరాసరి విషయప్రవేశం, చిన్నచిన్న వాక్యాలు, ప్రవాహశైలి - ఇవి వీరిరచనలో ముఖ్యులు. వ్యాససంగ్రహాలను ప్రకటించారు. ఇంకా తరుణవయస్కులు.

ప్రాణిశాలమూలంగా పాఠశాలకు—శ్రీ పు. తి. నరసింహాచార్యులుగారు కన్నడిగులకందరికీ పరిచితులయిన కవివర్ణులు. వీరు కవితాగాన రస ఋషి. వీరి కవితలూ, గీతాలూ, నాటకాలూ కన్నడనాడు రసజ్ఞుల మెచ్చుకోలుకు పాత్రమయ్యాయి. వీరి గోకుల నిర్గమనం మొదలయిన కృతుల కీర్తనలను ఇంటింటా మహిళలు పాడుతారు. వీరికవితలో అపూర్వమైన రాగాలు, కొత్త కొత్త ఛందస్సుప్రయోగాలు వదేపదే తోస్తాయి. వీరు చాల సంస్కృతులు, స్ఫూర్తిమంతులు. స్వతంత్ర కల్పనాశక్తి వున్నవారు అయి, దేశంలో అప్పుడప్పుడు అపూర్వంగా ప్రకాశించే స్వభావంగల సంకోచశీలులైన వరకవివరులు.

మోడ్రా కా జాకార్—శ్రీ ఎస్సే. శ్రీ ఎస్సే అనేక ముదురుమరు వ్యాసాలు రచించారు. వీరు తమ వ్యాసాలతో పాఠకులకు గుండెనొప్పి కలిగిస్తానని ప్రతిజ్ఞ చేసినప్పటికీ, వీరిరచన హితంగాను, మధురంగాను వుంటుంది. సాహిత్య సేవకోసం వీరిముందు విశేషమైన కాలావకాశం వుంది.

చావుతో సరసం—శ్రీ దత్తాత్రేయ రామచంద్రబేంద్రేగారు ప్రతి కన్నడిగునికి తన కళ్లు ముక్కునలె పరిచితులు. వీరిపేరు వినకపోవడం అటొండనీ, చూడని నవ్వురయులు కన్నడనాడులో చాలమంది లేరు. శ్రీ బేంద్రేగారు కన్నడ కావ్యలక్ష్మి కంఠాభరణం. వీరు తమ కావ్యాలు పఠించడం వినడం కన్నడజనతకు కర్ణామృతం. వీరు ఈ కన్నడనాడును మోహింపజేసిన గారడీవారు, బంద్రజాలికులు, నిర్ద కవివరులు.

కటువైన సత్యం—శ్రీ రం. శ్రీ. ముగళి. వీరు విమర్శపద్ధతిలో కొత్తమార్గాన్నే స్థాపించారు. సాహిత్యపరిశ్రమ లోతుగా అభ్యసించిన పండితులు, కవులు కూడా. రసవంతమైన కవితాసంకలనాలను ప్రకటించారు. నవలాకచయితలు. కథానికలను, నాటకాలను గూడ రచించారు.

దివాన్ భానా అందచందా—శ్రీ ఎ. ఎన్. మూర్తిరావు. సరళమైన, రసపూరితమైన శైలి; హితమైన వర్ణన, సుఖసంసారపు లఘుచిత్రణం - ఇవి శ్రీ ఎ. ఎన్. మూర్తి రావుగారి రచనాకళ విశేషగుణాలు. వీరి వ్యాసాలు చదువుతున్నప్పుడు పుష్పభరితమైన ఉద్యానవనంలో పచ్చని పచ్చికమీద నడుస్తూ రకరకాల పూవుల పరిమళాన్ని ఆఘ్రాణించే మనస్తత్వం కలుగుతుంది. వీరి వ్యాసాలలో ఒక అపూర్వమైనతీర్పు, సర్వాంగసంపూర్ణత వున్నాయి. వీరు మంచి నాటకరచయితలు, విమర్శకులు కూడ.

స్వతంత్ర భారతంలో వినియోగం—శ్రీ జి. పి. రాజరత్నంగారు కన్నడ సాహిత్యానికి బహుముఖసేవ చేశారు. కవిత్వ, కథానిక, వ్యాసం, 'హనిగతు' (బిందువులు), బౌద్ధ జైన గ్రంథాలు, పిల్లల పుస్తకాలు, గ్రంథ సంపాదన, ఇంకనూ ఏమిటి? వీరు చేయి

వేయని సాహిత్యప్రక్రియ ఏదీ లేదు. అన్నిటిని యశస్విగా నిర్వహించారు. మంచి వాగ్మయిగా.

పాదరక్షలు—శ్రీ రా. కృ. మంచి రచయితలు. శిక్షణలో పరిశ్రమగలవారు. సామాన్యవిషయంగురించి వ్రాసినా, దానిమూలంగా లోతైనతత్వాలను, సత్యాన్ని వెలువరికి తేగలవారు. వీరివ్యాసాలు జనప్రియమైనవి. కొన్ని వ్యాససంగ్రహాలను, ఇతరగ్రంథాలను ప్రకటించారు. ఉత్సాహవంతులైన పిన్నవయస్సు వారు.

మా గేదెకు మాటలు వచ్చా—శ్రీ గౌరూరు రామస్వామి అయ్యంగారు.

రైగర్ పరవాచార్యులు—సంగీతకళానిధి, సంగీత శాస్త్రవిశారద శ్రీ మైసూరు వాసుదేవాచార్యులుగారు. వీరు గానకపస్యలు, సంగీత శాస్త్రకళాసంపన్నులు. సంకత పరిశ్రమతోను, స్ఫూర్తితోను అర్థశతాబ్దికన్నా హెచ్చుకాలం కర్నాటక సంగీతనేవ చేశారు. వృద్ధాప్యంలోను వీరు అడయారు కళాక్షేత్రంలో సంగీతశాస్త్ర ప్రధానాధ్యాపకులుగా వుండి గానపరస్వతి ఉపాసనలో తమకాలం సద్వినియోగం చేశారు. కర్నాటక వాగ్గేయ కారుల పంక్తిలో వీరిస్థానం శాశ్వతం. వీరు తీరికచేసుకొని కళావేత్తలనుగురించి గ్రంథ మొకటి రచించి కన్నడులకు రసవంతమైన విందు ఒదిగించారు. సంగీతసాహిత్యాలలోను, సంస్కృత కన్నడాలలోను వీరు సవ్యసాచి. (వీరు 17-5-61 లో దివంగతులయారు.)

వీధికొళాయి—శ్రీ బి. ఆర్. వాడప్పి. వీరు అనేక జనప్రియమైన లఘువ్యాసాలు రచించారు. కొన్ని వ్యాససంపుటలనూ ప్రకటించారు. వీరి వ్యాససంపుటలను చదివే వారికి వీరి జాగరూకత, కళాప్రజ్ఞ తెలియవస్తుంది. వీరివ్యాసాలలో వీరి ఉల్లాసకరమూ, ఆహ్లాదకరమూ అయిన వ్యక్తిత్వం ప్రస్ఫుటమైంది.

భెడ్డా—శ్రీ సి. కె. వేంకటరామయ్యగారిది గంభీరమైన ఆంగ్ల కన్నడ పాండిత్యం. నాటకం, కథానిక, జీవితచరిత్ర, విమర్శ - వీటిలో గణనీయమైన గ్రంథాలు రచించారు. వీరి నాల్గవ కృష్ణరాజ ఒడెయరు చరిత్ర ఆచార్యంలో కిరీటప్రాయమైన గ్రంథం. వీరు ఎంతటి పెద్ద పథనైనా విద్యతాపూర్ణమైన, సరసమైన ప్రసంగంతో రంజింపజేయగలరు.

నా పీఠ—శ్రీ నా. కస్తూరిగారు కన్నడ హాస్యరచయితలలో చాల గణ్యస్థానం సంపాదించుకున్నారు. వీరు పుట్టుకతో మలయాళి అయినా, కన్నడభాషను కన్నడిగుల వలెనే సరసంగాను, దాని సారాన్ని, పలుకుబడిని గ్రహించి ఉపయోగిస్తారు. అతి సామాన్యమైన సంగతినుంచీకూడ వినోదాన్ని కలిగించే శక్తి వీరిది. సాహిత్యంలోని అన్ని ప్రక్రియలలోను గ్రంథరచన చేశారు. ఇంగ్లీషు, మలయాళభాషలలోగూడ ఉద్గంధ పండితులు. వీరిపేరు కన్నడనాడులో బహుకాలం జ్ఞాపకం వుండడంలో సందేహంలేదు.

స్వంతశ్రావణం—శ్రీ శ్రీరంగ. శ్రీరంగ అని ప్రసిద్ధిపొందిన ఆద్య శ్రీరంగాచార్యులు నాట్యవిలాసి. నాటకరచనలో వివిధప్రయోగాలను నడపడమే కాకుండా రంగభూమిమీద గూడ మనస్సు కనిపేటట్లు నటించారు. వీరు నాటకసాహిత్యంలో విప్లవమే చెలరేపారు.

వీరు సహృదయులు. వినోదసంభాషణ వీరి సహజగుణం. గహనమైన జీవితపరమార్థాలను సరళమైన మాటలలో నిరూపించడం వీరి వైశిష్ట్యం. మాటలలో చమత్కారం, పక్రొక్తి, వ్యంగ్యం, విడంబనం, మాటమాటకు విచిత్రకల్పన—వీటిని వీరి గ్రంథాలలో అంతటా చూడవచ్చు.

పడిశం—శ్రీ తి. నం. శ్రీకంఠయ్య. వీరు కన్నడ, ఇంగ్లీషు, సంస్కృత సాహిత్యాలలో ఉద్గంధ పండితులు. నిష్కృష్టము, నిశితము అయిన సాహిత్యయోగ్యతను సంపాదించినవారు. కావ్యమీమాంసా, భాషాశాస్త్ర, కావ్యవిమర్శలలో పరిణతులు. ప్రాచీన పండితుల లోతైన, విశాలమైన వ్యాసంగాన్ని, ఆధునికపండితుల విమర్శగుణాన్ని, తులనాత్మక దృష్టిని పొందిన విద్వాంసులు. దీనినితోడు మంచి రచయితలు. అన్ని సాహిత్యప్రక్రియలలోను గ్రంథరచన చేశారు. ప్రాచీనగ్రంథాల సంపాదన పరిష్కారాలు, భాషాశాస్త్ర సంబంధమైన పరిశోధనవ్యాసాలు వీరి పాండిత్యపు నిష్కృష్టతను చూపుతాయి. వీరు పెక్కు సంస్కృతుల నిర్దుష్టపరిం. వీరు కవికూడ. కవిచా సంపుటలనూ ప్రచురించారు.

సీతైతాళులు—శ్రీ శివరామ కారంత్ గారికి కన్నడ సవలాజగతులో అగ్రపూజ అనడంలో సందేహం లేదు. కారంత్ గారు ఒక వ్యక్తిమాత్రమేకాక ఒక సంస్థ. వీరికి “సర్వకుటూహలి” అనేవిరుదు చెల్లుబడి అవుతుంది. వీరు జీవనపునా క్షేత్రాలలో వివిధమైన ప్రయోగాలను నడిపిన సాహసులు. వీరిజీవితం అనుభవవైభవంతో పూర్ణమయింది. కళకు, భాషకు వీరిజీవితం మీదుకట్టినట్టిది. కథానిక, నవల, శిశుసాహిత్యం, శాస్త్రగ్రంథాలు, నాటకం, చాలప్రపంచం, యక్షగానం - అన్నిప్రక్రియలలోను ఉత్తమరచనలను చేశారు. సర్వనాభినయాలలోను కుళలులు. కార్యక్షేత్రం, కళాక్షేత్రం - ఈ రెండింటిలోను సమానోత్సాహంతో పనిచేస్తున్నారు.

నిజారు—శ్రీ కె. సంపద్గిరిరావుగారు. అనుభవం పండిన అధ్యాపకులు, శిక్షణ శాస్త్రంలో పరిణతులు, ఇంగ్లీషు, కన్నడ, తమిళ భాషావిద్వాంసులు. సమర్థులైన ఉపన్యాసకులు. జాతీయసాహిత్యంలోను, గాంధీసాహిత్యంలోను అనుభవంగలవారు. వీరిరచన విగుప్తనది. శైలి సరళము, స్పష్టము, నిర్దుష్టము అయినది. వీరు పాల్గొనని రచనాత్మక ఉద్యమం దేశంలో ఏదీ లేదనే అనవచ్చు.

వాన—శ్రీ వి. సి. గారు ప్రథమశ్రేణి కవులు. వీరిపేరు కన్నడనాడు మూలమాలకూ తెలుసు. వీరు బహు సరళస్వభావ సుసంస్కృతులు. వీరి జీవితంవలె వీరి కవనమూ రసపూర్ణమైనది. మంచి విమర్శకులు, వక్తలు, అర్థశాస్త్రనిపుణులు, ఏ సాహిత్య ప్రక్రియను స్పృశించినా దానిని యశస్విగా నిర్వహించగలవారు. కవిక, నాటకం, జీవితచరిత్ర - అన్నిటిలోను ఉత్కృష్టగ్రంథాలు రచించారు.

మొయిళ్లు—శ్రీ ఎం. వి. సీతారామయ్యగారు. ఉత్తమకవులు, కథకులు, నవలా రచయితలు. నాటకాలను, అనేకవ్యాసాలను వ్రాశారు. మంచి విమర్శకులుకూడ. రాఘవ,

కవిమిత్ర అనేషేర్లతో కవితాసంపుటలను ప్రకటించారు. వీరిది సరళమైన, సొగసైన శైలి; వీరికి చిత్రకళలోను పరిశ్రమం వుంది.

పాత నేట్ అసిస్టెంట్ కలెక్టర్ రీనుంచి—శ్రీ పంజె మంగేశరావు పుట్టుకవులు, చాలా వినోదప్రియులు. వీరితో సంభాషించడమే ఒకరకం ఆనందం. మాట అత్యంత మధురం, సుకుమారం. ఉత్తమ కవులు, ఉత్తమ ఉపాధ్యాయులు. వీరు బోధించేక్రమం ఉపాధ్యాయులకు ఆదర్శంగా వుండేది. వీరి ముద్దణకవి సహపాతులు. కథానికలలో మొట్టమొదట ప్రయోగాలు జరిపినవారిలో వీరు ప్రముఖులు. బాలసాహిత్యం, శిశుసాహిత్యంలోనూ వీరు చాలా కృషిచేశారు. హస్తరహాడు, దొంగరచెన్నె, నాగరహాపు, తెంకణగాళియాట - ఈ కవితలను రచించిన కవిశిష్య పంజె మంగేశరావుగారిని కన్నడనాడు ఎన్నటికీ మరిచేట్టు లేదు.

43260

వ్యాస మనే సాహిత్యప్రక్రియ కన్నడసాహిత్యానికి కొత్తది. ఆంగ్లసాహిత్యసంబంధంతో ఇది కన్నడసాహిత్యంలో ప్రవేశించి వేళ్లాని మానయి ఉత్తమఫలాలను పండించసాగింది. ఆ ఫలాలలో కొన్ని ఇక్కడ సుందరంగా సంకలితా లయినాయి.

ఈ సంకలనంలో మొత్తం ముప్పయి వ్యాసాలున్నాయి. చిన్నవ్యాసం, ఉబుసుపోక మొదలు హాస్యం, విడంబనం, చింతనం, భావమథనం వరకు ఈ వ్యాసాలు వ్యాపించాయి. కన్నడసాహిత్యంలో పేరుమోసిన సాహిత్యవేత్తలు ఈ సాహిత్యప్రక్రియకు తమ కానుకలు చెల్లించారు. ఈ వ్యాసాలలో కనిపించే వర్ణనలు, కల్పనావిలాసం, విషయవైవిధ్యం మొదలయినవి అందరి మనస్సును తనియించేట్లు ఉన్నాయి.

సంకలనకర్త : శ్రీ గొరూరు రామస్వామి అయ్యంగారు. అనువాదకుడు : శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర.